neşet ertaş-erdal kızılçay-16 horsepower-ayna-pet shop boys

170 000 TL
kdv dahil

ROLL

Kritik muhabbet
Lou Reed
Vaclav Havel

arif sağ

davidbowie

ankaralı
peter murphy

sayı 4
şubat '97

bo diddley-teoman-prodigy-erkut taçkın

Bir rüya

Geçen gece korkunç bir rüya gördüm. Billy Name ve Brigid sabah saat iki sularında, ikinci katta, benim merdivenimin altında oynuyorlardı. Uyandım, çünkü Amos ve Archie havlamaya başlamışlardı. Bu beni iyice sinirlendirdi çünkü kendimi iyi hissetmiyordum ve bunu da onlara söyledim. Çok kızgındım ve evde yalnız bırakılıp hastalanan ve pisicikler cennetine giden Kötü Kedi Sam'e ne olduğunu hatırlasalar iyi olurdu.

Çok soğuk, berrak bir sonbahar gecesiydi. Havada kar taneleri vardı. Tanrım, öylesine güzeldi ki, fotoğraf çekmek için gidip makinamı aldım. Sonra fotoğraf çekmeye başladım ama şu ekspozisyon zımbırtısı ayarlanmamıştı ve nasıl ayarlanacağını sormak için Fred ya da Gerry'i arayacaktım ama, hay allah, geç olmuştu, ancak sonra onların belki de hâlâ yemekte olabileceklerini hatırladım. Her neyse kendimi gerçekten kötü hissediyordum ve kimseyle konuşmak istemiyordum, buna rağmen kar taneleri o kadar güzel ve o kadar gerçektiler ki, onlara dokunabilmek istiyordum. İşte salonun aşağısında, merdivenin yakınından gelen sesleri de o zaman duydum. Parlak bir ışık gördüm, korktum ve dışarı koridora çıktım. Son zamanlarda civarda bin türlü bela vardı ve yine de birinin eve ekmek getirmesi gerekiyordu, neyse işte Brigid ve Billy orada oynuyorlardı. Merdivenlerin altında da hani şu bütün çocukların frizbi oynamaya gittiği 23. Cadde'deki park benzeri küçük bir çayır vardı, Tanrım bu gerçekten eğlenceli olmalı, belki de dergide bununla ilgili bir makale yayınlamalıyız, ama yine bana aptal olduğumu, böyle bir şeyin satmayacağını söyleyecekler, ancak bu sefer direneceğim, ne de olsa bu benim dergim, öyle değil mi?

İşte böylece kar taneleri düşerken ve o eğlenen insanların seslerini duyarken bunları düşünüyordum. Tanrım, biraz eğlenmek ne harika olurdu. Bu yüzden Billy'i çağırdım, ama ya beni duymadı ya da yanıt vermek istemedi ki, bu da çok garipti, çünkü yeniden biraraya gelmeleri sevmesem de Billy'i her zaman sevmişimdir. Çalışıyor olduğu için çok mutluyum. Yani bu Ondine'den çok farklı. O hep şu sinemalarda turlayıp duruyor ve bize borcunu ödemiyor bile üstelik de film, yani demek istiyorum ki film de param parça olacak, peki ya sonra. Yani uyuşturucu kullanmadığı zamanlar öylesine normal ki... Bir türlü anlayamıyorum.

Ve sonra John Cale'i gördüm. Öyle muhteşem görünüyordu ki! Benimle egzersiz yapmak için ofise geliyordu. Ronnie biraz kas yaptığımı söylüyor, ama şu Alkolle Savaş Derneği'ne gitmeye başladığından beri çok kaba biri oldu. Yani içmeyi bırakıp da böyle kaba biri olmanın ne anlamı var ki! Bana tembelleştiğimi söylüyor ama bu doğru değil, sadece fikir üretemiyorum. Yani ben, şunu kabul edelim ki, bir ofiste fikir geliştirememe herhalde. Ve John'u görmek bana Velvet'ı hatırlattı ve St. Marks'da şu yeni tatlı çocukların açtığı galeriye giderken onları düşünüyordum ama, onlar benim yaşlı olduğumu düşünüyorlardı. Daha sonra da yaşlı Dom'u gördüm, ilk şovlarımızı yaptığımız o eski Kulüp. Ne muhteşemdi. Ve Velvet'ın şu ilk albümünü anlamıyorum... Yani kapağı ben yaptım ve prodüktör de bendim ve onu hep yeniden yeniden piyasaya sürülmüş halde görüp duruyordum, ama bir kuruş bile almadım o işten. Nasıl olur böyle bir şey? Henry'i aramalıyım ama John'u görmek güzeldi, ona siyah beyaz bir kapak yaptım, ama o renkliye çevirdi. Eğer benim yaptığım gibi bıraksaydı daha değerli olurdu fakat kimseye bir şey anlatmanız mümkün değil. Artık bunu öğrendim.

Tekrar Billy ve John'a seslenmeye çalıştım ama beni tanımadılar ve sanki ben de orada değildim. Neden izin vermiyorlar içeri girmeme? Sonra da Lou'yu gördüm. Ona o kadar kızgınım ki! Lou Reed evlendi ve beni davet etmedi. Acaba çok fazla insan getiririm, diye mi düşündü. Anlamıyorum. En azından arayabilirdi. Yani öyle iyi işler yapıyor ki! Neden beni aramıyor? Onu MTV Şov'da gördüm ve sadece bir sıra ötede oturuyordu ve merhaba bile demedi. Bir türlü anlamıyorum. Biliyorsun Lou'dan nefret ediyorum. Gerçekten ediyorum. Bize video'larını bile ödünç vermiyor. Ve ben onunla gurur duyuyordum.

Bugün çok korktum. Şu vurulduğumda olan eski yaralarım yüzünden gömleğimden kan damlıyordu. Ve içimdekileri içimde tutmak için giydiğim korse de canımı yakıyordu. Üç set, onbeşlik şınav çektim ve dört set onluk mekik çektim. Ama sonra içim acıdı ve gömleğimde kan damlaları gördüm ve doktorların öldüğümü söylediklerini hatırlıyorum. Daha sonra elimden kan almaları gerekti, çünkü damar bulamıyorlardı ve bütün bu düşünceler beni yaşlı bir dırdırcıya döndürüyordu ve yine de bir şey yapamıyorsunuz ve eğer kendi rüyamda onlarla oynamama izin vermezlerse yeni bir tane yaparım ve yeni bir tane daha ve bir tane daha. Tanrım yeni bir tane uyduramadan bu rüyada ölsem komik olmaz mıydı?

Ve kimse aramadı.

not Reed

Türkçesi: Akın Duygu

1000 selam

Soğuk. Çok soğuk.
Ayaz. Beyaz. Çok ayaz.
Bu havada ne dinlenir acaba?
Yanlış anlaşılmasın, maksat "ısınmak" değil. Maksat, "ruh üşümesi"ne deva bulmak.
"Ruh üşümesi"nin havanın soğuk olmasıyla bir alakası yok. Gölgede 40 derecede de "ayaz"da kalınabilir. Aksi de mümkün tabii: Ayazda "ruh harareti"!..
Bugün ayaz var İstanbul'da ve biz de "ayaz"dayız, bilinmez niye. Hava ayaz diye değil, o kesin. "Hava"mız yok sadece. Daha doğrusu bir "mood muhalefeti" mevzubahis.
Peki, bu "mood"da, bu "hava"da ne dinlenir acaba?
Moody Blues ? Weather Report? İmdat Freni? Ice-T? İhtiyaç Molası? Red Hot Chili Peppers? Spice Girls? Seren Serengil?
Fanatik gazetesinden Mehmet Tan'ın başka bir önerisi var:
"Şevki beyin hicaz şarkısıdır ve bir başka severim... 'Kış geldi firag açmadadır sineme yara / Vuslat yine mi kaldı güzel fasl-ı bahara...' Bu muhteşem eser, üstad Ercüment Batanay'ın geçiş taksiminden sonra, şu uzun kış gecelerinin sahur muhabbetlerinde iyi de gider..."
Kim bilir, belki de öyledir...
Geçenlerde Aksak adlı gruptan dinlediğimiz eski bir türkü de uzun kış gecelerinde hiç fena gitmez:
"Uçan da kuşlara malum olsun / Ben annemi özledim / Hem annemi, hem babamı, ben köyümü özledim / Babamın bir atı olsa binse de gelse / Annemin yelkeni olsa, açsa da gelse / Kardeşlerim yolları bilse de gelse..."
Geçen yaz, sıcağın boğucu olduğu ve fakat ruh üşümesinden muzdarip olduğumuz bir gün, bir arkadaşımız, yaz sıcağında Bob Dylan'ın iyi gittiğini söylemişti. Tecrübe ettik, hakikaten öyleymiş. "One More Cup Of Coffee" ilaç gibi gelmişti, yaz sıcağındaki "ayaz"da...
Aslında, kış soğuğunda da iyi gelir, ayaz ya da hararet farketmez, "One More Cup Of Coffee" her durumda iyi gider.
Ama herhalde, ruh üşümesine "Mr. Tambourine Man" daha iyi gider. Dylan şart değil, Byrds de olur pekala...
"Mr. Tambourine Man" yerine Madam Akordeon, Byrds yerine "Ceylan" da olabilir:
"Ne yalnızlık hüzün, ne o eski şarkılar / Hiçbiri dokunmuyor senin yokluğun kadar / Gece yağmur ve soğuk şehrin caddelerinde / Gözlerimde hayalin, hasretin yüreğimde / Gurbette yorgun düştüm be ceylan / Hasret tüketti, bittim be ceylan..."
"Nihayet bu 'hava'da ne dinlenir sorusunun cevabını bulduk" diyecektik ama, Ayna'nın albümünden bir başka parça geldi aklımıza:

"Gecenin köründe pirelerim kaçtı
Yaktım bi sigara beni açtı
Oturup balkona düşündüm alemi
Aklım ruhum şaştı
Dünya dünya kendimden önce
Seni kurtardım dün bütün gece
Vosvosun camı paramparça sakın dedim hırsıza
Teybi al ama kasetler kalsın
Ambalajlar senin olsun ruhlar bize kalsın
Şarkılar lazım bize her zaman lazım
Çözmek için dünyayı birlikte söylemek lazım
Ulaşılmaz derler belki minicik hayallere
Kimler neler demişti geçip giden günlerde"

4 Ajans

8 Rolling Stone'da 96
9 Fotosentez
10 Peter Murphy

15 Giovanni Scognamillo
16 16 Horsepower

18 Ayna
19 Teoman

21 Pet Shop Boys

24 David Bowie

28 Arif Sağ

32 Neşet Ertaş

34 İhtiyaç Molası

36 Erkut Taçkın
37 Hayalet Oğuz
38 Peter Erskine

39 Bo Diddley
40 George Martin

42 J.G. Ballard "Crash"

44 Lou Reed-Vaclav Havel

48 Beyhan Murphy

50 Roll Gayd

52 Albümler

56 En çok satanlar
57 Erdal Kızılçay

61 Afiş-kartpostal-kartvizit
62 Ansiklopedi

ROLL

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Çiğdem K., Derya Bengi, Duygu Akın, Ender Ergün, Eray Makal, Ensar Altun, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Gökalp Baykal, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Haydar Ergülen, İlker Aksoy, Levent Tayla, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Nedim Yalgı, Nejla, Ogan Güner, Özgür Uçkan, Salih Nazım Peker, Sarp Keskiner, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk

Baskı: Serler Matbaası **Dağıtım:** Bir-Yay **Adres:** Sıraselviler Caddesi 64/3 Taksim İstanbul **Tel** 212 245 29 13 **SAYI** 4 - ŞUBAT '97
İmtiyaz Hakkı: Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **Sorumlu Yazışleri Müdürü:** E. Derya Bengi

AJANS

Ey İçici, sonsuz kadeh! Sana kim biçim verdi bilmiyorum. Bildiğim sadece: Üç ölçek şarapla dolusun ve bir gün kırılıp gideceksin! Niçin yaratıldın peki? Niçin mutlu oldun? Ve niçin topraktan başka hiçbir şey değilsin! ÖMER HAYYAM

Uzmanların söylediğine göre bizi mutsuz eden şeylerin başında gerçek kimliğimizi anlayamamak gelir. Beck sigarayı bırakmış

Havanın çok kuru olduğu günlerde saçlar ve özellikle ince telli olanlar elektriklenmenin etkisiyle isyan eder, kolay kolay şekillenmez. Bunu önlemenin en iyi yolu saçlara pomad sürerek dilediğiniz şekilde durmalarını sağlamaktır.

Her sekir (sarhoşluk) veren şey haramdır 1-8 Mart Yeşilay Haftası

Beatles ve Lennon solo dönemlerinden itibaren her daim ortalıkta olan meşhurların prodüktörü meşhur prodüktör **Phil Spector**, önümüzdeki günlerde önce Debbie Harry sonra da Rod Stewart'ın albümleri için çalışacak.

Spice Girls, en büyük emeline ulaşamadı: Pulp'ın **Jarvis Cocker**'ıyla birlikte şarkı söylemeye niyetleri vardı ama reddedildiler. Jarvis nezaketen bir mesaj gönderip "ben sadece kendi şarkılarımı söylerim" demiş ama, bir vakitler Michel Polnareff cover'ı yaptığını biliyoruz. Zaten bu Jarvis NME'nin ödül töreninde de onları diline dolamış, kızların ne salaklığı kalmış ne de Thatcher'cılığı...

Chemical Brothers'ın yeni albümü mayıs ayında yayınlanacak. Albümde, Noel Gallegher'le birlikte söyleyecekleri "Setting Sun"ın yanısıra, Beth Orton'ın sesinden bir şarkı da yer alacak.

Kokainle yakalanan Liam Gallegher'in kefaletle serbest bırakılmasının ardından, bu kez de Super Furry Animals'tan **Huw Bumford** dört gramlık mal yüzünden Galler'de tutuklandı.

İskoçya'da canavarıyla ünlü Ness gölü yakınlarında ("Loach Ness canavarı", yani "Ness Gölü canavarı"nın adı Nessie'ymiş) **Michael Jackson** bir şato satın aldı.

Oasis nelere kadir! İngiliz Ulusal Demografi Enstitüsü'nün raporlarına göre Liam ismi 1996 yılında yeni doğan bebeklere en çok verilen on isim arasındaymış.

Blur'den **Damon Albarn**, kahramanlarından biriyle, Specials'dan tanıdığımız Terry Hall'la birlikte "Room Full Of Nothing" adlı şarkıda düet yapıyor. Şarkı Blur'ün albümünde değil, Hall'un nisanda çıkacak yeni albümünde yer alacak.

Stephen Frears yakında Martin Scorsese'nin gözetim ve denetiminde "The Hilo Country" isimli bir western'e başlıyor. Çekimler New-Mexico'da gerçekleşecek.

"Blues Brothers 2000" adı altında "**Blues Brothers**"ın devamı çekiliyor. Filmi John Landis yönetecek. Başrolde Dan Aykroyd'un yanısıra, John Belushi'nin oğlu Jim Belushi oynayacak.

John Lee Hooker'ın son albümü "Don't Look Back"in dört şarkısında görev alan **Van Morrison** yeni albümünü bu ay içinde çıkarıyor. Adı, "The Healing Game".

Perry Ferrel'dan haberler: 1) Porno For Pyros'un Amerika turnesini son saniyede iptal etti. 2) Kendi plak şirketini kurdu. Jungle ve techno plakları üzerine eğilecek şirketin adı Insect World. 3) Porno For Pyros, Red Hot Chili Peppers'dan Flea ve Dave Navarro'yla birlikte "Private Parts" filminin müziklerini yapacak. 4) Bugünlerde sık sık Ferrel'ın eski grubu Jane's Addiction'ın yeniden kurulacağı söyleniyor.

AKSAK

Bir yere çarpsın ve geri gelsin...

Paris dolaylarından ses veren Aksak, "Nafile" adlı bir albüm yayınladı geçenlerde... Grubun aslarından Doğan Ertener "Nafile" ve Aksak hakkında taze bilgiler veriyor...

"Zamanlama" adlı parçanızda "Her şeyin/Zamanı var/ Her şeyin/Tam zamanı" diyorsunuz. Yurtdışından gelen müzik gruplarının ve yeni seslerin piyasada yer edindikleri bir dönemde ilk albümünüz çıktı. Bu belirli bir "zamanlama"nın sonucu mu?

Doğan Ertener: Aksak 1991'de kuruldu. Ve biz o günden beri Fransa'da ve diğer Avrupa ülkelerinde konserler veriyoruz, müzik festivallerine katılıyoruz. Hatta 1992'de, iki ayrı festival çerçevesinde Türkiye'de de konserler verdik. Fakat aradaki üç bin kilometre nedeniyle Türkiye müzik çevrelerinde yol katetmemiz de yavaş oldu. Yani özellikle kollanmış bir zamanlama söz konusu değil.

Avrupa'da kurulan müzik gruplarının son birkaç yıldır Türkiye'de de kendilerinden söz ettirmeleri bir rastlantının ürünü mü?

Farkındaysanız bu tür çıkışlar özellikle Almanya kaynaklı. Bu da çok doğal, çünkü Almanya'da ikinci, hatta üçüncü kuşak yetişti. Çift kültürlü ve Avrupa'nın teknik donanımıyla, müzikal birikimiyle yetişen gençler yaşadıklarını ürüne dönüştürerek Türkiye'ye taşıdılar. Fransa, Belçika gibi diğer Avrupa ülkelerinde, Almanya'ya kıyasla, göç daha yeni bir olgu olduğu için, yaşananların müziğe dökülmesi de buna bağlı olarak gecikti. Kanımca bundan böyle diğer ülkelerden de bu tür çıkışlar gerçekleşecektir.

"Nafile" Fransa'daki çalışmalarınızın ürünü mü?

Parçayı kastediyorsanız, evet. Sözleri de müzi-

En ağır işçinin sanatçı olduğu bir gerçektir. Fikri ve bedeni çalışmasının dışında, sanatçı sahnede girgin ve cazibeli olmalıdır. Sanatçı bir akümülatör gibidir. Aküsü boşalan sanatçının şarj olması gerekir. Bizim memleketimizde bu uygulanmamaktadır. EROL BÜYÜKBURÇ

Uzmanlar cesaretle şu suali soruyor: "Siz tam anlamıyla dürüst olduğunuzdan emin misiniz? Unutmayın ki dürüst olmak, dürüst insanı bulmaktan daha zordur."

28 Şubat Cuma leyleklerin gelme zamanı

Yoko Ono Japonca "Okyanusun kızı" manasına geliyor

Bana bu tür sorular sormasanız iyi olur Shelia... İstemediğiniz bir cevap alabilirsiniz. MİSTER NO

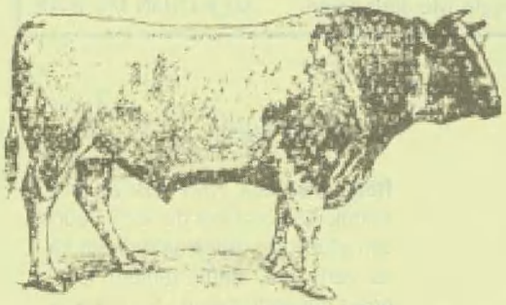

Manic Street Preachers'ın şarkıcısı **James Dean Bradfiel**, zaten evvelce sahnede düet yaptığı Kylie Minogue için bir şarkı yazacak. Şarkı Minogue'un yeni albümünde yer alacak. Ayrıyeten Manchester'lı techno grubu 808 State'le birlikte "Lopez" isimli bir single yayınlayacak. Şarkının remikslerini Brian Eno yapacak.

Dalgacı ekip **They Might Be Giants** geri dönüşünü "Factory Showroom"la kutluyor. Vaktiyle Bowie, Iggy Pop, Joe Jackson, Frank Black gibi adamlarla çalışan müzisyenler de desteklerini esirgemiyorlar. New-wave yıllarına gönderme yapan "XTC vs. Adam Ant" adlı yeni şarkılarının nasıl bir şey olacağı merakla bekleniyor.

Kumpanya'dan "Kökler"

İstanbul Blues Kumpanyası en nihayet albüm çalışmalarını tamamladı. "Kökler" adlı albümde Kumpanya'nın birinci dönem çalışmaları yer alıyor. Sarp Keskiner, Salih Nazım Peker, Serkan Ayman, Erke Erokay, Burak Güven, İlhan Babaoğlu, Oya Erkaya ve Suna Suner'den teşekkül Kumpanya'nın ilk albümünde Murat Ertel, Erdem Tonguç, İbrahim Yaşar, Bill Macbeath ve Feramerz Ayadi konuk olarak yer alıyorlar. Özgün çalışmalar ve geleneksel parçaların yer aldığı albümde Kumpanya blues, zydeco, gospel, spiritual, funk gibi siyah müzik tarzlarını Anadolu halk ve Batı Afrika geleneksel müzikleri ile sentezliyor. Kasette on üç, CD formatında on sekiz parçanın yer aldığı albüm Şubat'ın sonlarında piyasaya çıkıyor.

Russel ve Ron Meal biraderler, yani **Sparks**, eski şarkılarını yeniden kaydetmek üzere stüdyoya girdi. Ancak bu arada eski arkadaşlarını da yardıma çağırdılar. Örneğin, onlardan çok etkilenmiş Erasure, Jimmy Sommerville ve onlardan hiç etkilenmemiş Faith No More.

Geçen senenin en sükseli albümlerinden "Casanova"ya imza atan Divine Comedy, yani **Neil Hannon**, geçenlerde yıllardır hayal ettiği bir şeyi gerçekleştirdi. 26 kişilik dev bir orkestrayla (kemanlar, çellolar, nefesliler...) "A Short Album About Love" adı altında aşk üzerine kısa bir albüm kaydetti. Bu ay içinde piyasaya çıkması bekleniyor.

Hepsinin ismi henüz belli olmamış da olsa, mart ayı şu insanların yeni albümlerine gebe: **Nick Cave** (The Boatman's Call), **Morphine** (Like Swimming), **Supergrass** (Second Album Syndrom), **Charlatans**, **Frank & Walters**, **Prodigy**, **Swell**, **Cast**...

ği de Paris'te oluştu. Ama albümü kastediyorsanız, o zaman biraz daha gerilere gitmek gerek. Ben üç yıl Viyana'da yaşadım. Parçaların büyük çoğunluğu, özellikle sözleri Viyana'da ortaya çıktı. Nâzım Hikmet'in şiiri üzerine yaptığım "Nice Nice Yıllara" ise daha da eski. O 80'li yıllara, İstanbul'a kadar uzanıyor. Elbette, bütün düzenlemeler ve anonim parçaların eklenmesi, grubun ortak çabalarıyla Paris'te gerçekleşti. Yola çıkarken amacımız bir araya gelerek istediğimiz müziği yapmaktı. Belli bir kıvama geldikten sonra da bir yere çarpsın ve geri gelsin istedik.

Söz yazarken çok "geveze" olduğunuz söylenemez. Neredeyse minimalist denecek bir tavrınız var. Bununla birlikte parçalarda sözlerin oldukça önemli bir yeri var. Hangisi önce doğuyor, söz mü, melodi mi?

Önce sözler oluşuyor. Daha doğrusu önce bir takım olaylar yaşanıyor. Sonra bunlar neredeyse kendiliğinden söze dökülüyor. Müziğe dökülmesi ise, sözlerden yola çıkarak yaptığım somut bir çalışmanın ürünü. Yani bende, yaşadığım olaylar doğrudan müziğe dönüşmüyor. Bestelerken ufak tefek değişiklikler yapsam da, sözden yola çıkıyorum.

Grupta kimler var?

Faklı kültürlerden, farklı birikimlerden geliyoruz. Örneğin Danimarkalı bir basçımız var. Per, dünyanın pek çok ülkesinde neredeyse her türden müzik yapmış. Maruf, Sivas'ın bir köyünde doğmuş, Fransa'da büyümüş. Paris'te müzikoloji eğitimini bitirmiş. Yani kulağında bir yandan Pir Sultan'ları, Aşık Veysel'leri, öte yandan da Bach'ları, Chopin'leri taşıyor. Emre doktor, laf aramızda cazdan başka müzik dinlemez. Tufan ise halk oyunlarıyla başlamış. Şu anda Akdeniz müziği yapan başka bir grupta da çalıyor. Ben de İstanbul'da büyüdüm, basın-yayın okudum, tiyatrolarda, dergilerde, reklam ajanslarında çalıştım. Şimdi de Fransa'dayım. Bir göçmen kuruluşunda ve Türkçe yayın yapan radyolarda çalışıyorum. Bunca farklı yapı bir araya gelince, sözünü ettiğim sentez ortaya çıkar. Örneğin Kudsi Ergüner, Talip Özkan albüme bambaşka lezzetler taşıdılar. Aynı şekilde yıllarca Kurtalan Ekspres'te çalışmış olan Kılıç Danışman'ın, Fransız arkadaşlarımız Emanuel Lehman ve Thomas Ostrawieski'nin, İtalyan perküsyoncu Francesvo Agnello'nun, Gülseren Yıldırım'ın karşılıksız katkılarını da unutmamak gerek.

Öyle görünüyor ki, müzik hiçbirinizin tek uğraşı değil. Çalışmalarınızı olumsuz etkilemiyor mu bu durum?

Per'i saymazsak dediğiniz doğru. Bunun bazı zorlukları olduğu konusunda da haklısınız. Örneğin Emre'nin acil bir ameliyatı nedeniyle bazı provalara geç başladığımız ya da tamamen iptal ettiğimiz oldu. Sadece Emre'ye yüklenmeyelim, benim, Maruf'un, Tufan'ın hafta içinde çalışıyor olmamız, gerek provaları, gerekse stüdyo çalışmalarını akşamları yapmamıza ya da hafta sonlarıyla sınırlandırmamıza neden oluyor. Neyse ki konserler çoğunlukla cumartesi-pazara denk geliyor da sorun olmuyor. Sürekli müzikle uğraşmıyor olmak, elbette müziği de olumsuz etkileyebiliyor. Proje üretme hızımız da düşebiliyor. Fakat, bütün bunlara karşın olumlu bir yanı da var bunun. Geçimimiz yalnızca müziğe bağlı olmadığı için istediğimiz müziği yapıyoruz. Tutar mı tutmaz mı, ne yapsak tutar gibi kaygılarımız yok.

Türkiye'ye dönüş görünüyor mu ufukta?

Şimdilik grup halinde Türkiye'ye yerleşmemiz oldukça güç görünüyor. Hepimiz hayatımızı burada kurmuş durumdayız. Fakat bu albümden sonra Türkiye'ye gelişlerimiz sıklaşacak. Gidiş gelişlerle de olsa, eğer iki ülkede birden varolabilmeyi sürdürebilirsek bizim için ideal.

Geçtiğimiz yıl Trio Aksak olarak "İlk" adında bir albüm çıkarmıştınız. Trio'nun çalışmaları ne durumda, iki grup biribirine rakip olmuyor mu?

İki formasyonun çalışmaları birbirinden bağımsız olarak sürüyor. Trio'nun kuruluşundaki kadroda yer alan çellocu arkadaşımız ayrıldı. Şimdi Emanuel Lehman çalıyor çelloyu. Bir de Maruf'la ben varız. İlk albümde olduğu gibi halk müziği ve Klasik Türk müziği eserleri seslendiriyoruz. 97'de yeni bir albüm düşünüyoruz. Rakip değiliz. Hatta insanlar, biraz da haklı olarak iki formasyonu birbirine karıştırıyor, "Trio Aksak bugün üçlü mü çıkacak, beşli mi?" gibi sorularla karşılaşıyoruz.

Söyleşi: **Levent Tayla**

AJANS

Kolombiya kokain ticaretini elinde tutan iki devden Medellin kartelinin veliaht prensi, hayatı boyunca yaşamaya mahkum olduğu (bölge dışına çıkarsa mıhlayacaklar) görkemli sarayın bahçesine altından bir Beatles heykeli yaptırdı. Kocaman.

18 Şubat Salı, kuşların çiftleşmesi

Cemrelerin düşmesi şubat ayında başlar. Cemre Arapça "kor halinde ateş" anlamındadır. Soğukların azalmakta olduğunu gösterir.

eve döndüğünde babaannen namaza dururken / neyi değiştirir David Bowie posteriyle çiftleşmen MURATHAN MUNGAN

Ve nisandaki olası yeni albümler: **Morrissey**, **Foo Fighters**, **Depeche Mode**, **Massive Attack**, **Radiohead**, **Mike Scott**, **Edwyn Collins** vee şimdiden Roll tavsiyeleri, **Jeff Buckley**, **Ben Harper**.

REM'in **Michael Stipe**'ıyla Red Hot Chili Peppers'ın **Flea**'sı bir araya gelip film müziği yapacaklar. Eser, Michael Brook'a ait. Film ise Kevin Spacey'in "Albino Alligator"u...

REM gitaristi **Peter Buck**, ilkbaharda ilk solo albümünü yayınlıyor. **Tuatara** ismindeki "cazımsı" grubunu ise şöyle tarif ediyor: "Etnik müzikler çalarak eğlenen genç beyazlardan oluşan bir ekip".

Courtney Love New Yorklu eleştirmenlerce her sene verilen ödüllere "en iyi yardımcı kadın oyuncu" kategorisinde aday gösterildi. Tabii Milos Forman'ın yönettiği "Larry Flynt"taki rolüyle.

Slash, Tarantino'nun yeni filmi "Curdled"a iki şarkı yazacak. "Obsession" ismindeki şarkıyı Nile Rogers'la birlikte ortaya çıkarmışlar. Bu arada yakın bir gelecekte Slash'ın Stevie Wonder'la birlikte bir işler çevirme ihtimali var.

Morcheeba'nın "Who Can You Trust" isimli albümünü dinleyip acayip beğenen **David Byrne**, Londralı üçlüden yeni albümü için yardım istedi.

Rolling Stones, New York yakınlarındaki Connecticut'da yeni albümü için stüdyoda. Ancak şimdiden karar vermişler, albüm tanıtımı için bu sefer dünya turnesine filan çıkmayacaklarmış.

Black Grape, devam eden ayrılık dedikodularına rağmen ikinci albüm için stüdyoya girmeye hazırlanıyor. Ceplerinde 15 civarında demo var. Ayrılık haberleri ise grubun rapper'ı Kermit kaynaklı. Kendisi hesapta Man Made adı altında bir solo albüm yapacakmış. Bu arada as eleman ex-Happy

ACID TRIPPIN

Katılıma açık bir "proje"...

Acid Trippin, 1995'de kurulan bir topluluk. Yaptıkları müzik "acid jazz" olarak adlandırılabilir. Topluluğun kurucusu, besteci, klavyeci, "Kaptan" Ali Perret. "Eşkıya" filminin müziğini yapan, 96'da "Bir Ömürlük Misafir" adlı albümü piyasaya çıkan Erkan Oğur, kendi icadı perdesiz gitarda. Aynı zamanda Asiaminör topluluğunda da çalan, grupla "Sokak Boyunca" (1991) ve "Longanova" (1995) albümlerini çıkaran Yahya Dai, alto ve soprano saksofonda. Sarp Maden ve Ercüment Ateş gitar, Raci Pişmişoğlu bas gitar, Erdinç Şenol davul çalıyorlar, Murat Özbey ise vurmalılarda. Topluluk, Habitat II, NGO açılış seremonisi ve ODTU Caz Günleri'ne katıldı. Radyo France Internationale'de müzikleri yayınlandı. Ayrıca, kurulduğundan beri, Roxy, Hayal Kahvesi, Manhattan (Ankara) gibi kulüplerde çaldılar ve çalmaya devam ediyorlar. Ali Perret'le küçük bir sohbet yaptık:

Nedir "Trippin"?

Acid Trippin'in çevirisi aslında tam olarak "acid jazz" oluyor. Trippin, yüzyıl başında zencilerin caza verdikleri isim. "Eğlence", "parti", "takılmak", kısacası "trip yapmak" anlamlarına geliyor. Yıllardır zenciler, "jazz" sözcüğüne karşı "trippin"i kullanmayı tercih ettiler, daha sonra "afro-amerikan müzik" terimi devreye girdi. "Jazz"da kelime itibariyle bir hafiflik var, "seksi", vs. anlamlarını taşıyor. Siyahlar, bu sözcüğün küçümseyici tonuna karşı çıktılar. Ama sonunda, piyasaya egemen olan tarafın dediği oldu.

Yaptığınız müzik, tam olarak "acid jazz" mı, ya da nedir "acid jazz" ?

Acid jazz seksen sonlarında, müzisyenler değil, DJ'ler tarafından ortaya çıkarılmış bir tür. "Acid house", dans müziklerinin üzerine jazz sample'ları çalarak Londra, Chicago ve New York'da yapılmış bir müzik. Daha sonra müzisyenler de bu tarzı benimsemişler. Acid jazz'ın içinde funk, soul, R&B, blues, disko ritmleri, rock, rap ve jazz var. İçinde birçok trük barındırdığı ve bir dans müziği olduğu için daha geniş bir kitleye hitap ediyor. Bu tür içinde de, barındırdığı elemanlardan birine, mesela funk'a ya da rock'a daha yakın olanlar bu elemanın ağır bastığı bir birleşime yöneliyorlar. Bizim yaptığımız müzik de "acid jazz" olarak adlandırılabilir, ama modern jazz müzisyenleri olduğumuz için, benim de besteci olarak yönelimim modern jazz içinde olduğundan, grubun kendine özgü bir tarzı oluşuyor. Dans beat'lerinin üzerine modern armoniler ve melodiler, müzisyenlerin kendi yaratıcı katkılarıyla müziğimize eklemleniyor. Zaten biz de, dinleyicilerin müziğimize dansederek katılmalarını istiyoruz.

Yaptığınız müzik, New York standartlarında bir performansı yakalıyor, bunu nasıl sağlıyorsunuz ?

İstanbul ve New York şehirleri arasında kaotik bir benzerlik görmek mümkün. Bunu New York'dan gelenler de söylüyor. Ben de, her iki şehirde de yaşamış biri olarak bu benzerliği açıkça görüyorum (Tabii İstanbul müzik kalitesi bakımından henüz New York kadar yoğun değil). Çalınacak çok fazla kulüp olmadığı halde, grupta çalışan müzisyenlerin yaptıkları işi ciddiye almalarından dolayı, grup anlayışının ve sık provaların sonucu bu performansı yakalıyoruz. Ne yazık ki henüz, bu tarz müziği anlayan kitlenin sayısı yeterli değil. Sanırım, Acid Trippin, katılıma açık bir "proje"...

1995'de kurulduğundan beri, birçok müzisyenin katkıları oldu. Bundan sonra da olacaktır. Sadece caz kökenli müzisyenlerin değil, farklı türlerde yaratıcı olan her müzisyene, özellikle genç müzisyenlere açık bir proje bu. Örneğin, rock, roman müzisyenlerinin, vokalistlerin, rapçilerin, DJ'lerin, dansçıların katılacağı, görsel efektlerin de kullanılacağı daha geniş bir projeyi düşünüyoruz. Bu projenin bazı ürünlerini de sample olarak çıkaracağımız CD'de kullanmayı tasarlıyoruz.

Söyleşi: **Özgür Uçkan**

Geçen ayki Bono söyleşisi öyle değil, böyle bitiyormuş. Makinanın azizliği... Özür...

Bir de şiir kitabınızın yayınlanacağı söyleniyor... Hayır. Dünya henüz benim şiirlerime hazır değil. **Ama "Passengers" albümündeki "Elvis Ate America" daha çok bir şiirdi.** Doğru, Elvis'le ilgili bir şiir yazdım. Zaten şiir yazacaksanız bunun Elvis'le ilgili olması gerekir.

20 Şubat Perşembe
Birinci cemre (havaya)
27 Şubat Perşembe
İkinci cemre (suya)

Meşin Yuvarlak hafif bir sakatlık geçiriyor, ayın 11'indeki maçta sahada yerini alacak... .

Monday Shaun Ryder'a Hollywood'dan film teklifi geldi. Kabul ederse, Manchester'ı bir torbacıyı canlandıracak.

The Clash, San Francisco'da düzenlenecek Özgür Tibet konseri için bir kereye mahsus olmak üzere dahi toparlanmayı reddetti. Üstelik bu sefer Dalai Lama'nın kişisel isteği ve ricası söz konusuydu.

Prefab Sprout, 10 Aralık'ta 64 yaşında intihar eden country şarkıcısı **Faron Young**'ın adını ölümsüzleştirmek için bir şarkı yazdı.

İlerleyen sayfalardaki yoğun Bowie bombardımanına hazırlık mahiyetinde "David Bowie'nin, 1996'da en çok takıldığı 10 plak" (5 ve 8 numaralara dikkat buyrun)
1. Tilt – **Scott Walker** 2. Music For The Jilted Generation – **Prodigy** 3. Photek – **Photek** 4. Grace – **Jeff Buckley** 5. Earthling – **David Bowie** 6. Speed limit 140 BPM plus Eight – Various Artists 7. General LevyAnd The JB 8. Outside – **David Bowie** 9. The Ethnological Series – **Can** 10. Second Toughest In The Infants – **Underworld**

Beyaz Nota Platformu

Engin Yörükoğlu'nun girişimiyle Beyaz Nota Platformu (BNP) kuruldu. BNP hem bu yapıyı oluşturan müzisyenlerin ortak demokratik tepki ve istemlerini ifade edecek, hem de müzisyenler arası işbirliği ve dayanışmayı güçlendirecek. Ortak konser, klip ve albüm projelerinin yanısıra, herhangi bir zamanda ortaya çıkan toplumsal bir olayla ilgili demokratik bir duyarlılığı göstermek amacıyla, o an platformun hangi müzisyenleri müsait ise hemen bir araya gelecekler ve müşterek repertuardaki parçaların çalınacağı bir protesto konseri verilecek. "Türkiye, gün be gün müzik çalınamayacak, şarkı söylenemeyecek bir ülke oluyor. Cinayet işleyen, amuduyla para götüren adam vatansever; demokrasi isteyen, düşünen, emeğiyle üreten aydın insanlar vatan haini..." diyor Yörükoğlu. "Platform sadece rock'çulara mı açık" şeklindeki sorumuza Yörükoğlu'nun cevabı: "Biz ilk önce Demokratik Rock Platformu demiştik. Sonra sadece rock'la sınırlandırmayalım diye düşündük. Örneğin Bülent Ortaçgil, çok iyi bir müzisyen ve doğru bir insan ama rock'çu değil. Dahası halk müziği sanatçıları, cazcılar; bunlar da platformun içinde yer alabilirler. Popçular gelmesin diye alınmış bir prensip kararı yok, ama genelde pek olumlu da düşünülmüyor." Beyaz Nota Platformu'nda yer alan müzisyenler ve gruplar:
Moğollar (Engin Yörükoğlu, Cahit Berkay, Taner Öngür, Serhat Ersöz), Bulutsuzluk Özlemi (Nejat Yavaşoğulları, Sunay Özgür, Sina Koloğlu, Akın Eldes, Utku Ünal), Acil Servis (Ertan Kızıltan, Çetin Güney, Orhan Yolsal, Emre Karabulut, Bülent Akbay, Hakan Çimenli), Renan Bilek, Bülent Ortaçgil, Oğuz Abadan, Ahmet Güvenç, Cem Karaca, Vehbi Öztürk, Grup Merdiven (Murat Hasarı), Kesmeşeker (Can Taner), Nautılus, Kramp (Nezih Onur, İdris Tübcil).
İletişim: Jazz Stop Beyoğlu Sahnesi Tel Sk. 9/11 Beyoğlu-İstanbul Tel: 0-212-252 93 14 Faks: 0-212-25293 15

Prodigy Bir saatliğine happy!

Single'ları kesmiyorsa yeni albüm yolda... Prodigy vakası pek yakında şimdikinden de beter olacak. Sahnede "geride" duran gerçek beyin Liam ve arada bir lafa karışan "korkunç" Keith'le kısa bir muhabbet...

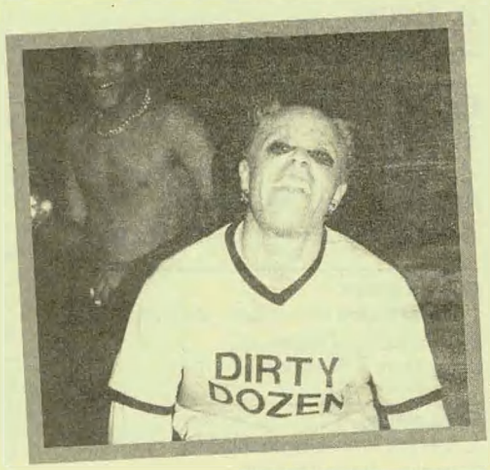

Keith

Doğduğun kasabayı, Braintree'yi niye terketmedin?
Liam Howlett: Prodigy'nin müziğini dinleyince bu hakikaten garip gelebilir, ama ben kendimi burada iyi hissediyorum. Londra çok uzak değil, trenle yarım saat sürüyor... Bir süre Londra'da yaşadım, orada çalıştım, ama çok baskı, çok gerilim, saldırganlık var. Yeni bir set aldığın anda dolandırılıyorsun. Benim konsantrasyona ihtiyacım var.
Müziğe piyanoyla, Chopin'le, Mozart'la başladın, sonra daha ergenlik çağında, rap, Londra ve hip hop uğruna Steinway'ini terkettin...
Böylece kendimi işe yeni başlayan bir rap grubunun DJ'i olarak buldum. Çok katı bir ortamdı ve ben gruptaki ve konserlerdeki tek beyazdım. Aynı zamanda, her yere yayılan rave kültürünü, house'u, teknoyu keşfediyordum... Önce tek başıma kendi parçalarımı yapmaya başladım, sonra beraber takıldığımız üç kişiyle devam ettik; Prodigy böyle ortaya çıktı işte.
Maxim Really ve o iki korkunç dansçı Keith Flint'le Leeroy Thornhill'den mi bahsediyorsun?
Evet, o heriflerden. Müziğe karışmazlar ama, onlarsız yapamayacağımı düşünüyorum. Maxim rap yapıyor ve dinleyiciyi çekiyor, sesiyle dinleyiciyi tutuyor. Ben, sesi balans etmeye çalışıyorum, Keith ve Leeroy ise hem oyuncu, hem seyirci. Dans ediyorlar, canları ne isterse onu yapıyorlar!
Kalabalığın üstüne güle oynaya kendilerini atıyorlar, salonda eziliyorlar... Biraz çatlak gibiler, sence de öyle değil mi?
Hayatlarında hiç dans dersi almamışlar, sokaktan geliyorlar, böyleler işte. Çılgınlar, evet. Her ne kadar satışlarımız bizi zorla 'underground'dan çıkardıysa da, biz underground bir tavrı korumayı becerdik. Ama hiç de öyle yıldız havalarında değiliz, olayın içindeyiz...
Moby, Leftfield, The Orb'un tersine, sen teknoya geçmeden önce rock'u ve punk'ı tanımak için çok gençsin. Bundan ötürü hiç hayıflandığın oluyor mu?
Pek değil, çünkü o devirde rock diye bir şey yoktu. 80'li yılların sonlarında, sadece kafa ütüleyen rock grupları vardı. Heyecanlı bir şeyler yapan, Nirvana, Smashing Pumpkins gibi topluluklar hep 90'lı yıllarda çıktı.
Dans dünyasıyla, uyuşturucu alemi çok içiçe...
Elime ne geçerse alıyordum, doğru, ama grup profesyonel olduktan sonra bıraktım. Sahne öylesine bir adrenalin deşarjı ki, kimyasal uyuşturucuların yerini aldı. Hatta daha bile kuvvetli. Ama herkes benim kadar şanslı değildi, dibe vuran bir sürü insan tanıyorum, çoğu öldü gitti. Sözünü ettiğim kurban edilen kuşak, jilted (terkedilmiş) generation, işte bu rave kuşağı.
Keith Flint: "Hadi, fırla, rahatla ve danset!" diye bağırmak biraz ikiyüzlü bir şey; hayatın kolay olmadığını, dünyanın mutlu olunacak bir yer olmadığını biliyoruz, ama bir kere sahneye çıktıktan sonra, hiç değilse bir saatliğine, bütün bunları unutmaya çalışmalı... happy!
Yaptıklarını büyük ölçüde evindeki stüdyonda gerçekleştiriyorsun. İnternet kuşağının tipik örneklerindensin denebilir mi?
Liam: Kesinlikle hayır, teknolojinin kölesi olmak istemiyorum. Çok basit makinalarla çalışıyorum. Eski malzemeler kullanıyorum...
Başarınızı neye bağlıyorsunuz?
Liam: Rock çok ticari bir hale geldi. Bizse, hakikaten kendimiziz.
Keith: Aynı zamanda, insanlar sahnede bir patlama yaşadığımızı farkediyorlar. Biz dinleyiciye çok yakınız, bize dokunabiliyorlar, sarmaş dolaş olabiliyoruz. Bu yüzden hep yüzlerinde bir gülümseme oluyor. Bir rave'e gittiğinde herkes aynı seviyede.

CAN JANS

Deep Purple, Rainbow, Whitesnake, Heinz, Episode Six, Trapeze, The Artwoods, UFO, Thin Lizzy, Jon Lord, Gillan, Glen Hughes gruplarına ait Türk baskısı LP ve 45'lik arıyorum. Elinde bu materyallerden olup satmak isteyen beni arasın. TARIK BURÇOĞLU 232-3422121

2 Mart Pazar, ağaçlara su yürüme zamanı

Bir kimsenin rüyada saçını parmaklarıyla düzeltmesi şeref ve itibarının artacağını, karşılaşabileceği güçlüklerin ortadan kalkacağını gösterir.

Birkaç damla limonu gözünüze damlatırsanız, dünyanın en güzel gözleri ve bakışları sizin olur.

Rolling Stone 96

okurlara göre

Yılın sanatçısı:
1. Smashing Pumpkins
2. Beck
3. Alanis Morisette

En iyi albüm:
1. Odelay – Beck
2. Evil Empire – Rage Against the Machine
3. No Code – Pearl Jam

En kötü albüm:
1. Jagged Little Pill – Alanis Morisette
2. The Score – Fugees
3. No Code – Pearl Jam

En iyi single:
1. 1979 – Smashing Pumpkins
2. Ironic – Alanis Morisette
3. Just A Girl – No Doubt

En iyi grup:
1. Smashing Pumpkins
2. Rage Against The Machine
3. R.E.M.

En iyi yeni sanatçı:
1. Marilyn Manson
2. No Doubt
3. Garbage

En iyi erkek şarkıcı:
1. Billy Corgan (Smashing Pumpkins)
2. Eddie Vedder (Pearl Jam)
3. Liam Gallagher (Oasis)

En iyi kadın şarkıcı:
1. Joan Osborne
2. Tori Amos
3. Me'Shell Ndegéocello

En iyi alternatif sanatçı:
1. Beck
2. Sebadoh
3. Guided By Voices

En kötü sanatçı:
1. Marilyn Manson
2. Alanis Morisette
3. Fugees

En iyi hard rock/metal grubu:
1. Marilyn Manson
2. Pantera
3. Tool

En iyi rap artisti:
1. Fugees
2. 2Pac
3. The Roots

En iyi r&b sanatçısı:
1. R. Kelly
2. Maxwell
3. Toni Braxton

En iyi elektronik sanatçısı:
1. Tricky
2. Moby
3. L.TJ. Bukem

En iyi video:
1. Sweet Dreams – Marilyn Manson
2. Ya Playin' Yaself – Jeru The Damaja
3. Where It's At – Beck

En iyi tur:
1. Smashing Pumpkins
2. Metallica
3. Fugees

En iyi country sanatçısı:
1. Johnny Cash
2. LeAnn Rimes
3. Deana Carter

En iyi dönüş:
1. Kiss
2. Sex Pistols
3. Patti Smith

En kötü dönüş:
1. The Monkees
2. Kiss
3. Sex Pistols

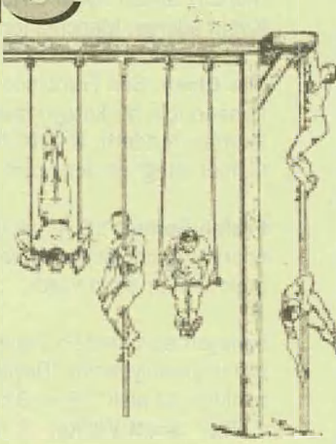

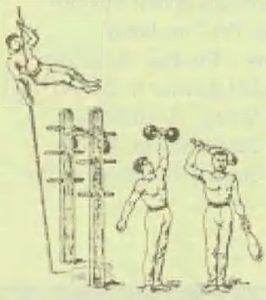

yazarlara göre

Yılın sanatçısı:
1. Beck
2. Smashing Pumpkins
3. Fugees

En iyi yeni sanatçı:
1. Garbage
2. Kula Shaker
3. Fluffy

En iyi country artisti:
1. Johnny Cash
2. BR5-49
3. Steve Earle

En iyi rap sanatçısı:
1. Fugees
2. The Roots
3. Nas

En iyi r&b sanatçısı:
1. Maxwell
2. Curtis Mayfield
3. Fugees

En iyi on albüm:
1. Odelay – Beck
2. Pre-Millennium Tension – Tricky
3. Horse Stories – Dirty Three
4. New Adventures In Hi-Fi – R.E.M.
5. Unchained – Johnny Cash
6. Being There – Wilco
7. Dust – Screaming Trees
8. Harmacy – Sebadoh
9. From The Muddy Banks Of The Wishkah – Nirvana
10. The Score – Fugees

En iyi beş single:
1. 1979 – Smashing Pumpkins
2. Common People – Pulp
3. Setting Sun – Chemical Brothers
4. No Diggity – Blackstreet
5. Devil's Haircut – Beck

En iyi grup:
1. Smashing Pumpkins
2. Pulp
3. Oasis

En iyi hard rock/metal grubu:
1. Rage Against The Machine
2. Metallica
3. Screaming Trees

En iyi elektronik sanatçısı:
1. Tie: Underworld The Chemical Brothers
2. Tricky
3. Prodigy

En kötü albüm:
1. Razorblade Suitcase – Bush
2. Pinkerton – Weezer
3. Songs Of A Dead Dreamer – DJ Spooky

En kötü grup:
1. Bush
2. Marilyn Manson
3. No Doubt

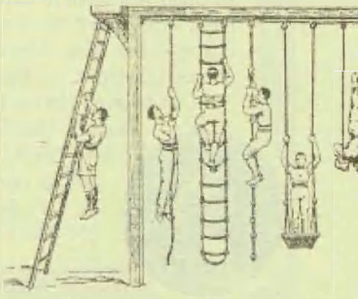

Dans edin etrafında kemiklerinizin

Çok melanet var insanda...
Çok marifet var insanda!..

Bir-iki ay öncesine kadar sık sık karşımıza çıkan, şimdilerde arada bir şurda burda çalınan bir şarkı var:
"God is great, yeah, god is great, yeah, god is good..." diye giden bir şarkı...
İlk duyduğumuzda, dini ideolojinin son zamanlardaki yoğun taarruzu altında, doğrusu canımız sıkılmıştı.
Sonraları, "pop" denilen şey sağolsun, sağda solda o kadar çok çalındı ki, giderek şarkının öteki sözleri de anlaşılır oldu. Ve karşımıza bambaşka bir "mesaj" çıktı. Hiç yabancı olmadığımız, buralarda yedi-sekiz yüzyıldır dile getirilen bir "mesaj"ın İngilizcesi ve 1996 versiyonu...
"Yeah, god is great / yeah god is great"
"Allahu ekber / Allahu ekber..."
Ve "Yeah god is great / yeah god is good"un ardından bir soru "patlıyor":
"What if god was one of us?"
"Ya Tanrı aramızdan biriyse?.."
Büyük ve iyi olan "o", aramızdan biriyse...
Nasıl biri?
"Just a slob like one of us..."
Yani, aramızdan "sıradan" biri...
"Just a stranger on a bus, trying to make his way home..."
Otobüsteki "yabancı", evinin yolunu tutmuş herhangi biri...
Şarkının devamında başka sorular da geliyor:
Eğer bir yüzü olsaydı, neye benzerdi?
Onun yüzünü görmek ister miydin?
Onu görmek, cennet, İsa, azizler ve peygamberler gibi şeylere inanmak anlamına gelseydi?
Son bölüm ise, Bektaşi tonunda:
Kimse aramıyor onu telefonla
Roma'daki Papa dışında...
Joan Osborne'un bu şarkısının hayli popüler olduğu günlerde, "Balkan Dreams" adlı bir CD geçmişti elimize. Anadolu'nun aşık geleneğine "vurulup" Türkiye'yi mekan tutan Yunanistan vatandaşı Niko Metaxas'ın derleyip düzenleği albümde, "Madem ki ben bir insanım" nakaratlı bir parçaya, Aşık Daimi'nin "deyiş"ine takılıp kaldık birkaç gün...

Kainatın aynasıyım
Madem ki ben bir insanım
Hakkın varlık deryasıyım
Madem ki ben bir insanım

İnsan hakta hak insanda
Arıyorsan bak insanda
Çok marifet var insanda
Madem ki ben bir insanım

Değme rock parçalarına taş çıkartan "Madem ki ben bir insanım"ın özellikle "Kainatın aynasıyım / Hakkın varlık deryasıyım / ... / İnsan hakta hak insanda / Arıyorsan bak insanda / ... / Bana eğilsin melekler / Madem ki ben bir insanım" dizeleri ve o dizelerle Joan Osborne'un "God is great"inin paralelliği, ilaç gibi geliyor şu ruh karartıcı günlerde...
Aşık Daimi'nin dediği gibi, "çok marifet var insanda", ama aynı zamanda çok da melanet var. Ve bugünlerde ağır basan, "melanet" tarafı insanın.
Punk'la Amerikan "halk müziği" fotosentezi diyebileceğimiz 16 Horsepower adlı grubun "beyni" David Eugene Edwards, "dünya hali"ni tek bir cümlede özetliyor:
"Dünya hali, hayır ile şer arasındaki mücadeleden ibaret"...
Hayır ile şer... Yani, iyilik ile kötülük...
Post-modern zamanların "modern" yüzü, iyilik ve kötülüğün "izafi" olduğunu söylerken, "post" yüzü bu göreliliği öyle bir "uç"a taşıyor ki, artık orada "iyilik" ve "kötülük" diye bir karşıtlığa yer kalmıyor, "iyi" ve "kötü" kavramları "nihile" oluyor, "iyi" ve "kötü" diye bir şey olmuyor, her şey "olabilir" oluyor, "olan"ın iyisi, kötüsü olmuyor, "olduğu" için "geçerli" oluyor...
Örneğin "vahşi kapitalizm"in "vahşet"i, insanlık tarihinin "son" noktası sayılabiliyor, Hegel'in "gerçek olan rasyonel, rasyonel olan gerçektir" düsturu kabul görüyor, bir şey "rasyonel" görünüyorsa, onun iyi mi, kötü mü olduğu söz konusu olmuyor. İyilik ve kötülük "izafiyet"e havale edilirken, rasyonel "mutlak" muamelesi görüyor, "izafiyet kanunu"ndan muaf tutuluyor. Oysa gayet iyi biliniyor ki, birileri için rasyonel olan, başkaları için pekala irrasyonel oluyor. Örneğin "vahşi kapitalizm" egemenler için son derece "rasyonel" bir düzen, ama o vahşetin kurbanları için hiç de öyle değil.
İyilik ve kötülük "izafiyet"ten muaf değil ama, "izafiyet" de bir mutlak değil. Hiç izafi olmayan "iyilik"ler ve "kötülük"ler var. "Mutlak iyilik" diye bir şey yok gerçi ama, mutlak kötülükler var.
Ünlü romancı Thomas Mann'ın çok aydınlatıcı bir cümlesi var: "Faşizm bir ideoloji değil, bir kötülüktür"...
Kötülükler, karşımıza "çıplak" çıkmıyor, "ambalaj" içinde ve genellikle "ideolojik" ambalajlar içinde çıkıyor. Örneğin, "liberalizm" ambalajı içinde "vahşi kapitalizm" diye bir "kötülük" var, ve bu kötülük insanın ve doğanın canına okuyor.

Giovanni Scognamillo, günümüzde "vampir"lerin çoğaldığını söylüyor, "ama başka bir anlamda" diyor, "sömürü anlamında bir kan emicilik bu..."
Sömürü denilen "kötülük"e son verme iddiasındaki "proletarya diktatörlüğü" ambalajlı "kötülük" de, Giovanni Scognamillo'nun, "biraz marksist" bir yaklaşım olacak ama" diyerek yaptığı "vampir" tanımından hiç uzak değildi: "Sömürücü, baskıcı, yok edici..."
Bu "kötülük"e başkaldıran Prag baharı ve "insan yüzlü sosyalizm" talebi Sovyet tanklarıyla ezildi ama, bayrağı Dubçek'ten devralan Havel'in temsil ettiği "iyilik" kazandı sonuçta.
Lou Reed, "tek bir gün geçmiyor ki, Vaclav Havel'i ve en çok sormak istediğim soruya verdiği yanıtı düşünmeyeyim" diyor, Havel'le yaptığı söyleşinin sonunda. Reed'in sorusu, Havel'in onca baskıya maruz kalmasına rağmen niçin ülkesini terketmediği, mücadelesine devam ettiği... Havel'in cevabı ise şu: "Sadece doğru şeyi yapmak istedim. Başıma gelecekleri hesabını yapmamıştım, ama bir gün başarıya ulaşacağımıza içten inanıyordum. Tek istediğim doğru şeyi yapmaktı..."
Havel, "Kadife Devrim"den sonra doğru bir şey yaptı, çok doğru bir şey, çok iyi bir şey...
Slovakya, Çekoslovakya'dan ayrılmak istediğini beyan ettiğinde, ülke kaçınılmaz olarak çok gerilimli bir döneme girmişti. Çeklerin bu ayrılığı kabul etmemeleri halinde bir içsavaş ihtimali mevcuttu, içsavaş olmasa bile çatışmaların çıkması, kan dökülmesi söz konusuydu.
Havel, önce, ayrılığın Çekler için de, Slovaklar için de kötü olacağını anlatmaya, Slovakları ikna etmeye çalıştı. Ama karşısında ayrılmaya kararlı insanlar görünce, "barışçıl bir ayrılık" için çaba sarfetmeye başladı. Ve sonuçta, kan dökülmeden gerçekleştirilen "Kadife Devrim"in ardından, yine kan dökülmeden barışçıl bir ayrılık yaşandı. Ayrılığa Havel'in gönlü razı değildi ama, "bir insanın ölmesindense, bir sınırın değişmesi çok daha iyidir" demiş ve eklemişti: "Ama, umarım ileride yine biraraya geliriz..."
Lou Reed, Havel'le yaptığı söyleşiyi şöyle bitiriyor: "Havel'i seviyorum. Yüreğim o halkla birlikte. Ben de doğru şeyi yapmak istiyorum..."
Doğru şeyi yapmak...
Bir formül yok elbette. Ama bir "öncül" var: "İyi olan"...
"Doğru"yu "iyi"den ayrı düşünmek mümkün değil, tıpkı "iyi"yi "güzel"den ayrı düşünmenin mümkün olmadığı gibi.
Çok marifet var insanda...
Ama çok da melanet var!..
Ve sonuçta, "dünya hali, iyilikle kötülük arasındaki mücadeleden ibaret"...
Osborne'un şarkısında, "kerim" olan, "iyi" olan "Tanrı", içimizden "biri"...
Daimi'nin dediği gibi, "İnsan hakta, hak insanda / Arıyorsan bak insanda..."
Sivas'ta yakılan Aşık Nesimi'nin 12. yüzyıldaki adaşı "sabah rüzgarı" Nesimi, "sizin inandığınız Tanrı, benim ayağımın altındadır" demişti, "enel hak" demişti: Tanrı benim!..
Böyle dediği için derisini yüzmüşlerdi. Nesimi de, yüzülen derisini sırtına vurup devam etmişti yoluna...
Tom Waits'in "Black Rider" albümünde William Burroughs bir şarkı söylüyor.
Roll'un "marşı" olabilecek sözleri olan bir şarkı:
Çıkarın derinizi
dans edin
etrafında kemiklerinizin..

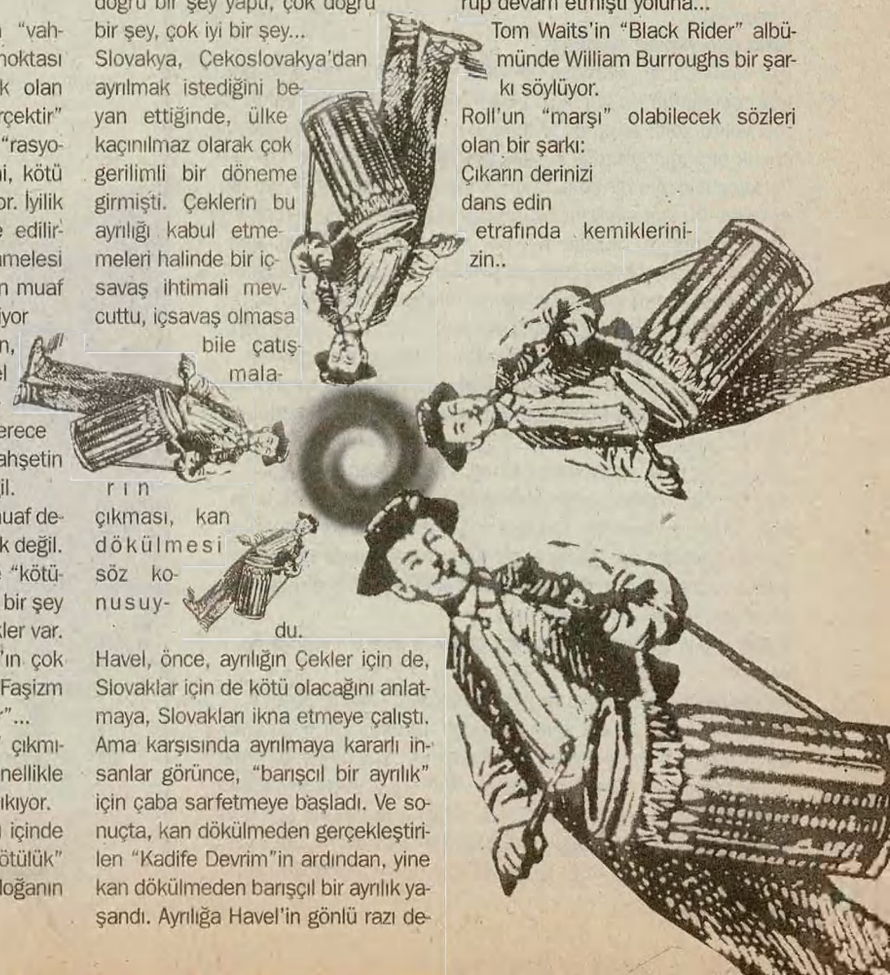

Peter Murphy

Ankara'da bir Northampton'lı yaşıyor son beş senedir. Adı Peter, soyadı Murphy. Eşi modern dans sanatçısı Beyhan Murphy'le mutlu bir evlilikleri, dokuz yaşında bir kızları, altı yaşında bir oğulları var. Peter Murphy çocukların okulunda "veli toplantısı"na katılacak kadar, hatta eşinin söylediğine göre "sanayiye gidip arabasını tamir ettirecek kadar" Türkçe konuşabiliyor. Sakin bir aile hayatı sürüyor. Bir taraftan da şarkılar yazıyor. Daha doğrusu şarkılar yazmaya devam ediyor. Bir Amerikan şirketiyle plak kontratı imzalamış, yakında altıncı solo albümü için stüdyoya girecek. Ankaralı Peter Murphy sık sık "ortadan kaybolmayı seven" bir rock müzisyeni, bir zamanların, 80'li yılların en sıkı gruplarından Bauhaus'un şarkıcısı. Onu eskiden beri tanıyanların dediğine bakılırsa "uyuyan bir dev". Roll, bu ay ilk deplasmanına çıktı, Ankara'lara kadar gitti, uyuyan devi uyandırdı...

Ankara, my hometown

Bauhaus'un müziğine ve imajına zamanında bazı yaftalar yapıştırılmıştı...

Mesela ne gibi yaftalar?

Mesela gotik-rock.

Gerçekten gotik-rock ne demek? Ben anlamını bilmiyorum!

Aynı dönemde Iron Maiden, Saxon gibi sıradan heavy metal grupları da gotik denebilecek bir söylem kullanıyorlardı. Bauhaus'un müziği de, dinleyici kitlesi de çok farklıydı oysa, yanılıyor muyuz?

Öyleyse en baştan alalım. Bauhaus 1979 yılında başladı...

Northampton'da, değil mi?

Evet, Northampton'da. Northampton, Balıkesir gibi bir kasabadır. Fazla bir şey olup bitmez, ama İngiltere'deki turne hattının bir parçasıydı... Velvet Underground, Iggy Pop, Roxy Music, David Bowie gibi isimlerden çok etkilenirdik. Bütün o gelenekten... İngiltere garip bir ülkedir. Kilisenin, dini kurumun boşluğu, bir tür idoller altarıyla doldurulmuştur, özgürlüğü simgeleyen ortak kişilikler altarı... İngiliz toplumu, Türk toplumu gibi akademik hayat tarafından yönlendirilen bir toplum değil. Üniversiteye gitmeyi düşleyen pek insan yoktur. Kendi başınıza, neyseniz, o olarak algılanmak istersiniz. Bireyci bir toplumdur.

Sizin aile yapınız nasıldı?

İşçi sınıfındanım. İrlandalı bir baba ve İngiliz bir annenin dokuz çocuğunun en küçüğü... Evimizde sürekli müzik vardı. İcracı yoktu gerçi ama, evde sürekli müzik dinlenirdi. En küçük çocuk olmanın getirdiği bir şey herhalde, yalnız bir çocuktum ve sanata doğal bir şekilde düşkündüm. Daha küçük yaştan itibaren, bu işçi sınıfı kısırdöngüsünden kurtulmak istediğime karar vermiştim. Müzikle her şey mümkündü. 1977 yılı gelmiş ve her şey birden değişmişti. Herkes sahneye çıkabilirdi artık. Enstrüman çalmayı bilmeniz bile gerekmiyordu. Bu, İngiliz gençliğini özgürleştirdi. Gerçi punk mitine hiçbir zaman inanmadım. Punk, temelde arkaik bir dışavurum yoluyken, daha birinci gününden itibaren Malcolm McLaren tarafından ticarileştirildi. Ama punk hareketi, bağımsız plak şirketlerinden oluşma, tüm İngiltere'ye yayılan bir ağın oluşmasını ve gençlerin müzik yapabilme olanağına kavuşmasını sağladı. Ben de, televizyona çıkan insanlara bakıp "ben de yaparım bunu" diyenlerdendim. Müziğe doğru güçlü bir yönelimim olduğunu biliyordum. Sadece, bir şarkıcı kimliğinde sahneye çıkma merakıydı bu. Gizli bir tiyatro potansiyelim olduğunu biliyordum. Klasik bir hikaye yani...

Sadece punk mıydı sizi müziğe iten? Yoksa evveliyatı da var mı?

Ağabeyimin plak koleksiyonunu dinlerdim: Rolling Stones, Beatles, Elvis... Müzik açısından çok hareketli bir evdi. İrlanda müziğine dek, aklınıza gelebilecek her şey dinlenirdi. Aklımı ilk çelen isim David Bowie'ydi. Henüz 14-15 yaşındaydım. O, hepimiz için çok özeldi. Klasik bir rock starından çok daha fazlasıydı. Ulvi görünürdü bize. Mesafeli ve gizemli. Bu imaj o kadar vurucuydu ki, tüm işçi sınıfı için bir tür tiyatroydu Bowie. Doğrudandı. Başka hiç ama hiçbir şeye benzemiyordu. Müzikal olarak da üstümde büyük bir etkisi oldu. Daha önceleri T.Rex dinlerdim ve Velvet Underground, John Cale, Iggy Pop... Sonunda kendi vokal kasetlerimi yapmaya başladım. Bu küçük kasabada kendi fantazilerimi yaşamaya başladım. Örneğin, okulun saçlarını kırmızıya boyayan ilk çocuğu bendim. Ama saldırgan bir tip değildim; hayatımı daha sanatsal, güzel bir şekilde, dekadan değil, ama ruhani bir şekilde yaşamaya çalışıyordum. Kaçış olarak görünebilir ama, aslında düşlerimi hayata geçirmek istiyordum sadece ve bu da mümkündü.

Sahnede çok uçlara gidiyorduk. Seyirci de gitgide daha saplantılı bir hale geldi. Konserde aynı bizim gibi giyinmiş seyircilerle karşılaşıyorduk.

Northampton'ın hemen dışında bir kasabada yaşıyorduk. Daniel Ash'le okul arkadaşıydık. Gerçi üç yıldır görüşmüyorduk ama, Daniel Ash'in çeşitli gruplarda çaldığından haberdardım. Bir gün Daniel aradı. Yaptığı müzikten tatmin olmadığını,

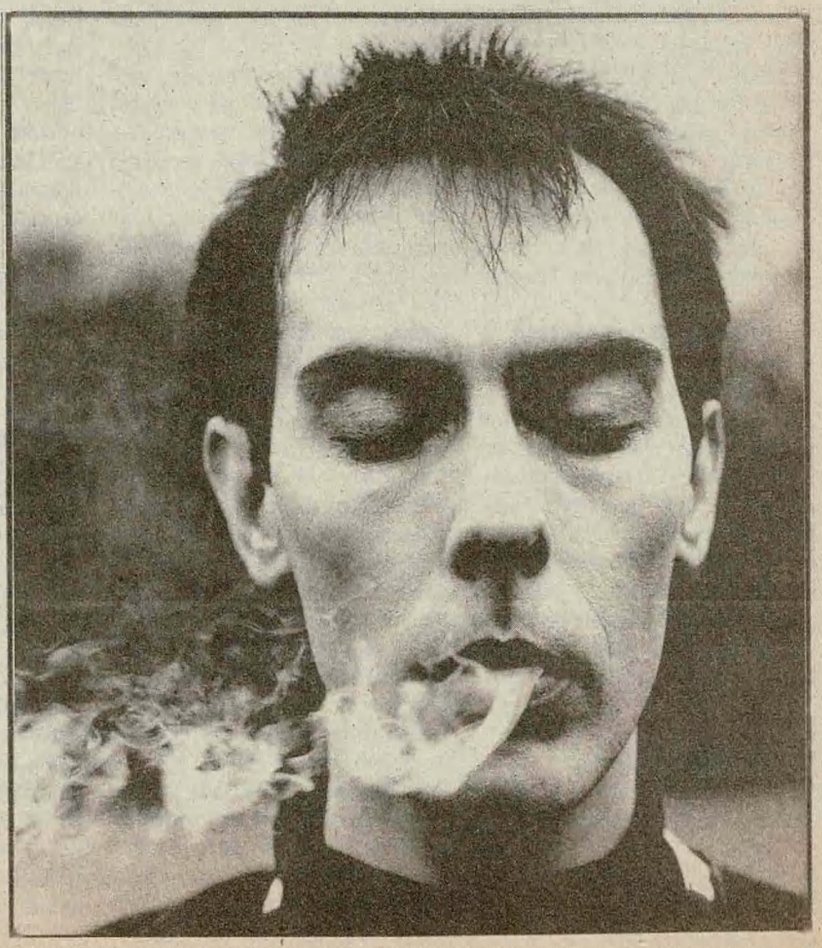

Foto: Anton Corbijn, 1992

onunla beraber çalışmak isteyip istemeyeceğimi sordu. "Tabii" dedim. O sırada, beş yıldır matbaa işçisi olarak çalışıyordum. 20 yaşındaydım. Bir hafta sonu buluştuk. O, basit riff-'ler çalıyor ben de üstüne söz yazıp söylüyordum. Haftasonu bittiğinde elimizde beş şarkı vardı. Bunların çoğu ilk albümde yeraldı. Bu şarkılardan biri de, kült klasik haline gelen "Bela Lugosi's Dead" şarkısıydı. Bu parça 4 pound gibi komik bir paraya kaydedildi. Diğer parçalar arasında "Dark Entries", "In The Flat Field" gibi parçalar vardı. Bunların hepsi orijinal haliyle albümlerde yeraldı. Birden aradığım şey önümde açılıvermişti. Kontrol altında tutabildiğim bir şey vardı nihayet. Şarkıları çok kolay yazıyordum. Bir yıl içinde bir grup haline geldik. Güçlü, teatral bir şov sergiliyorduk. O dönem için çok yeni bir şey yapıyorduk. İlk günden itibaren her şeyi kendimiz kotarmaya kararlıydık. Sahne performansımız çok güçlü, çarpıcıydı. Belki müzikal olarak kusursuz değildik ama, müziğimizin içinde bir ruh vardı ve önemli olan da buydu.

Niye Bauhaus adını seçtiniz?

Punk sonrası dönemdi ve artık işin içine sanatsal ögelerin de girmesi gerektiğine karar verdik. Bauhaus ismi, grubun yaptığı müziğin özelliklerini tanımlıyordu sanki. Arada bağlar kuruyorduk. Bizim müziğimiz de griydi, işlevseldi, süslemeden uzaktı. Uzun uzun düşünülmüş bir anlamı yoktu ama. Bir de Bauhaus isminin klasik, yoğun bir etkisi vardı. Biz de o zamanlar çok ciddiydik, hatta fazlasıyla ciddiydik. Tamamen bağımsızdık her şeyden. İstediğimiz şeyi dışavurmak istiyorduk. Benimsediğimiz etik şöyle bir şeydi: Herhangi bir müzik kanalına kendimizi adapte etmeyecektik. Birçok şeyi biraraya getirmekti niyetimiz. Sürekli deneyler yapıyorduk. Yoğun bir şekilde jam yapıyor, kaydediyorduk. Yazmak için fazla zaman harcamıyorduk, çok hızlı yazıyorduk şarkıları. Ama bu fikirleri konserlerde geliştirmek, seyirciden gelen tepkilere göre son şeklini vermek için uğraşıyorduk. Ve çoğu albümümüzde de o konser havasını yakalamaya uğraşmışızdır. Aslına bakarsanız yaptığımız iş çok zordu. Çünkü her şeyi kendimiz yapmakta inat ediyorduk. Çalıştığımız bağımsız plak şirketi de ticari bir amaçla yönetiliyor olsa da, fazla para vermese de, sanatçılarını yaratma sürecinde bağımsız bırakan bir şirketti. Sanatçılarına Avrupa'da güçlü bağlar sağlıyordu.

Konserlerinizdeki teatral ögeler hakkında neler söylersiniz?

Ben sürekli siyahlar giyiniyor ve sahne makyajı yapıyordum. David Bowie gibi isimlerden öğrendiklerimizi kendi tarzımızla kusuyorduk. Bir anlamda gençlik fantazilerimizi yaşıyorduk. Zamanla her şey kişisel bir psikodramaya dönüşmeye başladı. Sahnede çok uçlara gidiyorduk. Seyirci de bize katılıyordu. Ve bir nokta geldi ki, kendi mitimize yakalandık. Seyirci de gitgide daha saplantılı bir hale geldi. Bir konsere geliyorduk ve aynı bizim gibi giyinmiş seyircilerle karşılaşıyorduk. Sahnede arkaik bir hava eserdi. Bauhaus konserinden afallamış olarak çıkardınız. İşte biz de bu gücün kıskacına yakalandık. Bizi güçlü kılıyordu ama, kısa sürede söndü. Üç yılda dört albüm yaptık. Kendimizi çabuk tükettik. Çünkü her konserimiz o kadar yoğun geçiyordu ki... Grubun içinde de konuşulmayan bir gerilim vardı... Konserlerdeki, plak kapaklarındaki imgeler gerçekten de gotikti. Siyah beyaz, 20. yüzyıl başlarındaki filmlerden fırlamış gibiydik. Gerçeküstüydük. Dinsel imgeleri de bol bol kullanıyorduk.

Yine de dinsel imgeler müziğinizin genel yapısını oluşturacak kadar yoğun değildi ama...

Evet, her zaman değil. Biz bir atölye gibiydik. Bauhaus da zaten atölye demektir. Katılan herkes eşit derecede kendinden bir şeyler katıyordu. Dışavurulan her neyse, seyirciden de karşılık bekliyorduk. "In The Flat Field" şarkısının lirikleri memnuniyetsizliğin sıkıntısını anlatır. Eğer kendi alanınıza girecek kadar cesur değilseniz, ölü olarak yaşayıp gidebileceğinizi anlatır. Güçlü, çağrışım dolu bir imgeydi söz konusu olan. Bu, şu demektir demiyorduk. Özgün bir ifade yolu yaratmaya çalışıyorduk. "Stigmata Martyr" ise dinsel bir imgedir. Ya da "Bela Lugosi's Dead". Aslında bu vampirlerle ilgili bir şakaydı. Bela Lugosi aslında şişmanca suratlı ve hiç de vampire benzemeyen bir adamdı. Bu şarkıyı ironik bir havada yazdık ama konserlerde çok ciddi söyledik. Aşırı derecede yapay bir şeyi çok derin ve ciddi bir tarzda yorumladık. Tamamen ironik bir şarkıydı. Ama bu ironi de ciddiye alındı. Bu yüzden bize gotik yaftası yapıştırıldı. Oysa konserlerimiz ironi doluydu. Ama bilinçli olarak anlatılan bir şey değildi bu. Röportajlarda da bu konudan bahsetmezdik. Bahsetmezdik, çünkü zaten bunun bariz olduğunu düşünürdük. Ama değilmiş.

Bela Lugosi ile nasıl tanışmıştınız?

Çocukluğumuzda seyrettiğimiz filmlerle. Sizin Zeki Müren'e aşina olmanız gibi, biz de ona aşinaydık.

Bugün en ünlü şarkınız hâlâ bu...

Nine Inch Nails gibi gruplar, Marilyn Manson gibi isimler bu şarkıdan ilham aldıklarını söylüyorlar sürekli. Ama bu benim suçum değil. (Gülerek) Beni suçlamayın.

Liriklerinizin çoğu içine girilmesi zor, karanlık lirikler. Beslendiğiniz kaynaklar neler?

Fazla okumuş bir adam sayılmam. Kendi dünyamda yaşarım. Soyut bir şekilde anlık durumları, halleri okumayı severim. Nasrettin Hoca'nın hikayesi gibi: Hoca'yı bir köye vaaz vermeye çağırmışlar. "Ne söyleceğimi biliyor musunuz?" demiş. "Evet" demişler. "Öyleyse konuşmama gerek yok" demiş. İkinci seferinde Hoca yine "Ne söyleceğimi biliyor musunuz?" demiş. Bu sefer "hayır" demişler. "Size ben anlatacak değilim o zaman" demiş. Üçüncü seferinde yine "Ne söyleceğimi biliyor musunuz?" diye sormuş. Bu sefer yarısı "evet" yarısı "hayır" demiş. "Öyleyse bilenler, bilmeyenlere anlatsın..." Benim tarzım da buna benziyor. Kişisel bilgi, insanın kendi vizyonu hiçbir zaman tam olarak anlatılamaz. Biliyorlarsa zaten anlatmanıza gerek yok. Eleştirmenlerle dinleyiciler kendi başına halledebilirler bu işi. Kesin düşüncelerim var, ama bunlar didaktik ya da düz bir çizgide düşünceler değil. Aşkla, ilişkilerle, illüzyonla ilgili yazıyorum...

Ama muğlak bir şekilde...

Çünkü bu konular gerçekte de muğlak. Benim tarzım daha çok empresyonist sayılabilir. Empresyonizmi düşünecek olursanız, tek bir taraftan yaklaşmazsınız. Cut-up tekniği gibidir... Bu benim kişisel dünyam. Kendimi söylüyorum, kendimi anlatıyorum. Eğer bir insan bir şarkıya, liriğe tutuluyorsa, kendiyle ilgili bir şeyler bulduğu içindir. Lirikler ancak bu hissin ateşleyicisi olabilir. Benim yapmaya çalıştığım şey de bir izlenimi fişeklemek. Saf bir izlenim. Bu sadece bir yazma tekniği... Çünkü bazen yazmak çok zor olabiliyor. Yazmak çok kişisel bir durum. Birini taklit edebilirsiniz. Olabilir. Ama bu ancak üçüncü elden işleyen, daha entellektüel bir tarz. Ne söylemek istediğinize karar verip bunu çok zekice işleyebilirsiniz. Bence Türkiye'de Mazhar Alanson bunu çok iyi beceriyor. Kolay akılda kalıcı nakaratlar yazıp, çok zekice, söylemek istediklerini gündelik bir dilde söyleyebiliyor. Ben bunu beceremem. Ve bir de benim sevdiğim tarz var. Aslında bir yanım daha berrak bir şekilde yazmak istiyor, çünkü insanlar sürekli bana şarkılarımın ne anlattığını soruyor. Bence herhangi bir şeyi tanımlamak aptalca. Oysa her şeyi olduğu gibi bırakmak, insanların kendi bağlantılarını, çağrışımlarını kurmasını sağlıyor. Tek bir kişinin fikirleriyle sınırlı kalmıyorsun. Bana "Niye Türkiye'de yaşıyorsun? Kendini yersiz yurtsuz hissetmiyor musun?" diye sordular. "Evet, hissediyorum" dedim. "Bu kötü değil mi?" dediler. "Niye kötü olsun ki" dedim. Türkiye'de yaşamak hoşuma gidiyor, çünkü hem sosyal hem de ego açısından paradoksal bir durum bu. Yurtsuzluk hissi ve toplumsal yaşamın hesaplı teferruatlarının yokluğu hoşuma gidiyor.

Türkiye'yle ilgili güzel olan şey, endüstrileşmenin çarkından geçmemiş olması. Tamamen farklı toplumsal bir gelenekten geliyor. Atatürk ya da İslam'la ilgili güncel tartışmaları bir yana bırakırsak, yoğun bir insancıllık hissi var burada. Türkiyeli gençlerin bunu farketmemesi ve hep Batıya özlem duyması acı bir şey bence. Buradaki şey Batı'da tamamen kayboldu. Özellikle Ankara, dünyanın merkezi gibi. Hem Batı, hem Doğu. İnsanların burada birbirine ihtiyacı var. Üstelik Zeki Müren gibi bir star olan millet, çok büyük bir millet olmalı.

Ya Bülent Ersoy?

Küçük kasabada kendi fantazilerimi yaşamaya başladım. Örneğin, okulun saçlarını kırmızıya boyayan ilk çocuğu bendim. Ama saldırgan bir tip değildim; hayatımı daha sanatsal, güzel bir şekilde, dekadan değil, ama ruhani bir şekilde yaşamaya çalışıyordum.

Kendi mitimize yakalandık

Şöhret alemi ilgilendirmiyor beni!

Yok, o, Zeki Müren kadar incelikli değil bence. Burada sosyal güvenlik işlemiyor olabilir ama, İngiltere'de insanlara, içinde yüzlerce ailenin yaşadığı tower bloklar verildiğinde, buralarda yaşamayı beceremediler. Beş yıl içinde bu bloklar umutsuz insanlarla, sidikle, uyuşturucuyla dolup taştı. Oysa buradaki gecekondularda insanlar birliktelik ruhunu koruyabiliyorlar. Kadın gidip eczaneden yarım aspirin alıyor, ama ortada somut bir yaşama isteği, birliktelik var.

Müzik dünyasının dışında yaşamak bilinçli bir seçim miydi?

Şöhret alemi ilgilendirmiyor beni. Gözden ırak yaşayarak, 1.5-2 yılda bir albüm yaparak tehlikeli bir oyun oynadığımı biliyorum. Bir albümü bitirdikten ve turneyi tamamladıktan hemen sonra gözden bilinçli bir şekilde kayboluyorum. Ben hiçbir zaman klasik bir rock star hayatı yaşamadım. Şu anda da öyle. Mesela İstanbul'da yaşamıyorum. Klasik rock starları gibi ünlü insanlarla takılmıyorum. Önümüzdeki sene hiç ortalarda gözükmeyebilirim.

Ama Bauhaus zamanında hatırı sayılır derecede şöhretliydiniz. İngiliz televizyonlarında Maxell kasetlerinin reklamlarına bile çıkmışsınız.

Ona bakacak olursanız, bugün daha ünlü sayılmam lazım. Bauhaus zamanından daha fazla satıyor albümlerim, ama bilinmiyor. Bence bu tarz daha cesaret isteyen bir tarz.

Hunger (Açlık) filminde de göründünüz. Bu film şimdi Türkiye'de vizyonda. Yeniden seyrettiniz mi?

Yoo, gitmedim. Filmi beğendiniz mi? Özellikle başlangıcı çok iyi değil mi? *(Kahkaha atıyor)* Tony Scott o güne dek en şık reklamların yönetmeni olarak tanınıyordu. Film de koca bir reklam gibidir zaten.

Bauhaus döneminin şöhretini geride bırakıp solo kariyere başlamak zor olmalı.

Zordu. Bauhaus benim hayatımdı. Bauhaus'un üslubu ham ve insanı tüketen bir üsluptu. Anlatmak istediklerimizi en uç tarzla anlatıyorduk. Ayrıca yaşadığımız şöhret de yoğun ve ağır bir deneyimdi. Bütün bunlar birleştiğinde ortaya bir psikodrama çıkıyordu, özellikle de benim için. Çünkü grubun kimliğiyle özdeşleştirilen bendim. Çünkü sahnenin önünde ben vardım. Bauhaus'ta yaşadıklarımız saf bir sanat deneyimiydi. Sonradan bu hissi çok özledim. İlk defa, bir prova sırasında işlerin yolunda gitmediğini hissettim. Daha fazla ilerleyemiyorduk. O noktada durduk. Diğer grup üyelerinin farklı motivasyonları vardı sanırım. Galiba bunu müzik kariyerlerinin bir aşaması olarak görüyorlardı. Bense tamamen yaptığımız müzikle sarıp sarmalanmıştım. Düşündüğüm başka hiçbir şey yoktu.

Ya Daniel Ash?

Daniel'ın da ne yapmak istediğiyle ilgili daha direkt, daha net bir fikri vardı. Benim içinse Bauhaus her şey demekti. Biz U2, R.E.M. gibi gruplarla aynı dönemde müziğe başlamıştık. Dağılma kararını aldığımızda herkes "Deli misiniz? Daha yeni başlıyorsunuz" diyordu. Oysa bence, yürümediğini hissettiğimiz ilk anda bu kararı almakla doğru bir iş yaptık.

Ve grup tam tepedeyken...

Evet, ama bu bilinçli bir seçim değildi. Bence büyük gruplar, birbirlerine sıkı sıkıya bağlı yaşadıkları, her şeyi aralarında paylaştıkları sürece büyüklüklerini sürdürebilirler. Oysa gitgide, benim önplanda gözükmemden dolayı bir hayalkırıklığı yaşandığını, grup üyelerinin farklı yerlere doğru gittiklerini görüyordum. Her grup bu noktayı yaşıyor. Ya dağılıyorlar ya da bunun üstesinden geliyorlar. Ama biz başaramadık. Her şey parçalandı, gitti. Benim için bu hızla giden bir trenden atlamak gibiydi. Kendimi boşlukta hissettim. Üstelik yeni bir plak yapmak için paraya da ihtiyacım vardı ve plak yapabilmek için reklama çıktım. İlk önce Japan grubundan Mick Karn ile Dali's Car diye bir ikili kurarak bir albüm yaptık. Ardından ilk solo albümümü kaydettim. Şimdi dönüp baktığımda bu ilk albüm her açıdan tamamlanmamış bir albüm gibi görünüyor. Büyük bir deney. Tek bir albümün içine birçok fikir attım. Bauhaus'un tekniğini kullanarak... Müzikal olarak değil, ama fikir ve kavramlar açısından. Montaj anlayışı bakımından... Ben klasik anlamda bir müzisyen değilim. Ama neyi sevdiğimi bilirim.

Bauhaus Amerika'da mı daha güçlüydü, İngiltere'de mi?

1983 yılında dağıldımızda neredeyse her yerde ciddi bir seyirci kitlemiz vardı. Nereye gitsek insanlar konserlerimize üşüşüyordu. Amerika'da sadece üç turne yaptık. Ama insanlar nereye gidersek bizi takip ediyorlardı. Avrupa'nın her ülkesinde konserlerimiz dolu geçiyordu. Ama tabii her şeyin başladığı yer İngiltere'ydi. Hâlâ sadık bir dinleyici kitlem var. Bauhaus'un diğer elemanlarının kurduğu Love and The Rockers'ın da böyle sadık bir kitlesi var. Sadece eski Bauhaus dinleyicileri ya da üniversite öğrencileri değil, sıradan diyebileceğimiz insanlar da katılıyor dinleyicilerimin arasına. Her albümle birlikte yeni dinleyicilere ulaşıyorum.

Nusrat Fateh gibi isimleri dinlediğimde benim farkettiğim şey, müziğin saf bir dışavurum biçimi, İslami terimle konuşmak gerekirse bir 'hal', durum olduğudur. Rock müziğinde ise bir idol ve ondan bir şeyler uman bir dinleyici kitlesi var. Konser salonları bir kilise gibi. Oradaki deneyim de yarı dinsel... Burada ünlü bir insanın kapısını çalıp içeri girebilirsiniz. Orada ise bunu yapamazsınız.

Beni asıl büyüleyen klasik Türk müziği. Arkasındaki saz heyetiyle, görkemli kıyafetler içinde şarkı söyleyen klasik kadın şarkıcı imgesi beni garip bir şekilde etkiliyor.

Bugün The Hundred Men adında düzenli bir grubunuz var. Bauhaus'tan aldığınız tatmini, onlarla söylerken de alabiliyor musunuz?

Zaten bunu ummadım ki! Hiçbir şey Bauhaus gibi olamaz. O özgün bir kimyaydı. Bauhaus'u peşimden taşımayı zaten düşünmedim. Her seferinde farklı insanlarla çalışma fikri hoşuma gidiyordu.

The Hundred Men'le söylerken arkanızda bir grup olduğunu hissediyor musunuz?

Hayır. Sadece konserlerde hissediyorum bunu. Ama yine, bu da seçtiğim yolun bir parçası. Arkamda olup biteni ben kontrol ediyorum. Tek elden yapılan bir müzik bu. Tamamen solo. Kendi fikirlerimi başkaları aracılığıyla aktarmak garip bir his. Müzisyenler benim onlara bir şeyler vermemi beklerken, asıl ben onların bana bir şeyler vermelerini bekliyorum. Bana gelip "ne istiyorsun?" diye soruyorlar. Ben de "Asıl sen ne istiyorsun? Sen de ne var?" diyorum. Garipseyip geri çekiliyorlar, "Ben sadece bir müzisyenim, bana çalacağım notaları söyle" diyorlar. Notaları ben bilmiyorum, onlar biliyor oysa. Müzisyenlerle 'aşık' tarzında iletişim kurmaya çalışıyorum. İstediğim şeyi elde etmenin en iyi yolunun tanınmamış müzisyenlerden kurulu bir grupla çalışmak olduğuna karar verdim. Kişisel düzeyde rahat anlaşabildiğim, rahat çalışabildiğim insanları seçtim. Bu soyut çalışma biçimine alışmaları için uğraştım. Kendi tekniklerini de işin içine kattılar. İnsanlar beni eleştirebilir, çünkü grubun tekniği kusursuz değil, ama burası bir atölye. Herkes elindekini katıyor. Şarkıları yazıyorum, onlarla beraber kaydediyorum, Amerika, Japonya ve Avrupa'yı kapsayan yoğun bir turne döneminden sonra ortadan kayboluyorum. Onların paralarını ise ödemeye devam ediyorum ve "istediğinizi yapın" diyorum. Bir yıl sonra yine arıyorum, "hadi iş başına" diyorum. Bu şekilde çalışıyoruz. Kendilerini bir grup olarak hissetmek istiyorlar. Bauhaus'tayken bir şey yapardık ve ne yaptığımızı sonradan görürdük. Albümlerimde müziği kontrol edemiyorum, sadece orada olanı alıyorum. Benim kontrol edebildiğim şey sesim ve liriklerim.

En son ne zaman turneye çıktınız?

1995 kışında. Amerika, İspanya, Almanya ve sonra plak şirketimle aramda anlaşmazlık çıktı, onları mahkemeye verdim falan. Turne tamamlanamadı.

Anlaşmazlığın nedeni neydi?

Avrupadaki dinleyici kitlem çok güçlü. Örneğin Almanya'da on gün içinde toplam 20 bin kişiye çalabiliyorum. Ama teferruatlı bir turne gerçekleştirmek için bir prodüksiyon masrafı gerekiyor. Bunu da genellikle plak şirketi sağlar. Plak şirketlerinin turneleri desteklemesi alışıldık bir şeydir. Beni asıl şaşırtan şey ise 1979 yılından beri birlikte çalıştığım plak şirketimin, turnem için gereken 70 bin dolar gibi ufak bir meblağı vermemek için ayak diremesi... Bir anlamda benim turneye çıkmama izin vermediler. Şimdiyse yeni bir anlaşmam var. 1990'dan beri birlikte çalıştığım insanlar bunlar. Benim ne istediğimi biliyorlar ve yaptığım şeye inanıyorlar. Benim uyuyan bir dev olduğuma inanıyorlar.

Türkiye'de de konser vermeyi düşünüyor musunuz?

Evet, çok istiyorum.

Ankara'da mı?..

Evet, önce Ankara'da. Ankara benim yuvam.

Peki biraz da Türkiye... Müzik adına burada yapılanları izliyor musunuz?

Türk popu beni şaşkınlığa düşürüyor, ama her olaya kendi bağlamı içinde bakmak lazım. Batı ile ya da rock'n'roll'la karşılaştırmalara gitmek anlamsız geliyor.

Ya arabesk?

Arabeskin ne olduğunu yeni yeni anlıyorum. O da kendi amacına hizmet ediyor. Her türlü pop müzik türevi kendi dinleyici kitlesini temsil eder. Aksi takdirde popüler olamaz. Klasik Türk eksantrikleri ise ortaya çıktığında, gerçekten çok güçlü bir şekilde çıkıyorlar sanırım. Zeki (Müren) gibi... Bülent Ersoy gibi... Türkiye'deki müzik camiası çok küçük, birbirine kenetli bir camia gibi görünüyor bana. Birbirlerinin ne yaptıklarından haberleri var, sürekli dedikodular dönüyor falan...

Ama sizin gibi tek tabanca takılan, Elvis zamanından beri müzik yapan Erkin Koray gibi sanatçılar da var?

Onu tanımıyorum galiba. O kadar içine giremedim, uyum sağlayamadım henüz.

Peki halk müziği ya da tasavvuf müziğini izleyebiliyor musunuz?

Dini müzik kendi bağlamı içinde yapıldığında çok iyi. Konya'ya, Sema törenini izlemeye gittim. Çok etkileyici, harikuladeydi. Ama beni asıl büyüleyen klasik Türk müziği. Arkasındaki saz heyetiyle, görkemli kıyafetler içinde şarkı söyleyen klasik kadın şarkıcı imgesi beni garip bir şekilde etkiliyor.

Siz Michael Brook'la da çalıştınız. Michael Brook ilginç bir adam, hem King Crimson kadrosunda yer almış, hem de Nusrat Fateh Ali Khan'la birlikte albüm yapmış bir isim.

Evet, mesela Nusrat Fateh'in yaptıkları da büyüleyici. "Mustt Mustt" ve diğer albümleri. Nusrat Fateh'i "Mustt Mustt"tan daha önce televizyondaki bir rock programında görmüştüm. Sunucu çıkıp "Şimdi sırada Pakistan'dan bir kavvali sanatçısı var. Söyleyeceği şarkının adı 'Allah Hu'. Bu kelime, kutsal Tanrının adının tekrarı anlamına gelmektedir" gibi bir şeyler söyledi. Az çok bu kavramlara aşina olduğum için bir İngilizin çıkıp bu tür açıklamalar yapması çok komiğime gitti. Peter Gabriel'i de, Nusrat Fateh'e, böylesine sulandırılmamış, Batı müziğine bulaşmamış bir üslubu yaygınlaştırmasına önayak olduğu için de takdir ediyorum. Nusrat Fateh'in müziği, sudaki zeytinyağ gibi. Her zaman üste çıkıyor. Michael Brook'la da çalışmak çok zevkliydi. Çok entelektüel bir tarzı vardır Michael'ın... Peter Gabriel, ona Real World'de çalışabilmesi için boş bir stüdyo tahsis etmiş durumda. O da bunun karşılığında Real World'ün anlaşmalı olduğu bazı sanatçıların albümüne prodüktörlük yapıyor.

İngiltere'de insanlara, içinde yüzlerce ailenin yaşadığı tower bloklar verildiğinde, buralarda yaşamayı beceremediler. Beş yıl içinde bloklar umutsuz insanlarla, sidikle, uyuşturucuyla dolup taştı. Oysa buradaki gecekondularda insanlar birliktelik ruhunu koruyabiliyorlar. Kadın gidip eczaneden yarım aspirin alıyor...

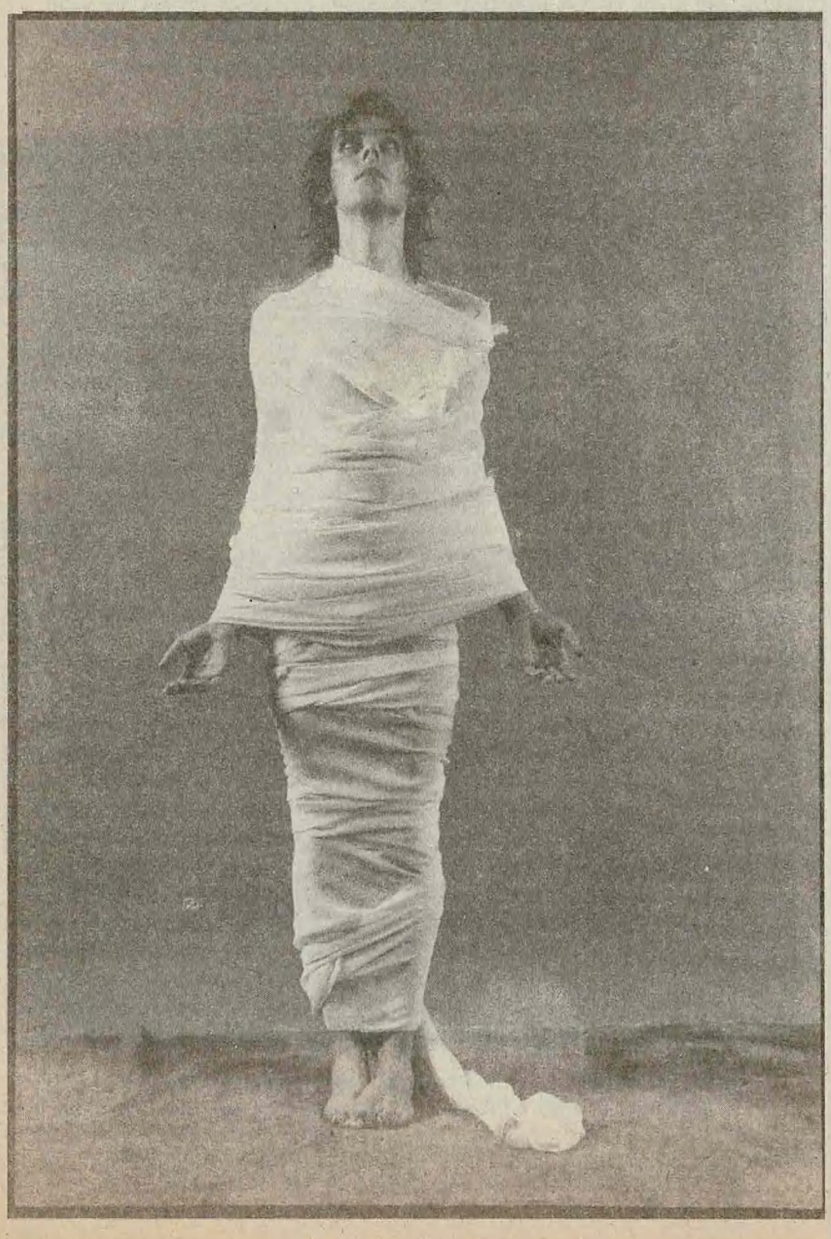

1990, New York

Peter Gabriel'in Real World'deki çalışmaları World Music teriminin yayılmasına da yol açtı. Mesela Nusrat Fateh Pakistan'daki konserleriyle, Batı'daki konserlerinin farklı olduğunu söylüyor. Pakistan'da metin ağırlıklı bir müzik yaparken, Batı'da vokal doğaçlamalar sunuyormuş.

Tabii, Pakistan'daki dinleyici için onun yaptığı, müzikten ibaret değil, o kavvali. Kur'an giriyor devreye, salavat giriyor. Sadece müzik dinlemiyor.

Peki sizce world music ne anlama geliyor?

İnsanlar bana albümlerimin niye daha 'Türk' olmadığını sorup duruyorlar. Ben de bu şarkıların Türkiye'de yazıldığını, dolayısıyla Türk olduklarını söylüyorum. Ama ben Türk değilim, o geleneğe sahip değilim. Albümlerimde Türk müzisyenlerle çalışıyorum ama bu benim müziğimi, Türk ya da World müziği kılmaya yetmez. World müzik konusunda kuşkucuyum. Tıpkı Türkiye'deki popçuların dışardan bir şeyler ödünç alması gibi... Ama bu kökten gelen bir şey değil, havada kalan, zahiri bir şey. Aynı şeyin tersi de geçerli. Peter Gabriel, belli bir ülkeden, sadece o ülkenin müzisyenlerinden, otantik ürünler sunuyor. Bu çok iyi bir tavır ve dinlemesi çok güzel. Batı müziğiyle karışmış bir müzik değil sunulan. Ama başka bir yere gidip, her iki tarzı birbirine karıştıranlara oryantalist derim ben. Sadece lezzet olsun diye yapıyorlar.

Tarihe baktığımız zaman, sosyoloji, İngilizler tarafından, Hindistan'daki yönetimlerini pekiştirmek, kusursuzlaştırmak için, tebalarını anlamak amacıyla icat edilmiş bir bilimdir. Sosyologlar bu insanları anladıklarını sanırlar, oysa hiçbir şey anlamazlar. Tek yaptıkları, kendi bakış açıları ve karmaşık teorileriyle bir takım yorumlar getirmektir. Aynı şey müzik için de geçerli. Batı zihniyeti ve hissiyatıyla gelip burada birşeyler yapmak sizi buralı kılamaya yetmez. Albümlerimi Batı'ya götürüp "işte beni Türkiye'de etkileyen şeyler bunlar" diyemem. Çünkü beni etkileyen şeylerin notalarla bir alakası yok ki. Nusrat Fateh gibi isimleri dinlediğimde benim farkettiğim şey, müziğin saf bir dışavurum biçimi, İslami terimle konuşmak gerekirse bir 'hal', durum olduğudur. Rock müziğinde ise bir idol ve ondan bir şeyler uman bir dinleyici kitlesi vardır. Konser salonları bir kilise gibidir. Oradaki deneyim de yarı dinseldir. Biri, sahnenin bir musluk olduğunu söylemişti bana. Musluğun bilgi, akan suyun ise kutsama olduğunu söylemişti. Kişisel olarak ikonlaştırılmanın ne demek olduğunu bildiğim için bu ilişkinin çok garip bir deneyim olduğunu söyleyebilirim. Burada ünlü bir insanın kapısını çalıp içeri girebilirsiniz. Orada ise bunu yapamazsınız. Arada büyük bir mesafe vardır.

Yeni albümünüzün şarkıları bitmiş durumda mı?

Neredeyse yarıladım. 97 sonlarında piyasaya çıkar herhalde. Ne olacağını göreceğiz. Bu yeni albümümde de, ilk albümde birlikte çalıştığımız Howard Hughes olacak. Ayrıca 1989 yılında tanıştığım bir tekno ustası var, Bir süre sonra saf tekno yapmayı bırakarak, teknoloji bilgisini değişik müzik alanlarında kullanmaya başladı. Teknolojinin devreye girdiği bir biçemle yazmaya çalışmak bende heyecan yaratıyor. Stüdyoda canlı çalacağız, gerçek bir mekanda, gerçek insanlarla.

İngiltere'de olup bitenleri, Brit Pop'u, Oasis'i, klasik şarkı yazarlığı kavramına geri dönüşü vs. izliyor musunuz?

Bence Oasis'deki kardeşler çok iyi şarkı yazarları. Şarkı yazarlığına geri dönüşün bilinçli bir tercih olduğunu zannetmiyorum. Oasis şarkılarının popülerliğe ulaşmasıyla beraber tekrar gündeme gelen bir şey bu. İngiltere'de ilginç olan şey, çeşitli dans müziği formlarının yaratıcılığı... Bir de naif, çocuksu, ama neredeyse ruhani Khula Shaker müziği var. Ya da Dead Can Dance. Gerçi onlar da oryantalist ama daha güzel

ve saygılı yapıyorlar bu işi.
Bugün artık ortada eskisi gibi starlar yok, kişilikler var. Benim yaptığım da bu. Kendimi çok kullanıyorum. Bir tema olarak kendimi, kişiliğimi önplana çıkarıyorum. Starlar kişilikleri için değil, imajları için sevilirler. Uzun süredir öyle biri gelmedi müzik sahnesine. Bu ilişki biçimi de reddedildi. Onun yerine kişilikler var artık. Ben de bilerek ve isteyerek geri planda kalmayı seçiyorum. Dinleyicilerim de bunu anlıyorlar ve takdir ediyorlar. Amerika ve Avrupa'da güçlü bir dinleyici kitlem var. Aramızda adı konmamış bir ilişki var.

David Bowie'yi hâlâ izliyor musunuz? Yeni albümü çıkıyor, ellinci yaşını kutladı...

İzliyorum. Çok sıkı takip etmesem de izliyorum. 1968-83 arasında yaptığı her albüm, attığı her adım zamanının öylesine ötesindeydi ki... Bence onun gibisi gelmedi. Her şeyiyle, kendinden sonraki müziğin biçimini belirledi. Bu açıdan bakınca bence kadri bilinmemiş bir sanatçı o. Kim bilir kaç kuşak, benim kuşağım da dahil, onun imgesinin peşine takıldı. Biz Ziggy mitine kapıldık. Tek bir bakışıyla gerçeküstü olabilen bir adam Bowie. '80'lerin ortalarında, sanırım kendini suçladığı bir dönem geçirdi. Bugün ise artık 50 yaşında ve hâlâ o Büyük David Bowie. Hâlâ bana çok yeni bir şey verebileceğini umuyorum.
Hunger filminde onunla çalışma zevkine eriştim. Sahnede beni seyretti. "Ziggy Stardust"ın cover'ını yapmıştık. Ve bu bizim listelerdeki tek ticari başarımız oldu. İlkten, niye bu şarkıyı yorumlamak istediğimizi anlamadı. O zamanlar kendi yarattığı Ziggy karakterini unutmaya çalışıyordu, reddediyordu. Bizimki tamamen hayranlıktan kaynaklanan, bir tür saygı sunma girişimiydi. Biz bir grup olarak Ziggy kavramına kapılmıştık ve kendi tarzımızla Ziggy imgesini yaşıyorduk. Bunu sanırım sadece dinleyicilerimiz anlıyordu. Ama Bowie de farketti bunu sanırım. Ona ne kadar çok şey borçlu olduğumu söylemek istiyordum. '70'lerin başında medya bu kadar yoğun değildi. Altı ayda bir televizyonda ya da videoda seyrederdik onu, dergilerde arada sırada çıkan fotoğraflarını takip ederdik. Bowie ile ilgili kendi yorumumu yaşamış olduğumu farkettim. Belki de onunla çok da alakası yoktu olup bitenlerin, benimle alakalıydı. Söylemek istediğimi tam olarak anlatamayacağımı hissettim. Çünkü ne yaptığının tam olarak farkında değildi aslında. Onun hikayesi medyanın gücünün de bir göstergesidir.

Aynı şey sizin de başınıza gelmiştir herhalde. İnsanlar gelip "sana ne kadar şey borçluyum bir bilsen" demişlerdir. Siz ne düşünüyorsunuz bu gibi durumlarda?

Çok insan geliyor. Tek yapabildiğim, bunun kendi içlerindeki yaratıcılık dürtüsünün bir sonucu olduğunu anlatmaya çalışmak. Kısmen benimle ilgili olabilir, ama daha çok kendileriyle ilgili bir olay.

Ya Lou Reed? Sizin için ne ifade ediyor?

Lou Reed'in sesini beğeniyordum. Ama Velvet Underground'un neyi temsil ettiğini falan çok sonraları anladım. "Transformer" albümünü çok severim. Gerçi Bowie'ye paye biçilir ama, düzenlemelerin çoğu Mick Ronson'a aittir. Iggy Pop'u da "Idiot" albümüyle tanımıştım. Yine Bowie ve Ronson vardı bu albümde de. Bağımsız plak şirketlerinden çıkan grupların ilk dönemlerini severim. Joy Division, Cure'un erken dönemi. Dead Can Dance ve Cocteau Twins'le aynı plak şirketindeydik, beraber büyüdük. Eno'nun ambient müziğini severim. Ama mesela cazdan asla hoşlanmadım.

Bu insanlarla hâlâ görüşüyor musunuz?

Hayır, o zamanlar da vaktimizin çoğunu birbirimizi görmezden gelerek geçirirdik. Tam İngiliz tarzı bir ilişkimiz vardı yani. Bağımsızlığımıza düşkündük, asla birbirimize dokunmazdık. "Hımm, güzel albüm yapmışsın" der geçerdik. İngiltere'de insanlar daha yeni yeni birbirine karşı daha açık olmaya başlıyorlar. Bunun için rave ve ecstasy çılgınlığından geçmemiz gerekti.

Ankara'da sizi çeken ne var? ***(Yahya Kemal'in hikayesini anlatıyoruz: "Ankara'nın nesini seviyorsunuz?", "İstanbul'a dönmesini!")***

(Kahkahalar) Tam Türk tarzı bir hikaye, çok güzel. Ama bence İstanbul bir dünya kenti, her şey bir arada kaynıyor. Oysa, eğer size ihtiyacı olanların yanında bulunmak istiyorsanız, Ankara tam buna göre bir kent. Sevdiklerimin yanında olmayı seviyorum. Dolayısıyla Ankara'yı da...

Tüm işçi sınıfı için bir tür tiyatroydu Bowie. Doğrudandı. Bence onun gibisi gelmedi. Her şeyiyle, kendinden sonraki müziğin biçimini belirledi. Kimbilir kaç kuşak, benim kuşağım da dahil onun imgesinin peşine takıldı. Ne yaptığının tam olarak farkında değildi aslında. Onun hikayesi medyanın gücünün de bir göstergesi.

Peki günlerinizi nasıl geçiriyorsunuz?

Çocuklara bakıyorum, onların eğitimiyle ilgileniyorum.

Veli toplantılarına da gidiyor musunuz?

Tabii ki. Bunun dışında bir daire kiralayıp ufak bir stüdyo kurdum. Müzik çalışıyorum. Orada demolarımı hazırlıyorum. Çok yakın Türk arkadaşlarım var, onlarla görüşüyorum.

Mazhar Alanson da yakın arkadaşlarınızdan galiba?

Evet. Onunla önce arkadaş, sonra meslektaşız. Bana bir sürü soru soruyor, ben de ona "ben ne bileyim, sen zaten her şeyi biliyorsun" diyorum. Mazhar'ı, Fuat'ı iyi tanıyorum, Özkan'ı biraz tanıyorum.

Fuat, sizin albümlerinizden birinde de çalmıştı...

Evet, "Love Hysteria"da... Bizim stüdyo çalışmalarımızı görmek, o deneyimi tatmak istiyordu. Bir aylığına geldi. Kayıt yaptığımız stüdyo, Abbey Road'da Beatles'ın stüdyosu olarak ünlenen yerdi. Fuat oraya girince "uçtu". Stüdyonun kapısında oturan görevliler o kadar bıkmış ki, Beatles lafı edeni "dövüyorlar". Fuat bir parçada çok güzel bir solo attı.

Türk edebiyatıyla tanışabildiniz mi? Okuduğunuz şairler var mı?

Mevlana. Mesnevi'yi okudum. Orhan Pamuk'un "Kara Kitap" ve "Beyaz Kale"sini okudum. Bir de arkadaşım bana Tevfik Neyzen'in hikayelerini, şiirlerini çeviriyor. Çok seviyorum...

O zaman bize bir Neyzen hikayesi anlatırsınız artık.

Neyzen Tevfik'in sürekli ney çaldığı yakın bir arkadaşı varmış. Bir gün yine Neyzen neyini üflerken arkadaşı demiş ki, "bir notayı atladın". Neyzen sinirlenmiş: "Ben seni evrendeki yolculuğumda bana eşlik edesin diye yanıma alıyorum, senin cahilliğine göz yumuyorum, sen bunun karşılığında bir nota yüzünden bana veryansın ediyorsun."

Söyleşi: **Ogan Güner**

Foto: Anton Corbijn, 1992

Bütün eserleri

BAUHAUS In The Flat Field (1980) • Mask (1981) • The Sky's Gone Out (1982) • Press The Eject and Give Me The Tape (1982) • Burning From The Inside (1983)
DALI'S CAR Waking Hour (1984)
PETER MURPHY Should The World Fail To Fall Apart (1986) Love Hysteria (1987) Deep (1989) Holy Smoke (1992) Cascade (1995)

VamPirLer çoGaLıyoR

Giovanni Scognamillo, sinema yazarlığının dışında "metafizik dünya"yla, "korku alemi"yle de içli dışlı bir isim (memleketimizin yegane vampirologudur). Geçenlerde "Korkunun Sanatları" adında bir kitabı yayınlandı. Kapısını çaldık, sanatta kültür, gotik akım ve vampirler üzerine konuştuk...

"Korku"nun sanatta başlı başına bir dal, bir akım olması nasıl gerçekleşti?

Edebiyatta, gotik edebiyat var. Gotik dediğimizde ilk akla gelen şey, mimari. İlk İngiliz gotik yazarları gotik mimarisine de eğilimli olduklarından, ilk romanlarının bir kısmı gotik şatolarda, kiliselerde geçtiğinden, o akım "gotik" adını aldı. Bugün bile korku filmi ya da romanı gotik olarak adlandırılıyor. Batı'da gotik edebiyat en geniş olarak İngiltere'de gelişti, oradan Amerika'ya atladı. Sıcak iklimlerde, mesela Akdeniz bölgesinde gotiğin çıkması mümkün değil. Ama Almanya'da, İngiltere'de, İsveç'te, Danimarka'da çıkması doğal. Türkiye'de bu yok, mesela İtalya'da da yok. Bir de katolik kiliselerinde pek çıkmıyor, daha çok protestan kiliselerinde var. Bazı korku yazarları var ki, rahiptirler. Dinin getirdiği yasakların, baskıların da payı var. Bir de öte dünya, şeytan... Şeytan katolik ülkelerde de var, ama o kadar önemli değil. Protestanlar daha tutucu olduklarından, orada ayrı bir önem kazanmış. İslam'daki şeytan da hiçbir zaman Hıristiyanlık'taki şeytan kadar ön planda değil. Türk sinemasında onun bir örneği oldu, Metin Erksan'ın projesiydi, tutmadı.

Korku, daha çok görselliğe dayanan bir tarz, dolayısıyla sinemada çok tuttu. Sinemadan önce, mesela tiyatroda nasıldı?

Tiyatroda edebiyattan önce vampir yok ama, Yunan, Hint mitolojilerinde, Binbir Gece masallarında var. Hâlâ Dracula filmleri yapılıyor, romanları yazılıyor ama, çağdaş edebiyat gitgide bunu aşıyor. "Vampirle Söyleşi"nin kahramanı, pop şarkıcısı oluyor. "Açlık" filmi de örnek olarak verilebilir. Kont Dracula imajından daha çağdaş, bugünkü seyircinin kolaylıkla kabul edebileceği vampirlere doğru gidiliyor.

Kitabınızda, insanların saldırganlıklarını kanalize edebilmeleri, alternatif bir huzura varabilmeleri için sanata ihtiyacı olduğunu söylüyorsunuz. Endüstri ve endüstri sonrası toplumlarının buna daha çok ihtiyacı var diyebilir miyiz?

Bu yüzyılın insanları daha önceki insanlardan daha saldırgandır diyemeyeceğim. Ama saldırganlık ve saldırganlığın doğurduğu dehşet, medyanın sayesinde daha ön planda. Özellikle televizyonun etkisi görülüyor. Haber programlarına bakmak yeterli bunun için. Bugünkü korku filmleri, aslında dehşet filmleri.

Dehşet, korku ve gerilim arasında ne fark var?

Gerilimde de korku var, mesela Hitchcock filmlerinde, ya da Carpenter'ın, Brian De Palma'nın ilk dönem filmlerinde. Gerilimdeki korku, doğal bir korku. Fantastik korku, doğaüstü olaylardan kaynaklanan korkular. Dehşette fantastik bir olay yok. Bir manyak çıkar, insanları keser, dehşet buradan kaynaklanır. Abartı ve kan vardır. İlk çevrilen filmlerle son çevrilenler arasında büyük fark var. 40'larda bol kan diye bir şey yok, seyirciye bazı ipuçları verilir. Gerisini veremez çünkü sansür vardır, seyircilerin hayalgücü devreye girer. Bugün hayalgücüne hiç pay tanınmıyor. En küçük ayrıntı, en iğrenç biçimde veriliyor. Daha gerçekçi olmasına rağmen, daha basit bir yol bu. Seyirci de pasifliğe itiliyor böylece.

Bizim sinemalarda yeni vizyona giren "Açlık"ı nasıl değerlendirebiliriz?

"Açlık", Tony Scott'ın ilk uzun metrajlı filmi. Reklamcılıktan geldiği de bazı yerlerde çok açık görülüyor. Fakat korku ve özellikle vampir filmleri arasındaki yerine bakarsak, diğerlerinden ayrılıyor. Daha çağdaş bir bakışı var. Son derece ilginç bir sahne var, keman çalan genç kızla yaşlanmış David Bowie arasında geçen sahne... Antolojilik bir sahne o.

Sanatta "gotik" kullanımını biraz daha açabilir miyiz?

Atmosfer olarak gotiğin kullanımı, evvela dekorlardan kaynaklanıyor. Mimarinin gotik olması şart değil. Zaten benzer bir atmosferi doğal bir ortamda da yaratabilirsiniz, ki daha çok orman kullanılır bunun için. Gotiğe örnek olarak "The Crow" filmini verebilirim, hem mimari yaklaşım, hem kurgu olarak. Müzikte de gotik etkiler var. Müzikte görsellik olmadığı için, o atmosferi ya müziğinle vurgularsın ya da şarkı sözleriyle anlatırsın. Ortaçağ müziğini bugünkü ritmle yakalamakla da gotik bir atmosfer çıkabilir. Çeşitli klasik müzik parçalarında, operada, balede, hatta müzikallerde korku ögesi çok kullanıldı. 18. yüzyılda ilk adımlar atıldı. Doğrudan bir korku atmosferi yaratmıyorlardı o zaman ama, şeytanın, cehennemin canlandırılmasıyla bir kapıyı açıyorlardı. Daha sonraları film müzikleri de filmin gerilimine destek olmak anlamında etkili oldu. Bugünün pop ve rock müziğinde bu tür konuların çok fazla kullanıldığını görüyoruz. Müzisyenler fantastik konuları bir yaşam tarzı olarak görüyorlar artık, bazılarında da doğrudan doğruya özentilik ya da arayış söz konusu. Ama ortaya çok kaliteli işler de çıkmıyor değil. Dead Can Dance diye bir topluluk var, bence gerçekten çok iyi bir gotik atmosfer yakalamışlar. Hellstar'ın "Nosferatu" diye bir albümü var. Bu tür müzikte bir Alice Cooper var tabii... Kiss sayılabilir. Şarkı sözlerinde, sahne gösterilerinde, kıyafetlerde korkunun, kanın, dehşetin, şiddetin kullanımı abartılı boyutlara da varabiliyor bugünün müziğinde. Metal'de tek akım halinde de gitmiyor, black, death, doom gibi çeşitli alt türler oluşmuş durumda.

Çizgi romanda da çok önem veriliyor korku ve gotiğin kullanımına. Batman'in hem çizgi romanında, hem filminde bu bakış hakim. Özellikle Amerika'da bir endüstri haline gelen çizgi romanda çok önem kazandı korku. Heavy Metal dergisi var mesela... İtalyan çizgi romanları korkunun yanısıra cinselliği de çok fazla kullanıyorlar.

Korku deyince ilk akla gelen karakter Kont Dracula, yani vampir... Siz daha çok vampirlerle ilgilisiniz...

Geçenlerde bana sordular, neden vampirlerle ilgileniyorsun, inanıyor musun diye, ne ilgisi var dedim, vampir diye bir şey yok. Günümüzde vampirler çoğalıyor, ama başka bir anlamda, sömürü anlamında bir kan emicilik bu. Vampirin ilginç tarafı, her uygarlıkta karşımıza çıkması. Bunun nedeni de, vampirin iyi ruhlara, kötü ruhlara bağlı inançlar temelinde ortaya çıkması. Avrupa vampiriyle Çin ya da Japon vampiri arasında farklar var. Geçenlerde bir arkadaşım bir Malezya filmi keşfettiğini, o tarz bir vampiri hayatında ilk kez gördüğünü yazıyordu: Cesedin başı kopuyor, peşinden bağırsaklarını sürükleye sürükleye uçmaya başlıyor... Biz sadece Amerika ve Avrupa filmlerini biliyoruz. Ama, Uzakdoğu sineması da son derece ilginç.

Korku mitoslarının içinde insana en yakını Dracula gibi görünüyor, hem taşıdığı cinsel çağrışımlarla, hem ölümsüzlük düşüncesiyle...

Biraz marksist bir yaklaşım olacak belki ama, vampir soyludur. Kurbanları kim? Köylüler. Dünden bugüne gelen özellikleri sürüyor: Sömürücü, baskıcı ve yokedici. O tarz vampirlerden hâlâ geçemiyoruz. O açıdan baktığında hem bunlar ölümsüzdür, hem de çoğalıyorlar.

Vampir deyince ilk akla gelen isim Bela Lugosi. "Açlık" filminde ilk sahnelerde gözüken Bauhaus'un "Bela Lugosi's Dead" diye bir şarkısı var. Neden Lugosi'yi seçmişler sizce?

30'lu yılların Amerikan korku sinemasında iki tane çok önemli oyuncu var. Biri Lugosi yani Dracula, diğeri Boris Karloff yani Frankenstein. İkisi de profesyonel oyuncular. Lugosi, Dracula filminde oynamadan önce tiyatro oyuncusuydu, Shakespeare oyuncusuydu. İlk kez sahnede Dracula'yı oynadı. Macar, şivesi de çok bozuk. Boris Karloff İngiliz kökenli, figüranlıktan gelme, çok deneyimli bir karakter oyuncusu. Lugosi, sinemada Dracula'yı çok etkili oynadığından, daha sonra kötü filmlerde dahi bunu sürdürdüğünden, efsanevi bir oyuncu olarak kaldı. Bauhaus Bela Lugosi'yi seçti, Boris Karloff'u da seçebilirdi.

Söyleşi: **Merve Erol**

16 Horsepower

16 Horsepower, Amerikan "kırsal bölge"sinde geçen sene bitiveren felaket enteresan bir ekip. Colorado eyaletinin Danver kentinden gelen üçlü, "dededen kalma" alet edevatla 90'lı yılların orta yerinde "zamansız" bir müzik yapıyor. Kafi miktarda punk tozu yutmuş country'ciler... Woody Guthrie'yle Nick Cave'i, Hank Williams'la Jeffrey Lee Pierce'ı, Creedance Clearwater Revival'la Violent Femmes'ı birbirine bağlayan çözülmez bir düğüm gibi duruyorlar. Memleketimizde sadece CD olarak temin edilebilen ilk albümleri "Sackcloth 'N' Ashes"da Violent Femmes'dan Gordon Gano da misafir sanatçı olarak yer alıyor. Onaltı Beygirgücü'nün "karanlık" şarkı sözlerini yazan, bandoneon, banjo ve tuhaf gitarlar çalan solisti David Eugene Edwards aklını "öte alemler"le bozmuş soluk benizli bir zat. Aşağıda görüldüğü gibi, Les Inrockuptibles dergisiyle yaptığı söyleşide de derinlere dalmış...

hAyır, şEr, gelenek ve puNk..

Müzik nasıl ve ne zaman kanına girdi? Çocukluk yıllarında mı?

Hayatımın 25 senesini Colorado'da geçirdim. Büyükbabam bir vaizdi, ben de onun kilisesinde büyüdüm. Çocukluğum müddetince çok tuhaf şeyler geçti başımdan. Büyükannem de çok dindar biriydi, her zaman siyahlara bürünürdü. İkisi de cenaze törenlerinde görevliydiler. Büyükannem her seferinde cesetleri bana gösterme konusunda çok ısrarcıydı. Ölü evlerine girerdik ve bana derdi ki: "Merdivenleri çık ve bak bakalım..." Büyükannem sayesinde bir yığın ceset gördüm. Annem kilisede gitar çalıyor, şarkı söylüyordu. Belli bir yaştan sonra ben de aynı şeyi yapmaya başladım, bugün de hâlâ yapıyorum. Çocukluğumda kilise müziği yaşadığımız bölgede benim en hoşuma giden şeydi. O org sesi inanılmaz karanlık, oturaklı ve sağlam gözüküyordu bana.

Eski çalgıların gerçek birer kişiliği var. Biz yalnız başımıza çalmıyoruz. "Çalgımı çalıyorum" diye bir şey yok. "Çalgım ve ben birbirimizi çalıyoruz". Olay bu.

Önce gitar çalmaya başladım, sonra keman, piyano ve davul... Sekiz yaşında banjo ve akordeon öğrenmiştim zaten. Sonra okuldayken arkadaşlarım sayesinde rock'u keşfettim. Sonra punk-rock dinlemeye başladım, ondaki ruh, içtenlik ve namus beni çok etkilemişti. Favori gruplarım Joy Division, Gun Club, Birthday Party oldu. Punk-rock gruplarında çalmaya başlamam ailemi epey mutsuz ediyordu. Din karşıtı bir müzikti, bu hiç hoşlarına gitmemişti, onları anlıyordum. Bütün bunları benim isyanım gibi algılamak mümkün. Oysa hiç de bilinçli bir şey değildi. Çünkü her zaman ailemi sevdim. Onlarla hiçbir iletişim problemim olmadı. Ne onlardan ne de kiliseden uzaklaşmak geldi aklıma.

Tanrı ve punk-rock? Bu iki tutkuyu nasıl birbirine bağdaştırıyordun?

Bu müziğin ruhunu, anlatım tarzını seviyordum sadece. Verdiği mesaja iştirak etmeksizin. Müzik bize tanrının bir bağışıdır, rock bile. Şeytan hiçbir müziği ele geçiremez. Herkes ulaşmak istediği amaca göre müzik yapıyor, kimi hayır, kimi şer için, kimi de para kazanmak ya da kız tavlamak için. Ben müzik yapıyorum, bunu meslek edinmişim ve bu yüzden dünyaya gelmişim. İnsanlar günümüzde müziği üretilen herhangi bir mal olarak değerlendiriyorlar. Müzik yeteneği bana bahşedildiği için müzisyenim ben. Başka bir şey elimden gelmez. Ama müziğin sık sık yanlış işlerde kullanıldığına inanıyorum. Mesela Jeffrey Lee Pierce'ı düşündüğümde sahiden haline çok üzülüyorum. Gerçekten boktan bir hayat sürüyordu. Kendi iyiliği için bir başka yol seçmesini isterdim. Her halükarda Jeffrey Lee Pierce, tıpkı Nick Cave ya da Leonard Cohen gibi biri: Namuslu, yolundan sapmayan bir tip. Bir hayat tarzı seçti, sonuna kadar gitti ve bedelini ödedi. Ölüm yolun sonunda bekliyor da olsa bu tavıra saygı duyuyorum. Aşırılık da, kendi kendini tahribe sürüklemek de insani duygular aslında. Beni onlardan uzak tutması için tanrıya dualar ediyorum her zaman. Yaptığım her şey tanrının rehberliğindedir. Dünya hali, "hayır ile şer arasındaki bir mücadele"den ibaret. Ben böyle özetliyorum. Çoğu kişi tanrıyı dinlemeyip başına buyruk davranıyor. Problem de burda başlıyor zaten.

Bugün yaptığın müzik punk rock'a oranla çok daha geleneksel bir müzik...

Senelerce elektrikli ve sert bir müzik yaptık ama kendimiz çaldık, kendimiz dinledik. Hiçbir şey elde etmedik: Ne dayanma gücü, ne de sevgi. Oysa geleneksel müzikte bunları bulduk. Çalarken sanki kendi içine doğru dö-

nüyorsun. Sampler'lardan, bilgisayarlardan ya da elektrikli gitarlardan, yani bunlar gibi kalpsiz makinalardan çok daha samimi. İnsanların bugün kalbe ihtiyacı var, bu yüzden akustik enstrümanlara geri dönüyorlar. Ben dae rock'tan bıktım usandım ve country müziğe geri döndüm. Ama ikisi bende karman çorman. Onlardaki içtenliğe bayılıyorum. Punk-rock, çocukluğumun kilise müziğiyle, Güney müzikleriyle, banjo ve kemanla çalınan dağ havalarıyla buluşuyor. 90'lı yıllarda yaşıyorum, öfkeye, asabiyete de ihtiyacım var. Sadece 20'lerin, 30'ların geleneksel müziklerini çalmak durumunda olsaydım, sıkıntıdan patlardım. O yıllarda çalgısına hakim insanlar varmış ama şarkı sözleri çok sığ. "Aman da karım beni terketti" falan filan... Ben daha güçlü şarkı sözlerini seviyorum.

Yine de bir takım saf şeyleri seviyorsun. Çok eski enstrümanları kullanmaya kadar vardırıyorsun işi. Yüzyıllık bir bandoneon, 30'lu yıllardan kalma gitarlar...

Daha önce başka müzisyenlerin elinden geçmiş enstrümanlarla çalma fikrini seviyorum. Kullanılmış şeylere bayılırım. Bir yığın müzisyen seslerini bunlarla yarattı, sonra kalplerini ve ruhlarını bu enstrümanların üstünde bıraktı. Çalarken bu eski aletlerin gerçek birer kişiliği olduğunu keşfediyoruz. Onun kendi, saygın bir hayatı var. Biz yalnız başımıza çalmıyoruz. "Çalgımı çalıyorum" diye bir şey yok. "Çalgım ve ben birbirimizi çalıyoruz". Olay bu.

Kendini dünyadan korumak ister gibi bir halin var. Yine de Los Angeles'ta yaşamak için Colorado'yu terkettin.

Karım aslen Los Angeles'lıydı da o yüzden. İki sene LA'de yaşadım ve gruptaki diğer elemanları, Keven ve Jean-Yves'i orda tanıdım. Çalışıyorduk, setlerde film dekorları taşıyıp para kazanıyorduk. Ben nefret ederim LA ve California'dan. Egoizmden, sapkınlıktan, pislikten, seks ve uyuşturucudan başka hiçbir şey görmedim orda. İyi arkadaşlar edindim ama mekanlara, manzaralara bile tahammül edemiyordum. Sonunda Colorado'ya döndük. Eğer başka bir yerde doğmuş olsaydım, asla böyle bir müzik yapamazdım. Colorado'da sürüsüne bereket hayalet şehirler, eski madenci kasabaları filan var. Bütün zamanımı böyle yerlerde, harap binaların arasında geçiriyorum.

Ortabatı'da yaşadığın için Amerika'nın kalbiyle temas ettiğin hissine kapılıyor musun?

Amerika dediğiniz şey, Yerlilerin topraklarında yaşayan Fransızlardan, Almanlardan, İskoçyalılardan oluşan bir karışım. Ailem esasen İskoç. Ben nerden Amerikalı oluyorum? Tarihsel olarak Avrupalıyım, müzikal olarak da Avrupa'dan etkileniyorum. Tercihan Orta Avrupa, Romanya, Macaristan, Transilvanya folkloru Amerikan folkundan evvel gelir.

Aklını yitirmişçesine bir ilerleme takıntısı mevcut: Geçmişi, eski müzikleri, eski binaları, yaşlı insanları unutalım. Uzaya ve bilgisayarlara doğru dönelim yüzümüzü... Biliyorum ki bu toplum sonunda dosdoğru duvara toslayacak. Bu kadar hızlı gidersen yolda çok şeyini kaybedersin. Fikirlerini de duygularını da...

Senin müziğinin blues'dan aldığı şeyler fazla değil...

Blues'la aramda –kuşkusuz yetişme tarzımın getirdiği– bir takım problemler var. Siyahlar gibi kinle büyümedim. Evet, tüm ırklardan, siyah ya da hispanik arkadaşlarım oldu, ama İskoç ve İrlandalı köklere sahip beyaz-blues'u sevdim her zaman. Siyah blues heyecan verici bir müzik ama dinleyemiyorum. Sert beyaz müzikler, kilise şarkıları, banjoyla çalınan country'ler bana daha çok dokunuyor. Bu "beyazlık"tan gurur duyduğum sanılmasın, sadece bana miras kalan bir şeyden bahsediyorum.

Günümüzde geleneksel müziği benimseyen ve ona geri dönen yalnızca sen değilsin... Bu yeni eğilimin sebepleri üzerinde biraz daha durabilir miyiz?

Amerika bütünüyle geleceğe dönmüş durumda. Aklını yitirmişçesine bir ilerleme takıntısı mevcut: Geçmişi, eski müzikleri, eski binaları, yaşlı insanları unutalım. Uzaya ve bilgisayarlara doğru dönelim yüzümüzü, daha kolay bir hayat yaşayalım. İyi gıdalar alalım, güzel şaraplar içelim, uzun yaşayalım, hiç ölmeyelim. Biliyorum ki bu toplum sonunda bir halta yaramayacak, dosdoğru duvara toslayacak. Bunun farkına varan insanlar daha uzağa gitmeyi reddedip geriye doğru yürümeye başlıyorlar, hem de tüm alanlarda, müzikte veya başka bir şeyde. Bu kadar hızlı gidersen fikirler olsun, duygular olsun, yolda çok şeyini kaybedersin. Çoğu Amerikalı, bluegrass müziğini ve dağ havalarını dinliyor. Ve bu müzikler onlara Amerika'nın kuruluş yıllarını, yerli katliamlarını ve köleliği hatırlatıyor. Aslında bütün bunları unutmak istiyorlar. İşte bugün üretilen müzikler, ataları tarafından işlenen katliamları unutmalarına yardım ediyor. Amerika, kendi tarihindeki kötü yanları unutmaya karar verdi ve güzelliklere yapıştı. 16 Horsepower'ı "Amerikan gotik" olarak değerlendiriyorlar. Geleceğe güven duyan normal bir Amerikalı için gotikle anormallik eş anlamlı. Ama bu etiket benim kafama uyuyor. Gotik mimariyi de severim, Bauhaus, Sister Of Mercy gibi kara romantizmin tüm gruplarını da. Yine de hayata bu gotik bakış benim için fazla realist. Gerçeklik genellikle anormaldir, bakması acı verir. Amerikan gerçeği biraz acı bir gerçek, beni hiç de rahata erdirmiyor. Ama madem ki gerçek, o halde iyidir. Kişisel olarak Amerikalı olmaktan gurur duymuyorum. Hiçbir varoluş sebebim yok.

Çeviren: ***Derya Bengi***

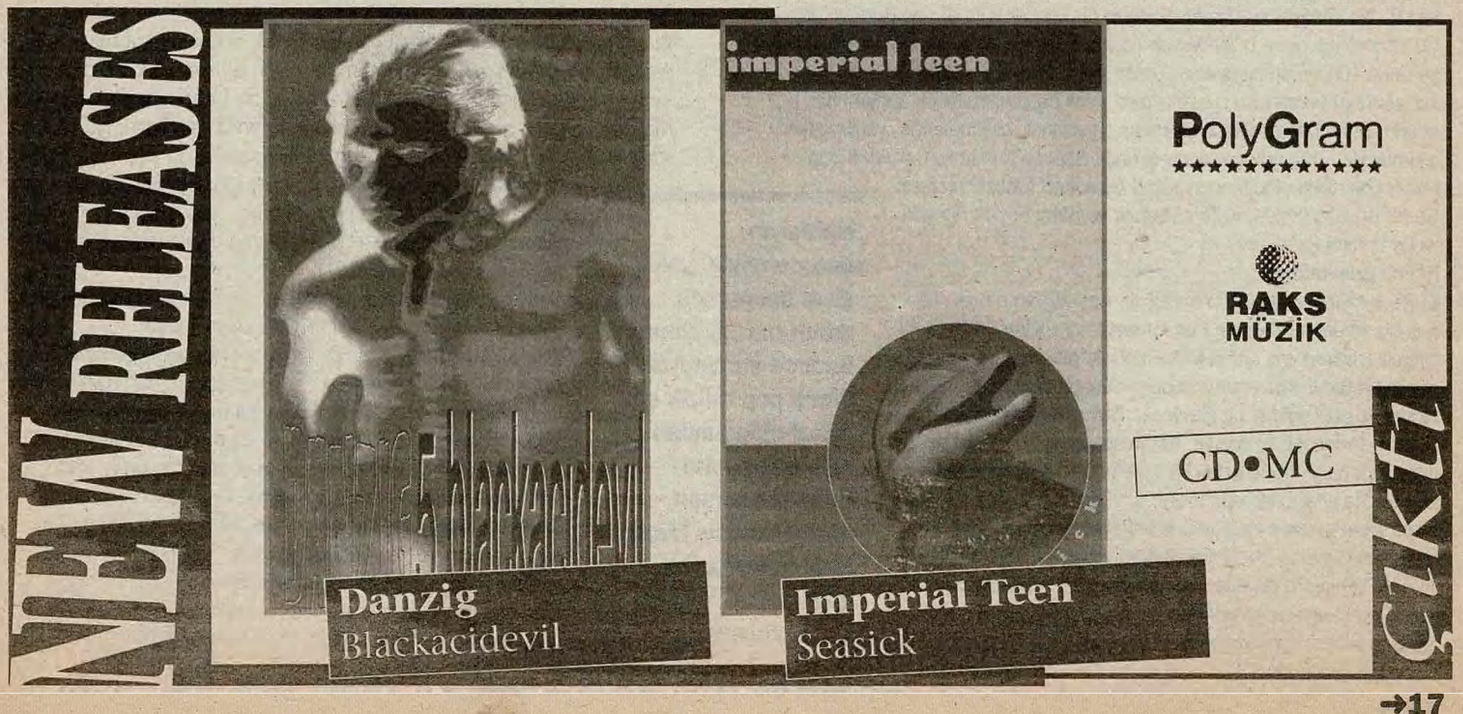

Ayna

Ayna, ilk bakışta geçen yıl Meçhul Şarkıcı adıyla şöhrete adım atan Erhan Güleryüz'ün bir rock projesi. Ama kökleri eskilere, 15 yıl öncesinin İzmir'ine kadar gidiyor. İnciraltı öğrenci yurdunun sağlam grubu Entalpi'nin basçısı Cemil Özeren ve yurttaki oda arkadaşı Erhan Güleryüz Ayna'nın iki mimarı. Takip edebildiğimiz kadarıyla, rock yapıyorum diyen hiç kimsenin bugüne kadar ulaşamadığı satış rakamlarına birkaç haftada ulaşmış durumdalar. Sebep, bilindiği üzre "Ceylan". Biz de şu "Ceylan"ı merak ettik, ama o kadarla kalmayıp dahasını sorduk...

Nasıl, iyi çalmış mıyım abi?

Ayna Ceylan ile tanındı. Neden Şeyh Şamil?

Erhan: İlkokulda bütün çocukların hayali Kafkas kıyafetleriyle Şeyh Şamil oynamaktı. Bizim de ilkokul hayallerimizi süslerdi. Biz 65 milyon bir arada yaşıyoruz halk oyunlarıyla, şarkılarla, türkülerle. Sonuçta illa ki belirli bir kitleye dahil olmaya gerek yok, insanı sevmek yeterli. Yani Çerkes, Kürt, Gürcü... Laz olmaya gerek yok ki horon tepmek için. Ceylan'la ilgili çok güzel tepkiler aldık. 200 yıldır varolan bir melodi üzerine 97 Türkçesi ile söz yazıp insanları rahatsız etmeden ve ticari amaç gütmediğimizi de belirte belirte verebilmek ne kadar doğru olur diye düşündük.

Cemil: Ceylan'ın sözlerini yazana kadar altı saat yağmurda dolaştım ben...

Nakarat yazmayı unutmuşsunuz ama...

E: Cemil sözü yazdıktan sonra okudu. Dedim ki, bir şeyi eksik bunun. Nesi, dedi. Nakaratı yok!.. Ceylan çalındığı yörelerde sevgiliye verilen bir isim. Bir aşk şarkısı yaptık. Şeyh Şamil, savaş sonrası ya da düğünlerde derneklerde, en çok bu melodiyi sevdiğinden, sözleri olmayan bu melodide dans edermiş. Hakikaten kutsal bir yanı var. Biz de bu kutsal yanı zedelemediğimize inanıyoruz.

Klip kozunu doğru kullandığınızı düşünüyor musunuz?

E: Albüme yapılan finansmanı karşılamak için klip çekmek gerek. Bu prodüktörün lehine bir şey. Biz bu albümü insanlar dinlesin diye yaptık, evimize çekilip dinlemek için değil... Çok önemli bir nokta daha var. Türkiye'de yıllardır varolan bir pop müzik sound'u var. Dijital dans müzikleri var. Bir de Türkiye'de yıllardır olmayan bir konser kültürü var. Bundan 20-25 sene önce bizim büyüklerimiz Moğollar, Erkin Koray konser verirken, şu anda Türkiye'de iki üç barla kısıtlı kalmış bir rock kültürü var. Biz konser sound'u yaratmaya çalıştık. Yani, canlı da çalınabilecek samimi bir sound. Bunu başardığımızı biliyorum. Hatasıyla, detoneleriyle, yanlış gitar çalımlarıyla... Hiç umurumuzda olmadı. Sadece samimiyet... Şimdi pop müzik çok dijital olduğundan sahnede sound tutturamıyorsun. Sözler de eciş bücüş. Kafa sallamak ve dans etmek dışında hiçbir anlamı kalmıyor.

Neden grup müziği?

E: Rock müziği zaten grup müziğidir. Beş kişinin ruhunu koyduk bu albüme... Mesela Cemil fanatik bir rocker. Yıllarca yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmedi. Ama görüş olarak hayata bakışımız daha farklı. Klavyecimiz Alper klasik müzik tutkunu... Yıllarca caz gitar çalmış bir klavyeci... Davulcumuz Ayhan da cazcı. Can fanatik bir rocker. Aralarında en karışık olan benim. Türk halk müziğini de, Türk sanat müziğini de severim. En çok da gitar çalıp söylemeyi...

Sizce Ayna'yı nasıl bir gelecek bekliyor?

E: Benim Cemil'le 16-17 yıllık arkadaşlığım var. 17 yılda bir iki defa birbirimizi bıçaklamak dışında bir şey olmadı. Ayhan, Cemil'in eski grubunda davulcuydu. Can dört yıllık dostum. Şimdiye kadar aramızda şarkılarla ilgili küçük pürüzler dışında hiçbir pürüz çıkmadı.

Dağılmazsınız herhalde, değil mi?

E: Dağılma, bütün rock gruplarının baş belası. O kelimeden ürküyorum. Dağılacağımızı zannetmiyorum. Taa Ali Kalkancı'lara gittik, okutturduk zamanında!..

C: Dağılacaksa niye kuruldu? Kendimden biliyorum, on yıl aynı grupla çalıştım, hiç eleman değişmeden.

İlk tanıştığınız yıllara dönebilir miyiz?

E: Ben İstanbul'dan, Cemil Bandırma'dan İzmir'e üniversiteye gittik, yurtta aynı odaya düştük. Tam 12 Eylül sonrası. Çocuklara yaramazlık yapmasınlar diye dikkatini çekmek için abidik gubidik yaparsın ya, bize de siyaset yapmayalım diye karşımıza geçip abidik gubidik yapıyorlardı. Hem çok özgür gibiydik, hem değildik. Bütün devlet dairelerine asker emeklileri atanmış. Bizim yurtta da bir albayımız vardı. Sahiden albay emeklisi. Ama iyi bir insandı. Yıllar boyunca bizim Hulusi Kentmen'imiz oldu. Kaç kere yurttan atıldık, sonra geri döndük...

Niye atılıyordunuz?

E: Bekçi dövmek, poker oynamak, odalara dekorasyon yapmak... Kağıt üzerinde odada dolabı kıpırdatmanız bile yasaktı, giriş-çıkış saatleri, ışıkların kapanacağı saat, her şey belirlenmişti. Gece camlara kalın battaniyeler asar, sabaha kadar gitar çalar, kağıt oynardık. Çok müzik dinlerdik. Beş sene boyunca hep Cemil'le beraberdim. Sekiz-on arkadaş komün gibiydik zaten. Yurttan atılmalar sırasında isimlerimiz hep arka arkaya okunurdu.

İkinci klip pek umurunuzda değil galiba...

E: Klip sadece prodüktörle ilgili bir şeydir. Pek ciddiye almıyoruz klip işini. İkinci klibi, fazla görünmeyi istemiyorum. İmaj konusunda Erol Köse'yle çok çatışmamız var. Tabii ki Erol Köse bir tacirdir, prodüktördür. Malı var ve bunu satacak. Biz de mal olmadığımızı ve satılmanın bizim için hiç önemli olmadığını düşünüyoruz. Mesela klipteki kıyafetler. Cemil ceket giymeyi hiç sevmez. Ben tanıdığımdan beri aynı deri montu giyiyor. Yırtılıyor, diktiriyor, astar değiştiriyor filan... Ben bazen ceket giyerim ama o tarz değil. Klip mantığı bize ait bir mantık değil.

C: O sarı ceketi ilk giydiğimde cep telefonumu elime alıp dedim ki: "Fadıl takipte... Bu klip bizi aşar Erol abi.."

Stüdyo çalışması sırasında ilginç şeyler yaşamışsınızdır...

E: Canlı çalımlar esnasında da çok güzel ruh halleri yakalandı. Enstrüman çalan kişiyle Erkan kalıyordu içeride. Diyelim Can solo atacak, beş kişi bir saat o şarkıya yükseliyoruz. Tam dolunca tık içeri giriyoruz. Soloyu atıp çıkıyoruz. "Ölünce Sevemezsem Seni" diye bir şarkımız var. Sözleri Karacaoğlan'a ait... Bu şarkıda çok fazla yükseltmişiz kendimizi. Can solo atacaktı. Yarım saat geçti çıt yok. İçeri girdik. Erkan'la kafa kafaya vermiş ağlıyorlar. Şarkıda gerçek acı, hüzün ve aşk var. O solo esnasında nasıl yükseldiyse Can, rahmetli babasını hayal etmiş, soloyu atarken de ağlıyormuş.

Kimlerin etkisi var müziğinizde?

Hatasıyla, detoneleriyle, yanlış gitar çalmalarla... Hiç umurumuzda olmadı. Sadece samimiyet... Şimdi pop müzik çok dijital olduğundan sahnede sound tutturamıyorsun. Sözler de eciş bücüş. Kafa sallamak ve dans etmek dışında hiçbir anlamı kalmıyor.

18→

E: Ben bir şey yaptığımda hep "Nasıl iyi çalmış mıyım abi" derim. Çünkü müziği biz üretmedik, gitarı ben yapmadım, notaları da ben üretmedim, olan bir şeyi kendi içimizde yoğurduk. Feyz aldığımız, Moğollar var, bir şekliyle Erkin Koray ve Cem Karaca var. Ve tabii Hardal. Hardal'ı üniversite yıllarında dinlerdik. Besteler, sound ve mantık çok iyi.

97 rock yılı olacak diyorlar...

E: İnşallah olur. 'Şıkıdım'lık bir sözümüz yok bizim. Rock'ta biraz aykırılık, sıkıntı, hüzün vardır ve bunu adam gibi sözlerle anlatırsınız. Biz ne kadar adam gibi yaptık, o tartışılır. Ama bizce adam gibi yaptık.

Sizi eleştirenler yok mu hiç?

E: Üniversiteden arkadaşımız Ali Tozkoparan yıllardır bir rock albümü yapmamız için ısrar ederdi. Belki de onun sayesinde çıktı bu albüm. Ali çok tuhaf adamdır, yakın zamana kadar nakliyeciydi, kamyonuyla kum taşıyordu. Tanıdığım gitar çalan tek kamyon şöförüdür. 12 Telli İbanez'ini arkaya atar, düşer yollara... Albüm çıktıktan sonra sinirlendi, "rock yapmamışsınız, şaklabanlık yapmışsınız" dedi bize.

Ayna kendini eleştirse ne derdi?

E: "Abi çok gürültü bu, benim kulağımı rahatsız ediyor"...

C: Mesela benimki de "Ya biraz daha gürültü yapsaydık.."

Herkes Nâzım Hikmet bestesi yaparken siz Necip Fazıl'ın şiirine yer verdiniz.

C: Nâzım olur, Necip Fazıl olur, Ümit Yaşar olur. Güzel olan her şiiri bestelerim. Şairin kim olduğu hiç önemli değildi bizim için.

Erhan "Türk popunda hayal kırıklığı yaratacak çok şey var" demişti. Peki Türk rock'u ne alemde?

E: Hayal kırıklığı her şeyde olabilir. Çürük yumurtalar ve sağlam yumurtalar hep olacak. Bizim Ayna olarak anayasamız samimi olmak ve sokağın müziğini yapmak. Rock'ın sokağın müziği olduğunu düşünüyoruz. Türkiye'de sokağın müziği arabesktir deniyor. Bence arabesk tarım toplumlarının sokak müziği. Biz sanayi toplumu olmak durumundayız. Geleceğin ve sokağın müziği rock olacaktır. Çünkü, Türkiye'nin yüzde 15-20'lik kısmı sokaktan kopuk, yüzde 80'i ise sokaktan geliyor. Bizim yüzde 80 olarak yaşadıklarımız daha farklı şeyler. Harvard'da okumuyoruz örneğin... Devlet okullarında okuyoruz. Ekonomik olarak da yaşadıklarımız daha ağır.

Korkularınız var mı?

E: Popülariteden korkuyoruz. Geçen gün ağzımdan 'medya maymunluğu' diye bir şey çıktı, üstüme geldiler. Biz uzun süre varolmak istiyoruz. Her insanın istediği gibi uzun ve güzel yaşamak istiyoruz. Müziğimizle... Ateşböceği olmak istemiyoruz. Bir gecede niye ölelim ya da medya maymunu olarak bir ay içinde niye yok olalım? Ben toplumla müziğimi paylaşmak istiyorum. Paylaşmama engel olacak her şeye karşıyım.

"Dünya Dünya"dan bahsedebilir miyiz?

O şarkıda "vahde" denilen bir Arap ritmi kullandık ritm gitarla. Arka köşelerde resmen oyun havası gibi gidiyor gitar... Gerçekten arabamdan teyp ve kasetler çalınmıştı, bazı dizeler onu anlatıyor...

Hırsıza "Teybi al ama kasetler kalsın" diyorsunuz, "Şarkılar lazım bize, her zaman lazım..."

Mutlu olmaya ihtiyacı olan insanlar şarkı söyler. Şarkı o yüzden var. Çok zevkle atılan bir kahkahadan sonra yapılacak hiçbir şey yoktur. Ama hafif bir göz yaşarması birçok şey için başlangıçtır. Şarkılar hep lazım, çünkü çok boktan bir dünyada yaşıyoruz. Üstelik "birlikte söylemek lazım" diye ekliyoruz. Paylaşmak lazım...

"İş para aşk ve benzeri şikayetler"iniz?

E: O sözlerin yer aldığı şarkıyı anlatayım size. Üniversiteyi bitirip İstanbul'a geldim. Her iktisat mezunu gibi takım elbiseyi üstüme çekip iş aramaya koyuldum. Bir holdinge gitmem gerekti. Orta halli bir ailenin çocuğuyum. Kemalettin Tuğcu hikayeleri gibi oldu ama, hava çok soğuktu, böyle bir ay. İş başvurusuna gdeceğim. Palto ya da kaban gibi bir şey lazım. Ceketle çıktım evden, dondum. Belediye otobüsünde yazdım "Karakış"ı. Hava çok soğuktu, işim yoktu, işe de almadılar, parasızdım.

Şimdi şikayetleriniz yok mu?

E: Şu anda da var o şikayetler. Ayna'nın görüşü: Para hiç önemli değildir ama, parasızlık o kadar önemli ki... Tabii acıdır sanatı yaratan, ama Japon işkencesi de olmamalı. Ben de balık tutarken kaliteli bir oltayla tutmak isterim. Hayatta en sevdiğim şeydir balık tutmak.

Müzikten çok mu?

E: Evet.

"Beni Köyümün Yağmurlarında Yıkasınlar"ın rock versiyonu neden yok bu albümde?

E: Stüdyoda rock versiyonunu yaptık. Konserlerde de çalacağız. Albüme almadığımız başka şarkılara da yer vereceğiz konserlerde. Bekleriz...

Söyleşi: ***Çiğdem K.***

Teoman Teoman, üniversite gruplarında, barlarda ihtisasını tamamlamış bir rock şarkıcısı. Kendi ifadesiyle "kimsenin sevmediği, kimsenin çalmak istemediği" bir sound'la, İngiliz modern rock ve pop tınılarına yakın bir anlayışla oluşturduğu ilk albümünü geçen ayın sonunda yayınladı. 60'ların Kadıköy gruplarının gözde siması Rıza Erekli ve aranjör Alper Erinç en az Teoman kadar albüme emek sarfetmişler. Teoman'a, albümündeki "stüdyo işçiliği"ni, İstanbul rock alemini, güfteleri ve besteleri sorduk, anlattı...

Damardan takılmak istemiyorum

Albümü dinleyince stüdyoda epey emek harcandığı anlaşılıyor... Nasıl geçti kayıt süreci?

Normalde başkaları ne yapıyor? Şarkıcı besteyi alıyor, aranjöre getiriyor. "Al abi bunu aranje et..." Nasıl olsun? "Valla, güzel olsun" veya "tutsun, satsın" diyor. Aranjörün zaten bir stili var, büyük ihtimalle bir günde yapıyor, bir şey çıkarıyor. Biz böyle yapmadık. Sevdiğim bir müzik tarzı var. Daha çok İngiliz, Manchester sound'un tınılarını seviyorum ben. Seni çok iyi anlayan, seninle aynı müzik zevkine sahip aranjörlerle çalışmak zorundasın. Albümde birçok şarkıyı aranje eden Alper Erinç'le zaten günlerimiz birlikte geçiyordu. Alper gitarist aslında. Eskiden de aranjman işlerine bulaşmıştı ama, ilk özenli ve rahat işi bu oldu. Şarkıların içlerine ufak tefek şeyler koyuyorsunuz. Sürekli bir takım sesler katıyorsunuz, bir şeyleri çıkarıyorsunuz, oynuyorsunuz... Aranjman bir oyun. Stüdyoda zaman limiti de olmayınca daha rahat oynadık.

Aranjman tamamen stüdyo aşamasına ait bir şey mi, yoksa besteyi yaparken kafanda aranjmanlar canlanmaya başlıyor mu?

O anda başlıyor. Hele benim gibi maymun iştahlı bir herif kafasında birbirinden bağımsız en az üç tane aranjman yapıyor. Mesela, acaba Bob Dylan gibi bling bling akustik gitarla mı çalsam, ya da hip-hop ritmlerinin olduğu bir şekilde mi çalsam gibi...

Hip-hop'u seçmenin altında ne yatıyor?

Hip-hop benim dinleyebileceğim bir müzik tarzı değil. Heriflere sempati duyuyorum, ama aynı kültürden değiliz. Ama onlardan ritmlerini alabilirim. Yalnız hip-hop değil, albümde trash gitarlar var, hiç sevmediğim halde Latin ritmleri de var.

Neler dinleyerek bugüne geldin, nasıl başladın müziğe?

Ben sürekli TRT 3'ten kayıtlar yapıyordum, beğendiklerimi özellikle dinliyordum, böyle bir Maxell 120'lik kasetim vardı, sürekli onun üzerine siler kaydederdim. 10-11 yaşlarındaydım. Elvis Presley, Kiss severdim. Duvarlara poster asmalar başladı, sahaflardan eski Pop-Rocky'leri toplardım, Deep Purple dinlemeye başlayınca Gillan'ın bol paçalı pantolonlu posterlerini asmıştım. İlkten Deep Purple'ı, sonra liseye doğru Led Zeppelin'i sevdim. O Led Zeppelin'leri hâlâ ara ara koyup duygulanıyorum. Şimdi sevdiklerim daha ritmik şeyler. U2'yu sonraki yıllarda çok sevmeye başladım. "Achtung Baby"yi, "Zooropa"yı her zaman dinliyorum. Şu sıralar James'i çok seviyorum. Leonard Cohen'i sözel olarak seviyorum, müzikleri çok tatmin etmiyor. Bob Dylan'ı, Lou Reed'i de seviyorum ama, kendi yolumda görmüyorum onları. Mazhar Alanson da aynı şekilde. O da şairlerden.

Gitar çalma, şarkı söyleme ne zaman başladı?

Gitar hâlâ başlamadı aslında. Pek adam gibi çalmıyorum. Küçükken gitarist olmaya karar vermiştim. Bir komşudan bir gitar aldık ama öğrenmeme olanak yoktu, parasal nedenlerden ötürü ders filan alamazdım, etrafımda müzikle ilgilenen hiç kimse yoktu. Sadece hayali bir şekilde, o gitara sahip olduğum için kendimi müzisyen saydım. Neredeyse on yaşından beri de şarkıcı olmak istiyorum. Kendimi öyle görüyordum, hiç şarkı söylemiyordum ama sanki şarkıcıydım. O dönemde şarkıları dinlerken söylüyorum da. İngilizce de bilmiyordum, uyduruyordum. Bütün parçaları baştan aşağı söylüyordum yalan sözlerle. Herhalde ortalıkta da şarkıcıyım diye konuşmaya başlamışım ki, bana gelip "grupta şarkı söyler misin" dediler. O sıralar Boğaziçi'ne girmiştim. 86'da Mirage'ı kurduk, hayatımın en mutlu dönemleriydi. Dört-beş sene sürdü. Hiç cover yapmazdık, beste yapıyorduk, kendi kendimize kayıtlar yapıyorduk. Haftada dört gün, günde yedi sekiz saat çalışıyorduk. Ne öğrendiysek orada öğrendik.

O dönem hep İngilizce miydi şarkılar?

Önceleri Türkçe söz yazamıyordum, Türkçe söyleyemiyordum.

Sonra Türkçeyi nasıl seçtin?

Artık senin bir şeylerin olsun istiyorsun. Bir yerden sonra pattadanak anlıyorsun ki İngilizce, sanki kendine bir oyun alanı kurup onun içinde oynamak gibi. Halbuki Türkçeyle gerçek sen olabilirsin. Türkçe söylemeye başladığında da ilkten hiç başaramadığını görüyorsun. Çok komik bir şey bu. Mesela Mazhar Fuat Özkan'ın "Sen ve Ben"ini "Sen we ben" diye söylediğini fark ediyorsun. Tamam şarkıcısın ama Türkçe söyleyemiyorsun. Sanki yarım insanmış gibisin. Bu problem piyasada çalışan rock müzisyenlerinin hepsinde var.

Albümde vokal dışında sadece bir parçada armonika çalmışsın. Konserlerde gitar çalmayı düşünüyor musun?

Konserlerde gitarı Alper çalacak. Ben de, çok yetkin olmasam da, ikinci gitarı çalacağım. Çünkü senfoni orkestrasındaki gibi kalabalık bir sahne istemiyorum, Chicago'vari orkestralar içimi bayıyor görüntü olarak. Mümkün olduğunca az kişiyle gerçek ve normal –bu kelimeyi söylemek istemiyorum ama– "rock" formu içinde olmak istiyorum...

Niye rock tabirini kullanmak istemiyorsun?

Rock iyidir, diğerleri kötüdür gibi bir fikir çok arttı şu sıralar. Sanki rock'çı olmak bir payeymiş gibi algılanıyor. Benim müziğim temelde rock. Ama temelde. Bütün kavramlar deforme oldu Türkiye'de. Beni şu anda rock müziği yapanlarla aynı kategoriye koymalarından da korkuyorum. Ayrı yerde duymak istiyorum. Benim yaptığım müzik tarzını seven kimse yok müzisyenler arasında. Daha doğrusu, benim dinlediğim müzikleri seven müzisyenler de yok. Normalde barlarda çalarken, grup arkadaşlarıma istediğim şarkıları çaldırmakta çok zorluk çekerdim. İngiliz müziklerini Türkiye'deki rock'çılar sevmez, onlar zaten biraz eskilerde kalmışlar. Virtüözleri seviyorlar. Çok iyi bir basçıya basit bir bas riff'ini çaldıramıyorsun.

80'ler ve sonrası İngiliz gruplarına olan sevginin nedenleri ne?

Bir kere, daha heyecansızlar. Ama daha zekiler. Aranjmanları güzel. Parça ilk girdiğinde çok etkilenmiyorsun, ama sonraki dinleyişlerde detaylar yakalıyorsun. Biraz daha araştırmacılar. Elbette ki onlar da birilerinden etkileniyorlar. Zaten sanatın tüm dallarında kendinden önceki ayak izlerine basarsın, sonra başka bir yere atlarsın. Amerikalılar sanki hep aynı ayak izlerinde geziniyor. Blues'dan ve onların türevlerinden acayip sıkılmış durumdayım. "I woke up this morning" diye bir şey duymak istemiyorum artık. Onları müzikten de saymıyorum, sanattan da saymıyorum. Mesela "hat sanatı"nı da anlamış değilim. Daha evvelden yapılmış olan, sürekli ustadan çırağa doğru giden ve sürekli de aynı kalan şeylere uyuz oluyorum. Blues yeni bir şey yapabilecek durumda değil. Belki de varolan detayları, farklılıkları ben algılayamıyorum.

Türkiye müziğine uzak mı hissediyorsun kendini?

Anadolu rock sevmiyorum. Mesela Erkin Koray'ı çok sempatik buluyorum. Arada sözlerini okuduğum zaman çok güzel şeyler de yakalıyorum ama, onlar benim müziklerim değiller. Aşık Veysel'i filan tabii ki seviyorum. O kötü kayıtlardan kasetlerini dinlediğim zaman çok da duygulanıyorum, ama açıkçası çok da içine girmiyorum. "Biz bu toprakların..." diye başlayan bir söyleme katılamıyorum. Mesela Erol Evgin'e hiçbir sempati duymadım. Orhan Gencebay'ı dinlemesem de sevdim... Oysa müzikal olarak Erol Evgin bana daha yakındır herhalde. Ama Erol Evgin'in şarkıları bana hiçbir şey söylemiyor, zaten kimseye bir şey söylemiyor ya, sanki söylermiş gibi algılıyorsun onları.

Şimdi albümün yayınlandı, bir şekilde medyanın gündemine gireceksin. Şöhrete hazırlıklı mısın?

Medyayı manipüle edebilmeyi öğrenmem lazım herhalde. Albümüm satsın diye uğraşacağım tabii. Bu bana şöyle yardımcı olacak: Stüdyo sürecinde bir ay Mustafa Sandal'ı, bir ay da Ajda Pekkan'ı beklemek zorunda kaldım. Çünkü onlar stüdyoya para kazandıracaklar diye ben evde boş boş oturdum. Eğer bu albüm en azından yapımcıyı memnun edecek kadar satarsa...

O zaman Mustafa Sandal seni bekleyecek...

Hayır, hayır. O herhalde daha 20 sene kimseyi beklemez. Benim derdim kimsenin yoluma çıkmaması. İstediğim şeyleri o zaman rahat rahat yaparım. Hayatımı kolaylaştırmaya çalışıyorum.

Somut konuşalım, mesela "İner misin Çıkar mısın"a ya da "Sabah Şekerleri"ne çıkacak mısın?

Açıkçası "İner misin Çıkar mısın"ı seyretmedim, ama hep bok atıldığını biliyorum. Herhalde çıkamam. Eğlenme taklidi yapabilen insanlardan değilim. Mesela el çırpamam, veya öyle "hah hah" diye gülemem. Büyük bir negatif elektrik veririm orda. "Sabah Şekerleri" formatını belki biraz kendime uydurabilirim, en azından gidip live gitar çalarak şarkı söyleyebilirim. Aslında bu sorunun cevabı galiba "bilmiyorum". Çok korkunç şeyler gelebilir başıma. Yazılı basınla ilgili bir problem olmaz gibime geliyor. Onlar daha akıllı adamlar. Yine de öyle "hiçbir televizyon programına çıkmıyorum" filan gibi lafları hayatta demem. Çok sevdiğim bir albümüm var. Mümkün olduğunca çok kişiye ulaşmalı ki o arada gerçek kişilere de ulaşsın.

Bir şarkında "oteller kenti" lafı geçiyor ve Edip Cansever'e ithaf var...

Ben Edip Cansever'i hatmetmiş bir insan değilim. Şiir zaten benim için birkaç kelimeden ibaret. Edip Cansever'i okudum ama hiçbir şiiri ya da dizesi "Oteller Kenti"nin ana başlığı kadar etkilemedi beni. "Oteller Kenti" ifadesi, bu iki kelimeden oluşan şey beni çok etkiliyor.

Edebiyatta kendini yakın hissettiğin, okumaktan hoşlandığın kimseler var mı?

Milan Kundera çok popüler olduğu için pek bir fikir vermeyebilir size, ama ben çok seviyorum. Altını çize çize okuyorum hem de. Kendini çok ciddiye almıyor, o yüzden çok seviyorum belki. Bir zamanlar Paul Auster'ı çok sevdim, ama artık sıkıldım.

Hangi fakültede okudun?

Sosyoloji okudum. Sosyolojik metinleri de takip ediyorum. Baudrillard'ı çok seviyorum mesela. Hayatı total bir şekilde açıklamaya çalışmadığı için, detaydan yola çıkarak yazdığı için seviyorum. Bu çağda 19. yüzyılın sosyolojik gözlem metodlarıyla bir şey açıklamaya olanak yok artık. Bir detaydan yola çıkıp eğlenerek bir şeyleri açıklamak lazım. Baudrillard da eğleniyor bence...

"Papatya" isimli şarkı için neler söylersin?

Sözü de, müziği de Rıza Erekli'nin... Bize ilk dinletildiğinde swing'di o parça. Çok eski bir beste. Papatya'da benim korktuğum bir şey vardı. "Oo Papatya, niye senin yanında başım göklere değiyor" diye bir söz mesela. Ben bunu söyleyemem. Şarkının içinde bağıra bağıra "seni seviyorum" da diyemiyorum, utanıyorum. Sonra sözlerini biraz değiştirdik. Şarkılarda büyük laflar etmek istemiyorum ben. Fazla ciddiye alınmak istemiyorum, şarkılarımı önemsiyorum ama, eninde sonunda müzik. İlla ki benim her yönümü göstermek zorunda olan bir şey değil. Zaten yaşadıklarımdan ziyade okuduğum kitaplara, seyrettiğim filmlere dayanıyor şarkılar. Öyle büyük aşklar değil, mütevazı aşklar yaşadım. Fazla melodrama kaçacak gibi olduğu zaman, hemen altına hip-hop dayayıp şarkıyı ortaya çekiyorum. Damardan takılmak istemiyorum.

Mazhar Fuat Özkan'ın "Sen ve Ben"ini "Sen we ben" diye söylediğini fark ediyorsun. Bir yerden sonra pattadanak anlıyorsun ki İngilizce, sanki kendine bir oyun alanı kurup onun içinde oynamak gibi. Halbuki Türkçeyle gerçek sen olabilirsin.

Söyleşi: **D.B.**

Pet Shop Boys

Elektronik dans müziği yapmak için iki kişi yetiyor da artıyor. Sparks, Soft Cell, Erasure gibi tuhaf ikililer arasında ayrı bir yeri var Pet Shop Boys'un. En istikrarlı, en popüler, en zengin, çoğu kişinin iddiasına göre en entellektüel ve en "alternatif". Olgunluk dönemi albümleri "Bilingual"ı yeni yayınlayan grubun asık suratlı solisti Neil Tenant da çocukluğundan başlayarak nerelerden geçip nerelere geldiğini anlatıyor. Okul, din, Bowie, eşcinsellik vesaire... Les Inrockuptibles'den bant yayınına geçiyoruz...

İyi SIYRttım

Pet Shop Boys'un müziği hep gerçekdışı, hep gayrı maddiydi. Gerçeklikten seni bu kadar kaçıran ne?

Neil Tenant: Ufakken, bütün gerçekliğimden kaçma ihtiyacı duyuyordum. Öncelikle de okuldan, hiç sevmiyordum okulu. Uğursuz, zararlı bir hava esiyordu, sadece sporu teşvik ediyorlardı –futbol bir takıntı halindeydi. Gençleri ehliyet almaya hazırlamaktan başka bir şey yapmıyorlardı: 17 yaşında otomobil kullanmak sanki hayattaki tek hedef gibiydi. Orada ölesiye sıkılıyordum, ben hayattan çok daha fazla şey bekliyordum. Beklentilerimi kısmayı, hizaya girmeyi reddediyordum. "Normal hayat"ın bana göre olmadığını çok çabuk anladım, müzik tek çıkış yolu olarak gözüküyordu. Okul dışındaki hayat da pek keyifli değildi. Newcastle'ın banliyölerinde yaşamaktan nefret ediyordum, beni uyaracak, entellektüel açıdan zengin bir varoluşa ihtiyacım vardı. Evde kültüre kıymet verilmiyordu. Kitap okuma konusunda kendi başımın çaresine bakmam gerekiyordu. Okulların, çocukları hem sanattan hem de bilimden soğutma konusundaki marifeti beni hâlâ hayrete düşürüyor. İnsanlar bilgisayar kullanmayı biliyor ama, güzellikten bihaber. Herhalde bu yüzden dünyanın gittikçe çirkinleştiğini düşünüyorum...

Bu "normal hayat"ın reddi ilk olarak nasıl açığa çıktı?

Mümkün olur olmaz, Newcastle'da bir tiyatro topluluğuna katıldım; Bernard Shaw'ın 20'li yıllarda kurduğu "People's Theatre"dı. 11 yaşından 18 yaşıma kadar burada hem oynadım, hem de yazdım. Sahnede çok yetenekli değildim, ama yazmaya, kelimelerle müziği harmanlamaya bayılıyordum. Benim şansım, maceraya susamış arkadaşlarımın olmasıydı.

Kendinizi ciddiye alıyor muydunuz?

Şarkı yazmak benim için en önemli faaliyetti. Durmadan yazıyordum, kendimi alamıyordum. 71'de, 16 yaşındayken, Dust adında bir grup kurdum; Newcastle'da yerel radyoda çalınan bir kayıt yaptık, zafer kazanmış gibiydik. Folk yapıyorduk, çünkü zaten elimizdeki gitarlarla başka bir şey yapmamız da imkansızdı. Beatles'la Incredible String Band karışımı tuhaf bir müzikti yaptığımız. Sözler oldukça başarılıydı. Diğerleri folk yolunda ilerlemek isterken, ben pop yanımıza vurgu yapmak istiyordum. Bunun üzerine başka bir grup kurdum ve akustik gitarımla çıkarabildiğim kadar gürültü çıkarmaya çalıştım. Benimle birlikte bongo çalması için bir arkadaşımı çağırdım; T.Rex gibi olsun diye... Ama tek bir konserden sonra, Londra'ya okumaya gitmek için her şeyi bırakmak zorunda kaldım. Orada, beste yapmaya devam ettim, şarkılarımı satmak için durmadan o plak şirketi senin bu plak şirketi benim dolaşıyordum. Hemen hemen hepsi ilgileniyordu ama, beni hâlâ biraz ham, olgunlaşmamış buluyorlardı. Bürolarına gidiyordum, onlara piyanoda baladlarımı çalıyordum, güzel günlerdi. İyi ki de beni reddetmişler, bu sayede tarih bölümünü bitirebildim, olgunlaştım, yazma işinde ustalaştım; gençlik dergisi 'Smash Hits'de yazıyordum. Bu iş hayal kurmaya, fanteziler üretmeye devam etmeme imkan verdi. Gündüzleri çalışıyor, geceleri beste yapıyordum, kendimi gizli, herkesten saklanan, ikili bir hayat yaşayan bir pop yıldızı gibi hayal ediyordum.

Hizaya girmeyi reddediyordum. "Normal hayat"ın bana göre olmadığını çok çabuk anladım, müzik tek çıkış yolu olarak gözüküyordu. Okulların, çocukları hem sanattan hem de bilimden soğutma konusundaki marifeti beni hâlâ hayrete düşürüyor.

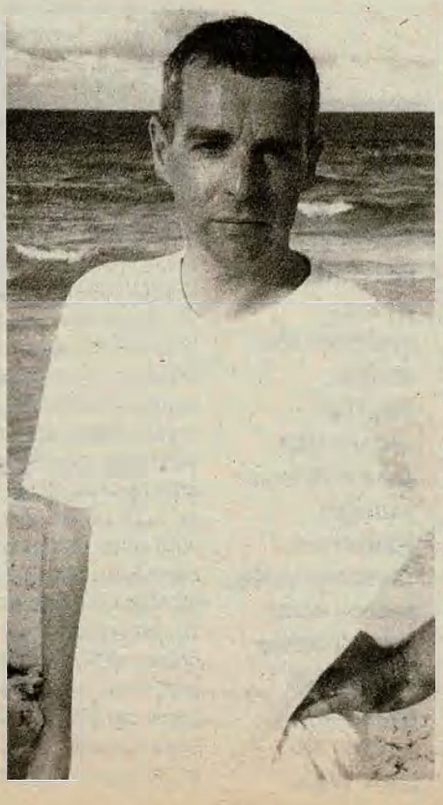

Bu kadar genç yaşta şarkılar yazman Newcastle'da sana çok büyük ilgi gösterilmesine neden oldu mu?

Bundan hiç kimseye söz etmiyordum, zaten anlamazlardı. O devirde, İngiliz müziği aynı bugünkü gibi hırçın, biraz da ağlaktı. Ocean Colour Scene gibi bütün bu gruplar, bana o zamanın Spooky Tooth, Jethro Tull, Free, Savoy Brown.. gibi progresif rock gruplarını hatırlatıyor. Onların ciddiyetinden, gerçekçiliğinden nefret ediyordum, ve hep Beatles'ın, T.Rex ya da Bowie'nin şarkılarına sığınıyordum. O zamanlar gay olduğumdan şüphelenmeye başlamıştım; ama hep kızlarla çıkıyordum, kızlar beni okul çıkışında almaya geliyorlardı. Meşhur olma fikri bile beni büyülüyordu, bunun, bütün bu kabasaba, ilkel insanlardan intikam almanın en iyi yolu olduğunu düşünüyordum. Ve "It's A Sin"... İngiltere'de bizim ilk 1 numaramız olduğu gün, okulumun müdürü öfkeden deliye döndü; Newcastle gazetesinin kendisiyle röportaj yapmasını istedi, bu şarkının tamamen uydurma olduğunu, hiçbir zaman onun başında olduğu kurumda kimsenin böyle kötü bir muamele görmediğini anlattı. Bence, korkunç derecede sert kelimeler kullandı, herkesin benden nefret ettiğini söyledi; oysa durum tam tersiydi, herkesten nefret eden bendim *(gülüyor)*... Ve aynı sene, "okuldaki yeni video atölyesini finanse etmeyi acaba arzu eder miyim" diye bana bir mektup yazma yüzsüzlüğünü de gösterdiler.

Katolik bir okulda okudun. Bu eğitim sende suçluluk, günahkarlık duygusunun gelişmesine neden oldu mu?

Katoliklikteki suçluluk duygusunun fazla abartıldığını düşünüyorum. Ama katolikliğin sembolik yanı, güzelliği beni hâlâ çekiyor. Ayinleri Latince söylemeyi bıraktığımızdan beri çok şey kaybettiğimizi düşünüyorum; öylesini daha mistik, daha güzel buluyordum; çocukken ben kilise korosundaydım, hâlâ Latince ayin söyleyebilirim. Bugün artık kendimi katolik olarak görmesem de, zaman zaman kendimi dua ederken yakalıyorum... Kişiliğimin entellektüel, mantıklı yanı, Tanrı'ya inanmamı reddediyor. Ama öteki batıl ve ilkel olan yanım, zaman zaman ona sığınıyor.

Diğerlerinden bu kadar nefret edecek kadar seni farklı kılan neydi?

Heveslerim, hırslarım vardı, daha yüksekleri hedefliyordum. En büyük zevkim şarkı yazmaktı, bu konuda ustalaşmak için çok çalışıyordum. Çok müşkülpesent, çok seçiciydim... Teslim olmayı, kolaycılığa kapılmayı, kaderciliği reddediyorduk. Önümüze geleni kabul etmiyorduk ama, kendimizi nasıl tanımlayacağımızı da tam bilmiyorduk. Bowie ortaya çıktığında nihayet kendi ailemizi bulmuş olduk. Her şeyin çimentosunu döken o oldu. 72'de Newcastle'da City Hall'da çalmaya geldi, salonun ancak yarısı doluydu. Kendimizi özel bir kulübün üyesi gibi hissediyorduk, okulda herkes bizimle dalga geçmişti: "Ne? Yoksa o ibneyi dinlemeye mi gidiyorsunuz?" O dönemde Bowie'yi sevmek, bir tavır almak, safını seçmek, neredeyse genel rock'a karşı direnişe katılmak anlamına geliyordu.

Ergenlik yıllarına hiç özlem duyduğun oluyor mu?

Hiç kimse bana hiçbir zaman kıyak yapmadı, ama bu eğlenmeme, gençliğimden yararlanmama engel değildi. Sadece kafamıza

→21

eseni, canımızın istediğini yaptığımız, hayatla hiçbir uzlaşmaya yanaşmadığımız için mutluyduk. Bu nedenle de, hiçbir zaman kaçmak için uyuşturucu ya da alkole başvurmadık, çünkü ihtiyacımız yoktu. Büyüdükçe bu havailiği, neşeyi, hafifliği kaybetmekten bayağı korkuyordum. Demek ki ne pahasına olursa olsun, yetişkinliği bir kader olarak kabul etmekten kaçınmak gerekiyordu. Sadece bunun için üniversiteye gittim, 'vadeyi uzatmak' için. Bir de tabii Londra'ya gelmek için, bu bana çok belirleyici bir aşama olarak gözüküyordu. Haksız da değildim, daha geldiğim gün hayatım değişti. Sonra Newcastle'a bir daha hiç dönmedim. Moda öğrenimi gören bir öğrenciyle ortak bir ev tuttuk, beni hayatımda ilk defa gece kulübüne o götürmüştür, Chaguaramas diye bir yerdi, birkaç sene sonra orası Roxy oldu ve punk-rock'un merkezi haline geldi. Bütün her şey bana çok fantastik, rüya gibi geliyordu, o güne kadar Newcastle'da hiç kulübe gitmemiştim, hiç bu tuhaf, karışık kokteylleri içmemiştim.

Ailen senin için nasıl bir hayat düşünmüştü?

Durmadan kavga ederdik. Annem bana bir misyon biçmişti: Cambridge üniversitesine gitmeme, sonra da BBC'de çalışmama karar vermişti, Cambridge'e bayılıyordu, savaş yıllarını orada geçirmişti. 27 yaşında, Smash Hits'e gazeteci olarak girdiğimde ciddi ciddi duruma uyandılar. Önce çizgi roman editörlüğü yaparken hayatımın bir düzene girdiğini düşünüyorlardı; ama hayır, yine havailiğe dönüyordum! Aslında oldukça saygıdeğer olan bu işi terkettiğimde de aramız düzelmedi ve ben kendimi Pet Shop Boys macerasına attım. Evde hiç, mesela cinsellik gibi ciddi şeylerden konuşulmazdı. Onlarla konuşmak içimden gelmezdi, zaten onları ilgilendirmezdi de. Ama 80'li yıllarda, basında gay olduğum konusunda o kadar çok yazı çıktı ki, onlar da haberdar oldular. Benim hiçbir zaman eşcinsel olduğumu kamuya ilan etmek gibi bir niyetim yoktu. Bu bana pek doğru gelmiyordu, Pet Shop Boys o sıralar çok genç bir topluluğa sesleniyordu, gizemli kalmayı tercih ediyordum. Sözlerimizin yaratacağı spekülasyonlara, yorumlara bayılıyordum. Bu durum muhayyileleri zorluyordu, açık kartla oynamak hiç de iyi olmazdı... Bowie'deki, Morrissey'deki bu muğlaklık, bu şüpheli yan benim hoşuma gidiyor. Jimmy Sommerville'de ise hiç etkileyici, gizemli bir şey yok: müzisyen olmuş genç bir gay eylemci. Tek bir kere eşcinselliğim hakkında bir gazeteciyle konuştum. Yazıyı okuduktan sonra, annemle babam hemen bana telefon ettiler, hiç sitem etmediler, benim içimi rahatlattılar. Yaşlandıkça ilkeleri de daha yumuşadı. Mahallelerinde alay konusu olmalarından korkuyordum. O kuşaktan insanlar inanılmaz 'homofobik' oluyorlar. Onlar için "oğlancı" küfürlerin en ağırı. Çok iyi hatırlıyorum, bir öğlen yemeğinde, teyzelerimden biri golften tanıdığı birinin eşcinsel olduğunu öğrenmişti. "Onu buraya yemeğe davet ettiğimi düşündükçe kötü oluyorum!" diye ateş püskürüyordu. Ben de nereye saklanacağımı bilemiyordum. Ünlü eşcinsel yeğeni hakkında ne düşünecekti? Öte yandan, toplumumuzda cinselliğin fazlasıyla abartıldığını, istismar edildiğini düşünüyorum. Medyalar sokaktaki adamdan daha fazla cinselliğe kafayı takmış durumda.

Londra'ya gelişinden birkaç sene sonraki punk patlamasını nasıl yaşadın? NME'de Sex Pistols hakkında ilk konuşanlardan biri de sendin...

Ben hareketin tamamen dışındaydım. 76'nın başıydı, Nashville adında bir mekana, Sex Pistols'ın konserine gitmiştim. Pistols bizim için şiddetli bir grup olmaktan ziyade komik bir gruptu: Johnny Rotten burnunu karıştırıyordu, bateristleri Rubette'lerden??? bir herife benziyordu... O akşam, Sid Vicious seyircinin arasındaydı ve bir bisiklet zinciriyle hippilere vuruyordu. Her yerde kanlar vardı. Şimdi ansiklopedilere baktığında, Pistols'ın ilk konserlerine yüzlerce punkçının akın ettiğini, kendinden geçmiş gibi dans ettiklerini yazdığını görüyorsun. Tamamen yanlış, sadece koca memeli birkaç Avustralyalı turist vardı. Sadece altı punk vardı. Bu şiddet beni çok sarsmıştı, NME'ye yazdım, onlar da mektubumu bastı. Şimdi Sex Pistols'ın resmi biyografisinde o mektup da bulunuyor. Bir kere bunları söyledikten sonra, yetkili merci, uzman yerine konmaya başladık. Halbuki bu benim gittiğim ilk ve son punk konseriydi, Newcastle'da skinhead'ler döneminde yaşadığım dehşeti tekrar yaşamam söz konusu olamazdı. King's Road'daki küçük odamda oturup, punk single'larını dinleyerek kendi küçük şarkılarımı yazmak beni mutlu etmeye yetiyordu.

Doğruyu söylemek gerekirse, gay alemini hiç seksi bulmadım... Örnek tiplere uymayı hep reddettim, bana okuldaki grupları, çeteleri hatırlatıyorlardı: Her sezon başında Newcastle United'ın maçları için abonman bilet alanları, Led Zeppelin dinleyenleri... Israrla şunu söylüyorum: Cinselliğim niçin kültürel yaşamımı

Şimdi ansiklopedilere baktığında, Pistols'ın ilk konserlerine yüzlerce punkçının akın ettiğini, kendinden geçmiş gibi dans ettiklerini yazdığını görüyorsun. Tamamen yanlış, sadece koca memeli birkaç Avustralyalı turist vardı. Sadece altı punk vardı.

Kendini ortaya atmak, kendi grubunu kurmak gibi bir arzun yok muydu?

Bu düşünülebilir bir şey değildi. Bir gruba katılamazdım, ampliler çok pahalıydı. Ne angarya, gitar alacaksın, kamyonet kiralayacaksın, bir mahzende provalar yapacaksın! Daha başlamadan bitap düşmüştüm. Bir kere, sadece bir kere, bütün cesaretimi topladım ve bir gruba katılmak için gittim. Elimde o uyduruk gitarım, bütün Londra'yı katettim ve herif bana şöyle dedi: "Sen fazla iyisin, benim önüme geçersin, ben benim parçalarıma eşlik edecek birisini arıyorum. Git işine, kendi grubunu kur!" Hayatımı öyle kendi akışına bıraktım. Ve sonunda, tesadüf eseri Chris Lowe'a rastlayarak ve Smash Hits'i bırakarak 31 yaşında Pet Shop Boys'a başladım. İnsanlar hakikaten kaçık olduğumu düşünüyorlardı. Kendi kendime "Brahms da ilk senfonisini 50 yaşında bestelemiş" diyordum *(gülüyor)*...

Chris Lowe'da seni ikna eden ne oldu?

Bir dükkanda tesadüfen karşılaştık ve kafasının o tersten çalışmasını, hem çocuksu hem de çok zekice espri anlayışını hemen çok sevdim. Kimin ne dediği, itibarının ne olacağı hiç umurunda değildi, benim, büyük bir züppelikle kendime yasakladığım şarkıları sevmeye cesaret ediyordu; Imagination'ın "Body Talk"u, "Saturday Night Fever" gibi... Ben böyle şeyleri hayatta evimde dinlemeye gelemezdim, olması gerektiği gibiydim, Elvis Costello dinliyordum. Chris saçma sapan, adinin adisi bir plağa bayılabiliyordu, hiçbir önyargısı yoktu. Beni çok daha hoşgörülü, başkalarına karşı çok daha açık yaptı. Synthesizer'ı hayatıma o soktu, o ve onunla karşılaştığımız sıralarda çıkan bir albüm: Pete Shelley'nin Buzzcocks'dan ayrıldıktan sonra yaptığı ilk albümü, "Homosapien". İlk defa pop gitarla synthesizer bu kadar zekice bir araya getiriliyordu. Prova yapmaya başladığımızda, Chris benim gitarımı klavyeleriyle örtmeye çalışıyordu, miadını doldurduğunu düşündüğü bu aletten nefret ediyordu. Sürekli bana daha seksi, daha az içe dönük sözler yazmamı söylüyordu. Beni Camden Palace gibi neo-romantik kulüplere götürüyordu, sonra sabahın 3'ünde, soluk soluğa müzik ve gelecek hakkında tartışa tartışa bütün Londra'yı yaya katedip eve dönüyorduk.

Pet Shop Boys'u dinlerken, insan hep sözlerdeki melankoliklik ve senin sesinle aletlerin, nakaratların arasındaki o mucizevi dengeye şaşırıyor...

Aslında, bir, tamamen Neil şarkıları var, bir de tamamen Chris şarkıları var; birkaç tane de mükemmel Chris-Neil şarkısı var. Benimkiler Paul McCartney'in de söyleyebileceği şarkılar *(gülüyor)*... Ama kederli şarkıların tekelini elimde tutmuyorum. Mesela, herkes "Behaviour"ın benim plağım olduğunu sanıyor. Halbuki aslında bu hüzünlü tonu Chris istemişti.

Seni hiç yansıtmayan parçalar da yapmak sende bir tatminsizlik duygusu yaratmıyor mu?

Şarkılarımızın hiçbirinde kendimi kötü ya da rahatsız hissetmedim. Chris'in beni başka yerlere sürüklemesi, beni şaşırtması hoşuma gidiyor. Dizginleri elinde tutan tek kişi olmaktan, şarkılarımızda sadece benim fikirlerimin olmasından hiç hoşlanmazdım. Chris'in benim parçalarımı berbat ettiğini değil, geliştirdiğini düşünüyorum. Eğer illa akustik gitarımı çalmak istiyorsam, albümlerin B yüzünde bunu da istediğim gibi yapabilirim. Başkalarının albümlerini dinlerken asla kıskançlık duymam, benden daha fazla özgür olduklarını düşünmem. Hiç şüphesiz Chris şöyle diyebilir: "Bana kalsa hayatta Neil'in o ruh hastası şarkılarını albüme koymazdım!", ama aslında ikimiz de birbirimize taviz vermiyoruz. Çocukluk hayalimizi gerçekleştirmeye çalışıyoruz: Kafamızdaki neyse, kafamıza koyduğumuz neyse onu yapmak...

Aradan yıllar geçtikçe "Behaviour" klasikler arasındaki yerini sağlamlaştırıyor. Bir kere listelere girmeyi başardıktan sonra, artık sanatsal olarak kabul edilme arzusu duyuyor musunuz?

Biz hiçbir zaman itibar peşinde koşmadık, bu gülünç arayışı gönüllü olarak diğer pop yıldızlarına bırakıyorum. Bizim bütün şansımız, basının önemine inanmamamız oldu. Pek çok hareketle zamandaşız biz, ama hiçbir zaman hiç kimseyi izlemedik. Ayrıyeten, dizayn açısından, sound açısından çoğu zaman modanın önünde gittik. Geçenlerde, 80'lerin ortasında çıkmış bir dergi geçti elime, o dergide bir ilan vermiştik. Baktım, bizimki daha o zamandan 90'ların havasında, yalın yazı karakteriyle, minimalist sayfa düzeniyle... Bugün her yerde karşılaştığınız o üslubu biz o zaman yaratmıştık. Biz 80'lerin son grubu, 90'ların da ilk grubuy-

duk. Pop müzikle dansın buluşmasını sağladık. Chris bugünkü tekno müzisyenlerin tavrını o zamandan öngördü. Üzücü olan, hep sadece imajın, ambalajın akıllarda kalması. İngiltere'de şarkılarımızın sözünü dinlemiyor insanlar, sanki işitmiyor gibiler. Sadece Fransızlar, bir de artık olgunluk çağına gelmiş bazıları şarkılarımızı ciddiye alıyor. İşin ilginç yanı, meslektaşlarımız tarafından çok saygı görüyoruz. Bir sürü müzisyen bizimle çalmak istiyor. İlk başta şarkılarımızın çok basit olduğunu düşünüyorlar, sonra karmaşıklığı farkediyorlar. Şaşkın bir halde parçaları prova ederken hallerini görmek lazım *(gülüyor)*...

Uçkuruna düşkün, manidar şarkılar yazarken, bu şarkıları diline dolayacak gençleri düşünüyor musun?

Bu bir zevk. Pet Shop Boys'un temel fikri şuydu: Çok geniş bir kesimin takılabileceği ama sözleri saçma sapan, tabuları deviren bir pop müzik yapmak. 14 yaşında küçük kızların "I love you / You pay my rent" (Seni seviyorum / Çünkü kiramı ödüyorsun) şarkısını söylemesi hoşuma gidiyor. Bu "Rent" şarkısını –bir erkek fuhuşu hikayesi– ben daha yeni anlıyorum, oysa kendim yazmıştım.

Tıpkı Bowie gibi, Pet Shop Boys'un çevresinde de gözde müzisyenler ve prodüktörler var; yaşlanmamanın en iyi yolu da bu galiba...

Bowie'yle böyle bir ortak noktamız var: biz işbirliğine, başkalarıyla çalışmaya her zaman hazırız. Ama tabii vampir gibi değil, Bowie gibi değil. Biz insanları sadece bizim üstesinden gelemediğimiz şeyleri gerçekleştirecekleri ya da müziğimizi daha inceltecekleri zaman çağırıyoruz. Kendimizi yetkin görecek, bilgiç geçinecek kadar özgüven sahibi değiliz, her zaman bitirdiğimiz şeyin olup olmadığını kendimize sorup duruyoruz. Dışardan gelen fikirlere ihtiyacım var, ama bu prodüktörler geldiklerinde, Pet Shop Boys'la birlikte çalışmaya gelmiyorlar, Pet Shop Boys için çalışmaya geliyorlar. Hiç kimse bizim kimliğimize dokunamaz, sadece ayrıntılara müdahale edebilirler. Aslında, işin hakikati, biz biraz tembeliz, prodüksiyon çok külfetli bir iş.

Peki o zaman niçin Bowie'nin ya da Blur'un prodüktörlüğünü yapmayı kabul ettiniz?

Çünkü başkalarının müziğiyle bir Pet Shop Boys plağı yapmak çok eğlenceli. İster Blur'ün "Girls & Boys"u olsun, ister Bowie'nin "Hello Spaceboy"u olsun.. Parçaları baştan aşağı yeniden düzenledik. Chris, Bowie'nin parçasını ilk dinlediğinde, neredeyse yapmaktan vazgeçiyordu: Fazla hızlıydı, melodi yok gibiydi... Tek çare sıfırdan başlamak, ritmi yavaşlatmak ve şarkının orasına burasına nakarat serpiştirmekti... Bowie'ye telefonda bunları anlattım da dondu kaldı: "Kıpırdamayın, hemen stüdyoya geliyorum." Bizimle dalaşacağından emindik, ama eğlenerek oyuna katıldı, hatta eski Cockney aksanıyla söylemeyi bile kabul etti. Aradaki mikrofondan durmadan fısıltıyla soruyordu. "Nasıl buluyorsun Chris?" Camın öteki tarafında Chris her zamanki gibi, kanapeye yayılmış, yarı uykuda yarı uyanık cevap veriyordu: "Niçin bana soruyorsun ki, ben anlamam bu işlerden."

Bowie ortaya çıktığında nihayet kendi ailemizi bulmuş olduk. 72'de Newcastle'da çalmaya geldi, salonun ancak yarısı doluydu. Okulda herkes bizimle dalga geçmişti: "Ne? Yoksa o ibneyi dinlemeye mi gidiyorsunuz?" O dönemde Bowie'yi sevmek, bir tavır almak, safını seçmek, neredeyse genel rock'a karşı direnişe katılmak anlamına geliyordu.

İmaj, Pet Shop Boys için hep önde gelen unsurlardan biri oldu. "Bilingual"le birlikte, birden ortadan kayboldunuz, çok az söyleşiniz, çok az fotoğrafınız çıktı... Bu geri çekilmenin nedeni ne?

"Very"yi çıkardığımız zaman, bazı şeylerin sonuna kadar gittik, koskoca sivri şapkalar taktık, tuhaf kıyafetler, Rus üniformaları giydik. Bu şekilde ortaya çıkmak cesaret işiydi. Ama ufak ufak, insanlar bu zirzopluklara, taşkınlıklara alışmaya başladı, artık hiç kimseyi şaşırtmıyor bunlar. Şimdi merak uyandırmak, geri çekilmek gerekiyordu. Hem sonra, müziğimiz daha gerçekçi oldu, yere basmak için, hayal alemini, komedi-müzikal dünyasını terkettik. Eğer insanlar saklayacak bir şeyler olduğunu düşünüyorsa, yazık, onların bileceği iş. Yaşım ilerledikçe daha çekingen oldum, kendi kendimin daha fazla farkındayım. Biraz geri çekilmek kaçınılmazdı. "Bilingual", soytarılık yapmak için biraz fazla özel.

"Metamorphosis"de eşcinselliğinden büyük bir açıklıkla sözediyorsun. Böyle bir şarkı yazmak için niçin bu kadar uzun süre bekledin?

Bu hayatımdaki en özel şarkı. Ufak tefek bazı şakalara rağmen, hakikaten benim hayatımı anlatıyor. Gençken eşcinselliğimle mücadele etmek için her şeyi yaptım. Gay olmak istemiyordum, evlenmek, aile kurmak istiyordum. 70'li yılların başında, gay camia karikatür gibiydi, inanılmaz efemineydi. 70'lerin sonunda, palyaço gibi bıyıklar, simsiyah derilerle daha da beterdi. Bunu tüyler ürpertici, korkunç buluyordum. Doğruyu söylemek gerekirse, gay alemini hiç çok seksi bulmadım *(gülüyor)*... Örnek tiplere uymayı hep reddettim, bana okuldaki grupları, çeteleri hatırlatıyorlardı: Her sezon başında Newcastle United'ın maçları için abonman bilet alanları, Led Zeppelin dinleyenleri... Anti-gay adında bir eşcinsel kulübü var, biliyor musun? Gaylerden hoşlanmayan homolardan oluşuyor. Israrla şunu söylüyorum: Cinselliğim niçin kültürel yaşamımı belirlemek zorunda olsun? Cinsellik hobi, spor ya da eğlence değil. Sadece çok kuvvetli duygular beslediğim insanlarla yatarım. Şipşak ilişkiler bana göre değil. Bu tür ilişkileri çok sık yaşamadım, üstelik çok da matah olduğunu düşünmüyorum.

Bu zamanla, yaşla olan bir şey mi? Eşcinselliğinden söz etmeye 40 yaşını doldurduktan birkaç gün sonra başladın...

40'ı doldurmamın üzerinde daha çok arkadaşlarım durdu. Beni şahsen, pek etkilememişti, o zaman ben de, 40 yaşımı kutlamaya ve eşcinselliğimi de ilan etmeye karar verdim. Sadece görüntüm etkilendi bu doğum gününden, sık sık fotoğrafımı çekiyorlar, ben de çökük gözükmek istemiyorum doğrusu. Ama "Survivor"da söylediğim gibi, iyi sıyırttım, hayatın bana kurduğu bütün tuzaklardan geçtim. Arkadaşlarımın çoğu öldü, onların mezarı başında, cenazesinde, son yirmi yılımı, yetişkinlik yıllarımı gözümün önüne getiriyorum. Çevremdeki bütün bu ölümleri, intiharları gördükçe, hayatta kalmamın bir şans olduğunu düşünüyorum. Hâlâ yaşıyor olmaktan utanıyorum.

Çeviren: **Siren İdemen**

50. yaşgünü konseri, ocak ayında, Lou Reed, Smashing Pumpkins, Frank Black, Sonic Youth, Foo Fighters'ın katılımıyla ciddi bir "ucuş"a dönüştü New York'ta. Yeni albümü "Earthling" de şubat başında tüm evrende satışa arzedilecek. Durup dururken bizim sinemalarda geçen ay gösterime giren 82 tarihli "Açlık" filmi de cabası... Yoğun Bowie'li günler geçiriyoruz. İşe gerçek ismiyle, David Robert Jones'la başlayan, üç on yıla nice kılık kıyafetler, maskeler, karakterler, kimlikler sığdıran Bowie. Ve yekpare bir Bowie olarak değil, bir Bowie'ler koleksiyonu olarak dünyaya düşen bir adem. Bu ay Roll'a da Bowie düştü.

Çok raundlu bir maç:

Bowie ve hayranları

David Bowie'nin kariyeri bir maskeler tarihi. Bunu görmek hiç zor değil, kendisi de yeri geldikçe ifade ediyor zaten. Maske deyince garip, muğlak bir alana adım atıyoruz. Maske deyince, ister Nietzsche'nin "İyi ve Kötü'nün Ötesinde"de bahsettiği, ardı arkasına maskeler çıkarıp duran Gezgini'ni ya da Marks'ın yabancılaşma kavramını açıklarken bahsettiği, insanoğlunun, kendini yalnızca zihinsel olarak değil, ürettikleriyle fiziksel olarak da çoğalttığı ve kendini, kendi yarattığı bir dünya içinde tasavvur ettiği gerçeğini söyleyerek doğaçlamalara dalmak mümkün. Maske, geniş ve bol çağrışımlı bir kavram. Belki de David Bowie üstüne bu kadar tartışılmasının bir nedeni de bu. Peki, David Bowie bu yorumlara ne derece uyar? O bunların hepsi ya da hiçbiri. Elimizdeki tüm verileri topladığımızda, herhangi bir maskesi gibi muğlak bir anlam elde ediyoruz.

Mick Jagger, John Lennon, Jim Morrison, hatta Lou Reed gibi birbirinden çok farklı isimlerin ortak bir noktası vardı. Bu adamların hepsinin mutlak bir imgesi vardı. Bir tür kişisel etik sahibiydiler. Bir anlamda onlar, James Dean, Marlon Brando ya da Paul Newman geleneğinden geliyorlardı. David Bowie ise neredeyse 25 yıl boyunca maskelerden maske beğendi. O, Amerikan tarzı, istikrarlı bir imgeye sahip star sistemine en büyük darbeyi indiren insan sayılmalı bence. İnsanların, kendini ya da imgesini değil de, elleriyle yarattığı, oynadığı karakterleri izlemesini sağladı. Dinleyiciler David Bowie'ye değil, Ziggy'nin imgesine tutundu.

Şiirde ve dramada "anlatıcı" konumundaki karakteri tanımlamakta kullanılan 'persona' kavramı, David Bowie'nin eylemleri için de kullanılabilir belki. Bowie'nin persona'lar aracılığıyla sanat yaptığı söylenebilir. Ama yine de ortada ciddi bir fark var: Şiirde alçakgönüllü ve işlevsel bir öge olan persona, rock (rock müziği ve organizmasındaki diğer her şey) aracılığıyla böylesine yaygınlaştığında, dinleyicisi ile Bowie arasında bir gerilim yaşanması da kaçınılmazdı. Çünkü persona, doğası gereği çıplak, dahası sinir uçları da açıkta olmalıydı. Bir yandan hedef gösterirken bir yandan da kendi hedef olmak, deşifre olmak durumundaydı. David Bowie kişilik olarak deşifre edilmeyi reddettiğinden sürekli olarak maske değiştirdi. Kendi hayranlarına meydan okudu. Tabii hayran bu; yabana atılmayacak, yırtıcı bir hayvan! Bowie'nin yumruğunu gördü ve gardını aldı. Aralarındaki ilişki fotoğraftaki sahneye dönüştü: Bowie, Berlin dönüşü kendisini karşılayan hayranlarına Nazi selamı vermiş miydi? Bu soru, en az, Jim Morrison'un sahnede otuzbir çekip çekmediği sorusu kadar tartışıldı zamanında. Oysa asıl soru şu olmalıydı: Bowie Nazi selamı vermiş olsaydı, hayranları yine de onu alkışlar mıydı? Sanırım, elbette! Bu Bowie'nin başarısı olmaktan çok, hayranların oña attığı büyük bir çel-

meydi. Hayranları öylesine ileri gitti ki, '80'lerin ortasında Bowie kendini Phil Collins'lerin yanında buldu. Bir insan bu kadar maske değiştirmeye, bu kadar tebdil-i kıyafet dolaşmaya daha fazla dayanamazdı, o da dayanamadı.

Ve birden ne olduysa oldu, Bowie dezavantajını avantaja çevirdi. Hiç beklenmedik bir şekilde, kendisine biçilen kaderi reddederek kendi adını da sildi, Tin Machine'in bir üyesi haline geldi. Ama hayatı, tavırları hâlâ bir stara aitti. Ortaya birden, görmüş geçirmiş, nereden çıktığı bilinmeyen bir şarkıcı olarak fırladı. Gerçi Tin Machine kısa ve önemsiz bir dönem olarak geçer Bowie kariyerinde ama, bence bir dönüm noktasıydı bu uzun maçta. Ortaçağ Japon ressamlarının belli bir resim üslubunda usta konumuna geldikten sonra ortadan kaybolup, yeni bir isim ve yeni bir üslupla ortaya çıktığı söylenir. Hayatının sonuna dek bu şekilde birkaç hayat yaşayan ressamlar varmış. Ortaçağ'da olsa Bowie de sessizce kaybolurdu ortadan ama, o rock sanatçısıydı. Onun kayboluşu göz kamaştırıcı ve sansasyonel oldu. İki Tin Machine albümünün ardından tekrar, neredeyse yepyeni bir David Bowie adıyla belirdi. Diğer bir deyişle, adını yıkayarak gelmişti. Kendi deyişiyle "elli yaşında deneylere girişebilen tek rockçı" oldu. Bir züppe tavrıyla (Oscar Wilde'ın topraklarından çıkmaydı ne de olsa) çağdaş müziğin içinde fütursuzca, fırtına gibi gezinmeye başladı. Kafasına göre takılıyordu ve o hâlâ bir stardı. Star hayatı yaşıyor, Somalili top model Iman'a nikahı basıveriyordu. Hayranlarıyla eskisi gibi yüz göz olmamakta kararlıydı. Kolay kolay kimsenin çelme takamayacağı bir mevkiye terfi etmişti. Kariyeri boyunca katettiği yolda, karakter, cinsiyet, stil, uyuşturucu namına bir şey bırakmamıştı Bowie. Bütün gemilerini yakmış da gelmişti bugüne. Eski Bowie'yi tanımayan insanlara, "bu adamda bir gariplik var, eskiden ne yapmış acaba?" dedirtecek bir şeyler var hâlâ onda. '80'li yıllarda, '60'ların, '70'lerin bütün dev isimlerinin yaşadığı ortak rock travmasından en değişik imgeyle çıkan adamlardan biri de David Bowie. Yaşıtlarının seçtiği yollardan hiçbirini seçmedi. Bütün maskelerini attı ve şeffaf bir maske kuşandı. Maskenin ardında seyrettiklerimiz dürüst ve samimi ama, asla ona dokunmamıza izin vermiyor. Bowie kendini korumayı geç öğrendi ama, iyi öğrendi. Bu karmaşık durum, şimdiye kadar onun bütün maskelerini tereddütsüz kabullenen hayran ve dinleyici kitlesinin pek hoşuna gitmiyor gerçi ama (çünkü David Bowie bir kere daha meydan okuyor), diğerlerini kabullendiklerine göre bu maskeyi de kabullenmek zorunda olduklarını biliyorlar. David Bowie herkesle dalgasını geçiyor ve saf sanat üretiyor artık. Kafa karıştırıcı deneylere girişiyor.

David Bowie kapitalizmin tam ortasına etti. Veren olursa parayı kabul ediyor ama bildiğini okuyor.

David Bowie bugünlerde kendi adını taşıyan hisselerini satışa sunacak. Anlayacağınız, halka açılıyor!

Ogan Güner

yuzu Bowie'nin

Dünyaya Düşen Adam'da David Bowie dünyaya düşer. Kuraklık çekmekte olan gezegeninden 'dünyamız'a su bulmak üzere gelmiştir. Elinde dünyada bilinmeyen bir formül mü, metal mi öyle bir şey vardır. Bunun patentini alıp kısa zamanda bir sürü endüstrileri eline geçirir. Aslında tek isteği vardır; su bulmak ve bir uzay aracı yapıp gezegenine geri dönmek... Bir takım dünyalı arkadaşları, düşmanları, bir sevgilisi olur. Arasıra gözünün önüne gezegeninde sarı uzay giysileri içinde onu uğurlayan karısıyla çocuklarının görüntüsü gelir. Fakat 'finanskapital ve, CIA' onun geri gitmesine izin vermezler. Tam uzay aracına binmiş gidecekken yakalar, lüks bir otel suitine kapatırlar. Hiç geri dönemesin diye de, insanlara benzemek için gözüne taktığı (aslında gözleri sarı birer çizgidir) lensleri gözbebeklerine yapıştırırlar. Kendini televizyona ve alkole verir. Sonra bir gün bakar ki, kapatıldığı odanın kapısı aslında açık. Artık kimsenin umursamadığı biridir. Dışarı çıkar. İnsanların arasına karışır. Eskiden sevgilisi olmuş olan garson kızı bulur. Sonra bir ara bir plak doldurur. Yanılmıyorsam plağın adı da Visitor'dır. Kapağında boş bir cadde fotoğrafı vardır. Son sahnede eski tanıdıklarından biriyle buluşur, ona bu plağı hediye eder. Başında siyah büyük bir şapka vardır, yüzü bembeyazdır, kırmızı ağzı, o hem öpülmeyi beklermiş gibi hem de öpülmek üzere yaklaşıldığında ısıracakmış gibi duran David Bowie ağzıdır, dudaklarını araladığında kenarlardan görünen o iki sivri diş yerli yerindedir. Sarhoştur, iyice alaycı ve siniktir. Güler, başını indirir, şapkanın siyah yuvarlağı ekranı kaplar, kare donar, film biter.

Nicholas Roeg'un filmi hem hafifçe duygusal, melodramatik hem de çok gariptir. Kahramanına bakışı hem utanmazca 'hümanist' hem de David Bowie kadar tuhaftır. Tersinden bir Küçük Prens gibidir. Gezegenimizi terketmenin, vahşi insanların arasına karışmak zorunda kalmanın ne fena bir şey olabileceğini söylemek ister. Ses kuşağında gidip gelen, kayar gibi olan sesler, Bowie'nin tutuk konuşması ve hallüsinasyonvari sahneler ile Dünyaya Düşen Adamın dünyamızı anlamaya çalışırken yaşadığı karmaşaya dikkat çeker. Dünyaya Düşen Adamı en çok irkilten, maruz kaldığı görüntü sağanağıdır. On-onbeş televizyon kanalını aynı anda seyrettiği bir sahne vardır ki, burada onun alkolik olmaya başlamadan önce görüntü bağımlısı olduğunu anlamamız istenir.(Film zaman zaman da utanmazca didaktik olmaktan çekinmez.)

Tabii, filmin en başarılı yanlarından biri David Bowie'yi kullanmasıdır. Dahası, David Bowie problematiğini açar: bu film David Bowie'yi hem kendini dünyaya sunduğu gibi, androjen bir 'ikon' olarak ele alır, hem de almaz. **Kendi dünyasında** –belki de çok bildik– kökleri olan bu adam, **bu dünyada** tamamen bir yabancıdır. Ya da tersi.

Hepsi seyredeni bir görüntüye maruz bırakmak arzusundan ileri geliyor olmasın? Aslını ancak görüntülerle oynayan bilir.

Hayatının belli noktalarında kendini genç Katharine Hepburn'a, Greta Garbo'nun bazı fotoğraflarına, bazen Catherine Deneuve'ün gençliğine, bazen Julie Christie'ye vb. benzeten David Bowie, şimdi –çoğunlukla beyaz takım elbiseli,– bir centilmen. Müziği değişti, derinleşti, koyulaştı, olgunlaştı. Ama bir yandan da o eski yüzlerindeki sürekli inatlaşan, kışkırtan 'sürtük' havası kalmadı. (Onun işporta versiyonunu Boy George denedi bir ara, ama tabii boşuna.) Bowie'nin hâlâ dudaklarının kenarından dışarı çıkan ve karanlıkta üzerlerine ışık düştüğünde parlayan dişleri var, ama bu dudaklar öpmek üzere üzerlerine eğilmeye çağırmıyor insanı artık (gibi geliyor bana). Bowie'nin 'yüzleriyle oynadığı' günlerinde bulduğu itici-çekiciliklerini ya da çekici-iticiliklerini kaybettiler.

Fatih Özgüven

Baudelaire'in dediği gibi

Yaş gününde genç grupların sırtından itibar kazanmaya çalıştığını söyleyerek seni kınayan pek çok kişi oldu. Niçin 50. yaşını onlarla kutladın?

David Bowie: Nasıl karşılıklı olarak birbirimizden etkilendiysek, karşılıklı olarak birbirimize saygılarımızı sunduk. Onlara bize katılmalarını önerdiğimde, hepsi hemen kabul etti. Sonuçta, bu bir Bowie konserinden çok, ortak bir konserdi. Ve kariyerimin doruklarından biriydi. 20. yüzyılın sonunda bütün yaşayan rock, rock'un kayda değer temsilcileri sahnedeydi. O akşam, bu dönemin vitrini olarak tarihe geçecek. Beni en çok şaşırtan Sonic Youth oldu. Sahnede hep beraber "I'm Afraid of Americans"ı söylerken olağanüstü bir gerilim vardı.

Grupların kendilerini kaptırıp istedikleri gibi çalamayacak kadar saygılı olduğunu hissetmedin mi?

Hepsinin korkunç kibar davrandığını kabul etmem gerek. Ama ben, farklı müzik tarzları arasındaki gerilimleri, mücadeleleri hissettim. Benim grubumla Sonic Youth arasında bu çok açıktı: kavga, iktidar mücadelesi vardı. Benim de istediğim zaten tam da buydu: öfkenin ve yoksunluğun sadece müzikle ifade edilmesi... Rock yapmanın en heyecan verici, en uyarıcı biçimi bu. Riski göze alıyorum ve bazen de bu girişimler, tıpkı Pet Shop Boys'la işbirliğinde olduğu gibi, başarısızlıkla sonuçlanıyor. Ama hata yapmaktan korksaydım, hiçbir zaman ilerleyemezdim. Eğer rock yapıyorsan, tehlikeyi göze alman gerek.

60'lı yıllarda Who'nun şarkılarını söyleyen Londralı genç şarkıcı David Jones'u hatırlıyor musun? "Umarım yaşlanmadan önce ölürüm" şarkısını söyleyen David Jones için bugün David Bowie ne düşünüyor?

Bu genç adamı ve Who'yu çok iyi hatırlıyorum. Hatta daha adları Who olmadan önce, birlikte çalıştığım ilk gruptu. Her cumartesi, Bournemouth'dan, sahilden Londra trenine biniyor ve çalmak için Pavillon'a gidiyordum. O zamanlar adları The High Numbers olan Who ile de pek çok kere çaldım. Özellikle de, Townshend'in gitarını neredeyse hırpalaması, gitarla yaptığı 'yanlışlar', feedback'i kullanışı beni büyülüyordu. Buna karşılık, "My Generation" parçasında hiçbir zaman tam olarak kendimi bulamadım. Bunun nedeni çok basit, hiçbir zaman kendimi bir kuşağa ait hissetmedim, bir yaşı, özel bir dönemi temsil ettiğim hissine kapılmadım hiç. Öteki gençler bu sözlerde, bu yaşlanma korkusunda kendilerini buluyorlardı, ama benim için aynı şey söz konusu değildi. Ben daha ilerisini görüyordum, rock'un yeni bir sanat biçimi haline gelebilecek potansiyele sahip olduğundan emindim. Sinema, plastik sanatlar ve pop müziği birbiriyle buluşturmak gibi bir fikrim vardı. Yani daha o zamandan rock'u sadece gençlere özgü bir özellik olarak görmüyordum.

Pop müzik gençlik kültü olarak biliniyor. Senin hiç kendini biraz yersiz, bunun dışında kalmış gibi hissettiğin olmadı mı?

Benim dinleyiciyle, halkla diyaloğumda hiçbir zaman, yaş ya da kuşak meselesi söz konusu olmadı. Benimle aynı yaştaki öteki sanatçıların fiziki çöküşünü gördüğümde, bunu çok ürkütücü, endişe verici buluyorum. Kendim için değil, onlar için (*gülüyor*). Çünkü ben oldukça mucizevi bir durumdayım. Çevremde formda olanların hepsi, hayatını en darmadağınık, en tehlikeli, en aşırı yaşayanlar. Bir kere dibe vurup da sonra tekrar yüzeye çıkabilenler, çok sağlam bir şekilde ayakta kalıyorlar. Benim örnek aldığım insan, William Burroughs. Hayatında her şeyi denedi ve huzur içinde 83 yaşına merdiven dayadı. Bu herkese tavsiye edeceğim bir örnek değil. Ama bana yaradı.

Yeni plağının kapağı için kullandığınız şu iki fotoğraftan bahsedelim. Enerji alanlarının filmini çeken özel bir kamera ile 1974 yılında çekilmiş iki fotoğraf söz konusu. Biri, kokain çekmeden hemen önce, öbürü de çektikten yarım saat sonraki parmağınızın halini gösteren fotoğraflar. İkinci fotoğrafta, neredeyse bir girdap gibi dönüp duran enerji dalgaları var. Ciddi bir miktar söz konusuymuş galiba?

Yıl 1974, başka ne beklenebilir ki? Nick Roeg bu kamerayı Dünyaya Düşen Adam filminde kullanmayı planlamıştı ama çok tehlikeli bir makineydi. Arada sırada, durup dururken patlıyordu.

Yoğun olarak uyuşturucu kullandığın dönemin vücudunda kalıcı bir etkisi oldu mu?

Birçok kere, 70'li yıllarda, aşırı dozdan ölmenin eşiğindeydim. Az kalsın 80'leri asla göremeyecektim. O zamanlar, Iggy Pop'la bu konuda çok tartışıyorduk. İkimiz de bu yaşam tarzından bıkmıştık, uyuşturucunun büyüsü bozulmuş, biraz da hayal kırıklığına uğramıştık. İlk başta hakikaten eğlenmiştik, ama bir yerden sonra iç karartıcı hale geliyordu. Tabii bütün bunlar, bugün sağlık manyağı haline geldiğim anlamına gelmiyor. Sigara içiyorum, çok fazla içki içiyorum, yemem gereken şeyleri yemiyorum. Beni kurtaran, vücudumu bütün bu kimyasal maddelerden temizlemiş olmam oldu. Gerçekten şanslı bir serseriyim.

Yaşını sevmeye ne zaman başladın?

40 yaş barajını bir kere geçtikten sonra, kendimi çok daha iyi hissettim. Bu çok nazik, çok sıkıntılı, huzursuz bir dönemdi. Gençliğinin elinden gittiğini hissetmek pis bir duygu... Ama bir kere o defteri kapadıktan sonra, bana allayıp pullayıp anlattıklarından çok daha hafif hissettim kendimi. Benim avantajım, topluma ve kültüre duyduğum ilgiyi hiç kaybetmemiş olmam. Tatmin olabileceğim, uğraşabileceğim binbir çeşit tutkum var. "O günleri hatırlıyor musun" cümlesini işitmek istemiyorum, bu aslında o zamandan beri yaşamıyorsun demek. Bugün hayatımda o kadar çok heyecan verici şey oluyor ki, nostaljinin ağırlığını yaşamıyorum.

Kendinden daha genç insanlarla beraber olmayı tercih mi ediyorsun?

İstesem de istemesem de, gündelik hayatımda bu böyle. Bateristim 24 yaşında, oğlum ve arkadaşları da 25 civarında... Placebo gibi gruplarla konuşmaktan hiç rahatsızlık duymuyorum: Brian Molko da şarkı yazıyor, benimle aynı işi yapıyor. Kaçınılmaz olarak, onunla, yaşıtım bir kundura tamircisinden çok daha fazla ortak noktam var. İnsanlar arasındaki ilişki yaşa göre değil, ortak ilgi alanlarına göre kuruluyor. Hayatımda hiçbir zaman "şu herifle görüşmeliyim, çünkü o da 1947 yılında doğmuş" diye düşünmedim.

Oğlun Joe, senin 50. yaşını nasıl yaşıyor?

Baudelaire'in dediği gibi: "Ne olursa olsun, tutkun başını döndürsün." Benim yaptığım da bu: Tutkularımla sarhoş oluyorum. Joe uzun zamandan beri benim iyimserliğime, coşkularıma alıştı. Takıl bana, hayatını yaşa (*gülüyor*)... Hiç depresif değilimdir. Her gün hayranlık duyacak, şaşıracak yeni bir şey bulurum. Hayatı deli gibi seviyorum (*kahkahayla gülüyor*)...

Müziğin senin için daha az önemli olduğu bir dönem oldu mu?

Hepten umursamadığım bir dönem oldu. Neyse ki şansım varmış, sadece dört-beş yıl sürdü. Müziği tamamen bir kenara atmıştım, tuallerime ya da heykellerime konsantre olmayı tercih ediyordum, kendimi plastik sanatlara vermiştim. Aslında içten içe suçluluk duyuyordum, müziğe ihanet ettiğimi biliyordum. Ve sonunda ilk –ve en güçlü– aşklarıma döndüm. Dönüm noktası 1988'di: O tarihte, intikam sarhoşluğu içinde, müziğe dönmeye karar verdim (*gülüyor*)... Bugün ideal bir denge var: Müzik esas faaliyetim, resim ise metresim.

Eski arkadaşlarının yaşlanmasına nasıl bakıyorsun?

Iggy Pop ve Lou Reed diğerlerinin yakalandığı felaketten sıyırtmayı nispeten başardı. Bugün Lou'yla aramızda çok sağlam bir ilişki var. İkimiz de özel hayatımızdan memnunuz, o Laurie Anderson'la, ben Iman'la –her ikimizin de bu kadar iyi anlaşacağımız eşleri bu kadar geç bulabilmemiz bir mucize. Ben New York'da eskisinden daha fazla kaldığım için sık sık görüşüyoruz. Reed'ler ve biz çok burjuvayız: önce tiyatro, ardından şık bir yemek (*gülüyor*)... Anlaşmazlıklarımızı, sürtüşmelerimizi basın çok abarttı. İlişkimiz hiç çok gergin olmadı, çünkü beraber çalıştığımız "Transformer"dan beri, yani 72-73'den beri bir ilişkimiz yoktu zaten. Sonra bıraktığımız yerden yeniden başladık. Yaşı ilerledikçe, Lou filozoflaştı, yumuşadı, daha olumlu bir tip haline geldi. Onun hayata o fazlasıyla New York'lu bakışını, o edepsiz mizah anlayışını çok seviyorum.

Yeni albümünde "Dead Man Walking" bir başka elliliğe, Neil Young'a ithaf edilmiş...

Neil Young'da en etkileyici bulduğum, onun sahne adamı yanı, enerjisi... O bir bilge, onu saygıyla anmam gerekiyordu. Zarif bir şekilde yaşlanıyor. Tıpkı idolüm

Scott Walker gibi... Yıllardan beri benim düşüncelerimin efendisidir. Önceliklerini sıraya koyuşuna, bir gün kendi bütünlüğünü zedeleyebilecek bütün uzlaşmaları reddetmeye karar vermiş olmasına hayranım. İnançlarına, düşüncelerine bu kadar sadık kalan başka kimse görmedim. Ve ayrıca, pop müzik tarihinin en güzel seslerinden birine sahip. Neil Young, Scott Walker gibi hayatın götürdüğü yöne doğru ilerleyen insanlar da var. Hiçbir zaman dönüp klasik repertuarımı çalmakla vakit harcamayacağım. İnsan böyle bir şeyi niye yapar ki? Tabii ki para için ve benim paraya da ihtiyacım yok. 50'sine, 60'ına yaklaşmakta olan çok az adam kaldı ve ben de deneylere girişme şansımı kaybetmek istemiyorum. Eğer fazla ileri giderseniz geri dönemezsiniz. Ve ben de fazlaca ileri gittim. Artık kendi topraklarımdayım ve istediğimi yapmakta özgürüm. On yıl sonra boş salonlarda konser veriyor olursam, çağdaşlarım bana dönüp "işte bu yüzden senin yaptığını yapmadık" diyebilirler. Ama göreceğiz. Bu hayatta ne kadar ileri gidilebileceğini görmek istiyorum.

Sık sık kendi imajın için insanları kullanmakla, avangard kişilerin yaptıklarını araklamakla eleştiriliyorsun. Hakikaten anlatıldığı gibi vampir misin?

(*Uzun bir sessizlik*)... Vampirler hâlâ en öne çıkan efsanelerimizden. Bunu başkalarının önüne geçmek için yapmıyorum, sadece yeni olan her şeye karşı duyduğum iflah olmaz merak duygusu beni sürüklüyor. Kelimenin en saf anlamıyla, ben bir avangardistim. Toplumun ve kültürün ilerleme biçimini gözlemeyi seviyorum. Bazı arkadaşlar bütün gece 60'ların müziğini dinlemeyi tercih ediyor. Ben etmiyorum. Ufakken, züppelikten avangarda ilgi duyardım. Ama sonunda hakikaten zevkine vardım. Mesela, üç küsur yıldır 'drum'n'bass' ritmlerinden müthiş hoşlanıyorum. Bence reggae'den bu yana en heyecan verici ritm, 20. yüzyılın sonu için ideal: parçalanmayı, kaosu ve toplumumuzun nabzını barındıran bir ritm.

İsviçre'de yaşayan 50 yaşında bir adam nasıl bu kadar her şeyin içinde olabiliyor?

Benim kanımı donduran, insanların artık haberleri merak etmemesi, olup bitenden haberdar olmaması. Eğer benim bir yeteneğim varsa, o da neyin önemli olup olmadığını ayırdedebilmemdir. Toplum için temel olan her şeyin toplumun kenarından, kıyısından geldiğini çok gençken anladım. Bu da çok erken yaşta, 'mainstream'i merkezi zorba olarak görmemi sağladı. İçine çektiği her şey eriyor, çözülüyor, anlamını yitiriyor, fuzuli hale geliyor. İşte bu nedenle Kerouac, Ginsberg, Ferlinghetti okumak istiyordum: Onlar kıyıda yaşıyor ve yazıyorlardı. Benim topluma baktığım pencerem olmuşlardı. Kurulu düzen tarafından kabul edilmek kesinlikle yaratıcılığı öldüren bir darbedir. İnsan bu yaşam düzeyine alışıyor. O zaman da statüsünü korumak için, mainstream'i tatmin etmek için her şeyi yapıyor; bu da her tür yaratıcılığın sonu demek. Ben bunları çok rahat söylüyorum, çünkü 84 ve 88 yılları arasında benim yaptığım buydu. Kendi kurduğum tuzağın içine öylesine sıkışmıştım ki, çıkış yolu göremiyordum. Defalarca her şeyi bırakmayı düşündüm, başka çare bulamıyordum. Kendimi boşalmış, yararsız hissediyordum. Eğer gitarcı Reeves Gabrels olmasaydı, pes ederdim. Ön plana atılıp da gitarist olarak kendini kanıtlamaya çalışan insanlardan hoşlanmam. İnsan olarak kendini kanıtlaması daha önemli. Artık beraber çalıştığım insanlara özen gösteriyorum. Eskiden onlara hiç aldırmazdım, çünkü kendime aldırmıyordum. Artık keyiflerinin yerinde olup olmadığı beni gerçekten ilgilendiriyor. Reeves Gabrels beni yeniden düşünmeye, kendimi bulmaya, 70'lerdeki ruh halimi yakalamaya yöneltti. Yani kafama eseni yapmaya, içimden gelenden başkasını dinlememeye, sadece bir tek kişinin, kendimin hoşuna gitmeye çalışmaya...

Bugün yirmi yıl önceki kadar rekabetçi misin?

Rekabet etmek istiyorum ama, kimseyi bulamıyorum (*gülüyor*)... Rekabete bayılıyorum, insana müthiş bir coşku veriyor, daha sıkı çalışmaya, şiddete zorluyor. Örneğin dün akşam Tricky'yi görmeğe gittim, bu adam hakikaten... endüstriyel ve öfkeli. İnanılmaz bir şovmen, bir boksör. Kendisini görmüyorsun, sadece gölgesi var. Çok düşündürücü.

Yeni albüm, "Low", "Heroes" ya da "Lodger" kadar deneysel ve çığır açıcı bir çalışma mı sence?

Valla, o tarafını bilmem. Ama insanı fişekleyen bir tarafı var. Tek gereken, dinleyicinin zihnini bu müziğe açması.

Şarkılar neyle ilgili?

Temel olarak bütün şarkılar, benim ateizm ve bilinemezcilik arasında salınıp durma ihtiyacımdan kaynaklandı. Bu iki uç arasında gidip geliyorum, çünkü bunlar hayatımda önemli şeyler ifade ediyor. Örneğin kilise benim yazdıklarımın arasına giremez, çünkü hayatımda yeri yok. Herhangi düzenli bir dine karşı sempatim yok. Yaşadığım hayat tarzı ve ölümüm arasında bir denge tutturmaya çalışıyorum.

Şimdiden ölümünü düşünüyorsun, öyle mi?

Düşünmediğim bir zaman olmadı ki hiç. Gençliğimde daha romantik, şövalye ruhlu bir bakış açım vardı, ama sonuçta ölümün orada durduğunu biliyordum. Bu hayatın sonlu olduğunu biliyorum ve bunu kabul etmem gerekiyor.

Peki seni ölümden sonraki bir hayata inanmaktan alıkoyan nedir?

İnanmadığımı nereden çıkardınız? Bir süreklilik olduğuna, rüya görülmeyen bir rüya hali olduğuna inanıyorum. Bilmiyorum, geri geldiğimde anlatırım sana.

70'lerin başında yaptığın albümlerde mahşeri bir hava var.

İlk günlerimdeki olumsuzlukların çoğu kendime aitti. Bir boka yaramadığımı düşünüyordum. Kendi görüntümle ilgili ciddi problemlerim vardı ve bütün bunları, saplantılı bir yazı ve performans eylemiyle kapatmaya çalışıyordum. Şimdi de yaptığım bu, ama artık yaptığım işten zevk alıyorum. 20'li yaşlarımda sürüklenip gidiyordum. Şimdiyse hayattan mümkün olduğunca fazlasını almak için uğraşıyorum.

Acaba orta yaşlarında, dünyanın en önemli insanı olmadığınızı farkettiğin için mi böyle bir değişim oldu?

Tam tersi. O zamanlar varolmamın anlamsız olduğunu düşünüyordum. Aslolan yarattığım eserdi. Bugün ise gitgide kendimden daha hoşlanıyorum.

Elvis Presley ile aynı günde doğmuş olmanız büyüme çağında seni heyecanlandırıyor muydu?

Hem de nasıl! Böyle bir tesadüfe inanamıyordum. O benim kahramanımdı. O zamanlar, aynı doğum gününe sahip olmamızın bir anlamı olduğuna inanacak kadar aptaldım.

1971 yılında New York'ta Elvis'i sahnede seyretmiştiniz?

Evet. Turne sırasında tatil için gelmiştim. Havaalanından doğrudan Madison Square Garden'a geldim. Üstelik gecikmiştim de. Ziggy döneminin garip, abartılı kıyafetleri içinde dolaşıyordum. Ön sıralarda bir yerim vardı. Bütün salon dönüp bana baktı, kendimi orospu gibi hissettim. Parlak, kızıl saçlarım vardı, üstümde devasa bir uzay kıyafeti ve ayağımda yüksek ökçeli kırmızı botlarım. Keşke daha sessiz sedasız gitseydim o konsere.

Eski albümlerinden hangilerini hâlâ dinliyorsun?

"Ziggy"i değil. Trent Reznor'un hayran olduğunu öğrendik sonra "Low"u yeniden dinlemeye başladım. Reznor'un hayranlığının sebebini öğrenmek için dinlemeye başladım ve bateri sound'larının kesintiye uğradığı yerleri duymaya başladım. Gerçekten de Reznor'un yazma üslubuna yakın bir şeyler var. Çok iyi bir albüm. "Station To Station" da iyi bir albüm. Onu da birkaç defa dinledim. "Station To Station" şarkısındaki göndermelerin hemen hepsi Kabbala ile ilgili. Sanırım büyüyle en bağlantılı albümüm bu. Çok karanlık bir albüm. Berbat zamanlardı.

60'ların ortasındaki, "Rubber Band" ya da "You've Got A Habit Of Leaving" gibi başarısız şarkılarından biri hit olsaydı ne olurdu sence?

Herhalde şimdi Sefiller müzikalinde oynuyor olurdum. Kesinlikle müzikallere düşmüştüm şimdi.

1980'lerde yaptığın "Tonight" ya da "Never Let Me Down" gibi albümler hayranların açısından tam bir hayalkırıklığıydı...

Hiç olmak istemediğim tarzda bir adam olup çıkmıştım. Phil Collins albümlerini alanlar benim albümlerimi de almaya başlamışlardı. Yanlış anlama, Phil Collins'i arkadaş olarak severim, ama 24 saat boyunca plaklarını dinleyeceğim biri değildir. Birden dinleyicimi tanıyamaz oldum, daha da kötüsü onlara aldırmamaya başladım. Başkalarının her şeyi halletmelerine izin veriyordum. Sadece stüdyoya girip vokalleri yapıyor ve çıkıyordum. Tek düşündüğüm çıkışta bir piliç tavlamaktı. Mümkün olduğunca para kazanıp emekliye ayrılmayı düşünüyordum. Başka bir seçim şansımın olmadığına inanıyordum. Kendimi tükettiğimi düşünüyordum. Ve sahnede "Rebel Rebel"i söylerken düşüp ölmek istemiyordum.

Madison Square'deki doğumgünü konserinin olduğu akşam, Frank Sinatra da enfarktüsle boğuşuyordu. Onun hakkında bir şey söylemeyecek misin?

Frank Sinatra'yı hiçbir zaman sevmedim, hayatımda bir yeri olmadı. O Amerikan yaşam tarzının belli bir fikrini temsil ediyor, oysa ben kendimi şiddetli bir "gayri-Amerikalı" olarak hissediyorum. Benim kadar Avrupalı bir tek müzisyen daha tanımıyorum. "I'm Afraid of Americans" şarkısını benden başka kimse söyleyemezdi. Ben Avrupa'nın canlı simgesiyim, Avrupa "fikrini" ete kemiğe büründürüyorum.

Arif Sağ Arif Sağ, Erzurum'dan geldiği İstanbul'da ilk günden beri adından söz ettirmiş bir müzisyen. İlk yıllarda Nida Tüfekçi'den bağlama dersleri almış, Orhan Gencebay ile arabeske "baba"lık etmiş, daha sonra bu "alem"den elini eteğini çekip uzun bir sukunluğa yatmış. 80'lerin başında verdiği konserlerle tamamen halk müziğine dönmüş. "Gönülden Gönüle"den "Muhabbet"lere kadar halk müziğinde bir daha yeri doldurulamamış çalışmalarda yer almış. Artık bağlamaya meraklı herkesin bir Arif Sağ tutkusu var: Çalarken saçlarını savurmasından bağlama tutuşuna varan bir tutku... İşte Arif Sağ'ın macerası...

Dün bağlama diye bir köylü çalgısı vardı...

66-75 yılları arasında ki Arif Sağ ciddi yanlışlar yapmıştı. Sonra o yanlış adamı ortadan kaldırmakla uğraştım. O adamın yerine 1982'de "Şan Tiyatrosu Konserleri" ile başka bir adam yarattım...

Çocukluğunuzda, Erzurum yıllarında müziğin hayatınızdaki yeri neydi?

Arif Sağ: 1946 senesinde Erzurum/Aşkale'nin Dallı köyünde doğmuşum. 12-13 yaşıma kadar köy kültürüyle, kendi geleneksel kültürümüzle yetiştim. Müzikle aklımın erdiği günden beri tanışıklığım var. Köylerde koyun, kuzu otlatıyorsanız, kavalla tanışırsınız. Eğer bizimki gibi Alevi köyüyse, orada cem, cemaat vardır, bağlamayla tanışırsınız. Düğünü vardır, davulla zurnayla tanışırsınız. Benim müzikle ilk tanışıklığım beş-altı yaşlarında kavalla, yani düdükle oldu. Daha sonra bağlamaya karşı tutkularım başladı.

O yıllarda bağlamanızla para kazanmak geçiyor muydu aklınızdan?

O günlerde bağlamayla para kazanıldığını bilmiyordum. Bu dediğim 1952'lere rastlar. Köy ekonomisi içinde en yakın meslek babamızın mesleğiydi. Babam ne yapıyorsa ben de onu yapacağım diyordum. İlkokulu bitirdim, İstanbul'a geldim. İstanbul'da müzik dünyası ile tanıştım. O günün koşullarında profesyonel olarak ekmek parası kazanan insanları gördüm.

İstanbul'a niye geldiniz?

Anadolu'daki her insanın geliş sebebi ne ise o sebeple geldim. Bu sebeplerin hepsi ekonomiktir. Köylerdeki toprağın insanlara artık yetmediği, insanları doyuramadığı bir döneme gelinmiştir. Dolayısıyla Anadolu insanının gurbetçilik geleneği başlamıştır... O zamanlar İstanbul'u gurbet mekanı olarak düşünür, yarınlarda sılaya geri döneceğimizi umut ederdik. Ama İstanbul'da kalışımda bağlamaya hız vermemin de nedeni oldu.

Bağlamayla İstanbul'da kalmanız konusunda sizi yönlendiren kimseler oldu mu?

O yıllarda yaşım küçüktü, anlatılanlara göre bayağı da iyi çalıyordum, ama müzik bilgim yoktu. İstanbul'da Aksaray Türk Musiki Cemiyeti'ne götürdüler beni. 180 arkadaş vardı. Hepsi de Anadolu'dan gelen, bağlama çalan arkadaşlar. O cemiyetin hocalığını rahmetli Nida Tüfekçi yapıyordu. Tüfekçi benim varlığıma imza atan isim oldu. Orada müziği anlayarak, düşünerek yapmaya başlayınca, bütün düşüncelerimde bir dolu değişiklik oldu. Birileri yıkıldı, birileri yapıldı. Müzik aşkı öyle bir noktaya ulaşıyor ki başka bir şey düşünemiyorsunuz. Dolayısıyla ekmeğinizin de kapısı olmak zorunda kalıyor. Ben de kendiliğinden gelişen olayların sonucunda profesyonelleştim.

Nida Tüfekçi'den bağlama dersleri alırken, Aşık Daimi, Aşık Davud Sulari gibi yörenizin önemli geleneksel sanatçılarıyla ilişkilerinizi sürdürüyor muydunuz?

O geleneksel kültür hepimizin ortak malıdır zaten. Biz onlara çıraklık yaptık, onlardan öğrendik. Örneğin Aşık Daimi bana sazını şöyle çal demedi. Biz onları geleneğimiz içinde birer okul, idol olarak gördük. Ama orada kalmak yetmiyordu. Aşıklık geleneğini sürdürmek başka meseledir.

Tekrar İstanbul yıllarınıza dönersek, o yıllarda Orhan Gencebay ile birlikteydiniz. Bu dönem çalışmalarınız epey satış yapmıştı. Örneğin "Gurbet Treni" 500 bini geçmişti. O dönemler nasıldı?

O dönemim 68'den 75'e kadar sürer. 67'de askerden geldim. 21 yaşında bir adamdım. Köyden gelmiş, şehir kültürünü fazla hazmedememiş... Sonuçta ilkokul mezunuydum. Klasik müzik mi, halk müziği mi, deyiş mi, uçkur havası mı, arabesk mi, pop mu gibi bir ayrım yapacak durumda değilim. O yıllarda önümüzden giden, neyin iyi neyin kötü olduğunu söyleyen ciddi bir kadro olmadığından popüler olan neyse onu seçtik. O zamanlar "arabesk" adı da yoktu. Ona sonradan arabesk denildi. Benim o yıllarda yaptığım gençliğimin getirdiği, popüler olana sapmaydı. Ama idealini popülizm üzerine kuran kişi sanatçı olamaz.

Ne zaman sıyrıldınız bu dönemden?

"Gurbet Treni", "Kötü Kader" bir dolu sattı. 1975'te iyi bağlama çalan insanların arasına girdim. Devlet Konservatuarı o yıl kuruldu. Geçmişi olmadığı için, iyi saz çalan her adamı öğretim üyesi yaptılar. Onlardan birisi de bendim. Yavuz Top, Nida Tüfekçi, Orhan Dağlı da vardı.

Orhan Gencebay'la ilişkiniz nasıldı?

Orhan'la İstanbul'a aşağı yukarı aynı saatlerde geldik. Cemiyet'e de beraber gittik. 66'da radyoya beraber girdik ve beraber ayrıldık. Arabesk yaparken de birlikteydik. 75'te o müziği tamamen durdurdum. Orhan yine devam etti. Orhan hâlâ var, ben de hâlâ varım. Tanışmamız 37 seneyi geçtiği halde Orhan'la tarzımız hiçbir zaman birbirine uymadı, ne bağlama çalmamız, ne de müziğimiz... "Gurbet Treni" gibi şarkılara arabesk demenin mümkünü yok. O, bugün adına "özgün" dedikleri şeydir. Arabeskin kayganlığı içinde değildir, bir dirilik vardır. O yıllarda halk müziği olmayan her şeye arabesk deyip geçiyorduk.

75-82 arası niye albüm yapmadınız?

66-75 yılları arasında ki Arif Sağ ciddi yanlışlar yapmıştı. Sonra o yanlış adamı ortadan kaldırmakla uğraştım. O adamın yerine 1982'de "Şan Tiyatrosu Konserleri" ile başka bir adam yarattım. 1975'te doruktaydım. Plaklarımın satışı 500 bini geçiyordu, ciddi paralar kazanıyordum. Bir plaktan o zamanın parasıyla 300-500 bin lira aldığım dönemden sonra,

konservatuarda 8000 lira maaşla yeni hayatıma başladım. Aksaray'da iki odalı, 55 metrekarelik bir evde uzun yıllar karımla ve çocuklarımla yaşadım. Şöhretimden gelen paranın musluğunu kısmıştım ama mutluydum... Bazı konularda tevazu göstermeden gerçeği söylemek gerekir. 82'den sonra bir dolu insan çıkmıştır ortaya ama onlar 82'den önce yoklardı. O insanlar vardı ama bir şeyler yaratamıyorlardı. 82'deki o çıkışın ana gerekçelerinden birisi sözsüz müzik dinleme geleneğini başlatmaktı. Bunların hepsi bizim kuşak sayesinde gerçekleşti. Bu kuşağın içinde tek başına Arif Sağ bir hiçtir. Bir yapının devamı olabilmek önemlidir.

Bugünün bağlama sanatçıları nasıllar?

Bugünün gençlerinin benim on katım süratimde bağlama çaldıkları bir gerçek. Ama şimdi bunlarla karşılaşıyorsam, çok seviniyorsam bunun bir başlangıcı vardır. Birileri mücadeleler verip bir şeyler başlatmışlardır. Bağlama diye bir dünya enstrümanı icat olmuştur. Dün bağlama diye bir köylü çalgısı vardı. Daha önceleri bir hapishane çalgısıydı. Bağlama çalmak kaliteli birine yakışmaz, denirdi. İmaj buydu. O imaj bugün yıkıldı. Bugün piyasaya çıkan albümlerin, hangi müzik türünde olursa olsun % 90'ının içinde bağlama sesi vardır.

"Muhabbet"lerin çıkış nedeni neydi?

İki ana temeli olan ciddi bir harekettir. Birincisi, insanları halk müziğinin varlığına inandırmıştır. İkincisi, insanları Aleviliğini gizlemekten men etmiştir. "Muhabbet"lerden önce deyiş söyleyen bir sürü arkadaşımız Alevi sözcüklerin yutarak söylerdi. "Şah" demezlerdi "yar" derlerdi; "Ali" demezlerdi "leyli" derlerdi. "İmam Hüseyin" diyemezlerdi. Korku vardı. Devlet baskısından korkarlardı. TRT'de söyleseniz de makasa uğrardı. "Muhabbet" hareketiyle bu korkuyu yendik. O dört kişi bir hedef seçmiştir ve halkını o hedefe ulaştırmıştır. Bir gün tarih bunları yazacak.

Bir söyleşinizde "günümüzde halk müziğinin yapısı beşyüz yıl öncekinden fazla ileride değil" demiştiniz...

Tabii ki değil. Bugün, eğer 500 yıl önce Pir Sultan'ın söylediklerini aynı sıcaklıkla söylüyorsak, Türkiye'nin koşulları 500 yıl önceki koşullardan hiç de farklı değil. İsterdik ki 500 yıl sonra Türkiye, Pir Sultan'ın yaşadığı deyişlerin, direnişlerin gerekçelerini aşmış olsaydı; ağıtlar yakmasaydık, bu fukaralığı, gurbeti, öldürülüşlerimizi anlatmasaydık. Yoksa attan inip otomobile binmekle 500 yılı aşmış sayılmayız. Atın sırtındaki düşüncelerini otomobile de taşıyorsan, sen hâlâ atta geziyorsun. Pir Sultan Abdal'ı hangi gerekçelerle idam ettilerse, Madımak Oteli'ndeki yangının gerekçesi de aynı.

Sivas olayları sonrasında Aleviler arasında da epey tartışmalar oldu. "Kan kanla yıkanır mı, yıkanmaz mı" tartışmasına döndü olay. Siz de tartışmaların içindeydiniz...

Bizi yakanlar sırf Alevi olduğumuz için, aydın olduğumuz için yaktılar. Biz Sivas'ın intikamını gericilikle mücadele ederek alabiliriz. Adam adama intikam alınacaksa ben bu gerekçede yer almam. Sivas katliamının müsebbibi bugün Türkiye'de rezil olan, gördüğünüz kadrolarıdır. Olayan sorumlusu Sünniler değil, şeriat isteyen gercilerdir.

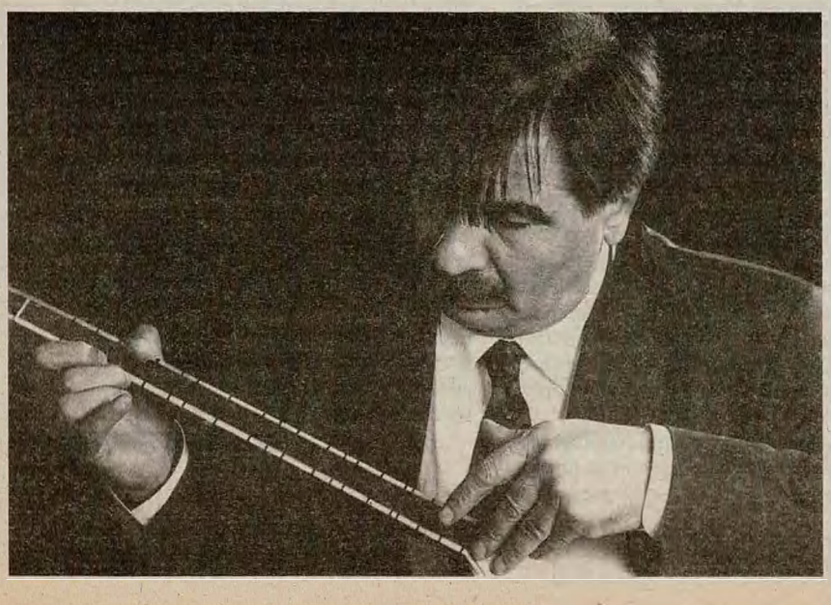

"Muhabbet"lerden önce deyiş bir sürü arkadaşımız Alevi sözcüklerin yutarak söylerdi. "Şah" demezlerdi "yar" derlerdi; "Ali" demezlerdi "leyli" derlerdi. "İmam Hüseyin" diyemezlerdi. Korku vardı. Devlet baskısından korkarlardı. TRT'de söyleseniz de makasa uğrardı. "Muhabbet" hareketiyle bu korkuyu yendik.

Milletvekilliği Arif Sağ'a neler öğretti?

Türkiye Cumhuriyeti'nin içyüzünü öğretti. Türkiye'de politikanın nasıl yapıldığını, politikanın tabularını öğretti. Parlementoya gitmeden önce, oradaki her milletvekilini kafamın bir tarafında çok önemli yerlere koyuyordum. Türkiye'de halka yanlış siyaset yaptırdıklarını öğrendim. Zaman zaman, "bu halk bunları seçiyor, bunlarla yönetilmelidir" deniliyor. Bu, benim halkıma müthiş bir iftiradır. Benim halkım onları seçmez. Onlar politik oyunlarla kendilerini seçtiriyorlar. Onlar devleti kullanarak kendilerini seçtiriyorlar. Kendileri seçilebilsin diye seçim yasaları hazırlıyorlar. Politika yapmayan, politikasız bir toplum yaratmak için yasalar hazırlıyorlar...

Milletvekilliğiniz döneminde müzikle aranız nasıldı?

Konserlere devam ediyordum. Zannediyordum ki mesleğime bir etkisi olmaz. O beş yıl sanatsal anlamda beni geri götürmedi ama ileri de götürmedi. 75-82 arasında nasıl müziği durduruyorsam, burada da kendi gidişi içinde durulmuştur.

Uzun yıllar derlemeler yaptınız. Derlemecilik nasıl işliyor?

Musa arkadaşımın sizi derginizde söylediklerine katılmayacağım, derleme dünyayı yeniden keşfetmek değildir. Musa Eroğlu da bu işi aslanlar gibi becerir, Yavuz da. Benim de derlediğim türküler var. Ayrıca derleme ile hırsızlığı birbirinden ayırmak gerekir. Bazıları türkünün kime ait olduğunu belirtmiyor. Bu derlemecilik değildir, hırsızlıktır. Okuma yazma bilmeyen bir insanın mektubunu yazarken ne kadar zahmete katlanırsanız, benim müzik bilmeyen bir insanın türküsünü notaya almam o kadar zahmettir. Bu işleri fazla abartmaya gerek yok. Bunlar insanı yüceltmez.

Derleme yaptığınız isimler arasında Tacim Dede çok geçiyor. Bildiğimiz kadarıyla çok önemli birisiydi. Kimdi Tacim Dede?

Tacim Dede önemliydi, ama tek başına değil. Tacim Dede'nin yetiştiği kurum çok önemli. Türkiye'de kendi kültürüne yozlaştırmadan sahip çıkan, çok ender bulunan yörelerden biridir Tacim Dede'nin yetiştiği Kantarma. Şunu da unutmamak gerek: Kantarma köyü kendi kişiliğini koruyabiliyorsa, Tacim Dedelerin sayesindedir. Kantarma'yı çok önemsiyorum. Oraya gittik. Yavuz'un da çok önemli katkıları oldu. Kantarma'ya ilk gittiğimizde oradakiler bizden korktular. Çünkü daha önce gidenler oradan aldıkları deyişlerin sözlerini değiştirip kullanmışlardı. Kantarma'yı inkar etmişlerdi. Bu yüzden bize çalıp söylemek istemediler. Haklıydılar, çünkü sömürülmüşlerdi. Ama bizi tanıdıktan sonra yıllarca kapılarını, bütün bilgilerini bize açtılar. Derlemecilik budur işte. Yoksa insanlara tüfek zoruyla türkü söyletemezsiniz. Derlemecilik gönül hoşluğu içerisinde yapılır. Bana bile, "hele çal biraz" dediklerinde, "ben teyp değilim" diyorum. Canım isteyecek, muhabbetten hoşlanacağım, o zaman çalarım.

Yavuz Top'ta tek başına Sinemilli, Kantarma etkisi, Musa Eroğlu'nda Teke ve Toroslar etkisi baskın olarak görülür. Ama sizde Fethiyeli Ramazan Güngör'ün tınıları da, Erzincanlı Aşık Davut Sulari'ninki de, Mehmet Mustafa Dede'ninki de duyuluyor...

Türkü söylerken, çalarken ortak bir dil yaratmaya çalışırım. Erzurumlu olmaya da çalışmam, İstanbullu olmaya da. Eğer Teke yöresi insanları bağlamayı şelpe ile çalarken parmaklarını kullanıyorsa, Maraş'taki, Tunceli'deki insan tezeneyi eline almıyorsa bu geleneğinde vardır. O zaman benim Tunceli'deki Murtaza Dede ile Muğla'daki Ramazan Dede'yi birleştirmem lazım. Çünkü onların birbirinden farkı yok. Ama ben Ramazan Güngör'ün curasını Muğla'da bırakırsam, Tunceli'dekini Tunceli'de bırakırsam kültür birlikteliğini yapamam. Benim yarattığım ortak dil, ayrıca halkın ortak zevkidir. Böyle olmazsa çağdaş olamayız. Yöre sanatçısı olur, kalırız. Örneğin ben ıssız bir adada kalsam, bağlama sesi dinlemek istesem Musa'yı dinlemek isterim. Musa Eroğlu o özelliğinin üstüne gitmelidir diye düşünüyorum. Bu yanını daha öne çıkarmasını isterim. Bu bir dost tavsiyesidir. Musa Eroğlu'nun çalıp söylemesinden çok büyük zevk alıyorum. Bu da bir itiraftır.

Sizinki gibi 1993'te Sivas'ta ölen Hasret Gültekin'in de tüm yöreleri içine alan bir bağlama çalış tavrı vardı. Ama yaşayamadı...

Hasret çok farklı biriydi. Bana ilk geldiğinde 12-13 yaşlarındaydı. O dönemler çok heyecanlıydı. Çabuk yakalamak isteyen bir

→29

yanı vardı. O yıllar Yavuz'un da dershanesi vardı, benim de. Hasret bir hafta bana gelirdi, bir hafta Yavuz'a giderdi. Benden öğrendiğini iki saat sonra benim gibi yapıyordu. Talip'ten (Özkan) öğrendiğini Talip gibi çalıyordu. O müthiş bir yetenekti. Bir bağlama sanatçısı olarak erken öldü. Daha doğrusu Sivas'ta erken öldürüldü. Çok ciddi bir araştırma aşamasındaydı. Bu yeteneğinin üzerine beş-altı yıllık bir zaman ekleyebilseydi, "Hasret Gültekin" kişiliğini yaratacaktı.

Aşıklık geleneği ne durumda bugün sizce?

Aşıklık geleneğinin şöyle bir boyutu var: İnsanlar kültürel üretimlerini hangi koşullarda yaşıyorlarsa o koşullara göre oluştururlar. Köy kültüründeki aşıklık geleneği ile gecekondu kültüründeki bir değildir. Eğer Türkiye'de fabrikatörle işçi arasındaki sürtüşme devam ediyorsa, villadaki adamla gecekonduda tuvaletsiz evde yaşayan adamın varlığı devam ediyorsa, bilinmelidir ki, bu sosyal olay kendi aşığını yaratacaktır. Bana bazen "aşıklık geleneği bittiği zaman ne olacak?" gibi sorular yöneltilir. Aşıklık geleneği bitmez. Örneğin Nâzım Hikmet de o geleneğin devamıdır. Ama Nâzım Hikmet siyasi olarak daha gelişmiş bir yapının üzerine oturtulmuş bir aşıktır. Daha kentli, aydın, evrensel bir aşıktır. Ben ona öyle bakmak istiyorum. Köy-kent sürtüşmesinin, varoşlu-merkezli şürtüşmesine dönüştüğü noktada Nâzım Hikmet'ler gelecektir. Belki o zaman Arif Sağ çok köylü kalacaktır, o zaman da Ruhi Su'lar gelecektir. Sonuç olarak aşıklık geleneği biçim değiştirebilir, ama bitmez.

80'lerde Belkıs Akkale ile önemli çalışmalar yaptınız. Sonra koptu bu birliktelik. Şimdi "Seher Yıldızı" albümünde tekrar birliktesiniz...

82'de "Türkü Türkü Türkiyem" konserleri vermiştik Belkıs'la. Hiç kimse bir ay boyunca her gece salonu tıka basa doldurmamıza inanamıştı. O kopuş dediğiniz 87'ye rastlar. Aslında kopma değildi, durdurmaydı. Benim siyasete ciddi ciddi girişimle başlamıştır. Dikkat ederseniz "Muhabbet" de siyasete başladığım zaman bitti. O dönem bir durgunluk dönemiydi. Halk müziğinde de bir durgunluk yaşandı. Açık söylemek gerekirse, 74'lerden bir buçuk, iki sene öncesine kadar, daha açık söylemek gerekirse benim "Umut" kasedime kadar halk müziği bir durgunluğa girmişti. O kaset ve "Yol Ver Dağlar" türküsü ile halk müziğinde ciddi bir çıkış yaşandı. 400 bin rakamına ulaştı "Umut". Halk müziği tarihinde –arabeski saymıyorum, çünkü onları türkücü olarak görmüyorum– o rakamlara ulaşılmadı. Sonra arkadaşlarlarımızın kasetleri daha yükseklere tırmanmaya başladı. "Umut" tırmanışı, Musa arkadaşımın "Halil İbrahim" kasedinin ön plana çıkmasını dahi sağlamıştır. Bunu Musa'nın gücü yok anlamında söylemiyorum... Belkıs'la birlikteliğimiz de bu süreçte tekrar başladı. Onunla yaptığımız "Seher Yıldızı" inadınaydı. Otantikliği içerisinde barındıran, fazla halk dalkavukçuluğu, fukara edebiyatı yapmayan diri bir repertuardan oluşan bir anlayıştır ortaya konulan. Bu arada Sabahat Akkiraz'ın gizli satan kasetlerinden bahsetmiyorum. Sabahat gizli kahramanlarımızdandır. Onu ayrı tutuyorum. Ama açık söyleyelim, halk müziğinde üç önemli çıkış vardır: Benim "Umut"um, Musa'nın "Halil İbrahim"i ve Belkıs'la benim "Seher Yıldızı".

insanlara tüfek zoruyla türkü söyletemezsiniz. Derlemecilik gönül hoşluğu içerisinde yapılır. Bana bile, "hele çal biraz" dediklerinde, "ben teyp değilim" diyorum. Canım isteyecek, muhabbetten hoşlanacağım, o zaman çalarım.

Son yıllarda bağlamayı mızrapla çalmak yerine "şelpe" çalmak moda oldu. Şelpeye sizin de epey katkınız var...

Dünyaya baktığınız zaman çeşit çeşit gitar vardır. Bası, elektrosu, penayla çalınanı, çalınmayanı vardır. Adam bunları yaparken klasik gitarına dokunmamış. Bu da benim gerçeğim demiş, onu korumuş. "Şelpe" de bizim bağlamamızın gerçeğidir. Şelpeyi yadsıyan, ona bıyık ucuyla bakan insan bağlama seven insanlar açısından, bizim açımızdan haindir. Ama hiçbir zaman tezeneye gerek yok demem. Yıllarca uzun saplı saz çalanlar kısa sapı kabul etmedi. Kabul edin dedim, etmediler. O inat başka bir inadı yarattı. Şimdi Türkiye'de saz çalanların % 99'unun elinde kısa saplı var.

Son albümlerinizde birkaç türküyü senfonik orkestralarla birlikte yorumluyorsunuz. Geçen yıl da Almanya'da filarmoni orkestrasıyla birlikte konser verdiniz. Neden senfonik müzik?

Bizim gibi sanatçıların tek görevi müzik yapmak değildir. Diğer görevimiz de toplumları yönlendirmek. Bu gizli görev ve her ressamda, edebiyatçıda var. Halk müziğin çağdaş boyutlara vamasının yolunun o klasik anlayışını içinden geçeceği hedefini gösteriyorum. Halk müziğini çağa popla taşıyamazsın. Çünkü popülizmde hangi zamanda neyin olacağı belli değildir. Kültürümüzü öyle moda kalıplar içerisinde sunamayız. O moda kalıplar biterken senin kültürünü de bitirir. Ben yönümü öyle seçmişim.

Söyleşi: **Ulaş Özdemir**

Değirmen taşlarının gıcırtılarında...

Nazi karargâhları gibi yüksek tavanlı serin koridorları geçerken başı önünde. Uzun bacaklarıyla merdivenleri üçer üçer çıkıyor. Acele etmesini gerektiren işleri olduğundan değil, Arif, meclise henüz ısınamadı. Karanlık yüzlü bazı meslekdaşlarıyla karşılaşmaktan çekiniyor. Koridorlarda salınarak gezinirken kalın parmaklarıyla dişlerinin aralarını karıştıran, işini takip ettiği hemşerisinin omuzunun üzerinden fıldır fıldır çevreyi kolaçan eden o şiş göbek adamlarla yakasındaki rozetten başka bir ortaklığı yok. Bir iki kişiyle selamlaşıyor yarım yamalak.

–Nasılsınız sayın Sağ?

–Sağol babam.

–Grup toplantısında yine yoktun.

–Konsere gitmiştim.

Herkesin diline doladığı bu "sayın"lara bir türlü alışamıyor. En yakın dostları bile "sayın" diye çağırmak güldürüyor onu. Koridorun sonunda gülüşerek sohbet eden sekreterler kendilerine geniş adımlarla yaklaşan Arif'i görünce seslerini kısıyorlar:

–Alkolikmiş, bunun arkadaşının en yakın arkadaşı benim dayım oluyor. Her gece içerlermiş.

–Karısıyla durmuyormuş ki hiç... Burada dostu varmış.

–Zaten ilkokul diplomasını da parayla almış.

Arif odasına girince üstü bozuk ceketini uzaktan askıyı işaretleyerek atıp, sekreterinden demli bir bardak çay istiyor. Genç kız, elinde arayanların listesi, peşine düşüyor. Arif hiçbir şey dinlemeyeceğini, önce ince belli bardakta demli bir çay istediğini tekrarlayınca bütün hazırlıkları suya düşüyor. Kız odadan çıkarken içinden Arif'e sövüyor. Gelişi gidişi hep acele, adabıyla hizmet etmesine bile izin vermeyen, diğer milletvekilleri gibi şakalaşmayan, özel işlerine karıştırmayan Arif'e duyduğu eski sevgisinden eser kalmamış. Arif kendini koltuğa külçe gibi atıyor... Bir gece önce bir dostun evinde içkiyi ve sohbetin ayarını yine kaçırmış, sabaha doğru yarı boyundaki dar kanapede sızdığı için de beli, sırtı fena halde ağrıyor. Gençler onu yakaladılar mı, ne yorgunluk dinliyorlar ne de yaş. Posterlerini dolap kapaklarına yapıştırdıkları, bir imza alabilmek için yarıştıkları, kasetlerinden çıkan resimlerini yavuklularınınkiyle birlikte cüzdanında taşıdıkları Sazın Pirini, kravatı çözük, karşılarında bağdaş kurmuş otururken bulunca da yüklenmeden duramıyorlar. (...)

Arif çok küçük yaşta doğanın içindeki ritmi seziyor. Sıradan insanlar için gürültüden başka bir şey olmayan değirmen taşlarının dönerken çıkardıkları gıcırtılarda, taşların arasına buğday tanelerini düşüren şakşağın titremesinden çıkan tiz seslerde ve taşları çeviren suda hiç eksilmeyen müziği farkediyor kulağı. Suyun kanalda akarkenki sesiyle, taşların arasında dolanırkenki sesi ne kadar farklı. Kaynağında başka bir sesi var suyun, olukta başka... Rüzgâr da öyle. Ovada başka ötüyor, pervanede başka... Havanın pervane kanatlarının arasında tıslayarak çıkardığı sese, suyun o tok uğultusu eklenip, bir de şakşak "şımşıkıdak şımşıkıdak" diye nazlı nazlı seslenince, Arif curasını kucağına alıyor. Bazen iri yuvarlak taşların ağır ağır inleyişlerini taklit ediyor, bazen şakşağın oynak nazını. Değirmenin biteviye ritmine curasını katan çocuk, kanatana kadar çalıştırıyor parmaklarını. Çuvallara un doldurma işi biter bitmez, dut ağacından yontulmuş sazını dizlerine alıyor. Yaşıtlarına ilgisini kaybeden Arif, dayanılmaz bir istekle değirmenin sesine çekiliyor. Yılın sonunda oradan ayrılma zamanı geldiğinde, gözlerinden yaşlar akıyor. İstanbul'da taşındıkları ev dar, basık ve boğucu. Bu onun ilk 'yalnızlığı'. Değirmenin sesi ta şehire ulaşıp uykularını bölüyor.

Yeşim Dorman

Masalara el sürmek
YKY, 1996

Mevlana / Dede Efendi
Mem û Zîn
İstanbul 1925
Tangolar Seyyan Hanım
Rebetika II
Anatolia İhsan Özgen

KALAN müzik

Neşet ile gönül

(Bu yazıyı yazarken kulağımda **Aşık Veysel**, **Keskinli Hacı Taşan**, **Ali Ekber Çiçek**, **Mahmut Erdal**, **Aşık Daimî**, **Davud Sularî**, **Feyzullah Çınar**, **Aşık Mahzuni Şerif**, **Aşık Ali İzzet Özkan**, **Ruhi Su** ve **Sümeyra**'nın sesleri vardı.Seslerini unutmadığım, fakat adlarını unuttuğum Hak Âşıkları ve Gönül Dostları ise gün günden daha çok seslenir oldular bana. Tıpkı çocukluğumdaki gibi. Belki de 'çocukluğumu onlara borçluyum' demem gerekiyor. O Gönül Dostlarına bir Gönül Borcum var ama, bunu ne ben ödeyebilirim, ne de onlar ister. **Neşet**'in şahsında hepsini saygıyla anıyorum.)

Roll'un 3 numaralı Ocak '97 sayısında **Ulaş Özdemir**'in "Çamşıhı'dan Gelen Gariban" yazısını görünce hemen sevindim ve hemen üzüldüm. **Feyzullah Çınar**'ı, o soyadı gibi gür adamı anlatıyordu, fakat yazının hemen başında 'öleli 14 sene oluyor' cümlesini okuyunca sevincim yarıda kaldı. Şu yakınlara kadar öyle düşünüyordum: **Neşet Ertaş** Almanya'da, **Feyzullah Çınar** Fransa'da, evet ikisi de el kapılarındaydı ama, hiç olmazsa burada kadir kıymet bilinmemesinden de, parasızlıktan da, yoksulluktan da iyidir diye düşünüyordum. 46 yaşında, Kurtuluş Parkı'nda bir bankın üstünde, kalp krizi sonucu ölmüş meğer **Feyzullah Çınar**. Bize o koca '**Nefes**'ini bırakarak. **Ulaş Özdemir** çocukluğundaki 'makaralı teyplerde dönen' sesleri yazıyor. Hem onlar, hem eski 45'likler, hem de 'Destancı'ları hatırlıyorum ben de. 1965-66 yılları olmalı. Alamancı'ların gönderdikleri çantalı teypleri sırtına vurup, sesini sonuna kadar açan birtakım adamlar geçerdi sokaklardan. Ellerinde de muhtemelen Eskişehir'deki tipo baskı yapan matbaalarda tuhaf sarı, mavi, yeşil, kırmızı renklerde basılmış, destanların hikayesi ve sözlerinin yer aldığı uzun mu uzun kağıtlar olurdu. Beş kuruşa, on kuruşa satarlardı onları. Neredeyse her hafta bir yenisi çıkardı, hemen alır, ve evdekilere okurdum. Annemle babaannem istisnasız her seferinde gözyaşlarına boğulurdu. Onları ağlatmak için değil, ben de onlarla beraber ağlamak için okurdum. Tıpkı Muharrem orucu tutulan günlerde, bizim evde toplanan konuklara **Fuzulî**'den Kerbela'yı anlatan şiirler, İmam Hüseyin'in şehadeti, Ebu-Müslim Horasanî'nin kahramanlıkları ve Hz. Ali'nin cenklerini okuyup, hepsinin sonunda gözyaşlarına boğulduğumuz gibi. 'Destancılar'ın okuduğu ve sattığı destanlara da ağlamak için çok sebebimiz vardı. Benim 9-10 yaşlarımda o kadar sebebim yoktu, ama galiba gözyaşı dökmek için bir sebebim olsun istiyordum, ve destanların sayesinde de bol bol buluyordum: Almanya'ya gidip üç çocuğunu ve eşini terkeden adam, yoksulluktan çocuğunu satan kadın, zalim gelin tarafından evden kovulan, sonra da gidip kendini ceviz ağacına asan yaşlı adam. **Kemalettin Tuğcu**'nun romanları bu acıların yanında doğrusu pek 'çocuksu' kalıyordu.

Ben 'destan'larla gönül kavururken, aynı sokakta oturduğumuz 'Abdal'lardan bir kadın, sanki mahallede yangın çıkmış gibi bir telaşla evimizin kapısını çalıyor, bir yandan da bağırıyordu: 'Neşet gelmiş, Neşet!' Akşama **Adalar**'daki (Porsuk'un kıyısında eski yazlık bahçelerin, yerini şimdi tuhaf cafe ve barların doldurduğu cadde) Yazlık bahçelerin birinde konseri varmış **Neşet Ertaş**'ın. **Mahzuni**'yi, **Ali Ekber Çiçek**'i, **Turan Engin**'i, **Mahmut Erdal**'ı tanıyordum, ama **Neşet**'i ilk duyuyordum. Yaz günüydü. Babam ve annem **Neşet**'e gidiyorlardı akşam, durur muyum ben de katıldım onlara, gittik, yazlık bahçe dolmuştu. Zaman geçiyor, **Neşet Ertaş** bir türlü gelmek bilmiyordu, alkış, tezahürat, protesto ile bir saat geçtikten sonra, organizatör İrfan sahneye çıktı ve **Neşet**'in ansızın çok hastalandığını, çıkamayacağını filan söyleyip yuh sesleri arasında kaçtı.

Neşet'i göremedim. Sonradan olayın aslının öyle olmadığı rivayet edildi. Rivayet, rivayet olarak kalsın, ama o zamanlar bir çocuğun anlayamayacağı şeydi, anlamamayı tercih ettim ben de. Sonra babam bir gün **Neşet**'in 1-2 45'liğini getirdi. O güne kadar dinlediğim, sazlarına ve seslerine alışık olduğum âşıklara pek benzemiyordu. Diğerleri bir kentli sesine sahipken, **Neşet** tam bir Orta Anadolu köylüsü gibi kullanıyordu Türkçe'yi, söz gelimi 'tane tane' demiyordu, '*dane dane benleri var yüzünde*' diyordu, 'gönül' demiyordu, 'gonül' diyordu. Önce çok yadırgadım. Benim gibi Türkçe'yi çok seven bir çocuk için, katlanılmaz bir Türkçe'si vardı **Neşet**'in. O konserde dinleyemediğime üzülmedim, plaklarını da 1-2 kez dinledikten sonra unuttum: Ne biçim söylüyordu bu adam? Meğer unutmak ne zalim şeymiş! 30 yıl kadar unutmuşum! 40 yaşındaki bir adamın '30 yıl kadar unutmuşum' demesindeki zalimliği ise hiçbir şeyle açıklayamam. Onu bana hatırlatan hiçbir şey de yoktu, olmuyordu. Ben unutmayı seçtiğimden değil, **Neşet** unutulmayı seçtiğinden belki de, kimse hatırlamıyordu. 3 yıl kadar önce Kanal 7'de sanırım iki program arasını doldurmak üzere, belki de sevgili **Nabi Avcı**'nın "**Evlerinin Önü Mersin**" türküsüyle bildiğim sevgisinin bir ürünü olarak, karşıma **Neşet Ertaş** çıktı. Yıllar yıllar yıllar önce, galiba reddettiğim bir adamın sazı ve sesiydi bu, "**Gönül Dağı**" diyordu, nasıl üzgün, nasıl lezzetli

ve nasıl da bildiğim bir şeydi, sonra günler boyu, "**Gönül Dağı**"nı yeniden dinlemek üzere Kanal 7'yi bekledim, ve defalarca, ama her seferinde ilk kez gibi dinledim, kulak kesildim, ondan da çok yürek kesildim! Sonra **Neşet Ertaş** aramaya başladım kasetçilerde, çoğu kötü kayıtlar buldum, onlarda 30 yıl önce bir kez dinleyip sonra unuttuğum türküleri ve deyişleri buldum, Orta Anadolu köylüsünün Türkçe'sindeki samimiyeti ve doğallığı buldum, **Erkin Koray**'ı yıllar sonra yeniden keşfeden, bulan insanlar gibi ben de **Neşet**'i buldum. **Neşet** diyorum, çünkü o kapımıza dayanan Abdal Kadın öyle bağırıyordu: 'Neşet gelmiş anam, Neşet!'

Neşet Ertaş'ın türküleri kadar, yakınlığa sebep başka bir şey daha bulmadım. **Neşet Ertaş**'a '**Neşet**' diyecek yakınlığı da elbette türkülerinden buluyordu o kadın, Orta Anadolu Türkçe'sinden, teli bozuk sazından, ve ne kadar kibarlaştırmaya çalışsa, o kadar sıcak, köy ekmeği gibi sıcak söyleyişinden buluyordu. Ben elbette çok geç kaldım, 30 yıl sonra buldum. İyi ki bulmuşum, **Neşet** bana, benim zalimliğime karşı o yumuşak sesiyle, hiç unutmamayı öğretiyor bugünlerde. Unutma sakın, diyor, bir daha bu kadar unutmak için hem zaman yok, hem de çaresi yok, unutma! diye bir güzel tembih ediyor. O ki benim kalbime gönül dağını yıkan adamdır, istesem de unutamam bir daha!

Yalnızca artık hatırladığımı ve bir daha unutmayacağımı göstermek için değil, dilime ve yüreğime dolandığı için, ezberimdeki **Neşet**'i ve onun dediklerini buraya da almak isterim, diyor ki: *"Tatlı dile güler yüze / Doyulur mu doyulur mu / Yâr aşkına çalan saza / Doyulur mu doyulur mu?"* Bence çoktan bir klasik olan şu türküyü kim unutabilir ki? *"Zülüf dökülmüş yüze / Kaşlar yakışmış göze / Usandım bu canımdan / Derdinle geze geze /... / Bu illerde gez gayrı / Katip ol da yaz gayrı / Bir kazma al bir kürek / Mezarımı kaz gayrı."* Hep aynı bahçede gezinir **Neşet**, ama bin çiçek toplar, bin söz toplar: *"Ne güzel yaratmış yâr yâr seni yaradan / İstememesin yeller incitir / Güzelsin sevdiğim gülden goncadan / Değmesin zülüfler yâr yâr teller incitir."* Babası **Kırşehirli Muharrem Ertaş**'tan alınma o ünlü türkü "**Biter Kırşehir'in gülleri biter**", çocukluğumuz, TRT radyosu, 'Yurttan Sesler', ne kadar çok türkü dinlerdik '**Kırşehirli Muharrem Ertaş**'tan alınma'. Hepsinin sözlerini yazmak isterdim buraya **Neşet**'in söylediği türkülerin, hepsi şimdilerde bana çok dokunuyor, hepsini şiimdi usul usul söylemek istiyorum: *"Seher vakti çaldım yârin kapısını / Çıkageldi iki gözleri sürmeli / Açtırdım kapıyı girdim içeri / Dedi yok yok bir mihenge sürmeli."*

Yakınlarda **Neşet Ertaş**'la yapılan bir röportaj okudum: (**Serkan Seymen, Radikal**, 18 Ocak 1997 Cumartesi, S. 23) 40 yıldır türkü söylüyor, Türkiye Yazarlar Birliği'nin 1996 müzik ödülünü kazandığından haberi yok, 1976 yılından beri Almanya'da: "Malûm, düğünlerde, içkili yerlerde çalarız. İçenlerle beraber biz de içe içe, alkolün tesiriyle parmaklarımda uyuşukluklar başladı. Sazımın perdelerine basamaz oldum. Sırf bu parmaklarımdaki uyuşuklukların tedavisi için Almanya'ya geldim. Bir parçayı çalmaya başladığımda bitiremez duruma gelmiştim. Doktor uzun süre kalmam gerektiğini söyleyince, burada kalmanın yollarını aradık. Müzisyenlere özel bir hak var dediler. Kalma izni verdiler. Şimdi şükür, saz çalabiliyorum." (agy) Şükür saz çalabiliyor **Neşet**, şükür 30 yıl sonra onu ilk kez gibi yeniden dinleyebiliyorum, o artık Eskişehir'in yazlık bahçelerinde çalmıyor, zaten o yazlar da tarûmar o bahçeler de,

Okuduğu 'havalar' ağır geliyor zamanın ruhuna. Hangimizin ruhu bu kadar ağırlığı kaldırabilir ki artık? Neşet gibi 'unutulmuş unutulmaz'lardan geçtim, 'daha şimdi buradaydı dün gibi' diye hatırladığımız kaç kişi, kaç 'âşık' kaldı? Kendi ruhuna sadık kalmayanların dünyasında Neşet'in üzüntüsü neye yarar ki artık?

o yine düğünlerde çalıyor Almanya'da, kaç türkü bestelediğini hatırlamıyor, 'halkımız kaç tanesini kabullendiyse o kadar' diyor: "Bizim kasetlerimiz de fazla satmadığı için firmalar bize sık sık kaset okutmuyorlar. Dört senede bir kaset istiyorlar. Firmalardan teklif gelirse yeni türküler vereceğim. Bir oyun havaları kaseti isteniyor şimdi benden. Sanırım satış bakımından düşünüyorlar, okuduğum havalar ağır mı geliyor, satılmıyor mu nedir?" (agy)

Okuduğu 'havalar' ağır geliyor zamanın ruhuna. Hangimizin ruhu bu kadar ağırlığı kaldırabilir ki artık? **Neşet** gibi 'unutulmuş unutulmaz'lardan geçtim, 'daha şimdi buradaydı dün gibi' diye hatırladığımız kaç kişi, kaç 'âşık' kaldı? Kendi ruhuna sadık kalmayanların dünyasında **Neşet**'in üzüntüsü neye yarar ki artık? Yine o konuşmada, pek çok şarkıcı tarafından söylenen türküleri için hiç kimsenin telif vermediğini dile getiriyor **Neşet**, fakat üzüntüsü telif hakları alamamasından değil, onun üzüldüğü yer başka, 'hava'nın değişmesine üzülüyor: "Türkülerin sözlerini kendilerine göre değiştiriyorlar. Havasını tam manâsıyla çalmıyorlar. Esas bunlar beni üzüyor. Yoksa dünya malı dünyada kalır, gelirken ne getirdik ki giderken ne götürelim?"

Neşet bir Halk Âşığı, *'Bir güzelin âşığıyım erenler / Onun için taşa tutar el beni'* dedikleri âşığın günümüzdeki son temsilcisi belki de. **Neşet Ertaş**'ın unutulmasında, ya da yeni yeni gündeme geliyor olmasında, onun diğer 'ozan'ların çoğundan farklı olarak söylemini değiştirmemesi yatıyor. **Pir Sultan Abdal**'dan çok **Karacaoğlan**'a benzetilebilir, eğer gerekiyorsa. Aşkı bunca doldurabilmek, sesini, tınısını aşkın binbir hâline ayarlı kılmak, uzleti ayrı, vuslatı ayrı, kavuşmayı, ayrılığı ayrı ayrı, ama aynı hünerle 'ses'lendirmek... Ben **Neşet**'in sayesinde aşkın her hâlini buldum, aşkın tellerine perde perde dokunduğunu duydum, içimde ayrılıkla kayboldum, kavuşur kavuşmaz yokoldum, aşk gelince cümle eksikler başladı, bilmem ki n'oldum, fakat her türküsüyle, her deyişiyle şâd oldum: Şâd olup gülmedim, şâd olup güldüm. **Neşet** benim şairlerimden, 'aşkın âşığı' bir 'ozan' o: "Ben âşığım, ben kendimde, özümde, ruhumda, beynimde, fikrimde, aklımda, mantığımda aradım; insanda buldum sevgiyi. Canlarımız haktır bence. Ben canlı hakkı seviyorum ve ona âşık oldum. Hayattayken namerde muhtaç olmamak yeter bize. Büyüklüğü hiç kabul etmem. Kimse kimseden büyük değildir. İlle bir büyük aranıyorsa Allah'tan sonra anamızdır. Yani kadınlarımız. Çünkü onlar bizi yoktan var etti, dünyaya getirdi." (agy) Bir Hak Âşığı, bir Güzellik Âşığı ve büyük bir Gönül Dostu söyleyebilir bunları ancak. **Neşet** de böyle söylüyor.

30 yıl geçti, ne o 'Destancı'lar kaldı, ne 'Yurttan Sesler', ne de 'Neşet gelmiş!' diye bağıran 'Abdal' kadını. Fakat o kadar 'mağlup, mahzun ve yitik' yanında ilk kez bir şeyi yeniden buldum, sevincim ondandır, mutluluğum bizi farkına varmadan aşka yetiştiren bir 'âşığı' tanımayı, sevmeyi, sevilmeyi öğrenmemdendir. Daha önce de yazdım, 'Gönül Dağı'nı kalbimize yıkan **Neşet**'tir. Sessiz ve sistemsiz. Ve arasıra şikayet eder gibi görünsek de bu şımarıklığımıza sayılmalıdır. O halde bir kez daha, kalbimizin üstünde duran 'Gönül Dağı'nı buraya almama izin verin: *"Gönül Dağı yağmur yağmur boran olunca / Akar can evimden sel gizli gizli / Bir tenhada can cânanı bulunca / Sinemi yaralar dil gizli gizli / ... / Seher vakti garip garip bülbül öterken / Cümle âlem uykusunda yatarken / Kirpiklerin ok ok cana batarken / Hoyratlar görmeden gel gizli gizli / ... / Dost elinden gel olmazsa varılmaz / Rızasız bahçenin gülü derilmez / Kalpten kalbe bir yol vardır görülmez / Gönülden gönüle yol gizli gizli!"*

Cumartesi gecesi bir şiir yazmıştım, adı '**Cumartesi**'. Sanki yalnızca bir 'gün'ü değil de, daha çok, özetle bir 'hayat'ı anlatıyordu, o şiirin ortalarında bir yerde duruyor şimdi **Neşet**, hem hüzünle, hem sevgiyle, hem de özlemle: "Arkadaş Z. Özger'in Zeki Müren'i Seviniz" dediği / O nezahetli hüzünle sevdim hem Ali Ekber Çiçeği / Hem Neşet Ertaş'ı gönül dağını yıksa da kalbime! / Kayıp Tanrı'nın çocukları şiirini yazamadım cumartesi / Annem duysa üzülür: Ah oğul gidenler dönmüyor geri!" (**Haydar Ergülen**)

Neşet'i çok seviyorum. Siz de **Neşet Ertaş**'ı seviniz, her gün **Neşet**'i de seveceksiniz.

Haydar Ergülen

İhtiyaç Molası

İhtiyaç Molası dört kişiden oluşuyor: Taner, Tolga, Sinan, Murat. Sinan bas çalıyor, işletme mühendisliğinde dördüncü senesi. Çanakkaleli. Anadolu lisesinden sonra üniversiteyi kazanmış, İstanbul'a gelmiş. Taner, gitar çalıyor ve vokal yapıyor. Bestelerin çoğu onun. Sinan'la ortaokuldan beri beraberler. O da üniversite için İstanbul'a gelmiş; öğrenci ama, nerede okuduğunu söylemek istemiyor. Murat, grubun davulcusu. Suadiyeli. Ama ailesi Çanakkale'de yaşadığı için, o da yaz aylarını yıllardır Çanakkale'de geçiriyor. Mimar Sinan'da iç mimari okuyor. Tolga, keman ve klavye çalıyor. O da Çanakkaleli. Ankara'da Hacettepe Konservatuarı keman bölümünü bitirmiş. Şimdi Edirne'de konservatuarın keman bölümü başkanı. Biz Taner, Sinan ve Murat'la görüştük. Tolga aynı esnada Bursa'da "turne"deydi. Söyleşimize telefonla bağlanacaktı ama, anlaşılan teknik bir aksaklık oldu ve bu canlı bağlantıyı gerçekleştiremedik.

ArkaMızı dönüP çalıYoruz

Çanakkale'de nerelerde çalıyordunuz?
Taner: Bizim çalabileceğimiz bir bar hep olurdu. Onun haricinde bir iki tane pavyon türü yer... Şu anda ama iki rock bar var, bir tane de dancing bar...
Sinan: Üç tane dancing bar var...
Taner: Yani iki tane güzel rock bar var, bir tane beğendiğimiz dance bar... Çanakkale'nin barları İstanbul'dakilerden daha güzeldir ama...
Murat: Üniversite açılalı beri, bar felsefesi iyice gelişti orada.
İlk bir araya gelip müzik yapmaya başladığınızda grubun adı neydi?
Taner: Çok değişti. Bugüne kadar benim ve Sinan'ın içinde olduğumuz grupların kullandığı isimler, Dört Gözler, Üçlü Priz, 333...
Sinan: Üçlü Priz'dik, üç kişiydik. Sonra Tolga geldi. N'apalım dedik. Taner'in abisi 333 olsun dedi. Biz de olsun dedik.
İhtiyaç Molası ne zamandan beri var?
Taner: İlk İstanbul'a geldik, üniversitede birinci sınıftayken okuldan birileriyle tanıştık. Onların gitarcısı yokmuş... Davulcu ve basçı... Beraber bir şeyler yapmaya başladık. Sonra, ben kendi şarkılarımı götürdüm. Onları çıkardık. Laura Ashley Dreams diye de benim daha evvelden beridir düşündüğüm bir isim vardı, o ad altında toplandık. İyi çalıyorduk. İTÜ'de bir konser verdik, Nekro'yla beraber; konser büyük bir hezimetti. Moraller bozuldu. Zaten aslında çok da iyi bir elektrik yoktu, diğer elemanlarla. O yüzden o proje bitti. Daha sonra Sinan, ben, Murat, üçümüz çalmaya başladık. Burada Galatasaray'da stüdyomuz vardı. Biz üçümüz çıkartınca şarkıları, Tolga da geldi, klavyeyi ekledik, yeni şarkılar yaptık. Sonra barlarda şansımızı denedik, cover çalıyorduk. Burada bir sürü barda denemeye çıktık. Ama kendi şarkılarımızı çalamıyorduk...
Murat: Çalabileceğimiz yer yoktu.
Taner: Sappho'da denedik. Hep kendi şarkılarımızı çaldık. Mesela, konserlerden önce Caravan'da gidip –orada bir forsumuz vardı– deneme yapardık. Konserden önce orada bir gece hiç seyirciye falan bakmadan kendi şarkılarımızı çalardık prova olsun diye.
Sinan: Stüdyoya verecek para yok çünkü.
Kendi şarkılarınızı barlarda çalamamanızın nedeni ne?
Sinan: Barların sahipleri...
Murat: Risk...
Taner: Kemancı'da denendik bir kere... Sappho'da bizi "sert" bulduklarını söylediler.
Sözleri mi, müziği mi?
Taner: Müziği sert buldular. Sözleri anlamamışlardır muhtemelen.
İngilizce mi söylüyordunuz?
Taner: İngilizce, Türkçe ve enstrümantal. Ondan sonra Caravan'da çaldık, zaten orada prova olsun diyeydi. Kemancı'da denendik, orada çok güzel çaldık, ortam da çok iyiydi. Orada beğenildi.
Yani bar sahiplerinin önyargısı yüzünden mi kendi parçalarınızı çalamıyorsunuz?
Taner: Önyargı mı bilmiyorum, beyinsizler işte. Hades diye bir yer vardı, bir dönem orayı elimizde tuttuk. O dönemde orada biz kendi şarkılarımızı çalardık, cover çalardık, canımız ne isterse onu çalardık. Sabaha kadar çalardık. Başkaları çalmaya gelirdi. Onlar da kendi şarkılarını çalardı. Nekropsi gelirdi, Dedeler (İmdat Freni) gelirdi.
Murat: Türkiye'de kendi müziğini yapan çok iyi

gruplar var. Fakat bunların çalabilecekleri mekanlar yok. Biz, isteyen gitarını alsın, davulcu bagetini alsın gelsin çalsın dedik. Ne çalmak istiyorlarsa onu çalsınlar. Ve insanlar değişik müzikler dinlesinler. Bugün hangi bara gitsen, aynı müzikleri tekrar tekrar dinlersin.
Sizin gibi ne kadar çok genç var buralarda, çoğu müzik yapıyor, daha da çoğu dinliyor. Aslında, çok mu azınlıktasınız da çalacak yer yok?
Sinan: Aslında kendi müziğimizi çalmamıza izin verecek, kendi şarkılarımızı çalacağımız barlar var da, bunlar da lüks yerler. Oraya bizim kuşağımız gitmiyor, bizim arkadaşlarımız gelip dinleyemezler.
Taner: Mesela, Sadabad'da çaldık. Ama Sadabad'da kim gelip bizi dinleyecek?
Sinan: Gelen de blues istiyor mesela. Zaten bir gece çaldık orada, o gece de kimse yoktu.
Murat: Bizim azınlıkta olduğumuzu da ben düşünmüyorum. Türkiye'de kendi müziğini yapıp da çalmak isteyen çok insan var. Çok da güzel bir potansiyel var. Kendini barlarda ispat etmiş gruplar çıkıp kaset yapıyorlar...
Taner: Acil Servis beyinsizleri gibi, değil mi?
Murat: Bilmiyorum işte, isim vermeyelim, niye verelim ki?
Taner: Verelim ya, Acil Servis, sonra Ayna var...
Murat: Sabah programlarına falan çıkıyorlar, tamamen kendi ruhlarından uzaklaşıyorlar... Piyasanın içine girdikçe pop oluyorlar. Kaset firmasında da kaseti çıkarırken bir endişe var. Bar sahibi seni çaldırmıyor, para endişesinden... Kaset yapmaya kalkıyorsun, yine aynı şeyle karşılaşıyorsun... Yapmak istediklerini bir kenara koyuyorsun, para için başka şeyler yapıyorsun.
Taner: Kargo var...
Murat: İsim verme, boş ver...
Taner: Bizim de kaset projemiz var. Ben iki kaset birden yapalım diyorum. Aynı anda piyasaya sürelim. Biri İngilizce ve enstrümantal olsun, öbürü Türkçe ve enstrümantal olsun. Türkçe ve enstrümantal olan kasedi alıp dinleyenler daha çok olur, her zaman Türkçe kasetler daha çok satılıyor bu memlekette.
Sinan: İngilizce müzik yapan Türk gruplar tutmuyor.
Sizin parçalarınızı kim yazıyor?
Sinan: Taner yazıyor.
Murat: Biz temel olarak doğaç takılıyoruz. Onları kayıt ederiz. O doğaçlamanın içinden çok güzel melodiler yakalayabiliyoruz. Daha sonra Taner gitarla bunların üzerinde çalışıyor. O çıkan melodiler de sonuçta Taner'in gitarından çıkıyor. Bu müzikler, melodiler Taner'in beyninde var. Ortaya çıktıktan sonra bize sadece bir araya gelip onları düzenlemek veya o müziğe bir şeyler katmak kalıyor.
Sözleri kim yazıyor?
Taner: Enstrümantal şarkılar, genelde benim ya da Tolga'nın bulduğu temalar oluyor. Bunları bir araya getiriyoruz. Hep sahnede oluyor bunlar, doğaç esnasında... Daha önce kafamda olan bir temayı giriyorum. Herkes ona takılıyor, o şekilde genişliyor. Sözlü şarkılar, Tolga'nın birkaç Türkçe bestesi var. Onları grup olarak geliştirdik. Bizde genelde söz ve müzik aynı kişinin. Senin olmayan bir şarkıya nasıl söz yazarsın bilmiyorum, yapanlar var ama... Aysel Gürel gibi... Besteyle söz zaten hep aynı anda çıkıyor. İngilizce olanlar da İngilizce çıkı-

yor. Çok uzun zamandır İngilizce öğrendiğim ve konuştuğum için, çoğu zaman İngilizce düşünebiliyorum.

İngilizce şarkılarınızla Türkçe şarkılarınızın temaları arasında farkında olarak ya da olmayarak farklılıklar var mı?

Taner: Var... Söz olarak değil de, müzikte fark oluyor. Türkçe sözlü şarkılarda yabancı rock şarkısına Türkçe söz yazmışsın hali olmuyor. Mesela Acil Servis'in 'Bebek' şarkısı gibi olmuyor bizim Türkçe şarkılar.

Sinan: Klasik rock şarkısının üstüne Türkçe söz yazılıyor. Bulutsuzluk Özlemi de bunu yapıyor, rock'n'roll veya blues çalıyor, üstüne Türkçe söz yazıyor.

Taner: Bizim müziğimizde hem Batı, hem Doğu var. İngilizcelerde daha çok Batı, az Doğu; Türkçelerde, daha çok Doğu az Batı şeklinde oluyor nedense. Enstrümantallerde tam dengede oluyor. Bunu şimdi farkettim.

Kabaca yaptığınız müziği nasıl adlandırabilirsiniz?..

Taner: Rock...

Sinan: Avustralyalı bir arkadaş vardı, o şöyle demişti: Pavement, Pearl Jam, Pink Floyd karışımı. Biz bir şey diyemiyoruz. Rock sonuçta, rock çok geniş çünkü.

Daha saykodelik bir rock mı?

Taner: Hiç saykodelik olmayan şarkılarımız da var.

Sinan: İçinde her şey oluyor bazen. Bambaşka bir yerden başlayıp, bambaşka bir yerde bitirebiliyoruz.

Taner: Accayip zevk alıyoruz. Sahnede çalmak çok güzel, müthiş bir şey... Sahne istiyoruz!..

Demin Taner müthiş zevkli diyordu, bu zevki tarif eder misiniz, neye benziyor, nasıl bir anlam taşıyor?

Sinan: İçki içmek gibi bir şey...

Taner: İçki içmek gibi de değil, içki ne ki?

Sinan: Bir çeşit bağımlılık...

Taner: Cıgaralık... Yani bazı zamanlar özellikle çok daha üstün oluyor. Her şeyi anlıyorsun.

Bir başka boyuta geçmiş gibi mi, bir tür aşkınlık duygusu mu?...

Taner: Çok fazla öyle. Hiçbir şey yok başka... Sadece hiçbir şey...

Sinan: Mesela, konserlerde herkes seyirciyle oynar... Şov yapmaya çalışır, kıyafet, imaj... Biz tam tersine, arkamızı dönüp çalıyoruz, onlar da dinliyor, ama onları duymuyoruz... Alkışlamaları veya alkışlamamaları önemli değil.

Murat: İnsanlarla paylaşmak benim için önemli... Mesela Taner'e soruyorsun, müzik yaparken ne hissediyorsun diye. Anlatamıyor. O anlatamadığı şeyler müziğin içinde var. O duygular kelimelerle ifade edilemiyor.

Daha çok kendinize dönük bir müzik mi, başkasına bir şey anlatmak gibi bir derdiniz yok gibi...

Sinan: Öyle bir kaygımız yok.

Taner: Biz kendimizi anlatıyoruz. Para istiyoruz ama!

Genellikle ailelerinizden gelen parayla mı yaşıyorsunuz?..

Sinan: Eh, öyle...

Taner: Ben bir sürü iş yaptım. Mesela alüminyum doğramada çalıştım çok uzun zaman. Alüminyum doğrama çok pis bir iş, üstelik patron da doğru dürüst para vermiyordu...

Sinan: Bir geliyor, elini kesmiş...

Taner: Oramı buramı kesiyordum. Para öyle kazanılıyor. Şimdi çeviri işine dalmayı düşünüyorum. Bir bilgisayar olsa, piyasaya Türkçe şarkı satarım. Bunların yaptıklarını ben beş dakkada yaparım. Böyle bir projem var.

Peki siz en çok kimleri dinliyorsunuz, hangi toplulukları, şarkıcıları seviyorsunuz?

Murat: Pink Floyd'u hemen söyleyebilirim.

Taner: Çanakkale'de lisedeyken, teknede ya da kayalıklarda içki içerken Tolga ve ben başlardık, bütün 'The Wall' albümünü çalardık. Hâlâ da çalarız. Barda canımız sıkıldığında Pink Floyd'a bir girdiğimizde bütün albümü çalarız. Pink Floyd'a geçmişten beri ilgimiz var...

Murat: Alternatif grupları dinliyoruz.... Pearl Jam... Red Hot Chili Peppers, Rage Against The Machine...

Sinan: Caz da var, her şey...

Taner: Ben John Cougar Mellencamp'i severim, çoğu kişi sevmez. Blind Melone'u severim.

Biraz önce müziğimizde hem Doğu, hem Batı var diyordunuz... O Doğu hangi Doğu, Uzakdoğu mu, Kuzey Afrika mı, Ortadoğu mu, Anadolu mu?...

Taner: Bugüne kadar dinlediklerimizin sentezi... Ne kadar Doğu'ya kadar gittiğini bilmiyorum. Ama Çengi diye bir şarkımız var. O Kürdilihicazkar makamındaymış, bunu bilmiyorduk... Buralı olmaktan gelen bir şey...

Murat: Dilin de etkisi var. Türkçe kendi melodisini getiriyor. Beynimizde Türk müziği var.

Çalacak yer bulamamaktan, parasızlıktan söz ettiniz; başka ne tür sıkıntılarınız var?

Taner: Çok kötü... Bence ahlak çökmüş... Toplumsal ahlak çökmüş. Çok ciddiyim. Acayip... Sevgilinin kız arkadaşının sevgilisi olduğunu biliyorsun, sevgilinin kız arkadaşı birileriyle yatıyor, sizin evde, bunu görüyorsun, ama bir şey demiyorsun. Çünkü, aslında ne bileyim, her şey normal işliyor. Ahlak çökmüş, çok kötü olmuş abi, acayip... Çok kötü, böyle bir ortamda yaşamak istemiyorum.

Ahlak çökmüş derken kastettiğin, seni rahatsız eden ne, yüzeysellik mi, sen neyin eksikliğini duyuyorsun?

Taner: Bütün bunların normal olması.. Olan şeyin normal olması beni rahatsız ediyor. Ben o şekilde yaşamamaya çalışıyorum ama. Sen de bir gün bunları normal karşılayabilirsin. Bu durumda kalabilirsin...

Murat: İstanbul'da herkes birbirine karşı çok yapmacık. Her konuda ikiyüzlülük var. Ahlak bozulması parayla çok alakalı...

Taner: Parayla falan bile alakalı değil. Hiç bir şeyle alakalı değil, onun için de çok daha rahatsız edici, başlıbaşına bir şey... Sonuç itibariyle "herkes" orospu olmuş... Çok saçma bir durum... Ahlak yok artık... Bu konuda İstanbul'la Çanakkale arasında hiç fark yok; Edirne de böyleymiş. Ama mesela sahnedeyken işte bunları hiç düşünmüyoruz...

Uyuşturucuyla aranız nasıl?

Sinan: Ben hiç sevmiyorum. Ben uyuşmayı sevmiyorum.

Taner: Sinan sigara da içmez... Benim içkide hiç sınırım yoktur. Ben içmeye başladım mı uyuyana kadar içerim.

Murat: Ben hiç kör kütük sarhoş olacak şekilde içmem. Uyuşturucudan ben de hoşlanmıyorum. Ama kullananlara da karşı değiliz.

Çevrenizde eroin kullanımı artıyor mu, böyle bir gözleminiz var mı?

Taner: Tabii canım. Çok ciddi bir artış var. Acayip kötü.

Sizce bu artışın nedeni ne?

Taner: Esrarın pahalı olması. Esrarın bulunmaması artık. Esrar olsa eroin bu kadar satılamayacak. Bunu nasıl yapıyorlar anlamıyorum ama, bunu polisler yapıyor. Devletin başındakiler, yaptıkları her şeyi bilerek yapıyorlar. Bilmeden bir şey yapmıyorlar, sonucunu biliyorlar. O yüzden salaklıktan denemez.

Murat: Bilakis, çok zekiler.

Taner: Kesin bunu istiyorlar. Eroinin bu toplumda yaygınlaşmasını, gündemi almasını istiyorlar. İstedikleri de oluyor...

En çok neyin muhabbetini yaparsınız?

Sinan: Karı kız... Hep gelecek, sonunda bu müziği nasıl yapacağız... Ben adam gibi çalışıp okulumu bitirsem, annemin sözünü dinleyip şu müzik olayını bıraksam, üç sene sonra iyi para kazanmaya başlayacağım.

Taner: Ama o zaman annem oğlum dergiye çıkmış diye okuyup gururlanamayacak...

Sonuçta, sizde ağır basan duygu karamsarlık mı?

Taner: Karamsarlık değil, kararsızlık... Bazen müthiş bir coşku, bazen de müthiş bir sakinlik... Ama bu müzik yaparken böyle... Hayatta o coşkuyu duymuyorum.

Murat: Olayları derinlemesine düşündüğüm zaman karamsarlaşıyorum, ama ümidimi kesiyorum demek de değil.

Dünya müziğiyle aranız?

Taner: Bende Avustralyalı Streemings Tribes Man diye bir topluluğun kayıtları var. Onlar Avustralya'da çok tutuluyormuş. Yaptıkları müzik hiç de öyle abartılacak bir müzik değil. O kalitede müziği Türkiye'de yapan bir sürü topluluk var. Ben bu gruplardan bahsetmiyorum. Avrupa'da, Avustralya'da bir grup iyi müzik yapıyorsa, eninde sonunda ünlü oluyor. Bu imkanları eline geçiriyor. Ve bu imkanları eline geçirdikten sonra asıl müzik yapma işi başlıyor. Şu anda bizim ortaya koyduğumuz sadece potansiyelimiz. Daha yapabileceğimiz şeyler imkanlarla sınırlı. U2 da 'Sunday Bloody Sunday'i falan yapmıştı. O tür şarkıları yapan Türkiye'de de gruplar var. Son yaptıkları şarkılar, 'Discotheque'de kullandıkları tonlar, kullandıkları teknoloji daha sonra yakaladıkları imkanların sonucunda oluşmuş. Bize de böyle imkanlar verilse, kesinlikle biz de daha farklı boyutlara açılırız. Ben şu anda gitar çalıyorum ama, sadece üç ton kullanıyorum: 'Distortion' tonum var, bir 'clear' tonum var, bir tane de 'delay' tonum var. Çünkü elimdeki aletin içinde o kadar ton var.

Sinan: Ben o yüzden kaset yapma konusunda tereddüt ediyorum. Şimdi girsek stüdyoya bu aletlerle ne yapabiliriz?

Taner: Şu anda stüdyoya girsek şarkılarımız ziyan olmayacak, yine iyi bir şeyler çıkarabiliriz ortaya. Ama bu daha sonrası için iyi imkanlar serisi yaratmayacaksa çok anlamı yok. Elinde bir tane zoom 900.050 pedalın yoksa mesela, o tonları yakalayamazsın. Bu kadar basit. Çok basit! Sen potansiyelini ortaya koyarsın, biri gelir sendeki potansiyeli görür, senin yapabileceğin şeyleri anlar, sana imkan sağlar, sen o imkanları baştan herhangi bir şey vermeden değerlendirir, o imkanlarla bir şeyler yaparsın, ondan sonra kaset yaparsın. Ama bu ülkede öyle bir şey yok. Mesela, Dedeler'in şimdi bir sürü değişik perküsyon aletleri olsa, ne biçim müzik yapacaklar. Adamlar bardaklarla müzik yapmaya çalışıyorlar.

Söyleşi: **Siren İdemen**

Hasbelkader rock'n'roll

Erkut Taçkın

Anne babalarımızdan duyardık, "bir zamanlar Erkut Taçkın vardı" diye, rock-'n'roll söylediğinden haberdardık ama müziğinden, sesinden bîhaberdik. Gel zaman git zaman, sahaflarda bir plağına rastladık. 45'liğin ilk yüzü "Özlem", ikinci yüzü "Mühür Gözlüm"... Okan Dinçer ve Kontrastları'nın çalışına da, Erkut Taçkın'ın enerjik vokaline de vurulduk, sonra sonra, başka plaklarını da ele geçirdik. Ama, dönemin en 'rock' adamlarından olmasına rağmen, en azından "Mühür Gözlüm"ün şahane rock'n'roll versiyonunun hatırıyla çoktan kapısının çalınmış olması gerekirken, bugün ortalarda ona dair hiçbir şey yoktu.. İki ay önce Ortaköy'deki Rock House Cafe'de bir rock'n'roll gecesi düzenledi, konuklar arasında Cem Karaca/Uğur Dikmen ve Erkin Koray'ın yanısıra Erkut Taçkın da vardı. Haberi aldık, heyecanlandık, atladık gittik. Epeyce açılmış alnı, taşlaşmış kotu, kovboy çizmeleri, arka cebine sıkıştırdığı kırmızı bandanasıyla müthiş bir performans gösterdi, ritmden taviz vermedi, seyirciyi kırdı geçirdi. Sahneden ayağını hiç çekmemiş gibiydi. Meğer senede iki konser verirmiş sessiz sedasız... Ne zamandır konuşmayı istiyorduk, konserdeki performansı bizi adeta söyleşiye iteledi, "tarihe kayıt" niyetiyle kapısını çaldık. Ama, ser verip sır vermeyen bir Erkut Taçkın'la karşılaştık, ve ortaya bu "kısa Erkut Taçkın tarihi" çıktı..

Müzik serüveniniz nasıl başladı?

Ben çocukluğumdan beri "iyi" denebilecek kadar şarkı söyleyebilen bir adamdım. İlk mektepteki müsamereler, evde oturduğumuzda ailelerin meşk etmesi filan... Annem ut çalardı mesela, bizim aile bir şarkıyı başından sonuna kadar detone olmadan söyleyebilen insanlardan müteşekkildi. Dansa heves ettiğim sıralar, 11-12 yaşlarındayken, Türkçe sözlü müzik dinlemek kolay değildi, yoktu hatta. Nat 'King' Cole, Peggy Lee filan revaçtaydı. Onların şarkılarını benimseyip arkadaşlar arasında, evde söylemeye başladım. 1954'de Deniz Lisesi'ne girdim. Oranın orkestra şefi Erkan Gürsal, nam-ı diğer Somer Soyata, bizi organize etti. Durul Gence'yle aynı zamandır, benim sınıf arkadaşımdı, o daha önce orkestraya girmişti. Durul'un itmesiyle topluluğa aldılar beni. Kandırabilmek için elime bir trompet tutuşturmuşlardı, "ben şarkıcı olmam" diye inat edince. Bir iki nota dışında çalamadım onu, gitara geçtim. Onu da yapamadım çünkü en büyük alkışı şarkı söylemekten topluyordum. Okullarda, Süreyya sinemasında, Atlantik'te, Ankara'da Büyük sinemada konserlere giderdik. Bazı günlerini konserlere ayırırlardı, bizi de isterlerdi. İlham Gencer'in Site sinemasında şovları vardı, onlara çıkardık. Sonra İlham Gencer bizi gece kulüplerine çıkardı.

Orduevi orkestraları gibi bir şey miydi Deniz Lisesi topluluğu?

Değildi, biz zaten hemen dışarı açılmaya çalıştık. Tutulduk herhalde ki, teklifler gelmeye başladı. İlk müzik bilincim orada oluştu benim. Sonra Yalçın Ateş, Süheyl Denizci gibi çok büyük ustaların yanında çıraklık yaptım. Hevesim o zamanlar rock'n'roll'du, sonradan 'jazzy' olmaya başladım. Eskiden cazcı değildim. Süheyl Denizci sayesinde, 70'lerin sonlarında caza merak saldım. Rock House'daki o gece rock'n'roll gecesi olmasaydı, caz şarkıları da söylemiş olacaktım muhakkak.

Gece kulüplerine çıktıktan sonra?..

Biraz isim yaptıktan sonra Almanya'ya gittim, 66'ya kadar orada kaldım. Köln'de Ford fabrikalarında işçi olarak çalışırken, Münih'ten bir teklif geldi. Dört delikanlı bir orkestra kurmuşlar, benim de orada olduğumu duyunca çağırdılar. Tabii bir yandan da içimde bir müzik isteği var, onlara katıldım. Grubun adı Erkut Taçkın & Black Coins'di. Durul da sonra o orkestraya geldi. O geldikten sonra da, kendimize plak yapıp Türkiye'ye döndük. Çok yeni, vurucu bir müzikle dönmüştük. Erkut Taçkın & Durul Gence 5 diye bir orkestra kurmaya karar verdik.

Türkiye'deki plak serüveni nasıl oldu?

Beş-altı tane olması lazım. Daha çok rock-'n'roll söylüyorduk. Bir tarafı hızlı olurdu, Bir tarafı balad olurdu. Genellikle İngilizce söylerdik. 74'te bir LP yaptım daha sonra, bütün iyi müzisyenler çaldı o plakta. Bir de LP'den sevilen şarkıların önce 45'lik olarak verilmesi var, o kadar. 70'lerin sonlarına doğru "Sevgi Çağı Çocuğu", "Beyaz Ev" gibi şarkılar yaptım. Kaset endüstrisi yoktu zaten. Televizyona çok çıkardık, ayda bir TRT'deydik. Ama renkli televizyona ilk, iki sene evvel Şevket Uğurluer'in programında çıktım.

Konserleriniz nasıl geçerdi?

Büyük bir alaka vardı. Bugünkü gibi müziğe meraklı bir kitle yoktu, ama her konserimiz tıklım tıklım olurdu. Her hafta bir-iki konser olurdu. Şimdi ümitleniyorum, mesela CRR'de mühim bir adamın konserine gittiğimde boş yer göremiyorum, herkes de anlayarak dinliyor.

"Özlem/Mühür Gözlüm" 45'liğiniz vardı...

Onun çıkışı 1967-68 filandı. Durul'la yollarımız bir süre ayrılmıştı. Okan Dinçer bir orkestra yapalım demişti. Zafer Dilek, Yalçın Ateş gibi isimler vardı o orkestrada. Ben grup değiştirmeyi sevmeyen bir insanım, bir "ensemble" gerektiğini düşünüyorum. Onlarla çalışmaya başladım. Sahibinin Sesi firmasından teklif gelmişti plak için, biz de girdik, o 45'liği yaptık. "Mühür Gözlüm"ü uzun süredir söylüyorduk, onu beğenmişler. "Özlem"in sözlerini Ümit Yaşar Oğuzcan yazmıştı, beste yabancıydı.

Anadolu rock'a ilginiz var mıydı? "Mühür Gözlüm" de bir nevi Anadolu rock'n'roll versiyonu....

Benim zamanımda "ulusal pop müziği" gibi laflar edilirdi, inşallah şimdi edilmiyordur. Pop, popülariteden gelir, ulusallığı nerede bunun? Anadolu rock diye bir şeyi kabul etmiyorum ben, rock rock'tur. Millî değildir pop ya da rock, evrenseldir. Yaptığın Türkçe sözlüdür, o ayrı.

Diğer orkestralarla, şarkıcılarla ilişkileriniz nasıldı?

Herkes yolunu seçmişti o zaman. Sahnedeki isimlere bakarsak, Erkut Taçkın rock'n'roll'cuydu, Tanju Okan balad ve bunun gibi şarkılar söylerdi, Metin Ersoy kalipso söylerdi, Erol Büyükburç'un bir tarzı vardı. Kimse kimseye rakip olamıyordu ki! Rock'n'roll dinlemek isteyen bana, kalipso dinlemek isteyen Metin'e giderdi. Şimdiki genç şarkıcılarda her şeyi yapmak hevesi görüyorum. Bir dahiliyeci beyin ameliyatı yapabilir mi? O zaman kendinize bir yol seçeceksiniz, ya bu yolu yaratacaksınız, ya mevcut olanlardan birine gireceksiniz. Herkes çıkıp hem tango, hem rumba, hem çaça, hem mambo yapamaz ki! Ben hasbelkader rock'n'roll'a gitmişim...

Kimlerden etkilendiniz rock'n'roll'da?

Bill Haley vardı. O beni çok etkilemedi ama ilk büyüklerden biridir. Little Richards beni çok etkilemiştir. Sonra, Elvis Presley tabii... Muddy Waters ve John Lee Hooker'ı çok dinlerdim, hâlâ da çok dinlerim onları.

Orkestraların birbirleriyle ilişkileri nasıldı?

Orkestralar birbirlerini en çok alet bakımından kıskanırlardı, daha doğrusu gıpta ederlerdi. Dışarıdan enayi bir İtalyan elektro gitar getirmiştik. Bütün orkestralar gelip o gitarı seyrederdi. Deniz Lisesi ya da Somer Soyata orkestrasında çalınan gitar... Bugün çocuğa verseniz çalmaz. Ama elektro gitardı, ses çıkarıyordu.

"Sevgi Çağı Çocuğu" zamanlarında rock-'n'roll'dan uzaklaştınız galiba...

Bir taraf rock'n'roll'du gene, ya da beat diyelim. Rock'n'roll'dan uzaklaştım denemez ama. Baha Boduroğlu'yla yapmıştık o plağı. Satmak arzusu vardı, onun ısrarıyla böyle bir plak yaptık. Bir-iki parça yaptım öyle. Son plağımdı zaten o plak...

Bir de sinema serüveniniz var galiba...

İki tane filmim var. Bir tanesi "Ömre Bedel Kız", Fatma Girik, Kartal Tibet'le, öbürü de Fevzi Tuna'nın "Devlerin İntikamı" filmi. Hiç böyle bir fikrim yoktu aslında, birileri geldi, "boş bir zaman varsa çevirir misin" dediler, peki dedik. Bir de fotoroman çektim sonra.

Şimdi konserler nasıl gidiyor?

Senede iki-üç tane filan... Bolluca Çocuk Köyü için verdiğimiz yardım konserleri bunlar. Kapalı bir çerçeveye hitap eden konserler, davetiye usûlü.

Söyleşi: **Merve Erol**

BİR SANAT ESERİ

Hayalet Oğuz

Michel Foucault, sanatın bireyleri ve yaşamı değil, yalnızca nesneleri ilgilendiren bir şey haline gelmesinin dikkatini çektiğini söylemiş ve sormuştu: "Neden herkes kendi yaşamından bir sanat eseri yaratmasın ki? Neden bu lamba ya da şu bina sanat eseri olabilsin de, benim yaşamım olmasın?" Orhan ve Sezer Duru, birlikte hazırladıkları "O Pera'daki Hayalet" adlı kitapta, Foucault'nun sözünü ettiği "sanat eseri"ni yaratan ender kişilerden birisi olan Hayalet Oğuz'un hayat hikayesini anlatıyorlar.

Pera'nın Hayalet Oğuz'u ya da gerçek adıyla Oğuz Haluk Alplaçin, bilindiği kadarıyla Diyarbakırlı bir aileden geliyordu. Ama Orhan Duru'ya göre, "gizemli kişiliği, ailesi, geçimini nasıl sürdürdüğü açık seçik değildi yaşadığı günlerde". Oğuz, bir görünüyor bir kaçıyordu. Hem bu durumdan, hem de aşırı zayıflığından dolayı, ona "hayalet" lakabı takılmıştı. Ayrıca gece hayatını çok sevişinin de bunda payı vardı.

"O Pera'daki Hayalet", Oğuz'un yaşam öyküsünü anlatırken, onun hakkında yazılmış öyküler ve şiirlerle, dostları tarafından sonradan anlatılmış anılara yer veriyor. Tezer Özlü, "Hayalet Oğuz" isimli öyküsünde şunları yazmıştı: "Oğuz İstanbul'da yaşadı. Oğuz bir dönemi yaşadı. Yeryüzünde belki de hiç kimsenin yaşayamadığı gibi. Tek bir sandalye sahibi olamadı. Bir iki giysisi temizlikçide durur, kirlenince yenilerini satın alır, iç çamaşır ve çoraplarını en yakın çöp tenekesine atardı. Ev almadı, ev kiralamadı, eşya almadı, eşya tamir ettirmedi, belki de bir tek mobilya mağazasına girmedi. Pasaport almadı, karı almadı, karı boşamadı, kimseyi gebe bırakmadı, resmi dairelere girip çıkmadı."

Dostlarının anlattığı gibi Oğuz'un hiç evi olmamıştı. Yersiz yurtsuzdu ama dostu çoktu. Mutlaka kalacak bir ev buluyordu. Tezer Özlü, Oğuz'un yaşamının çeyrek yüzyılını elliye yakın dostunun evinde geçirdiğini yazmıştı. Kimi zaman sahip bile çıkıyordu kaldığı eve, ama birlikte kaldıkları övgüyle anıyordu onu. Orhan Duru'nun anlattığına göre, Ressam Utku Varlık o dönem Arnavutköy'de güzel bir yalıda kalıyordu. (...) Yalıdakiler bir süre başka bir yere gidince odalar boşaldı. Oğuz, Utku Varlık'tan izin alarak konuk geldi ve yalı katına yerleşti. Aradan birkaç gün geçince yalıyı o kadar benimsemeye başladı ki, başka konuklar çağırıp onlarla gece yarılarına kadar Boğaziçi'ni seyredip sohbet ettiler. Utku Varlık'ın içkilerinin dibine de darı ektiler. Oğuz bir süre sonra ev sahibi pozlarına girmeye başladı. Öyle ki, Utku Varlık kız arkadaşı ile eve girerken gürültü yapmamaya dikkat eder oldu. En sonunda bir gün Oğuz, Utku Varlık'ı yakalayıp "Bana bak" dedi, "öyle olur olmaz saatlerde bu eve girip çıkmak yok. Herkesi rahatsız ediyorsunuz."

Hayalet Oğuz, "bir dost bir post yeter bana" diyen ozanla aynı kandandı. Ahmet Oktay, bir şiirinde "ödenecek ödendi bu yaşama" diyordu. Oğuz'un yaşamı "anlık" geçiyordu. Belki de tek derdi paraydı. Onu da kazanınca çarçabuk harcamaya bakıyordu, gece hayatında... Kimler yoktu ki o hayatta, Cihat Burak'tan Demirtaş Ceyhun'a kadar... Bilindiği kadarıyla kitap çevirileri ve senaryolardan para kazanıyordu Oğuz. Hilmi Yavuz, "koltuğunun altında taşıdığı İngilizce-Türkçe sözlükten daha inceydi bedeni. O sözlük, Oğuz'un yastığı da olmuştu çoğu geceler" diyordu. Ayrıca Seçilmiş Hikayeler, Dost ve Pazar Postası'na şiirler yazıyordu Oğuz. Bir de, "O Pera'daki Hayalet"te tıpkı basımı yapılan, 1956'da Oğuz Alplaçin adıyla yazdığı tek kitabı vardı: "Dünya Sarsılıyor–Rock'n'Roll". Billie Holiday'den James Dean'e, Elvis'ten Marlon Brando'ya o dönemin "asi"lerinden bahsediyor, yıllar önce dünyayı ayağa kaldıran rock'n'roll fırtınasını sıcağı sıcağına anlatıyordu.

Hayalet Oğuz'a "bir İstanbul bohemi" diyen dostlarından Ahmet Oktay şunları yazmıştı: "Bilmem, günümüzün kuşakları bu marjinali değerlendirebilecek bir donanıma sahip mi? Onlar 'koyversin gitsin' diyorlar, Oğuz ise 'batsın gitsin' diyor."

Batana aldırmadı Hayalet Oğuz. Yaşayacağı şeyi biliyordu, yaşadığını da. Orhan Duru'ya sorarsanız "tam bir modern çağlar dervişiydi o."

Ulaş Özdemir

Bir müddet önce, (Trocadero) sinemasında gösterilen bir film esnasında olanları anlatayım size.

Filmdeki rock-'n'roll müziğinin coşturucu ahengiyle coşan binlerce genç, çok kısa bir zaman içinde sinema salonunu bir harabeye çevirmişlerdi. Bütün sosyal kaideleri eğreti bir ceket gibi kenara fırlatan gençlerin bu hareketi, ciddi gazetelerde günlerce bahis konusu edilmişti.

Evet, rock'n'roll'un yabani nağmeleri Londra'yı da sarsıyordu.

18 yaşında bir ses alma stüdyosundan içeriye acemice adımlarla giren kamyon şoförü, sadece geçen yıl içinde bir milyon dolar kazandı. Bazı kimseler "Presley'in gösterileri, bir ahlak çöküntüsünün açık açık orta yere dökülüşüdür" derken, üç milyon genç onun orijinal bir fotoğrafına sahip olmak için ikişer şilin ödüyordu.

Muhafazakar kurumlar gürlüyordu: "Elvis Presley ve rock'n'roll denilen maskaralık, düzenli bir cemiyet içinde yüz karasıdır."

Öte yandan Güzel Şeytan'ın plakları bir yılda on milyon satış yapıyordu. Ona Favorili Apollon, Yeni Byron diyorlardı.

Elvis'in kendisini savunmak için iri iri laflar ettiği yoktu. Kendisini laubalilik ile suçlandıranlara şöyle cevap veriyordu:

"Sahnede, mikrofon önünde laubalilik yaptığım iddiası yersizdir. Mesele, sadece bir ritm meselesidir. Bunu anlasalar, orta yerde gürültü koparacak bir şey olmadığını anlarlar."

Henüz küçük yaştayken eline geçirdiği bir el süpürgesiyle ıssız bir köşeye çekilir, hakiki bir gitar çaldığını kurardı. Dokuz yaşına bastığı zaman amatörler arasında tertiplenen bir ses müsabakasında beşinciliği kazanmıştı.

Yıllar geçti. On üç yaşındaki Elvis, yaşına göre iri bir çocuktu.

Bu aralık ailesi 100 mil kuzeye, Memphis'e göçtü. Babası daha iyi bir işin ve daha rahat bir evin peşindeydi. annesi de bir imalathanede iş bulmuştu. Elvis, küçük yaşta geçim yükünü onlarla paylaşmağa karar vererek, zenci çocuklarla beraber bir cam kesme işinde çalışmağa koyuldu.

Akranları arasında göze çarpan bir yaradılıştaydı. Öğretmenlerinden birisi, Miss Eleanor Richmond onun için şöyle diyor:

– Sakin bir çocuktu. Yaşıtlarından daha çok dindardı..

Bir başka öğretmen Moha Finley ise:

– Elvis için üzülürdüm, diyor. O herkesden değişikti. Bir zaman daima siyahlar giydi. Siyah gömlekler, siyah pantolonlar... Sonra yaşından büyük göstermek merakına kapıldı. Öteki çocuklar saçlarını kısacık kestirirken, o Buffalo Bill gibi uzatıyordu.

Rock'n'roll dansının esas unsurları vals ve mambo figürleridir. Müzik yapısına gelince, daha önce de söylemiş olduğumuz gibi ana ifadesi hareket olan ve değişik bir tarzda söylenen baladlardan istifade edilmiştir.

Yersiz ve tiz çıkışlar, rag-time'a yanaşmayan devamlılık ve hızlı bir ritim...

İşte rock'n'roll müziğinin esasları. Sinema dünyasından son gelen haberlere göre Pasedona'da "R'n'R" kulübü adıyla bir kulüp açan gençler bütün boş zamanlarını bu yorucu ahenkle kıvranıp bükülerek geçirmekteymiş.

Paris'te Latin Quarter çevreleri, ekzistansiyalizm macerasından çoktan bıkmış yarı aydınlar, dumanlı basık mahzenlerin solgun benizli gençleri, okur yazar züppeler rock'n'roll'da yeni bir lezzet bulmuştur. Çorba kâselerinde sek cin içen, ihmalkâr giyimli, bakışları kayıtsız genç kızların adımları şimdi bu sarsıntılı ritme uymuştur. Etekleri savrularak, yanakları al al, rock'n'roll yapmaktadırlar.

ORHAN DURU: Rock'n'roll adi, cayırtılı, şehevî bir müzik. Aynı zamanda adalelere hitap ettiği için bu kadar yaygın etkileri görülüyor. İlkel müziğin bu dikalasını Afrika'nın ortalarından çıkarıp bugüne getiren, parlak orkestra aletleri ile önümüze seren şartlar herhalde bir takım sıkıntılar olsa gerek.

FERİT EDGÜ: Ne yapacağını bilmeyen çağımız gençliğinin, çoğunluğun beğenisine başkaldırmalarının bir alandaki sonucu...

DEMİRTAŞ CEYHUN: Rock'n'roll'u şehir otobüslerinden biliyorduk zaten.

DEMİR ÖZLÜ: Rock'n'roll müziğini çok seviyorum. Bu dansı yapamadığım için üzgünüm. Bütün bu şarkıcıların seslerinde insanı bir yanından yakalayan bir üzüntü, bir yıkılmışlık ve ya hayata, yaşamaya karşı bir aşk, bir istek var. Zaten bu üzüntü, bu yıkılmışlık da yaşamaya karşı duyulan aşktan değil mi?

O Pera'daki Hayalet, Hazırlayanlar: Sezer Duru-Orhan Duru, YKY, 1996

Türkiye, şaka maka, caz müziğinin en nadide isimlerinin uğrak yeri yıllardır... Açıkhavalardan, kapalı salonlardan kimler gelip geçmedi ki... Bazıları bir değil, iki değil, üç beş defa geldi, İstanbul'u adeta mekan edindi... "Meşhur cazcılardan" Weather Report'lu Peter Erskine de onlardan biri. Beşinci seferini gerçekleştirdi, yeni grubuy Relativity ile geçenlerde CRR'deydi, yine davulunu "konuşturdu", "müdavim"lerini mest etti... Ama bu sefer, gitmeden evvel Roll'a yakalandı...

Peter Erskine

Cinlerle boğuşmak

Peter Erksine geçen hafta beşinci kez İstanbul'daydı. Bu kez farklı bir grupla. Buraya ilk kez 1982'de Steps'le gelmişti. Sonra iki kez John Abercrombie'yle geldi, bir kez de Jan Garbarek ve Miroslav Vitius'la. Yani, hiç yabancısı olmayan bir "Weather Report"çu. Çağdaş caz gruplarının en iyilerinden biri, kendine özgü formülü belki en iyi "Birdland" ile kapsül haline sokulmuş grup. "Weather Report"çular İstanbul'a sık sık geliyor: Joe Zawinul, Wayne Shorter, Vitius. Aslında bizim gönlümüz en çok Jaco ile birlikte çarpar ama, ne yapalım ki o da artık başka bir boyutta.

Caz dünyasının en iyi davulcularından Erksine, bu sefer Vitius'la, olağanüstü bulduğu Abercrombie, ya da şu sıralarda birlikte çalıştığı John Scofield ile değil, başka iki müzisyenle İstanbul'daydı. Ona gelip bir üçlü oluşturmayı teklif eden basçı Micheal Formanek ve kamışlı üflemeli çalgılar ile flütleri gerçek bir hakimiyetle çalan Marty Ehrlich (Ehrlich daha önce kendi grubuyla Akbank Caz Festivali'ne gelmişti.). Erksine kabul edince, taptaze bir üçlü oluşturdular. CRR'de konser teklifini kabul ettiklerinde henüz kağıt üzerinde bir toplulukmuşlar; Erksine öyle diyor: İstanbul'u turnenin odak noktası haline getirmişler, ama lojistik nedenlerle, Ehrlich hariç, enstrümanlarını almadan gelmişler. "İronik ama, doğru" diyor Erksine. bu yüzden, özellikle kontrbasa ilişkin olarak, hayli sorun yaşadılar. Sonunda mucizevi bir şekilde her şey halloldu. Gerçi bu kez sesi yeterince keşfe çıkıp momentumu yakalayamadıklarından yakınıyordu ama, hafif bir eksiklik duygusu yaratsa da çok iyi bir konserdi.

"İnanılmaz doğaçlamalar" peşinde ama şahsi şovlara paye vermeyen üç olağanüstü müzisyenin keyifle çaldığı, ritm seksiyonun ne sadece refakatçi rolüne soyunduğu, ne de üflemeli enstrümanı boğmaya teşebbüs ettiği bir konser. Onu tek üzen şey, "Relativity" adlı üçlünün "Peter Erksine Üçlüsü" diye sunulmasıymış. Bestelerinin çoğuna kaynaklık eden böyle bir üçlü var ama, başka iki müzisyenle oluşturuyor onu: Piyanoda John Taylor ve basta Palle Danilsson.

Ertesi gün Erksine'le Dedeman Oteli'nde buluştuk. Yarım saatlik randevumuz birbuçuk saate uzandı. Artık "Weather Report" sorularından içime fenalık geldiği için başka tellerde gezindiğimiz, çok eğlenceli, aydınlatıcı, hatta yürek ferahlatıcı bir konuşmaydı. Erksine oyunlara, dans gösterilerine, animasyon filmlere de müzik yapıyor. John Scofield'le ikisi İngiliz besteci Mark-Anthony Turnage ile birlikte çalışıyorlar (o da WR hayranı). Sadece "miks"i aşıp entegre performanslar sunmayı amaçlıyorlar. Zaten Erksine de davulun bütün içinde erimesini yeğliyor, müziğin dalgasına girip erimeyi. Leonard Nimoy ve John Delancey ile "teybe alınmış bir kitap", "görüntüsüz film" olan klasik bir "sci-fi" projeleri var. En büyük müzikal fantezisi piyanosunun başına geçip beste yapmak vb.

Bu arada Dünya Kupası finali ve Ryuichi Sakamoto ile bir çalışmasına ilişkin matrak anektodlar nakletti, sinema sevgisi üzerine de sohbet etti. Eski filmleri seviyor, çocuklarıyla aksiyon filmlerine gidiyor. Ama "Il Postino" ile "Cinema Paradiso"yu da sevmiş. Bu sezondaki favorisi ise "Fargo". Bir de "Richard III". Steiner'e, diğer eski Avrupa sinemacılarına bayılıyor. Ennio Morricone, onca en iyi müzisyen. Ama "Ran"ın müziği de gelmiş geçmiş en iyi film müziği. Kenneth Branagh'ı hiç sevmiyor, hep kamerayı kolladığından kuşkulanıyor, favori aktörleri Orson Welles ve Laurence Oliver. Los Angeles'ta birlikte çalıştığı yönetmen arkadaşı John (Jack) Fletcher ile bir film yapmayı düşünüyorlar. Eskiden olduğu gibi şimdi de plak piyasasının beş para etmediğini düşünüyor.

Ben ona ne vakittir kafamı kurcalayan bir şeyi sordum. Bu "Genç Arslanlar" meselesini. Teker teker hepsi bu "ünvan"dan nefret ettiği halde, bu şekilde tanın genç cazcıları: Joshua Redman, Christian McBridge gibi. Yirmili yaşlarının başında büyük şöhrete, servete kavuşan, yılda 300 konser veren, adlarına festivaller düzenlenen, dahi ve "temiz" çocuklar. Cazın sadece karaderililere ait bir müzik olduğunu düşünmüyorum (ki, öylesini tercih ederim). Cazcının iyisi ille de ıstırap çekmiş olmalı da demiyorum (ki, öylesi daha revnaklı oluyor). İki-üç yıldır bu aslanları görmezden gelenleri uyarmak için kendi çapımda çırpınıp duruyorum. Hemen hemen hepsinin mükemmel müzisyenler olduğunu düşünüyorum. Peki, öyleyse çalışlarında beni tam olarak tatmin etmeyen nedir? Ya da, böyle bir şey gerçekten var mı? Istırap meselesinin aslı faslı ne?

Erksine'e göre ıstırap meselesi her halükarda var olabiliyor. "Müzisyen, enstrümanın cinleriyle boğuşur." Başarı fenomenine gelince, hepsinin mükemmel olduğuna inandığı bu genç müzisyenlerin, kendileri farkına varmadan, kariyerlerinin önceden tayin edildiği, çabucak biçimlendiği görüşünde.

Sevin Okyay

Erskine: "Biz kayıp kuşağız..."

Bugünkü genç kuşak, ıstırap çekmiş bir müzisyenle birlikte çalma tecrübesini yaşamadı, bunun sefasını süremedi. O altın devirde caz dünyasının bir parçası olmuş, görülebilecek her şeyi görmüş, çok dolaşmış bir müzisyenin yanında çalışmanın, bir usta-çırak ilişkisi yaşamanın keyfini bilmiyorlar. İngilizcede "faturasını ödemek" diye bir tabir vardır. Yeterli tecrübeye sahip olmak anlamında kullanılır. Yirmili yaşlarında birden grup şefi olunca bundan yoksun kalıyorlar işte, bir boyut eksik kalıyor. Tuhaf bir koku alıyor insan, medya tanıtımı, şirket çıkarları karışıyor işin içine. Duymuşsundur, Hollanda'da bir festivalde Gary Allen'a ödül vermişlerdi, geri alıp Django Bates'e verdiler. Django da iyi müzisyendir ama, bu başka bir ödüldü, onun yaptığı müzikle ilgili bir ödül değildi. Oluyor böyle şeyler. Ama Joshua'nın bu kadar meşhur olmasının, caza ancak faydası olur, zararı olmaz. Diyorum, mükemmel bir müzisyen. Gene de tenor saksta benim favorim, Joe Lovano.

Biz o yaşta aynı durumda değildik. Ben hazır değildim, kesinlikle diğerleriyle, önceki kuşakla aynı düzeyde değildim. İyi çalıyorum ama, kompozisyon açısından eksiğim vardı. Beste olarak demiyorum, genel kompozisyon. Bu eksikliği enerjimizle telafi ediyorduk. Weather Report'tan sonra zor günler geçirdik. CD'ler yaptık, caz kulüplerinde çaldık, Avrupa turnelerine çıktık. Bu yaş grubundakilerin çoğu, bizler yani, Amerikan cazının kayıp kuşağıyız. Yaşlı usta olacak kadar yaşlı değiliz, genç aslan olacak kadar da genç değiliz. Amerika'da medyanın bir kısmına göre ben çok özel, çok başarılı bir cazcıyım. Ama bir kısmına göre de, görünmeyen adamdan farkım yok. Hiç yokum çünkü. Evet, şimdi her şey imaj meselesi. Yetenek, müzik pek fark etmiyor. Üstüne bir imaj inşa edecek belirli özellikler arıyorlar. Bu özellikler yoksa eğer, dünyanın en iyi müzisyeni olsan nafile.

Kudretli Oduncu

Bo Diddley "Bo Diddley, her şey demektir..." Rock'n'roll'un yaygınlaşmasında en etkili isimlerden biri; punk'çıların gözbebeği; kendine özgü ritmiyle Tarkan'dan Paul Weller'a, Rolling Stones'dan Rachid Taha'ya pek çok ismi etkilemiş bir "öncü". Gereğinde küfrü basan bir "doğal-muhalif", seks sembolü, mucit, çiftçi... 67 yaşında, son albümünün dumanı üstündeyken, ne yapıyor merak ettik, "Bo Is The Lumberjack" şarkısından girizgâhla bir hafıza yoklaması yaptık...

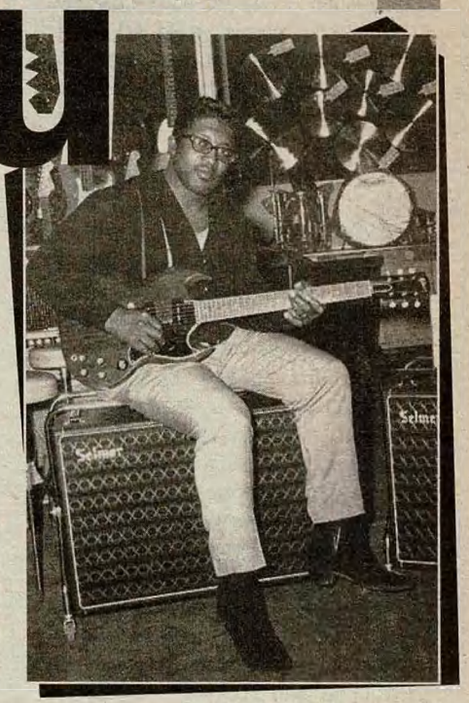

"Aşka gelince...
Dünyadaki bütün kadınların tercihi kim?
Tabii ki sıradışı Bo Diddley!
Kudretli Oduncu!"

Aşk söz konusu olunca onu sadece kadınlar tercih etmedi; Rolling Stones'dan Dr.Feelgood'a, Mavi Sakal'dan Rachid Taha'ya dek herkes onun ritmine büyük bir "aşkla" sahip çıktı. "Eh, ritm denilen şeyin tescili olmuyor ki! Zaten tescil ettiremediğim için milyarlarca para kaybettim" diyor Bo Diddley. Diddley tarihinin neredeyse tüm röportajları aynı sorunsal üzerine kuruludur. Daimi sinirli ve komik Bo Diddley, tüm can sıkıntısına karşın her söyleşide meseleyi espriler, anektodlarla besleyebilecek derecede kalender bir adamdır.

Garip adı, boksörlük yaptığı yıllardan kalma. 1954 sıralarında sokak müzisyenlerinin mekanı, Chicago'nun ünlü blues caddesi Maxwell Street'te herkesin tercih ettiği davul-gitar-armonika formasyonuna alternatif washtube bas-maraka-armonika-gitar kombinasyonu ile kulüp sahipleri ve yetenek avcılarının dikkatini çekmiş. Kendi deyimiyle "bir gününü plak şirketlerini gezmeye ayırmış".

Vee Jay'den sonra gittiği Chess Records ile anlaş(tırıl)mış: "Önce Vee Jay'e gittim. 'Uncle John' diye bir parçam vardı onu çaldım, beğenmediler. Cangıl müziği bu dediler. Bak, sözleri şöyleydi: 'Bowlegged rooster told a cockleged duck / You ain't good looking but sure you can fuck'."

Bo Diddley ilk döneminde, yoğun etkisi altında kaldığı Muddy Waters ve Little Walter'ın grup formasyonunu tercih etti. Bu dönemde kendisine eşlik eden Otis Spann (piano), Earl Hooker (gitar), Lazy Lester (armonika), Billy Boy Arnold (armonika) gibi isimlerle blues tarihine önemli parçalar armağan etti. İlk dönem çalışmaları Chicago Blues'un Southside ekolü içinde kabul edilirse, Diddley'nin Jerome Green'i marakacı olarak gruba alması, rakipleri Chuck Berry, John Lee Hooker ve Muddy Waters'a bir gol olarak değerlendirilebilir. Pop müziğin gidişatını değiştiren "İngiliz blues hareketi"nin yeni yeni gitar çalan gruplarına malzeme olmadan önce kaydettiği "Little Girl", "Before You Accuse Me" ve "Bring It To Jerome" sayesinde bugün ismini blues ansiklopedilerinde görebiliyoruz. Bu dönemine ait en leziz parçalar, –yukarıdakiler haricinde– Willie Cobbs standardı "You Don't Love Me"nin Karaib soslu versiyonu "She's Mine, She's Fine" ve Muddy Waters'ın kariyerine ivme kazandıran "I'm A Man" olarak sıralanabilir.

Onun inceliksiz ritm seksiyonuna destek çıkan minimal gitar tekniği, Jerome Green'in hipnotik marakaları çömez İngiliz bandolarına örnek oldu. 1963 İngiltere turnesine beraber katıldığı Rolling Stones için "en az Muddy Waters kadar iyilerdi" derken Animals'ın en siyah adamı Eric Burdon'ı çok sevmiş.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak Bo Diddley, rock'n'roll'un yaygınlaşmasında en az Chuck Berry kadar etkili olmuştur. İkisi de country'i bazı parçalarına temel olarak kullanmışlar, siyahlardansa beyazlarca tüketilmişlerdir. Plak şirketlerince birbirlerine rakip olarak lanse edildilerse de araları hep iyi olmuş: "Tarzlarımız çok farklıydı. Ben çok yeni bir şeyler çalıyordum. Tamamen farklı. Onlara çaldığım şeyler çok garip geliyordu. O zamanlar herkes yeni bir şeyler yapan adamı kendine en büyük tehlike olarak görürdü. Kimse benden sonra sahneye çıkmak istemezdi. 'Bo, biz önce çıkalım. Senden sonra çıkmak iyi olmuyor' derlerdi. Ben de onlara 'Niye evlatlar? Ha, bu arada bir yerden biraz yangın köpüğü bulun, ben az sonra burayı ateşe vereceğim' derdim..."

Bo Diddley parçalarını yorumlayanlar arasında siyah isimleri görmek neredeyse imkansızken, Diddley'nin Batı Afrika kökenli ritmine ilginç bir biçimde beyazlar sahip çıkmıştır. "Ritmi ne zaman bulduğumu tam hatırlayamıyorum. Galiba 1952'ydi. Yok, 1953 galiba. Neyse, öyle bir yıl işte. Bir sürü isim taktılar buna. 'Hambone' (domuzkemiği), 'shave-and-a-cut' filan dediler, ne demekse.".

Diddley'nin diğer bir sıkıntısı da müzik piyasasının sömürü üzerine kurulu sistemi. Milletin programına katılmak için elli takla attığı Ed Sullivan'ı sırf istediği parça için bir yumrukta yere serecek kadar cevval: "750 papel aldım o boktan herifin şovundan. Derken bir gün derginin birinde Elvis'in o şov için 50 bin dolar aldığını okuyunca hasta oldum. Gittim araştırdım. Efendim o rock'n roll çalıyormuş, ben de r&b sanatçısıymışım. Hayır, benim anlamadığım benim ne çaldığıma onlar nasıl karar verebiliyorlar? Missis-

EN İYİ BO DİDDLEY COVER'LARI SEÇKİSİ
Who Do You Love- **Doors, George Thorgood, Quicksilver Messenger Service, Juicy Lucy, Tom Rush** • Pretty Thing- **Bloomfield-Hammond-Dr. John, Canned Heat, The Pretty Things** • Bo Diddley- **Buddy Holly, Meters** • Roadrunner- **Animals** • I'm A Man- **Yardbirds** • Mona- **Rolling Stones**

İŞARET
Animals'ın ilk albümünde, "Story Of Bo Diddley" parçasında Eric Burdon arakları işaret ediyor, araklardan kısa birer pasaj aktarıyor ve Diddley'nin çaldıkları kulübe gelip onları dinlediğini anlatıyor : "Diddley geldi ve Jerome'a dönüp dedi ki, bak Jerome, benim parçalarımın içine nasıl sıçıyorlar."

KİMLER ESİNLENDİ?
Not Fade Away - **Rolling Stones** • I Wanna Be Your Man - **Rolling Stones** • Desire - **U2** • Faith - **George Michael** • Willie And The Handjive - **Johnny Otis, Eric Clapton** • Mother - **Cast** • How Soon Is Now - **The Smiths** • Magic Bus - **The Who** • Woodcutter's Son - **Paul Weller** • Movin' On Up - **Primal Scream** • Honey In Your Hips - **Yardbirds** • Kelma - **Rachid Taha** • Çektir Git - **Mavi Sakal** • Aacayipsin - **Tarkan** • Smyrna Blues - **İstanbul Blues Kumpanyası**

sippi'de doğan ben, bu müziği yapan ben! Rhythm and blues'a ben 'ripoff and bullshit' (yırtık ve öküzboku) diyorum. Benim param birinin deliğinde ama kimde! Siktiğiminin turnelerinden en fazla 375 dolar kazandım ha! Turneye çıkarsın, yok bilmemkimin içki parası, kokain parası... E, hani Bo'nun parası? Al Bo, 50 dolar! Zaten buralara gelinceye kadar epey köprü geçiyoruz, bütün işleri bizi kırmak, üzmek. Müzik işleri güzel ama hep götüne koyuyorlar..."

İlk 45'liği "Bo Diddley" ve türevleri "Pretty Thing", "Hey Good Looking", "Hey Bo Diddley" ve "Hush Your Mouth" beraberce bir şarkı ailesini oluştururken, bu ailenin en çok yorumlanan parçası "Who Do You Love" olarak sabit. "Roadrunner"ı takip eden "The Greatest Lover In The World" ve "Rooster Stew", Bo Diddley repertuarında ikinci bir damarı oluşturmakta.

Diddley'nin ikinci patlaması, 1975-78 arası ortaya çıkan pub-rock akımının lokomotif grupları Dr. Feelgood ve Eddie And The Hot Rods ile gerçekleşti. Geçmişi reddeden punk grupları, onu garip biçimde çok sahiplendiler. Bu ilişkiye 1979 Clash–Bo Diddley ortak turnesi iyi bir örnek. Anti-ırkçı harekete de iyi bir referans olan bu turneyle Bo, punk ve suede-head tayfasını da yanına çekerek madden biraz rahat etti. Diddley, Clash'i pek sevmiş: "İyi çocuklar tabii ama, biraz gürültülü çalıyorlar, o çaldıklarına ne deniyorsa!"

Eğlenceli bir adam olmasından mütevellit, günümüz müziği hakkında pek çok soru sorarlar hep Diddley'e. Gidişattan pek de memnun değil: "Rap denilen şeyi 'Say Man' parçamla ben başlattım. Fakat dün bazı rap parçaları dinledim, herifin söylediklerinden yalnızca 'pizza' kelimesini anlayabildim. Şimdiki gençler markasız iri sigaralar içiyorlar ve sokakta deve gibi yürümeyi enteresanlık zannediyorlar. Şimdi ben sidiğimi tahlil ettirsem, içinde biraz portakal suyu, biraz kahve, hadi bilemedin, biraz da kola-rom çıkar."

Şu sıralar son albümü "A Man Amongst Men"in keyfini sürüyor. Keith Richards, Ron Wood, Richie Sambora albümün ünlü konukları. Sambora'nın eşlikçiliği sevimsiz ama "taştan ikili" çok iyi çalmış. Bo, uzunca bir aradan sonra bolca blues döktürmüş, söylemiş. Reggae, shuffle, hambone hepsi var bu sonuncusunda. Ayrıca albümün piyasaya çıktığı sıralarda kaybettiğimiz Johnny "Guitar" Watson da Diddley'e destek çıkmış. 67 yaşında dedeliğin keyfini çıkartmanın yanısıra, çok ciddiye aldığı fırtına korunağı projesi ile ilgileniyor. Son numarası elektrikli bir otomobil üretmek: "Şimdi nasıl bir şeye benzer onu söyleyemem ama, vites olaylarından haberdar olmak lazım!" diyor merak edenlere ve ekliyor: "Mucit, seks sembolü, keresteci, boksör, çiftçi, silahşör... Diddley demek her an şaşırtabilen demek! Bo Diddley her şey demektir. Her zaman cebimde ekstra bir numaram vardır. Millet ben keman çalınca şaşırıyor, şimdi ben trombon da çalıyorum misal!"

Sarp Keskiner

On the air

Bir dönem U2'nun elemanı gibi görülen Brian Eno, türünün ilk örneği değil. Ondan yıllarca evvel adamın biri "yapımcılık" yolunun taşlarını dizmekle meşguldü ve Beatles'ın "beşinci adamı" namıyla maruftu. Sadece yapımcılığın değil, bugün herkesin işini kolaylaştıran çok kanallı kayıt tekniğinin de geliştiricisiydi. John Lennon ve Paul McCartney'den Abbey Road stüdyosu hatıralarıyla "yapımcılık nedir", "eskinin eziyetleri" ve "George Martin kısa tarihi..."

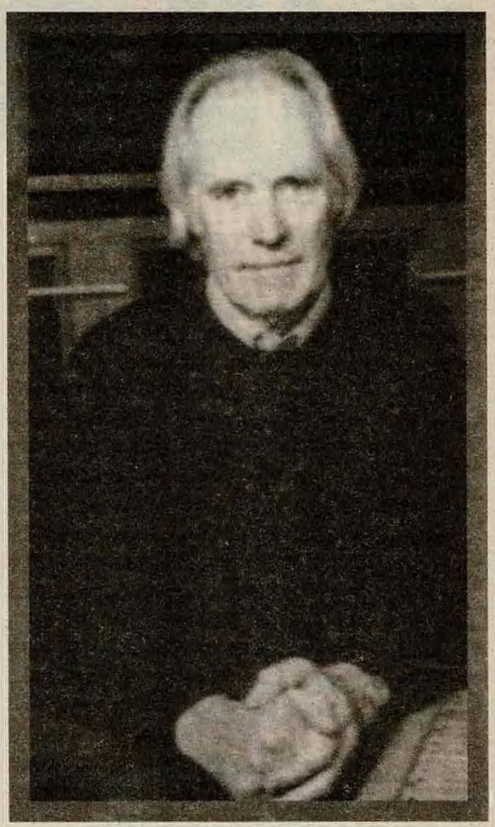

1993 yılı Londra'nın kuzeyi, Lyndhurst Hall, eski kilise binası son Air stüdyosu olarak göreve başlamak üzere. Beatles çetesinin her zaman perde arkasında kalmayı başaran ve beşinci elemanı olarak da bilinen yapımcı George Martin "Bu kez son" diyor, "Bu son kurduğum stüdyo olacak!". Olsun, ne yapalım... Önce Abbey Road, sonra Batı Hint Adaları Monserrat'da Air ve şimdi yeniden Birleşik Krallık'da yeni Air... George Martin gerçek bir yapımcı, dilimizde sık kullanılan karşılığıyla prodüktör (!). Gerçi bizde yapımcı denilince biraz finansör, biraz menecer, biraz emprezaryo biraz da patron, kısaca plak yapımcısı anlaşılıyor ama olsun; bu durum müzikal serüven içinde gerçek anlamda bir müzik yapımcısının varoluş nedenlerini yok etmeyeceği gibi, eksikliğinden rahatsız olmayanları da daha uzun zaman ırgalamamaya devam edecektir. Bu arada yapımcılık işinin hakkını verenler içinde ilk akla gelenleri anmadan geçmeyelim: Brian Eno, Quincy Jones, John Hammond, Daniel Lanois, Phil Ramone. (Adı unutulanlar yazarı bağışlasın).

"Yapımcının tek sorumluluğu, yayınlanacak albümün sesörgüsünü (sound) belirlemektir. Bu sesörgüsü belirleme işleminin son derece kişisel bir karar olduğu söylenebilir. Bir albümü oluşturmak için tek doğru yol olduğundan söz edilemez, ama aynı sonucu verecek çok sayıda yöntem olabilir."

Yapımcı kimdir? Kim olmalıdır? Neye benzer? "Yapımcı her şeyden önce, onu sevecek ve ona inanacak bir sanatçıyla çalışmalıdır. Bu sağlanamadıkça hiçbir teknik iyi, başarılı bir albüm çıkmasını sağlayamaz. Şevk ve istek çok önemlidir, onlar olmadan olmaz... Bazı yapımcılar stüdyoda sürekli gergin bir ortam sağlamanın, sanatçının yaratıcılığını artırdığını öne sürerler. Kesinlikle aynı fikirde değilim, elektrikli bir ortamda doğru dürüst müziğin ortaya çıkacağına asla inanmıyorum. Alışmak için her zaman sakin bir ortamı tercih ederim. Ruhsuz demek istemedim, uyum içinde çalışan yaratıcı kişilerin oluşturduğu olumlu elektrikten söz ediyorum."

George Martin'in müzik yapımcısı kavramını, bugünkü anlamıyla gündeme getiren ilk zat olduğunu iddia etmek hiç de yanlış olmaz. Zaten bu iddia, bu satırların yazarının icadı da değil...

"Eldeki malzemenin biçiminin ortaya çıkmasında besteci ve düzenlemeci ile ortak çalışma çok önemlidir. Çıkan sonuçtan herkesin aynı lezzeti alması gerekir. Bestecinin elinde uyduruk bir demo bant olabilir. Bunun notaya geçirilmesi, kayıt türüne karar verilmesi gerekir. Acaba önce temel altyapı kanalları çalınıp orkestral partisyonlar sonradan mı eklenmeli? Belki de baba müzisyenler bulunarak üstyapı düzenlemeleri stüdyoda oluşturulmalı. Kayıt 8, 16 veya 24 kanallı mı, yoksa tümüyle dijital mi olmalı? Bunlar yapımcının organize etmesi gereken başlıca kalemlerdir. Her şeyin başı iyi bir ekip çalışması değil midir? Tabii ki ekibin en önemli elemanlarının başında da kayıt mühendisi gelir. Ben uzun yıllardır Geoff Emerick ile çalışıyorum. İşin ilginç yanı, o da yapımcılığa soyunduğu zaman yanına başka bir kayıt mühendisi alıyor. Çok doğru, farklı görevleri birbirine karıştırmamak gerek."

Ya The Beatles ve yaratıcılık? Onlar dört adet yaratıcı beyindiler. Her ne kadar hepsi aynı üretkenliğe sahip olmasa da... "Bazı yaratıcı kişiler kendilerini diğerlerinden daha iyi ifade ederler, ama genellikle çoğunluk, kulağıyla duyana değin ne istediğinin farkında değildir ve yapımlarda fazlasıyla rastlantısal ve sezgisel öğeler kullanılır. Paul McCartney her zaman kafasında tamamlanmış bir fikirle gelirdi ve The Beatles içinde en yaratıcı fikirler de hep ondan çıkmıştır. John Lennon ise hiçbir ayrıntı üzerinde ısrarcı olmazdı ve bir başkasının onca fikir içinden bir şeyler seçmesi gerekirdi. Öte yandan şarkıları kaynak açısından son derece zengindi." Eh George Martin, neden George Harrison için bir çift söz bile etmiyorsun, neyse...

Şöyle bir 60'ların sonuna doğru Abbey Road stüdyolarına dönelim. Orada değil miydi ki, mikrofonlara paket lastikleri sarıp pıtlatmaktan tut, kovalara su dökmeye değin inanılmaz ilkellikte (kötü anlamda ilkel değil) yöntemler kullanarak,

efsaneler efsanesi "Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band"i ortaya çıkarmıştın. Bu günden tam 30 yıl önce... Sergeant Pepper şarkıları nasıl "yapıldı"? Sonuçta bunların tümü olağanüstü şarkılardı ve halen bir gitar veya bir piyanoyla çalındıklarında bile kulağa güzel gelmekteler. Biraz ayrıntıya girmekte yarar var. "Being For The Benefit Of Mrs Kite", Lennon tarafından odasının duvarında asılı bir posterdeki slogandan esinlenerek yazılmış. Şarkıdaki sözcük oyunları yapımcıya bir eski zaman sirki havası çağrıştırır. Bu etkiyi sağlamak için eski tip bir pompalı org (calliope) akla yakın gözükür, ama bul bulabilirsen. Şimdi en dandik klavyede bile bulunan Calliope efekti için Martin, üç sesi birleştirmeye karar verir. Öncelikle bir bas armonika ile ölçünün birinci ve üçüncü vuruşları üflenerek çalınacaktır. Bu işi The Beatles'ın emektar turne görevlisi Mal Evans üstlenir. İkinci önemli sorun, Lennon'ın da istediği gibi, nakaratın sonundaki dönelen melodik yapı için bir çözüm bulunmasıdır. Len-

non bir orga geçip melodiyi çalar ve Martin de bir diğer orgda hızlı kromatik yürüyüşlerle sesi döndürme efektini sağlamaya çalışırlar. Fakat Martin bu hızda çalmayı başaramaz. "Teybin hızını 30 inçten 15 ince düşürdüm, John'a bir oktav aşağıdan ve yarı hızda çalmasını söyledim. Kromatik yürüyüşü çalmak için iki katı fazla zamanım vardı ve rahatça çaldım; teybi normal hıza getirdiğimde ortaya çıkan sonuç tatmin ediciydi." Ancak sirk havasını sağlamak için halen bir sese daha gerek vardır. Bunu kolaylıkla sağlayabilecek synthesizer'lar o zamanlar henüz icat edilmemiştir. Eski pompalı org kayıtlarının peşine düşülür. Ne yazık ki bunlardan da çok az sayıda kalmıştır ve hepsi de bildik melodilerdir. Bir yığın telif hakkı sorunuyla uğraşmamak için taş plaklardan iki tanesi teybe kaydedilir. Daha sonra Martin kayıt mühendisine bu bandı 35 cm'lik parçalar halinde doğramasını söyler. Parçalar havaya atılıp karıştırılır ve daha sonra rasgele birleştirilir. Gerçi çoğu parça doğru sıradadır ama en azından ters dönmüştür ve sonuçta hiçbir bilinen şarkıya benzemeyen ama kesinlikle pompalı orgla çalınmış bir partisyon çıkar. Bunu, efektin arka planı olarak kullanırlar. "Sonunda aradığımız sirk efektini elde etmiştim. John'un da hoşuna gitmişti ve inanın ki ona bir şey beğendirmek hiç de kolay değildir."

Ya çok kanallı kayıt öncesi ne yapıyorlardı? Hani şu bütün müziğin tek seferde çalınıp okunduğu zamanlarda... Buna bulduğu çözüm gayet basit, hem her enstrümanın ses yapısına uygun farklı türde mikrofon kullanmak, hem de enstrümanları doğal denge içinde algılamayı sağlayacak biçimde konumlandırmak. "Abbey Road'daki 1 numaralı stüdyoda çok sayıda klasik müzik albümünü bir ya da bilemediniz iki mikrofonla kaydettim." Martin, The Beatles'ın ilk albümünü (on şarkı içerir) stereo bir teybe yalnızca 12 saatte kaydetmiştir.

Daha önceleri ünlü gitarist Les Paul'ün başlattığı iki teybi eşzamanlı kullanma tekniği gelişerek bir süre sonra çift kanalı kayda kadar ilerlemişti ama, gerçek anlamda çok kanallı kayıt tekniğinde öncülük George Martin'de kalmıştır. Sergeant Pepper'ı dört kanallı teyple gerçekleştireceğini duyanlar önce bu kadar kanalı nasıl yöneteceğini merak etmişlerdi. Günümüzde 64 kanalın bile bazen yetersiz kaldığını iddia edenlere ne demeli? Martin bazı şarkılarda, önce bas gitar ve davulu birinci kanala, gitarları ikinciye, şanı üçüncüye kaydeder; dördüncü kanalı ise gitar soloları, geri vokal ve ses efektlerine saklar. Karmaşık şarkılarda ise dört kanal yetersiz kalır ve ilk dört kanal kayıt başka bir dört kanallı teybin iki kanalına indirgenir. Boşta kalan iki temiz kanalda farklı öğelerle doldurulur. Tabii bu ara indirgemede zorunlu bir jenerasyon kaybı olacaktır. "Bunun üzerine birbirinden bağımsız birkaç adet dört kanallı teyp kullandım; nasıl olsa sonradan bunları eşzamanlı hale getirebilirim diye düşünüyordum. 1967 yılında şimdiki teyp eşzamanlama sistemleri yoktu ve bu oldukça zahmetli bir süreç gerektiriyordu. Sonuçta "A Day In The Life"ın ikinci bölümünde klasik orkestranın biraz çektiğini (geri kaldığını) farketmişsinizdir, ama artık çok da önemli değil."

Peki nedir önemli olan? "Bir yapımcı, fikri sesörgüsüne çeviren kişidir." George Martin sesörgüsünü yağlı boya bir resme benzetiyor. "Elinizde sesörgüsü renklerinden oluşmuş koca bir palet var. Çok fazla rengi bir araya getirirseniz, rahatsız edici bir sonuç alabilirsiniz." Aynı durum ses için de geçerli kuşkusuz. Bazen içine doldurulmuş ıvır zıvırdan dolayı bir şarkıyı dinleyemez hale gelebiliyoruz. Martin'e göre bir yapımcı ne kadar ileri gidebileceğini önceden görmeli, efektler birbirini örtmemeli ve temiz bir yorum sağlamak için öncelikle şarkıcının sesi açık seçik duyulmalı.

Kayıt ve mikser odalarında kırmızı ışığa gömülü "ON THE AIR", kayıttayız. Daha sonra kimler geçti buralardan? Paul McCartney'in "Tug Of War", Little River Band'in "Time Exposure", Ultravox'un "Quartet" albümleri dikkate değer yapımlar olarak hatırlanacak kuşkusuz. Gel gör ki The Beatles, 90'ların ortalarında eski ıskarta kayıtlarından derlenen "Anthology" albümlerini toparlarken senden yardım almaya çekinmişti. Gerçi bunda hem en önemli silahın olan duyma yeteneğindeki zayıflama, hem de aşırı titizliğinin payı az değildi. Senin yerine, The Beatles'ın yolundan giden tek müzisyen olarak yıllarca ticari açıdan başarısız bulunan (ve öyle de olan), yazara göre bir üstat olan Jeff Lynn (ex-Electric Light Orchestra, Traveling Wilburys) tercih edilmişti. Bu da yapılır mıydı? Bilemeyiz ama, büyük usta 1993 yılında Q dergisiyle yapılan bir röportajda bakın neler diyor: "67/68'de oluşturduğumuz sesörgülerini, bugün bir düğmeye basarak elde edebiliyorsunuz. İnsanlar bir şey yaratmıyor, seçiyor. Kimse bir şey çalmıyor, yalnızca dijital bilgileri birleştiriyor; bu nedenle de giderek verimsizleşiyoruz."

Gökalp Baykal

Kaynaklar:
Martin G.; Making Music; Pan Books; 1983
Q dergisi, Mayıs 1993

David Cronenberg, tuhaf ikiz kadın-doğumcuları anlattığı Dead Ringers'dan, Burroughs'dan kolajladığı, Burroughs olmasa bile kendi başına bir şey olan Naked Lunch'dan, To Die For'un son sahnesinde Nicole Kidman'ı başarıyla öteki dünyaya postaladıktan sonra gene çok iyi bir film yaptı: Crash. Film, bir araba ve kaza saplantısı filmi. Şimdi'de geçer gibi görünen bir bilimkurgu. Filmdeki "yarı-gizli araba kazası bağımlıları örgütü," kazalarda edindikleri yaralardan, çürüklerden, kırıklardan, çatlaklardan, deformasyonlardan 'yaptıkları' vücutlar içinde, araba kazalarının ve kaza fikrinin sağladığı çok çok sallantılı ama sürekli bir erotik haz durumunda yaşıyorlar. Cronenberg, J.G. Ballard'ın kült romanı Crash'den (Kaza ya da Çarpışma ya da sadece çizgi romanlardaki gibi crash!) yola çıktı. Kitap, saplantılılığının dozu, kaza tasvirlerinin ayrıntılılığı ve inadına belletrist tavrıyla belki Cronenberg'in filminden de iyi. Aşağıda Ballard'ın kitaba yazdığı önsözden ve Crash'in girişinden birer parça. *F.Ö.*

"İlk teknoloji temelli pornografik roman"

20. yüzyıla damgasını vuran akıl ve karabasan evliliği giderek daha belirsiz bir dünya doğurdu. İletişim coğrafyasında uğursuz teknolojilerin hayaletleri ve paranın satın alabileceği rüyalar kol geziyor. Termonükleer silah sistemleriyle Kola ilanları, reklamlarla düzmece 'Olay'ların, bilimle pornografinin egemenlik kurduğu, çiğ ışıklarla aydınlatılmış bir alanda yanyana varoluyor. Hayatlarımıza yirminci yüzyılın büyük ikiz motifleri hakim- Seks ve Paranoya. Geçmiş, Hal ve Gelecek konusundaki fikirlerimiz kendi kendilerini durmadan yenilemek durumundalar. Geçmişi nasıl, sosyal ve psikolojik anlamda Hiroşima'ya ve nükleer yüzyıla zayiat verdiysek, Gelecek de herşeyi yalayıp yutan Hal karşısında giderek durmadan geriliyor. Geleceği, Hal'in bir uzantısı durumuna getirdik, o elimizde bulunan sayısız seçenekten biri artık. Etrafımız seçeneklerle dolu, hayat tarzları, yolculuk, cinsel rol ve kimlik konusunda her talebin, her olasılığın anında yerine getirilebileceği neredeyse çocuksu bir dünyada yaşıyoruz. İlaveten, kurmaca ile gerçeklik arasındaki dengenin son onyıllarda oldukça değiştiği duygusu var bende. Giderek daha çok birbirlerinin rollerini üstleniyorlar. Her türlü kurmacanın cirit attığı bir dünyada yaşıyoruz- kitlesel üretim, reklamlar, reklamların bir kolu gibi yürütülen politika, televizyon ekranının olaylar karşısında her türlü özgün tepkiyi imkansızlaştıran etkisi. **Dev bir romanın içinde yaşıyoruz.** Bir yazar için, romanına kurmaca içerik uydurmak giderek daha az gerekli bir şey. **Zaten herşey kurmaca. Yazarın görevi gerçekliği uydurmak.**

Geçmişte çevremizi saran dışsal dünyanın, her ne kadar akıl karıştırıcı ve belirsiz de olsa gerçekliği temsil ettiğini, zihnimizde yaşattığımız iç dünyaların, rüyalarımızın, umutlarımızın, beklentilerimizin ise hayal ve düşgücünün alanına girdiklerini sanıyorduk. Bu roller tersine döndü gibi geliyor bana. **Çevremizdeki dünyayla başa çıkmanın en akıllıca ve etkili yolu onun tam bir kurmaca olduğunu varsaymak; tersinden, bize kalan en ufak gerçeklik kırıntısı da kafalarımızın içinde olanlar.** Freud'un rüyanın latent ve manifest içeriği, görünür ve gerçek olan arasında yaptığı ayrımı, artık adına gerçeklik dediğimiz dışsal dünyaya uygulamak zorundayız.

Bu değişimleri gözönünde bulundurduğumuzda, yazarın önündeki bellibaşlı görev nedir? Çizgisel anlatı yapısı, ayarlı zamandizini, geniş bir zaman ve mekanda cömertçe yer kaplayan dörtbaşı mamur kahramanlarla donanmış geleneksel 19. yüzyıl romanının tekniklerinden ve perspektiflerinden yararlanabilir mi hala? Yazar hala kendi kendine yeterli ve kendi üzerine kapanmış bir dünya uydurmaya, bir sorgu yargıcı gibi kişilerinin başucunda durup, bütün soruların cevabını baştan bilmeye yetecek ahlaki otoriteye sahip mi? Kendisini güden nedenler, önyargıları ve kendi psikopatolojisi de dahil olmak üzere, anlamamayı seçtiği bir şey olduğunda, onu dışta bırakabilir mi?

Ben kendim, yazarın üstlendiği rolün, yazarlık otoritesinin ve eylem alanının radikal bir değişikliğe uğradığı düşüncesindeyim. **Bir anlamda, yazarın artık hiçbir şey bilmediğini düşünüyorum. Ahlaki bir duruşu yok. Okuyucuya kendi kafasının içeriklerini sunuyor, bir takım olabilirlikler ve düşgücünden kaynaklanan seçenekler.** Yazarın üstlendiği rol bilimadamı rolü; o, safariye çıkmış ya da laboratuarına kapanmış bir bilimadamı, bilinmeyen bir ülke ya da konuyla yüzyüze. Bütün yapabileceği çeşitli hipotezler üretmek ve bunları olgulara vurarak sınamak.

Crash (Kaza) böyle bir kitap, uç bir durum için uç bir metafor, sadece en uç bir kriz durumunda başvurulacak, umarsız çarelerden oluşan bir ilkyardım seti...

Araba kazasında, seksle teknolojinin kabus evliliğinin uğursuz bir dışavurumunu mu görüyoruz? Modern teknoloji bize şimdiye kadar aklımızın köşesinden bile geçmeyen yeni yollar sunmak yoluyla, psikopatolojilerimizi yoklama imkanı mı verecek? Doğuştan varolan sapkınlıklarımızı gemlemenin bir yararı var mı acaba? Bir-yerlerde, sağduyudan türeyen mantıktan

Cronenberg'in "Crash"ında Rosanne Arquette

daha güçlü bir biçimde etkisini göstermekte olan, sapmış bir mantık olmasın?

Crash'de otomobili sadece seksüel bir imge olarak değil, insanın günümüz toplumundaki yeri konusunda bir metafor olarak da kullandım. Bu yönüyle kitabın cinsel içeriği dışında politik bir rolü de var, ama ben gene de **Crash'in ilk teknoloji temelli pornografik roman olduğunu düşünmek isterim. Çünkü bir anlamda, pornografi kurmacanın en politik biçimidir, birbirimizi nasıl kullandığımızı ve nasıl sömürdüğümüzü anlatır, en acil ve acımasız biçimiyle.**

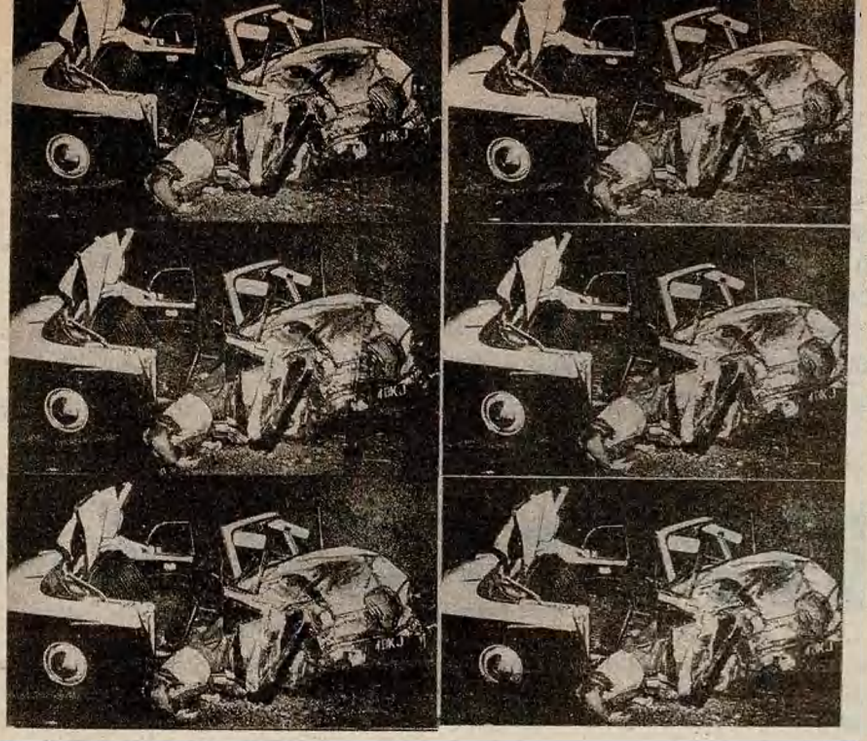

Andy Warhol

Vaughan dün en son çarpışmasında öldü. Dostluğumuz boyunca birçok çarpışmada kendi ölümünün provasını yapmıştı, ama bu onun tek gerçek kazasıydı. Çarpmak amacıyla arabasını son hızla film yıldızının limuzinine doğru sürmüş, araba Londra Havaalanının üst çevre yolu korkuluğunun üzerinden fırlayarak uçak yolcularıyla dolu bir otobüsün üzerine düşmüş, otobüsün tavanını yarıp içeri girmişti. Bir saat sonra ben polis barikatını yarıp onun yanına gitmeye çalışırken, paket tur yolcularının ezilmiş bedenleri vinileks koltukların üzerine hala dev bir güneş patlaması gibi yayılmış duruyordu. Vaughan'ın aylardır kendisiyle birlikte ölmek istediği film yıldızı Elizabeth Taylor, şöförünün koluna tutunmuş, dönüp duran ambülans ışıldaklarının altında tekbaşına ayakta duruyordu. Ben Vaughan'ın cesedi üzerine eğilirken, o eldivenli ellerinden birini boynuna götürdü.

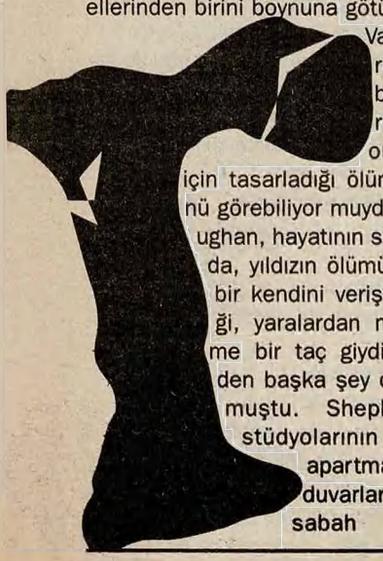

Vaughan'ın yere uzanmış bedeninin durşunda, onun kendisi için tasarladığı ölümün formülünü görebiliyor muydu acaba? Vaughan, hayatının son haftalarında, yıldızın ölümünden, büyük bir kendini verişle sahnelediği, yaralardan meydana gelme bir taç giydirme töreninden başka şey düşünmez olmuştu. Shepherton film stüdyolarının yakınındaki apartman dairesinin duvarları, yıldız her sabah Londra'daki otelinden çıktığında Vaughan'ın, Batı yönündeki otoyollar üzerindeki yaya geçitlerinden ya da stüdyodaki çokkatlı araba parkının çatısından teleyle çektiği fotoğraflarla kaplanmıştı. Dizleriyle ellerinin, kalçalarının iç tarafının, ağzının sol kenarının sivrisinin büyütülmüş ayrıntılarını büromdaki fotokopi makinesinde hafifçe huzursuzlanarak hazırlamış, bastığım görüntüleri, paket paket, sanki bir ölüm hükmünün parçalarıymış gibi ona vermiştim. Vaughan'ın apartman dairesinde onun yıldızın bedeninin parçalarının resimlerini bir estetik cerrahi elkitabındaki grotesk yara resimleriyle eşleştirişini seyretmiştim.

Aktrisle çarpışmasını gözünün önünde canlandırışlarında, Vaughan yaralar ve vuruklarla saplantılı bir biçimde ilgiliydi- son nefesini vermekte olan nikelajla, Vaughan'la yıldızın kafa kafaya bindiren arabalarının karmaşık çarpışmalarda buluşup yere doğru çöküşlerinin ağır çekimde sonsuz kere tekrarlanışıyla, vücutlarında açılan ikiz yaralarla, yıldızın yüzü cama çarpıp füme yüzeyi ölümden doğan bir Afrodit gibi yararken yüzün etrafında buzlanan ön camın görüntüsüyle, el frenine çarpan kalçalarındaki çatlak sistemleriyle, ve hepsinden de önemlisi ikisinin de cinsel organlarında açılan yaralarla, yıldızın rahminin arabayı imal eden firmanın arma madalyonunun sivrisiyle yırtılışıyla, kendi spermin sonsuza dek motorun son ısısını ve benzin durumunu gösteren ışıklı göstergelerin üzerine boşalışıyla.

Vaughan sadece bu zamanlarda, bana en son çarpışmasını anlatırken sakinleşirdi. Yaralardan ve çarpışmalardan, sevdiğinden uzun süre ayrı kalmış birinin erotik sevecenliğiyle bahsederdi. Dairesindeki fotoğrafları karıştırırken hafifçe bana doğru döner, o zaman yarı yarıya sertleşmiş penisinin profiliyle kabarmış kasıklarının görüntüsü beni sakinleştirirdi. Beni, her an kesip atacakmış kadar rahat kullandığı cinsel organıyla kışkırttığı sürece, onu hiçbir zaman terketmeyeceğimi bilirdi.

On gün önce, Vaughan oturduğum apartmanın garajından otomobilimi çalmıştı; onu, bir tuzaktan kurtulmuş çirkin bir yaratık gibi beton rampadan hızla sürmüş çıkarmıştı. Dün ise cesedi otoyol üstgeçidinin altında, polis arabalarının ışıldakları altında, incecik bir kan tabakasıyla örtülü olarak uzanmış yatıyordu. Kırılmış kol ve bacaklarının aldığı pozisyon, yüzünün kanlı geometrisi, apartman dairesinin duvarlarını kaplayan çarpışma yaralarının fotoğraflarının bir parodisi gibiydi.

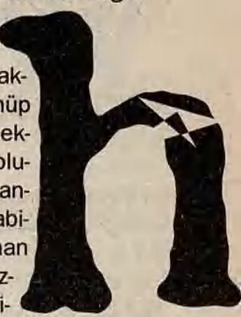

Deşilmiş, kanlar içindeki kasıklarına son bir kez baktım. Yirmi yarda ötede, dönüp duran ışıkdakların altında bekleyen aktris, şöförünün koluna yaslanmış halde ancak ayakta durabiliyordu. Vaughan onun orgazma eriştiği an ölmeyi düşlemişti. (...)

Bu, Vaughan için arababa kazasıyla kendi cinselliğinin nihai evliliğiydi. Onu geceleri araba mezarlıklarında akordeon olmuş arka koltuklarda ürkek genç kadınlarla gördüğümü hatırlıyorum, garip, rahatsız cinsel birleşme pozisyonlarında fotoğraflarını. (...)

Vaughan bana teker teker yaraların esrarlı erotizmini açıkladı: kanı emmiş gösterge panellerinin, üzerlerine dışkı sıvaşmış emniyet kemerlerinin, kenarlarına beyin parçacıkları bulaşmış güneşliklerin sapkın mantığını. Kaza görmüş her araba, vuruk bir çamurluğun çapraşık geometrileriyle, içine göçmüş radyatör ızgaralarıyla, makine ayarıyla yapılmakta olan bir oral seks gibi sürücünün kasıklarına gömülmüş bir gösterge panelinin tuhaf açısıyla Vaughan'ı heyecandan ürpertirdi. Tek bir insanın mahrem zamanı ve uzamı nikelajlı bıçaklar ve tuzla buz olmuş camlardan meydana gelen bir ağda sonsuza dek fosilleşiyordu. (...)

Vaughan'ın ölümünden çok önce kendi ölümümü düşlemeye başlamıştım. Kimle ölecektim ve ne rolünde- psikopat mı, sinir hastası mı, kanun kaçağı mı?

İngiltere'nin en ünlü bilimkurgu yazarlarından James Graham Ballard, Crash'ı 1973 yılında yazdı. Kanadalı David Cronenberg'in filmi ise geçen senenin tarihini taşıyor. Başrollerde James Spader, Holly Hunter, Elias Koteas ve Rosanna Arquette var. Film Cannes'da özel ödül aldı. İngiltere'de filmin gösterimi yasaklandı, ABD'de ise 17 yaşından küçükler seyredemiyor...

Lou Reed - Vaclav Havel

Şair, oyun yazarı, politik mahkûm ve Çek cumhurbaşkanı Vaclav Havel'i, rock'a yakın kılan bir şeyler var. Belki de her şeyden önce, cumhurbaşkanlığı yemin törenine ödünç bir takım elbiseyle gitmesi... Frank Zappa, tam da bu yüzden, uçağa atlayıp onu görmeye gitmiş ve A.B.D.'ye Çekoslovakya'nın kültür ateşesi olarak dönmüştü. Kadim dostu Milos Forman'a, son filmindeki başrollerden birini Courtney Love'a vermesini tavsiye edenin de Havel olduğu rivayet ediliyor. Rock ve muhalefet... Rock ve inanç... Havel, kendini bu denli rock'a yakın kılan ne varsa Lou Reed'e anlatıyor. 1990'da gerçekleşen bu buluşma sanki biraz da Havel'in ünlü kitabının adı gibi: "Görüşme, Kutlama, Çağrı". "Doğru şeyi yapmaya" bir çağrı. Lou Reed'in "Between Thought And Expression" adlı kitabından aktarıyoruz.

Üstünde muz var mıydı?

Wembley stadyumunun kulisindeydim. Nelson Mandela konseri için orada bulunuyordum. Tipik bir İngiltere havası vardı. Buz gibi soğuktu ve 72,000 insan soğukta oturuyorlardı. Mandela ile tanışacağımı ummuyordum ama, en azından onu uzaktan da olsa görebilirdim. Basında, bu konserin daha öncekilere göre zayıf bir konser olduğuyla ilgili birçok şey okumuştum –mega starlar yoktu, müzisyenler politik olarak naif ve aptaldı (onun bir komünist olduğunu, şiddeti hiçbir zaman reddetmediğini bilmiyorlar mıydı, vs.). Nelson Mandela'nın, oy verme hakkı bile olmadan hapse atılması ve 27 yıl sonra, hâlâ oy verme hakkı olmaksızın hapisten çıkması onları ilgilendirmiyordu. Ne de bu konser aracılığıyla Mandela'ya, bu gece bir milyon insana seslenme şansı verildiği...

Mandela'yla şahsen tanışmadım. Ben de tıpkı sizler gibi onu dev bir video monitöründen ve sonra da televizyon ekranından seyrettim. 71 yaşında inanılmaz zinde gözüküyordu. O yaşlara gelince öyle olmayı diledim ve düşündüm; bir insan bir düşünce uğruna 27 yılı nasıl hapis yatar? Üç ay, eyvallah. Bir yıl, olabilir. Ama 27 yılı tahayyül edemiyordum. (...)

Bu soru kafamda çakıldı kaldı, çünkü ertesi gün, Çekoslovakya'nın yeni cumhurbaşkanı ve benim kişisel kahramanım Vaclav Havel'le bir röportaj yapmak üzere Prag'a gidiyordum. Mandela gibi onun da ülkeyi terketmesini istediler. Başarılı bir oyun yazarıydı, niye terketmedi? Ölmüş bir muhalifin mezarına çelenk koyarsa hapse atılacağı söylendi, o yine de koydu ve hapse girdi. Şu anda ülkesinin cumhurbaşkanı, kabinesi o zamanın muhaliflerinden oluşuyor, komünistler iktidardan indirildi, 300.000 Çek, 10 yaşındaki bir çocuğun acımasızca öldürülüşünün ardından Wensislav Meydanı'nda günlerce gösteri yapmış ve nihayetinde askerlerle çatışmaya girmişti. Ve Vaclav Havel artık bir mahkûm değil, cumhurbaşkanıydı. Bir şair, oyun yazarı, büyük bir insan. (...)

Prag temiz, gösterişli, eski bir kent. Buraya gelmeden önce beni huzursuz eden tek laf, hükümetin bana göz kulak olacağıydı. Ben New York'tan geliyorum. Hükümetin benimle ilgilenmesini istemiyorum demiştim. Üstelik bir kulüpte bir gece çalmamı istiyorlardı. Bildiğim sahneler geldi gözümün önüne; bilet fiyatları, korsan kayıtlar, bir sürü insan. Hayır dedim. Belki daha sonra gerçek bir turneye çıktığımda burada da konser veririm. Üstelik ben burada gazeteci sıfatıyla bulunuyorum.

Rehberimiz, kendi kendine uydurduğu, sokak İngilizcesi olduğunu iddia ettiği bir dil konuşan Kocar adında biriydi. Kocar, sürekli arkamızda dolaşan bir bodyguard için bizden özür diledi. Eliyle tabanca işareti yaparak Havel'in dostlarına da zarar vermek istediklerini söyledi. Başkan Havel günde yirmi tane ölüm tehditi alıyormuş. Gerçi % 99'u sahteymiş bu tehditlerin, ama ne olur, ne olmaz... Eski meydana gittik. Oradan Charles köprüsünü geçtik. Genç insanlar Beatles şarkıları ve Çek halk türküleri çalıp söylüyorlardı. Nihayet Vaclav Havel'le tanışmak için kaleye doğru yola çıktık.

Vaclav Havel'i seviyorum. Yüreğim o halkla birlikte. Ben de doğru şeyi yapmak istiyorum.

Kale, gerçek anlamda bir kaleydi. Genç, gözlüklü sekreter Sacha Vandros bizi kapıda karşıladı ve kırmızı halı kaplı merdivenlerden başkanın odasına götürdü. Odanın ortasında orta boy bir masa duruyordu. Basın sekreteri, konuşma sırasında kendisinin çevirmenlik yapacağını söyledi. Başkan Havel'in İngilizcesi çok iyi değilmiş. Kayıt cihazımı hazırladım ve birden Başkan Vaclav Havel göründü.

Reed: Sabah, otelde kahvaltı siparişi verdik. Kahvaltıyı odamıza üç kişi getirdi. Çok garipti, küçük bir tepsi ve üç kişi. Aklıma Kafka geldi, zaten sizin kitaplarınızı okuduğum zaman da hep Kafka'yı düşünürüm.

Havel: Devlet Güvenlik Birimi resmi olarak feshedildi, ancak bu insanlar hâlâ çalışmaya devam ediyor. Merak etmeyin, sizden çok benimle ilgileniyorlardır.

Reed: Normalde bu tür işler yapmam. Hayatımda tek bir röportaj yaptım, o da iki hafta önceydi. Yeni çıkan bir dergi, gerçekten çok takdir ettiğim, "Brooklyn'e Son Çıkış" romanının yazarı Hubert Selby ile röportaj yapmamı teklif etmişti. Hayatım boyunca onunla tanışmak istemiştim, bu fırsatı kaçırmamak için kabul ettim. Gerçekten çok zevkli bir röportaj oldu. Yazma ile ilgili birçok soru sordum.

Çevirmen: Bu röportajı yapmak sizin fikriniz miydi?

Reed: Hayır. Bir ülkenin cumhurbaşkanıyla röportaj yapmak benim aklıma gelecek bir fikir değil. Sıradışı bir röportaj için uygun biri olduğuma karar vermişler.

Havel: Derginize vermek istediğim ufak bir mesaj var, röportaj sırasında bunu size anlatmak isterim. Ancak ne yazık ki röportaja hemen başlamamız gerekiyor. Acilen çözmem gereken krizler ve sorunlar var. Eğer sizin için de uygunsa hemen başlayalım. Ama takıldığım yerlerde sizinle Çekçe konuşmayı tercih ederim. Michael konuştuklarımı size çevirecek, İngilizcesi benden çok daha iyidir.

Reed: Ayrıca size bir de hediyem var. Bir CD.

Havel: Çok teşekkür ederim. Nihayet doğru dürüst müzik dinleyebileceğim.

Reed: Albümün adı "Songs For Drella". John Cale ile birlikte Andy Warhol'a ithafen gerçekleştirdiğimiz bir proje...

Havel: Çok yakında Andy Warhol'un doğduğu Maziz Droje köyüne gideceğim...

(Kahve servisi)

Reed: Alkol istemem.

Havel: Bu kalede alkol yasak. Sadece ben gizlice içki içme hakkına sahibim. Cumhurbaşkanı olmanın en kötü yanı müzik dinleyememem. Sadece milli marşı dinliyorum... Tek müzik dinleyebildiğim zaman, arabamda bir yerden bir yere giderken. Yine de vakit bulur bulmaz bu CD'yi dinleyeceğim. İyi rock müzikten de aynı derecede hoşlanıyorum.

Hatta o çirkin modern müziği, ticari pop müziği dinlediğim zamanlar bile oluyor. Son yirmi yıldır radyolarda banal pop müziğin dışında hiçbir şey çalmıyordu. Şimdi ise, önceleri sadece elden ele gizlice dolaşan müzikleri radyoda duymak mümkün. Eğer uzun süre gizli kaset dağıtımı yaparsanız, genellikle tutuklanırdınız. Artık hepsi hapisten çıktı ve müzikleri radyolarda çalınıyor.

Reed: Kısa bir süre öncesine kadar Charles köprüsünde gitar çalmanın yasak olduğu doğru mu?

Havel: Evet, doğru. Orada çalan pop müzisyenleri zaman zaman tutuklanırdı. En azından gözaltına alınırdı. Hazır müzikten konuşmaya başladığımıza göre bir şey söylemek istiyorum. Diğer yönlerin yanısıra, devrimimizin bir de müzikal yüzü var. Ya da sanatsal diyelim. Ve çok özel bir müzik altyapısına sahip.

'60'ların sonunda, burada bir rock müzik dalgası yaşanıyordu. Sovyet işgalinin ardından grupların çoğu dağıldı ya da başka tür müzik yapmaya başladılar. Çünkü rock müziği yasaklanmıştı.

Ama özellikle bir grup vardı ki ne ismini değiştirdi, ne de müziğini. Aslında birkaç grup vardı ama en ünlüleri bunlardı. Ve müzikal üslupları, 1968'de benim New York'tan albümünü getirdiğim Velvet Underground'dan etkilenmişti. ilk plaklarımdan biriydi...

Ve bu grup baskı altına alındı –önce profesyonel statülerini kaybettiler, ancak özel partilerde çalabiliyorlardı. Bir süre, benim şehir dışındaki çiftlik evimin ahırında çaldılar. Burada çok gizli konserler düzenliyorduk... Grubun adı Plastic People Of The Universe idi. '70'lerin ve '80'lerin karanlık dönemlerinde, bu grubun etrafında bir yeraltı hareketi biçimlendi. Sonra tutuklandılar. Birkaç arkadaşla birlikte, onların tutuklanmalarına karşı bir kampanya organize ettik. Doğrusunu söylemek gerekirse, kimi ciddi beyefendileri, akademisyeni ve Nobel ödülü sahiplerini, uzun saçlı rock müzisyenlerini savunmak için bir araya getirmek pek de kolay olmadı. Yine de başardık. Ve bu kampanya, bu tür dayanışma eylemlerinin yoğunlaştığı bir topluluğa dönüştü.

Bu müzisyenlerin çoğu salıverildi, diğer bir kısmı da kampanyanın sağladığı baskı sayesinde hafif cezalarla kurtuldular. Tek bir dava için kurulmuş olan bu topluluğun dağılıp gitmemesi gerektiğini düşündük. Daha istikrarlı, oturmuş bir biçimde devam etmeliydi. İşte Charter 77 insan hakları hareketi böyle doğdu.

Reed: Gerçekten mi?

Havel: Bu rock gruplarının davaları görülmeye değer olaylardı. O zamanlar, dava sırasında adliye binasına girmek henüz serbestti. Bina insan kaynardı. Bir üniversite öğretim üyesinin, eski bir Komünist Parti meclisi üyesi ve uzun saçlı bir rock müzisyeniyle çene çaldığını görebilirdiniz. Hepsinin etrafını ise polis çevirmiş durumda olurdu.

Bu ileride olup biteceklerin, Charter 77'ın doğasının bir göstergesi gibiydi. Charter 77, değişik arka planlardan ve görüşlerden gelen insanları, totaliter rejime direnmek ve sisteme karşı sesini yükseltmek için ortak bir çatı altında topluyordu. Bazılarımız tutuklandı ve hapse atıldı. Ama şimdi, Charter 77 üyeleri parlamentoda, hükümette ya da burada, kalede görevler üstlenmiş durumda.

Ben de Charter 77'ın üç sözcüsünden biriydim. Demek istediğim, müzik, underground müzik ve özellikle Velvet Underground denen grubun bir plağı ülkemizin gelişiminde önemli bir rol oynadı. A.B.D'deki insanların bunun farkında olmadıklarını sanıyorum. Onun için bu hikayeyi size anlatmak istedim. Anlatmak istediğim bir şey daha var ama, onu daha sonraya bırakalım.

Genellikle rock gruplarında olduğu gibi bahsettiğim bu grup da isim ve eleman değiştirdi. Ama grubun çekirdeği Midnight-Unots adıyla hâlâ müzik yapmaya devam ediyor. Geçenlerde, Paskalya zamanında, arabamla çiftlik evine giderken, bu grubun "Passover" isimli bir parçası çaldı. Bu parça benim çiftlik evimde kaydedilmişti.

Devrimimizin bir de müzikal yüzü var. '60'ların sonunda, burada bir rock müzik dalgası yaşanıyordu. Sovyet işgalinin ardından grupların çoğu dağıldı ya da başka tür müzik yapmaya başladılar. Çünkü rock yasaklanmıştı. Ama özellikle bir grup vardı ki ne ismini değiştirdi, ne de müziğini. Ve müzikal üslupları, 1968'de benim New York'tan albümünü getirdiğim Velvet Underground'dan etkilenmişti.

Reed: "Passover" mı?

Havel: Evet, "Passover" parçası. Müzik 13 yıl önce kaydedilmişti... Daha önce hiç yayınlanmadı. Kendilerini iki günlüğüne benim evime kapamışlar ve bu parçayı kaydetmişlerdi. Gizlice. Bu müziği birden Çekoslovak radyosunda duymak beni şaşırttı.

Reed: Joan Baez'in size selamı var.

Havel: Aleykümselam! Haziran ayında Prag'da bir konser verecek, onu orada görmeyi umuyorum.

Reed: Kitaplarınızın hayranıyım. "Olga'ya Mektuplar"...

Havel: O okunamaz kitabım mı? Hapishanede yazılmıştı ve anlaşılır olan her şey yasaktı.

Reed: Sansürleniyordu yani...

Havel: Evet, sansürleniyordu. Bu sayede bana gittikçe daha karmaşık bir biçimde yazmayı öğrettiler. Şimdi ben bile o kitabı zor anlıyorum. Çok karmaşık bir dil kullandım o kitapta ama bu, hapishane sansür baskısının sonucuydu. Ancak anlamadıkları şeye izin veriyorlardı (*Kahkahalar*).

Reed: Devriminizin adı niye Kadife Devrim?

Havel: Bu ismi biz kendimiz vermedik, Batılı gazeteciler taktı. Basit yaftaları seviyorlar. Ama kelime tuttu. İnsanlar burada da Kadife Devrim sözünü sık sık kullanıyorlar.

Gerçekten de, hareketi başlatan kanlı katliam dışında, devrimimizin kansız olması ilginç. Yine de her şey o kadar da kadifemsi sayılmaz. Ya da kadife zamanlar da yaşadığımızı düşünemiyorum.

Bu dergi için söylemek istediğim başka bir şey var. '60'lardaki tüm düzen karşıtı hareket benim kuşağımı ve sonraki kuşakları derinden etkiledi. 1968 yılında, altı haftalığına New York'ta kaldım. Columbia üniversitesindeki gösterilere ve öğrenci eylemlerine katıldım. Greenwich Village ve East Village'a da gittim.

Reed: Hangi eylemlere?

Havel: O sıralar grevdeydiler ama yine de bir konuşma yapmam için beni davet ettiler. Yale ve MIT'ye de gittim. Milos Forman'la birlikte birçok yere gittik. Greenwich Village'da, East Village'da dolandık, kendime bir sürü psychedelik poster satın aldım. Hâlâ evimin duvarlarında asılı durur.

Reed: CBGB'ye gittiniz mi?

Havel: O daha sonraydı. Bob Dylan ve Jimi Hendrix gibi ünlü müzisyenlerin çoğu oradaydı ama diğerleri sonradan göründüler. Devrim sırasında, biri, bu çok değer verdiğim posterlerimden ikisini çaldı. Acaba niye, bilmiyorum.

Reed: Öyleyse Velvet Underground'u sahnede seyretmediniz?

Havel: Sahnede seyretmedim, ama plaklarını aldım. İlk baskı olması lazım.

Reed: Üstünde muz var mıydı?

Havel: Plağı uzun süredir görmedim. '70'lerin başında çok sık dinlediğim bir plaktı. Muz var mıydı, hatırlamıyorum. Ama tamamen siyah bir zemin üstünde beyaz harfler olduğunu biliyorum (*"White Light / White Heat" plağı*).

Rock müzisyenleri bu plağı benden yürütmek için ellerinden geleni yaptılar ama hâlâ bende sanıyorum. Ben yine anlatmak istediğime devam edeyim.

'60'ların ruhu, düzene karşı isyan duygusu, benim kuşağımın ve bizden daha genç olanların hayatını belirgin biçimde etkiledi ve bir şekilde bugünlere kadar geldi. Ama yirmi yaşımızdaki devrim anlayışından daha farklı bir anlayışımız var artık. Çünkü bir adım ileri gittik. Küçük bir adım olabilir bu, ama sadece eskiyi yıkmak değil, yeniyi de inşa etmek zorunda olduğumuzu anladık. Ve birçok insan bu amaçla politik görevler yüklendi. Örneğin, bu ülkenin en ünlü

rock müzisyenlerinden biri olan Michael Kotap, şimdi Federal Parlamento'nun en çalışkan üyelerinden biri. Beste yapmaya pek vakti kalmıyor tabii. Bu toplum için vermek zorunda kaldığınız bir ödün. Yine de kale muhafızları için melodi yazacak fırsatı buldu.

İki ay önce New York'tayken, Milos Forman'la beraber bir gece CBGB'ye gittik. Daha sonradan öğrendim ki, o gece kulübün işletmecisi Prag'daki bir arkadaşına telefon ederek, cumhurbaşkanının orada olduğunu söylemiş. Bu durum en çok beni korumakla görevli otuz Gizli Servis görevlisinin canını sıktı tabii. Hepsi gerçek Rambo'lardı. Ama sonunda bu Gizli Servis görevlileri de benden hoşlandılar, hatta hediye olarak bana bir sweat-shirt verdiler.

Reed: Bugünlerde A.B.D.'de plakları sansürlemeye çalıştıklarını biliyor musunuz.?

Havel: A.B.D'de bulunduğumuz sırada, New York'taki bir salonda bir konser düzenlemişlerdi. Birçok ünlü yazar ve müzisyen de oradaydı. Onlarla konuşurken, kendilerine has sorunları olduğunu öğrendim. Kalbim her zaman ifade özgürlüğü için mücadele edenlerle birlikte atıyor. Ama 200 yıllık demokrasi tarihi olan A.B.D gibi bir ülkenin vatandaşlarının, Bay Bush'a mesaj iletmek için bana ihtiyacı olduğunu sanmıyorum. Kendileri bunu doğrudan söyleyebilir.

Reed: Deniyoruz.

Havel: Onlar adına konuşmamı bekler gibiydiler, ama ben bunun yanlış bir hareket olacağına inanıyorum. Benim böyle bir şey yapmam, onları aşağılamak olur. Onlar birer vatandaş ve istedikleri her şeyi söyleyebilirler.

Reed: Almanya'nın birleşmesini destekliyor musunuz?

Havel: Eninde sonunda olacaktı bu. Bunun olacğına inanmayan birinin öngörüsü yok demektir. Ve kafa olarak buna hazır olmayanlar varsa, bu da onların sorunu. Berlin Duvarı, bölünmüş Avrupa'nın sembolüydü. Ve bu duvarın çöküşü hepimizin özgürlüğü oldu. Duvar çöktüğünde, doğal olarak, ulus da kendi kendisiyle birleşti. Eğer benzeri bir duvar Prag'ın ortasından geçiyor olsaydı, o da çökecekti.

Reed: Belirgin bir şekilde, müziğin dünyayı değiştirebileceğini hissediyor ve kanıtlıyorsunuz.

Havel: Kendi içinde değil. Kendi başına yeterli değil. Ama insan ruhunun uyanışına eşlik edip katkıda bulunabilir. *(Kapı açılır. Havel ile sekreteri arasında, yapılacak işlere dair bir konuşma geçer.)* Korkarım zamanımız daralıyor. Bu gece Galeri'de çalacağınız doğru mu?

Reed: Galeri'de sahneye çıkacağım doğru değil. Yanımda bir gitar getirmiştim; belki size çalarım diye. Sizin için özel olarak çalabilirim, ama bir kulüpte değil. Beni çok gerginleştirecektir bu.

Havel: Böyle bir şeyin zevkini tek başıma yaşamak beni rahatsız ederdi, dostlarımın da yanımda olmasını isterim. Size bahsettiğim rock grupları ve bu tür müziği dinledikleri için hapis yatmış insanlar olacak orada. Yani dostlar...

Reed: Siz de gelecek misiniz?

Havel: Bu gece oyunumun gala gecesi. Saat 11 ile 12 arasında kulüpte bulunabilirim. Ne daha erken, ne daha geç.

Reed: Başkan olmanın avantajları...

Havel: Başkan olmanın hiçbir avantajı yok, geceyarısından sonra yazmam gereken birkaç konuşma var. Oyunumun ilk gecesine gitmek zorundayım. Çünkü oyunum şimdiye dek yasaklıydı, bu ilk gösterimi olacak. Ve oyunu sahnelemek için iki yıldır canla başla çalışıyorlar. Orada bulunmalı ve ellerini sıkmalıyım.

Reed: Burası büyük bir kulüp mü? Eğer Başkan Havel ve dostlarının bulunacağı ufak bir kulüpse, kendimi rahat hissedebilirim. Ama hıncahınç dolu büyük bir kulüpse, anlarsınız ya, mahremiyetine düşkün bir adamım ben.

Havel: Küçük bir kulüp. Çoğunlukla müzisyenler, Plastic People elemanları, az önce bahsettiğim Michael Kotap ve bazı dostlar orada olacak. Kamuya açık olmayacak, kimse bilmeyecek. Ben de oraya geleceğimi kimseye söylemeyeceğim. Eğer insanlar benim geleceğimi bilirse, oraya doluşacaklardır.

Reed: Eğer insanlar için gerçekten bu kadar önemliyse ve teklif sizden geliyorsa, durumun kontrol altında tutulmasını tercih ederim. Bu takdirde siz ve halkınız için çalmak bana onur verecektir.

Havel: Bu gecenin gerçekleşmesi beni de, yirmi yıldır bu müziği dinleyen insanları da mutlu edecek.

Reed: Sizinle tanışmak büyük bir onurdu. Zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim.

Reed:
Yanımda bir gitar getirmiştim, belki size çalarım diye. Sizin için özel olarak çalabilirim, ama bir kulüpte değil. Beni çok gerginleştirir bu.

Havel:
Böyle bir şeyin zevkini tek başıma yaşamak beni rahatsız ederdi, dostlarımın da yanımda olmasını isterim. Size bahsettiğim rock grupları ve bu tür müziği dinledikleri için hapis yatmış insanlar olacak orada. Yani dostlar...

Kocar, saat 10'da, bizi Galeri denen kulübe götürmek için almaya geldi. Galeri, 300 kişinin etrafında oturabileceği küçük bir sahnesi olan orta büyüklükte bir kulüptü. Sahnenin bulunduğu kata indik. Sahnede bir grup vardı. Ne kadar genç göründüklerini söyledim. Bateristin 42 yaşında olduğunu söylediler. Grup, Universal Plastic People elemanlarından oluşma Pulnoc ya da Midnight ismiyle anılan gruptu. İki gitar, org, bas, çello, bateri ve bir kadın şarkıcıdan oluşuyordu. Kocar'ın söz verdiği gibi, sahnenin önünde bir Fender Twin vardı.

Birden çalan müzik tanıdık geldi. Evet, Velvet Underground şarkıları çalıyorlardı –benim şarkılarımın çok güzel, içten yorumlarını. Buna inanamadım. Dinledikçe müzik daha da güçleniyordu. "Baterist, burada bulunduğunuz için neredeyse bayılacakmış. Onları çalarken izlemeniz en büyük rüyalarıymış" dedi Kocar.

Seyirciler tamamen muhaliflerden oluşuyordu. Charter 77'ın, 155 milyonluk nüfusun içinden 1800 üyesi vardı. Şarkılar birbiri ardına, aynı tutkuyla aktı. Bir zaman makinesine binmiş ve kendimi çalarken izlemek için geçmişe dönmüş gibiydim. Kendimi toparlamak için soyunma odasına gittim ve akord etmek için gitarımı çıkardım. Akord aletim birden bozuldu. "Gruptan bir tane ödünç alayım" dedi Kocar. Onun getirdiği de bozuldu. Aman Tanrım, diye düşündüm. Başkanı bir yana bıraksak bile, bu muhteşem insanların önünde akordsuz bir gitarla çalacaktım. Tıpkı gerçek Velvet Underground gibi... Ama bu Pulnoc grubu, bir taklit grubu değildi kesinlikle. Velvet Underground'u oluşturan ruhu, tüm o büyük fikirleri iliklerine dek emmişlerdi. Kulağımla gitarı akord etmeye çalışırken her tarafımdan buhar çıkıyor, gözlüklerim buğulanıyordu. Daha önce Wembley'de 72 bin kişinin önünde solo çalmıştım, ama bu daha özel, daha kişisel bir durumdu. Kocar geldi ve "Havel burada" dedi. Saatime baktım, 11'i on geçiyordu.

Sahneye çıktım, Fender'i ampliye taktım ve akor vurdum. Gitarın akordu yerindeydi, artık hiçbir şey tutamazdı beni. Fazla laf olduğunu bildiğimden, özellikle daha az lirikli şarkıları seçerek birkaç tane "New York" albümü şarkısı çaldım. Sahneden ayrılmaya hazırlanıyordum ki, Kocar gelip grubun bana katılmak istediğini söyledi. Sahneye geldiler ve Velvet Underground repertuarı arasında dolanmaya başladık. Hangi şarkıyı söylediğimse biliyorlardı. Moe, John ve Sterl tam arkamdaymış hissine kapıldım, muhteşem bir histi. Sonunda terden sırılsıklam ve bitkin bir şekilde Kocar'ı izleyerek, Vaclav Havel'in de ter içinde oturduğu balkona çıktık. Ceketini çıkardı ve kravatını gevşetti. "Hoşunuza gitti mi?" dedi. "Hem de nasıl!" dedim.

(...) Başkan Havel, genellikle halkın önünde yapmadığı bir şeyi yapıyor, dostlarının arasında içki içiyordu. Yazmak için ayırabildiği tek vakit, konuşma yazmak içindi. Kendi konuşmalarını kendi yazan bir insan nasıl olur diye düşündüm. George Bush tabii ki konuşmalarını kendi yazmıyordu. Bunun dışında yazı yazmaya, müzik dinlemeye, içki içmeye vakti yoktu.

Sonunda masadan doğruldu. "Gitmeliyim. Bir bakanla buluşmam lazım vs, vs." dedi. "Bunu hediye olarak kabul etmenizi istiyorum" diyerek, bir ajanda büyüklüğünde siyah bir kitapçık uzattı. "Bu, liriklerinizin Çekçeye çevrilmiş, elle basılmış hali. Yaklaşık 200 tane falan var bu kitaptan. Bulundurması tehlikeli bir kitaptı. İnsanlar bu kitapçık yüzünden hapse girdiler. Şimdi sizde var bir tane. Yüreğiniz bizimle olsun" dedi.

Ve gitti.

Tek bir gün geçmiyor ki Vaclav Havel'i ve en çok sormak istediğim soruya verdiği yanıtı düşünmeyeyim. "Niye burada kaldınız, niye bu kadar baskıya maruz kalıp ülkeyi terketmediniz?" diye sormuştum. "Kaldım, çünkü burada yaşıyorum. Sadece doğru şeyi yapmak istedim. Başıma gelecebileceklerin hesabını yapmamıştım, ama bir gün başarıya ulaşacağımıza içten inanıyordum. Tek istediğim, doğru şeyi yapmaktı" diye cevap verdi.

Vaclav Havel'i seviyorum. Yüreğim o halkla birlikte. Ben de doğru şeyi yapmak istiyorum.

Zamanı sallıyor "Bu hep böyleydi"

Lou Reed

Lou Reed şu sıralar bambaşka işlerle iştigal ediyor: Zamanı sallıyor. Bir ay kadar önce, daha doğrusu ocak ayı müddetince, yoğun katkıları olan bir "sahne eseri"nin gösterimleri için Paris'te bulunuyordu. "Time Rocker" adlı bir oyun söz konusu olan. Oyunu yöneten, sahneye koyan şahıs Robert Wilson. Namı almış yürümüş bir tiyatro şeytanı. "Time Rocker" klasik anlamda bir tiyatro eseri değil, müzikler var ama müzikal değil. Rock operadan çağdaş baleye, kadrilden operaya, gölge oyunundan, kukla tiyatrosuna uzanan bir "türler karmaşası". Üstelik hiçbir dramatik mantığa sadık kalmadan, saygı göstermeden gelip geçen ikibuçuk saat...

Robert Wilson bu oyunun müzikleri için Lou Reed'in kapısını çalmış. Reed de oyun için 16 tane şarkı yazmış. Yine basit akorlar, basit armoniler, yine volümü köklenmiş kirli, kızgın gitarlar. Wilson'a göre tek kelimeyle ifade edilebilir bir müzik: "Gürültücü."

"Time Rocker"ın hikayesi basit: 19. yüzyıl Viktoryen bir salonda genç bir hizmetçi çift, Nick ve Priscilla, kopuk bir el buluyorlar, sonra bir zaman makinası, daha doğrusu "zaman araştırmaları yapan bir makina" sayesinde oradan tüyüyorlar... Antik Roma'dan, Çin İmparatorluğu'na, Saraybosna'ya kadar efsanevi bir yolculuğa koyuluyorlar.

Oyun adı gibi gerçekten de "zamanı sallıyor". İki boyutta birden: Toplam ikibuçuk saat sürüyor. Aslında Wilson'ın otuz yıla yaklaşan kariyerindeki uzun oyunlardan biri sayılmaz. 1971'de "Sağırın Bakışı" isimli oyunla "sessizliğin operası" adı verilebilecek bir ekol yaratan Wilson'ın, zamanında sahneyi beş-altı saat süresince işgal etmişliği de var. "Time Rocker" mevzu itibariyle de zamana dair bir sorgulama. Tam tabiriyle, zamanın yok oluşuna, elden kayıp gidişine dair bir sorgulama. Robert Wilson ısrarla oyununun bir başı ya da sonu olmadığını söylüyor... Başlangıçlardan sonlardan ziyade yollar, hatta çıkış yolları mühim. İnsanların kendini zamana kurban ettikleri, yaşadığı çağa kurban ettikleri bir dünyada kurulması gereken yeni denklemlerin arayışına giriyor Wilson. Mesela bizi zamandan korumaları için zaman makinalarıyla bir sözleşme akdi imzalamak nasıl bir şeydir? Gidip görenlerin deyişiyle, Zaman üstüne, Vücut üstüne ve Aşk üstüne bir deneme "Time Rocker".

Robert Wilson ismine yabancı değiliz. Sık sık avantgarde rock müzisyenleriyle işler kotarıyor, David Byrne bunlardan bir tanesi. Tom Waits'in hâlâ son albümü niteliğinde olan 1993 tarihli "Black Rider"a esas teşkil eden oyun da Wilson'ındı. O oyunda Wilson-William Burroughs-Tom Waits görev yapıyordu. Alis Harikalar Diyarında'dan mülhem "Alice"in de müzikleri Tom Waits'e aitti.

"Time Rocker", "Black Rider"ın da içinde bulunduğu bir üçlemenin son halkası: Alice-Black Rider-Time Rocker.

"Time Rocker"ın esin kaynağı H.G. Wells. Librettoları yazan Darryl Pickney. Müzikler de zaman hakkında herhalde epey bilgisi olan Lou Reed'e emanet. Lafı Reed'e getiriyor Robert Wilson: "Time Rocker için topladığım malzemeyi, geçmiş, bugün ve gelecek olarak böldüm, eskizleri çizdim, storyboard'u hazırladım, sonra Lou Reed sahneleri görmeye geldi ve bu sahnelere şarkılarla cevap verdi. Onun şarkı yazışındaki o kılı kırk yaran saflığı seviyorum, onun tarzı, durumları, halleri hissedişi bana çok yakın geliyor..."

David Bowie'nin New York / Madison Square Garden'daki doğumgünündeydiniz...

Lou Reed: "Queen Bitch"i, "Waiting For My Man"i, "White Light White Heat"i ve "Dirty Boulevard"ı çaldık. David'in müthiş cehennemî bir sesi, süper bir grubu var, inanılmaz bir sound, bateristi ise bambaşka bir yaratık. Bütün parçaların endüstriyel-tekno versiyonları... Mesele şu, bütün bu programlanmış şeylerden sonra tekrar dönüp dolaşıp aynı yere geliyorsun. David sürekli, bıkmadan usanmadan "hadi, hadi beceriyorsun, oluyor" diye ısrar ediyordu.

Peki Robert Wilson'la da aynı şekilde iyi gidiyor mu?

İlk karşılaşmamızdan beri harika gidiyor. Ve bu "zaman içinde yolculuk" fikri çok etkileyici, geçmişteki ya da gelecekteki sahneleri Bob'un (Robert Wilson) gözüyle görmenin, mağara devri adamlarını ya da Marslıları nasıl hayal ettiğini görmenin hakikaten çok müthiş olacağını düşündüm.

Onun yaptıklarını ben şahsen hiçbir zaman yapmazdım, düşündükçe onun yaptıklarına daha da hayran kalıyorum... Onun "makinası" varolan hiçbir şeye benzemiyor. Onun çok büyük bir sanatçı olduğunu, farkında olmadan çocukluğa, anılara ya da fantezilere dokunabileceğini buradan anlıyorsunuz... Onun işlediği görsel kristalleşme sayesinde, biz de önümüzde duran ama hiç görmediğimiz şeyi "görebiliyoruz". Bir yıldan beri fotoğraf çekmeye sardırdım, mayıs ayında çektiklerimi Boston Fotoğraf Araştırmaları Merkezi'nde sergileyeceğim, ben de küçük tablolarımı resmetmek, boyamak istiyorum, hiç sözsüz, sözcüksüz... Hayatı sevdiğimiz kadar fotoğrafı da sevmemiz için, fotoğrafın gerçeklikten daha güzel olması gerekiyor; fotoğrafçılığın bu meydan okuyuşunu seviyorum. Bir Afrika gökyüzünün uçsuz bucaksızlığını yansıtmak için, teknik parametrelerle, filmin hassasiyetiyle, daha bir sürü şeyle onu başka bir şekilde yeniden canlandırıyorsunuz, yeniden yaratıyorsunuz...

Bütün bunlar yazmaya bir süreliğine ara verdiğiniz, hatta yaratıcılığınızın tıkandığı anlamına mı geliyor yoksa?

Hayır, kesinlikle, bunca seneden sonra, tekniğimden çok emin olduğumu sanıyorum, artık öyle panik anları hiç yaşamıyorum, kafamın içinde gittikçe daha iyi yazıyorum; Empire State Building'in damından kendimi aşağı atmak istediğim anlar geride kaldı.

Şu "zamanda yolculuk" konusunda neler söylersiniz? Şarkıları yazarken neler yaşadınız?

Oyunda sürekli sozü edilen şey, "anlam"ın ya da "hikaye"nin dışında dinleme, bakma, yürüme usulü, süreci, yöntemi... Şeylerin nereden geldikleri ya da nereye gittikleri pek önemli değil, seyirciler adapte olmalı, önyargılarından kurtulmalılar. Heyecanlar, duygular, evrensel aşk gibi, ölüm gibi... Şarkılara gelince, benim stilimin bütün yelpazesini kapsıyorlar, kimisi biraz daha kışkırtıcı, biraz daha coşturucu, kendi kendime söyleyemeyeceğim melodiler... Her gün hayatım hakkında yeni şeyler öğreniyorum. Zaman hakkında... Geçenlerde çok miskin olduğum sonucuna vardım, senede bir albüm değil, haftada bir albüm çıkarmam lazım aslında. Ama Bob Wilson'la beraber yaptığımız bu oyun, insanın içgüdülerine, içinden gelen ilk şeye güvenmesi gerektiğini bir kere daha doğruladı benim için; insanın antenlerinin çalışıp çalışmadığını görebilmesinin tek yolu bu... Bundan böyle yazmanın usulünü, sürecini de anlıyorum, zaman zaman bir ses kulağıma fısıldıyor: "Ne oluyor? Unuttun mu yoksa? Ama bu hep böyledir, hep böyleydi ve hep böyle olacak." Bu anlarda, büromun tepesine koskoca bir tabela asmanın eşiğinde buluyorum kendimi, neonlarla şöyle yazacak: "Bu böyledir, hep böyleydi..."

Kırmızı koltuklara yakışmıyoruz

Beyhan Murphy, çiçeği burnunda bir lise mezunu olarak gittiği Londra'da 17 yıl boyunca müzikle yatıp dansla kalktı. Londra Çağdaş Dans Okulu'nu bitirdi, profesyonelliğe atıldıktan sonra çeşitli topluluklarda dansçı, koreograf ve yönetmen olarak çalıştı. En nihayet devletten gelen bir davet üzerine beş yıl önce kesin dönüş yaptı Türkiye'ye... Bugün hala Ankara'da, mimarı olduğu Modern Dans Tiyatrosu'nun başında. Geçen senenin çok tartışılan tek perdelik dans tiyatrosu "Post"ta da Murphy'nin imzası var... Dançılarından ikisini askere, ikisini memleketine uğurladığı için "Post"a geçen ay zorunlu bir mola veren Beyhan Murphy, şimdi yeni projelerle meşgul... Biz kendisiyle daha ziyade geçmişi ve bugünü konuştuk. Konudan konuya atladık, modern dans terminolojisinden girdik, memleketteki bürokratik çarklardan çıktık... Arada bol bol rock'tan ve eşi Peter Murphy'den bahsettik...

Beyhan Murphy

17 senelik İngiltere kariyerinin ardından Türkiye'ye dönmenizin tek sebebi Devlet Opera ve Balesi'nden gelen teklif miydi?

Beyhan Murphy: Zaten biraz düşünüyorduk... Peter, Bauhaus dağıldıktan sonra başka ortamlarda buldu kendini. Solo kariyer zor. Zaten Peter öyle çok fazla kendini ortaya atan, ışıltılı açılışlara, partilere giden bir adam değildi, rock-star havalarına hiç kapılmamıştı. Değişik ortamlarda kendini ifade etmek isterdi. Türkiye'ye gelme fikri hiç yabancı gelmedi ona. Üstelik çocuklar da vardı, burada yetişmeleri daha doğruydu. Orada ilişkiler çok soğuk... Bakkala telefon edip "Yolla bir kilo beyaz peynir, parasını yarın veririm" gibi şeyler yok... Sıkılmıştım artık... Tamam, kültürel olaylar var ama, artık yapılacak her şeyi yaptık. Gezdik, tozduk, eğlendik, kariyer yaptık. İyi güzel de şimdi ne yapacağız? Teklif üzerine geldik ama, "bir gün Türkiye'ye gider miyiz" lafları zaten başlamıştı. Resmi bir kurum olmasaydı, tek başıma gelip "hadi bir yerden başlayayım" demezdim yine de.

Kariyerinizin hangi noktasındaydınız? Buraya gelmekle önemli şeyleri teptiğinizi düşündünüz mü?

Profesyonel açıdan da yaşam çok gaddar Londra'da. Bir ay ortadan kaybolun, bir daha kimsenin aklına gelmezsiniz. Çünkü o kadar fazla adam var ki yerinizi dolduracak. O kadar "special" bir yerim yoktu benim. Bir akımın peşinden gitmedim, çok yönlü şeyler yaptım. Klip de çektim, tiyatroda da çalıştım, ama Royal Shakespeare Company'nin beş koreografından biri bendim. Bu açıdan çok iyiydi.

Orada kendinizi Türkiye'nin bir temsilcisi olarak mı görüyordunuz?

Açıkçası hayır. Aslında Londra'da öyle bir noktaya gelindi ki, ya etnik azınlık olman ya da homoseksüel olman, yani bir "minority"ye mensup olman gerekiyor. Artık düz-orta-beyaz insanlara para vermiyor oldular. Demokrasi ve insan hakları o kadar gelişti ki, tersine döndü her şey. Orada bir yabancının bir şeyler yapması çok kolay. Ama o kozmopolit ortamda yine de milliyet farkı, milli kişilikler pek kalmıyor. Orada Türklerle pek fazla ilişkim olmadı, ayrıca da kimse benle ilgilenmedi. Bir kere bile sefarete filan çağrılmadım mesela...

Şimdi bu toprakların, Türkiye'nin tarihini bakan bir eser sahneye koyuyorsunuz... Londra'da geçen yıllarınızın birikimleri mi, yoksa burada karşılaştığınız ortamın bir ürünü mü "Post"?

Ben orada Türkiye'nin politik dalgalanmalarını, toplumsal yapıdaki değişiklikleri çok gözardı etmedim ama, çok da fazla ilgilenmedim açıkçası. Ama demek ki bayağı birikim olmuş. Buraya geldiğimde çok ultra, avant-garde şeyler yapmamı bekliyorlardı, ama ben tuttum ilk olarak "Pehlivan" diye bir şey yaptım. Dört erkek dansçıya Peter Gabriel'in "Passion"ını kullanarak, bizim pehlivanlardan esinlenerek bir dans yazdım. "Post"a gelince; öykü bana bir hafta içerisinde geldi. Resmen kapıyı çaldı ve girdi içeri. Türkiye'deki şu traji-komik hayatımızı danslarla anlatmaya karar verdim. Özellikle ilk geldiğim zamanlarda turist gibi bir bakışım vardı. Onu hâlâ biraz koruyorum. Biraz naif bir bakış. Çok eleştiriyorsun dediler ama "Post" o kadar eleştirel değil. Olanı hicvediyor sadece. Şapkalar, ayakkabılarla temsil edilen değişik kişilikler, haremlik selamlık bölümleri... Bunların hepsinde hem iyi şeyler var, hem de iyi olmayan şeyler. Ama ne de olsa hep bizden çıkan şeyler, hepsi de hayatımızın bir parçası. Hiçbirini kapının arkasına atmamız gerekmez. İngilizce bir deyim vardır; bebeği yıkadıktan sonra suyu dökerken bebeği de suyla birlikte dökme korkusunu anlatır. Aynen öyle. Geçmişten korkmayı, Osmanlı'dan korkmayı anlayabiliyorum ama, bunların içinden güzel olan tarafları yakalayabilirsek zaten istenmeyenler süzülür, akar gider. Geri kalan o özde korkulacak bir şey yok... "Post"u politik bir yöne çekmek isteyen çok insan oldu. Bakanlığa dilekçeler yazıldı: "Rezalet", "Kaldırılsın", "Refah'a kur yapıyor..."

Finaldeki Atatürk'e rağmen mi?

Onu da eleştirilerden kendini sıyırmak için "mahsus koymuş" dediler... Ama biz ne yaptık bunlara karşı, "ha" dedik geçtik. Sonra baktılar ki salon doluyor, insanlar beğeniyor, sesler kesildi. Zaten biraz provoke etmek istiyordum insanları.

"Post", finalde Atatürk'ün 10. Yıl Nutku'na bağlantı yapıyor. Bir anlamda ulaşılması gereken "hedef"i gösteriyor. Hep böyle kesin sonlardan, tavsiyelerden yana mı oldunuz kariyerinizde...

Aslında daha belirsiz, soyut şeyler de yaptım. Her sanatçı belli dönemlerden geçer. Ben de hayatımın bu noktasında buraya geldim demek ki. Bundan sonrasını hakikaten bilmiyorum. Bazen klasik bale bile yapmak geliyor içimden. Bazen daha rock bir şey yapmak istiyorum. "Post"un zamanı gelmişti, geldi, geçti. Kendimi hep kışkırtırım ben. Endişe arz eden durumlar çekici geliyor bana.

Daha provoke edici şeyler düşünüyor musunuz?

Bu tamamıyla genel müdüre bağlı. Genel müdür buranın hem idari açıdan hem sanatsal açıdan patronu. Yap kardeşim derse yapıyorsunuz, hayır olmadı derse kaldırıyorsunuz. "Post", şimdiki genel müdürümüz için pek kolay olmadı. Her ne kadar kendisi sipariş ettiyse de, sonra biraz rahatsız oldu. Bir tarafa dönüyor, çok kötü diyorlar, öbür tarafa dönüyor şahane diyorlar. Arada kaldı adamcağız. Ama yine de devam ettik, çünkü doldu. Dolan bir eseri de kaldıramaz insan. Ama bu genel müdür gider, yerine kapalı bir genel müdür gelir, hiçbir şey yaptırmayabilir.

Yani MDT'nin yeri pek de sağlam değil.

Hiç sağlam değil.

"Post"ta bir ülkenin koca bir tarihinden pasajlar var... İnsan bedeniyle, dansla her şeyin anlatılabileceğine inanıyor musunuz?

Evet, dansla her şey ifade edilebilir. Benim buna "Post" dememin nedenlerinden biri de bu. Danstan bahsedersek, klasisizm, romantizm, modernizm gibi "izm"lerden geçip postmodernizme geldik. Ben modernizmi de attım, "post" olarak bıraktım. Hakikaten yapılacak her şey yapıldı, söylenecekler söylendi, bütün ekoller, bütün metodlar denendi. "Bir işi anlatmaya niyetiniz varsa, tamamıyla bütün kalıpları atarak ne istiyorsanız onu kullanın" fikrini savunuyorum ben artık. Tiyatro, drama, pandomim, parodi, klasik vs., o kadar öge var ki "Post"ta, hepsini karman çorman karıştırdım birbirine. Zaman, mekan da karışıyor.

Modern dans diye tabir ettiğiniz şeyin bir parçası değil mi zaten bu karışımlar?

Değil aslında. Modern dans artık biraz eski bir deyim. 1900'lerden geliyor. Amerika'da terim olarak "modern dans" kullanılıyor, Avrupa'da ise "contemporary", yani çağdaş... Aslında grubun adına Çağdaş Dans Topluluğu demek istemiştim. Ama bu "çe", "yumuşak ge" ve "şe" korkunç bir şey. İmkan yok. Modern, bütün dillerde modern. Dış yazışmalarda iletişim kolayca sağlanıyor.

Biraz terminolojiye girebilir miyiz... Post bütünüyle size ait bir eser. Dansları yaratmanın, rejiyi üstlenmenin yanısıra öykü de bütünüyle size ait. "Koreograf" sıfatı tüm bu yapılan işleri karşılıyor mu?

Mesela Royal Shakespeare Company'de bir oyun var ve bir yönetmen var. Sana diyorlar ki, "II Edward'ın şu şu sahnesinde bir dans çiz." Her şey belli. Sen gelip o dansı yaptırıyorsun. Gene koreografsın. Ama "Post" özgün ve tamamıyla kafamdan çıkmış bir şey. Burada da koreograf oluyorsun. Dünyada da böyle çalışan koreograflar var. Şimdi yeni bir akım var böyle. "Post"ta bir de yardımcı yönetmen vardı. Onunla beraber geliştirdik her şeyi.

Tümü size ait böyle bir oyunda kendinizi diğer çalışmalarınıza oranla serbest hissettiniz mi?

Daha zevkliydi. Tehlike unsuru artmıştı çünkü. Çok iyi de olabilir, çok kötü de. Garantiniz yok. Bir öykü olduğu zaman bir yerde çuvalladın mı hemen öyküye yapışırsın, ordan kurtarırsın. Ama "Post"ta böyle bir şans yoktu. O serbestinin, o boşluğun getirdiği bir heyecan vardı. Havada uçuşan A'lar, B'ler, C'ler var ama, hep sonrasını bilemediğiniz haller. Bu bilinmezlik heyecan getiriyor.

Klasik balenin seyircisiyle, MDT'nin seyircisi birbiriyle çakışıyor mu?

Çok karışık bir seyircimiz var. Hem blucinli gençler geliyor, hem de bastonuyla cumhuriyet hanımefendileri. Klasik baleyi izlemeyen ama bizi izleyen bir seyirci de oluşturduk biraz.

"Post"tan başka şeyler var mı repertuarda?

"Rock MDT" var. MDT'nin repertuarındaki rock müziğiyle yapılmış eserlerin bir takım bölümlerinden bir kolaj gibi derlediğim bir şey. King Crimson, Portishead, Keith Levene, N'Dyoue Rose, Dead Can Dance, Nine Inch Nails ve MFÖ'den parçalar var. Yaz geceleri açıkhavada çok güzel gümbür gümbür oynanıyor.

Çeşitli kliplere de koreografiler yaptınız... Mazhar Fuat Özkan, Sezen Aksu...

Tabii, böyle şeyler genel müdürün izniyle oluyor. Genel müdür de şöyle izin veriyor; bu yapılacak iş Devlet Opera ve Balesi'ni aşağılamayacaksa, tam tersine yüceltecekse veya onun kafasına uyan bir amaç için yapılıyorsa... Ben MFÖ'yü eskiden beri tanırım, onlarla hep bir şey yapmak istemiştim. "Mazeretim Var Asabiyim Ben"i ilk dinlediğimde Mazhar'la ekollerimizin uyuştuğunu gördüm, burada üç gün içerisinde koreografiyi oluşturdum, Umur Turagay ise dansları çekim gününe kadar görmedi bile. Ama bence Umur bu konuda bir tane. Bir saat içinde oturdu, her şeyi gördü ve pat diye başladık çekime... Sezen'in "Seni Yerler"i daha farklıydı. Onun daha güzel parçaları var tabii ki. Hem alaturka yazabiliyor, hem balad yazabiliyor, çok takdir ediyorum. Bu şarkı ise tipik bir "şahane Sezen Aksu parçası" değildi. Ama onun da söylemek istedikleri bir şeyler vardı. Aslında başka fikirlerim vardı, sonuçta başka bir yerlere gitti klip. Çekimlerden sorumlu değilim tabii. Ben dansları yaptım, orda işim bitti. Kameranın önüne geçene kadar elli kere çalıştık hareketleri. Bunlar beş altı saniyelik küçük cümlecikler, sert ve seri hareketler. Bir de ekran her şeyi gösteriyor. Tabak gibi ortadasınız. Sahnede bir yanlış yaptığında kıvırtabilirsin. Ama klip kalıcı...

Peter Murphy'nin birkaç klibi de sizin galiba...

MTV'de alternatif video ödülü alan "Cats You Up"ı ben çektim. Tasarımı ve montajı ben yaptım. Ormana gittik, saatlerce koşturdum Peter'ı. Balçık çamur, soğuk... Resmen canı çıktı. Bir de "Strange Kind Of Love" diye ağır bir balad var, onu da ben yaptım. Bir çadır kurduk. O çadırın içine bir sürü eski eşya, gemici dürbünü, dünya, eski koltuklar, eski halılar...

Şarkının sözlerinde böyle bir hava mı vardı?

Bu tip şeyler bir hisle filan gidiyorlar. Mesela "Cuts You Up"ın o kadar tuhaf lirikleri var ki, çekimler boyunca sövdüm "bu ne biçim lirik" diye. Peter'ın lirikleri tercüme edilemez hakikaten. Şair tarafı çok fazla. "Baby, I love you" diye yazamıyor zaten. Para verseniz yazamaz. Yazsa zaten bayağı para yapacak... Çok soyut sözler olduğu için şarkıya neresinden, nasıl gireceğinizi şaşırıyorsunuz. Ama çok görsel bir adam olduğu için, işiniz bir ölçüde kolay. Yüzü çok kuvvetli. Kamerayı yüzüne tut, sadece baksın kameraya, yetiyor.

Müzik size ancak dansla birlikte mi bir şey ifade ediyor?

Her dinlediğim müzikte ya da şarkıda bir dans imajı gelmiyor aklıma. Ama geldi mi de hakikaten geliyor. Bir kerede iniyor, buna bir şey yapmam lazım diyorum.

Dans formasyonunuz aklınıza bile gelmeden bir müzik parçasını dinleyebiliyorsunuz yani herkes gibi.

Tabii tabii. Ama siz şimdi bana beş tane parça çalsanız, beşine de yapacak bir şey bulurum. Ama çoğu zaman aklıma bile gelmiyor. Mesela geçen gün Suede dinliyordum, onların şarkılarından birine bir şeyler yapmaya karar verdim. Çok beğeniyorum ben o çocuğu. Hatta biraz Peter Murphy görüyorum onda.

Müzikte favorileriniz kimler?

Çok küçük yaşlardan beri rock dinliyorum. Ankara'da o zaman bir avuç kişi vardı. Neler dinlerdik? Rolling Stones'u hiçbir zaman sevmedim. Crosby Stills Nash & Young'ı severdim, özellikle de Neil Young'ı... Led Zeppelin'i, King Crimson'ı... Pink Floyd biraz fazla "straight" gelirdi bana. Peter'la tanışmadan önce Bauhaus filan dinlemezdim. Bir gün televizyonda gördüm, "Hmm ilginç bir çocuk" dedim, "bir şeyler var bunda..." Bir ara U2'ya takıldım, "Achtung Baby" zamanları özellikle. Cure'u da bayağı dinledim. Nirvana'ya takıldığım bir dönem oldu. Prodigy de ilk çıktığında hoşuma gitmişti... David Bowie'yi daha Ankara yıllarından seviyordum. I was a Bowie fan! Ama ondan sonra küstüm. Onun ilk zamanları, "The Man Who Sold The World", "Space Oddity" yılları benim için çok şey ifade ediyordu. Ziggy zamanları çok önemliydi, o kadar çok insanı sürükledi ki peşinden. Bambaşka bir olaydı. Olayı açtı. Bir sürü şeyi açtı, seksüelliği açtı ve rahatlattı her şeyi. Peter, Bowie'nin son albümü "Outside"ı dinlediğinde biraz beğendi, "hmm, olabilir" filan dedi... Peter da sever ama, çok fazla David Bowie yakıştırması yaptılar ona. Artık fenalık gelmeye başladı. İngiltere'de basın da bir acayiptir. Çok haşindir, en ufak bir benzerlikte atlarlar insanın üstüne. Peter'ın üstüne de o zaman çok atladılar... Bowie bence artık şarkı yapamıyor. Çok iyi bir şarkı yazardır halbuki... Bir ara Lou Reed de dinledim. Lou Reed deyince tek bir şey aklıma geliyor. David Bowie ile bunlar yakın arkadaştır. Londra'da King's Road'da bir restoranda bir gün aralarında büyük bir kavga kopuyor. Sandalyeler filan havalarda uçuyor. Sene kaçtı hatırlamıyorum ama bayağı bir olay olmuştu, uzun süre konuşuldu...

Bir rock konseri düşünün. Bir grup sahnede bangır bangır çalıyor, salonda binlerce kişi dans ediyor... Bir de bir dans gösterisi düşünün; sahnede dans ediliyor ama salondakiler kıpırtısızca seyrediyor... Bunlardan hangisi "daha" dans?

Çok fazla ezoterik kaçmasın ama ben şöyle görüyorum: İnsanın bir fiziksel bedeni var, bir duygusal bedeni var, bir de düşünsel bedeni... Eğer ruha inanıyorsanız, bir de ruhsal bedeni var. O zaman yaşanan herhangi bir şey bu bedenlerden birisinden bir giriş yapıyor, bir etkileşime giriyor. Diyelim ki, Afrika davulu duyduğunuz zaman fiziksel beden harekete geçiyor ve dans etmek ihtiyacını hissediyorsunuz. Bir resim gördüğünüzde düşünsel boyutta harekete geçiyorsunuz. Filmdeki acıklı bir sahne duygusal bedenle temasa geçiyor. Genellikle çakışmalar da mevcut tabii. Ben Bauhaus'un ilk turnesine katıldığım zaman çok şaşırmıştım, kuliste öylece kalakalmıştım. Sahneye çıktıklarında kıyamet kopuyordu. O zamanlar korkunçtu, pogo denen olay çok yaygındı, millet kafalarını birbirine çarpıyor, kızlar saçını başını yoluyor filan. Ama mesela tiyatroda bir şey izlemeye geldiğiniz zaman, fiziksel bedene değil de duygusal ve düşünsel bedene hitap ediyor.

Sahne ve koltuklar bir hiyerarşi yaratıyor. Rock sizce bunu kırabiliyor mu?

Rock kırıyor, evet. Zaten galiba onun için rock dinliyorum. Seymenler Parkı'ndaki gösteride bir ölçüde serbest hissediyor gençler kendilerini. Mesela eliyle tempo tutma var, çekirdek var, bira var. Ortam çok değiştiriyor her şeyi. "Post"u oynadığımız yer, klasik bir tiyatro salonu. Kırmızı deri koltuklar, aplikler... Biz oraya yakışmıyoruz aslında. Dünyada bütün çağdaş dans tiyatroları daha açıktır, stüdyo tiyatroları vardır örneğin. O klasik "porter" olayı yoktur. Terminolojide de öyle geçer, porter sanatları vardır, "portere hapis kalma" diye bir deyim vardır. Opera mesela, bir porter sanatıdır. Ama çağdaş dans öyle olmamalı, o kokuyu, icabında teri hissetmeli seyirci. Gözünün içini görebilmesi lazım. Seyirci ve sahnedeki "performer" ilişkisi üstüne Peter Brook'un bir lafı vardı: "Göstermek değil, paylaşmak". Paylaşmak başka şey, göstermek başka şey. Gösterdiğin zaman elitist bir tavır devreye giriyor. Sanki ben senden daha çok şey biliyorum, bende bir şey var, sende yok, otur beni seyret. Ama paylaşma amacıyla oynadığın zaman kaynaşma oluyor. Bir "gösteri" sanatı değil aslında modern dans.

Peter Brook'un bir lafı var: "Göstermek değil, paylaşmak". Paylaşmak başka şey, göstermek başka şey. Gösterdiğin zaman elitist bir tavır devreye giriyor. Sanki ben senden daha çok şey biliyorum, otur beni seyret... Ama paylaşma amacıyla oynadığın zaman kaynaşma oluyor. Bir "gösteri" sanatı değil aslında modern dans.

[konser] ↓

CRR'de bu ay

6 Şubat 19:30
Tuluyhan Uğurlu
500 bin - 400 bin

12 Şubat 20:30
Asiaminor
500 bin - 400 bin

20 Şubat 19:30
Fujita Piyano Üçlüsü
400 bin - 300 bin

21-22 Şubat 19:30
Juan Martin Flamenko Dans Topluluğu
1 milyon - 800 bin

26 Şubat 19:30
Sazlar Konuşuyor
(Cinuçen Tanrıkorur gecesi)
300 bin - 200 bin

Haydar Bar'da bira 75, rakı ve spesyal tekila 150 bin lira, kasetler açık büfe. Yani yanınızda getirdiğiniz kaseti çaldırabiliyorsunuz. Eliniz boş giderseniz arşivlerinde Ahmet Kaya, Pink Floyd, Sex Pistols, Cem Karaca, Red Hot Chili Peppers, Kayahan, Edip Akbayram, Nekropsi, Moğollar, White Lion, Kızılırmak, Sezen Aksu mevcut. Mekan katalitik sobayla ısıtılan iki ayrı salondan oluşuyor. Birkaç ay önce tamamlanan tuvalet devriminin ardından üç adet pisuar ihtiyaç sahiplerinin hizmetine sunuldu...İki de kız tuvaleti, bir de evvelden vardı, etti 6.
Sıraselviler cad.
No: 64
Tel: 243 46 01

[bar] ↓

U:Ucuz P:Pahalı O:Orta

Guitar Cafe Bar
İstiklal Cad., Ayhan Işık Sok., no:21 Tel: 251 98 32. Açılış 14.:00, kapanış 2:00. (O)

Hassickthe-R
İstiklal Cad., Turnacıbaşı Sok., no:12. Açılış 11:30, kapanış 01:30. (U)

Harry's Jazz Bar
Taşkışla Cad. Taksim. Tel: 225 70 00. Açılış 18:00 (P)

Naturel Sam Cafe Bar
Gündüzleri kafe olarak işletilen Naturel Sam Cafe Bar'da, geceleri müziğimizin ustaları program yapıyor. Pazartesileri **Bülent Ortaçgil, Erkan Oğur, Gürol Ağırbaş, Hakan Beşer ve Cem Aksel**; salıları **Cem Karaca, Uğur Dikmen**; çarşambaları; **Levent Sezer ve Erkan**; perşembeleri **Muammer Ketencioğlu, Sumru Ağıryürüyen**; cuma ve cumartesileri **Murat Köseoğlu ve Erkan** çıkıyor. Programlar geneldes 22:00'de başlıyor ama erken gitmekte fayda var. Ayrıca müzik ücretleri 500.000 ile 750.000 arasında değişiyor. Naturel Sam Cafe Bar, Turizm Bakanlığı'ndan belgeli olduğundan 24 saat açık. Telefon: 0 216 414 77 66- 414 78 34

Meis 1
İstiklal Cad., Büyükparmakkapı Sok., no:7/2. Tel: 293 99 73. Açılış 13:00, kapanış 4.00. (O)

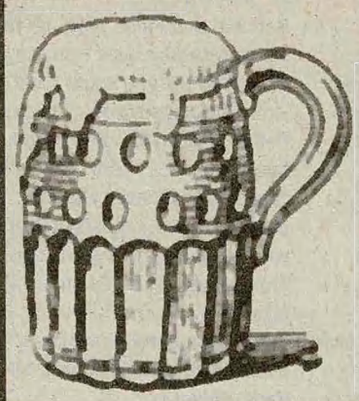

Jazz Stop
İstiklal Cad., Büyükparmakkapı Sok., no:9/11 (Beyoğluspor kulübü altı) Tel:252 93 14/15. Açılış 8:00-9:00. Kapanış 0:00. (O)

Jazz Stop, yoğun etkinliklerine Şubat ayında da devam ediyor. Renan Bilek'in "tek kişilik laflamaları", "Tiyatro, Miyatro, Gırgır, Mırgır" adı altında her pazartesi yine saat 21:00'da. "Salı konserleri"nde 4 Şubat'ta Gürol Ağırbaş'ın bas gitarını öttürdüğü "Bas Şarkıları". "İstanbul Kanatlarımın Altında" filminin müziklerini de yapan "kozmik piyanist" Tuluyhan Uğurlu'nun "Piyano Resitali" 11 Şubat'ta. Tuncel Kurtiz, Sema, Muammer Ketencioğlu ile "Tangolar" 19 Şubat'ta. Şubat ayının kapanış konseri "Moğollar"dan, 22 Şubat'ta. Tüm konserler saat 21:30'da. İrtibat için telefon numarası: 0 212 252 93 14/ 15

Gitanes
İstiklal Cad., Sadri Alışık Sok. no:20 Açılış 13:00, kapanış 2:00. (U)

Sefahathane
Atlas Pasajı, 209, Beyoğlu. Tel: 252 21 45. Açılış 10:00, kapanış 2:00. (P)

Kemancı
Sıraselviler Cad. no:69. Açılış 11:00, kapanış 4:00. (O)

Kemancı
(köprüaltı)
Sıraselviler Cad., no:91/1. Açılış 12:00, kapanış 2.00. (U)

Dersaadet
Gazeteci Erol Dernek Sok., 11/A, Beyoğlu. Tel: 251 20 47. Açılış 9:30, kapanış 2:00. (O)

Mini Meyhane
Nevizade Sok., no:28/A. Tel: 293 05 74. Açılış 9:00, kapanış 2:00. (O)

Kaktüs
İmam Adnan Sok., no:4. Tel: 249 59 79. Açılış 9:00, kapanış 2:00. (O)

Hayal Kahvesi
İstiklal Cad., Büyükparmakkapı Sok., no:19 Açılış 11:00, kapanış 2:00. (P)

Andon
Sıraselviler Cad., no:89. Tel: 252 02 22. Açılış 19:00, kapanış 4:00, cuma-cumartesi 6:00. (O)
Her salı saat 23.00'da veyahut da 23.15 civarında **Z e n**

Sadabad
Karpuz Sok. no:255 Dolapdere.

Caravan Rock Bar
İstiklal Cad., Balık Pazarı, Sahne Sok., no:19. Tel:243 42 47. Açılış 13:30, hafta içi kapanış 22:00, cuma-cumartesi 4:00. (O)

Gramofon
Tünel Meydanı, no:3. Tel: 293 07 86. Açılış 8:30, kapanış 2:00, pazar 8:00.
Salı Önder Focan- gitar /Selçuk Sun- bass / Cankut Özgül- davul
Çarşamba Ajlan- vokal / Selçuk Sun- piyano / Oğuz Durukan- bass / Cankut Özgül- davul
Perşembe-Cuma Nuket Ruacan- vokal / Neşet Ruacan- gitar / Ergun Eramkar- bass / Deniz Dündar- davul
Cumartesi Önder Focan- gitar / Selim Benba- piyano / Taylan / Cemgil- bass / Cankut Özgül- davul

Roxy
Aslanyatağı sok. Taksim Tel: 249 48 39 (P)

Sahaf Cafe Kadıköy'ün "kültür merkezi" durumundaki "Sahaf Cafe"de yine bol söyleşi, dinleti ve şiir günü var. "Şiir sevdalıları" her perşembe kendi yazdıkları şiirleri okuyorlar. 17 Şubat'ta Okuma Tiyatrosu'dan Ergun Özcan ve Tamer Karaboğalı belirli bir metin seçip katılımcılarla beraber rol alacaklar. 23 Şubat'ta Mine Timur Bragner'in "Köleliğin Doğusu" adlı semineri var. Her çarşamba Eray Canberk'in hazırladığı "Şiirin Nüfus Cüzdanı" ve pazarları "kitap, dergi, fotoğraf, taş plak, gravür müzayadesi" var. Ayrıca ücretli küzik kursu da her cumartesi ve pazar devam ediyor.

[radyo] ↓

Açık Radyo 94.9

Arzın Merkezine Seyahat
Pazartesi 20:00-21:00
Hazırlayan: Gökhan Akçura
Blues-rock
10 Şubat **Jack Bruce**
17 Şubat **Nina Simone** (Doğum günü özel programı)
24 Şubat **Bryan Ferry** (Ferry'nin cover'ları)

Sandıktaki sesler
Pazartesi 22:00-23:00
Hazırlayan: Ariana Ferentinou
Anadolu'da Rum müziği

Yaşayan Blues
Salı 20:00-21:00
Hazırlayan: Eyüp İblağ
Blues

Gitaresk
Salı 21:00-22:00
Hazırlayan: Jak Kohen
Rock ve blues müziğinin lokomotif enstrümanı gitar ve gitar ustaları

Erkekler ve Kadınlar ve R&R
Çarşamba 22:00-23:00
Hazırlayanlar: Cüneyt Cebenoyan/İştar Gözaydın/ Cem Sorguç
Şubat ayı boyunca Rock'ta "aşağılık" durumlar
Stooges, Throbbing Gristle, Birthday Party vesaire...

Murat Belge'nin Gizli Müzikli Tarihi
Perşembe 22:00-23:00
Hazırlayan: Murat Belge
Müzikotobiyografi

Öbür Dünya
Cuma 22:00-00:00
Hazırlayan: Ahmet Uluğ
Reggae, hip-hop, dub, acid-jazz, punk, soul, afro-pop, latin, Brezilya, rai, bhangra...

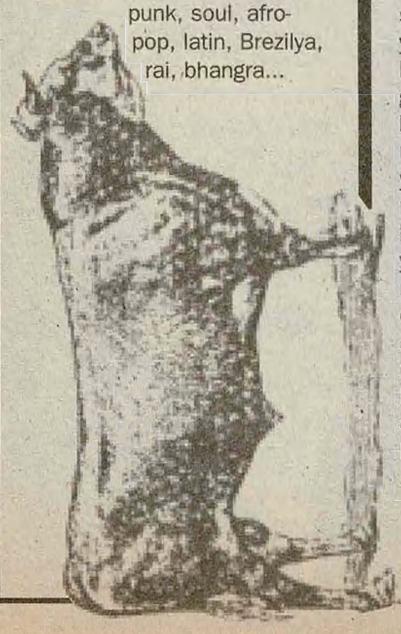

Bursa Radyoaktif 92.2

Bursa ve çevresinde yayın yapan RADYOAKTİF'in rock programı "Overdose", 1996'nın Rock Oskarları'nı seçiyor. Özgür Ögöz'ün yapımcılığını üstlendiği programın Türkiye aday listesinde, Yılın Grubu/ Sanatçısı dalında Erkin Koray, Kramp, Moğollar, Nekropsi, Whisky, Ünlü; Yılın albümümü dalında Dört Renk (Moğollar), Güneşin Tahtı (Whisky), Kaos (Hakan Kurşun), Lan N'oldu (Kramp), Mi Kubbesi (Nekropsi), Son Defa (Ünlü); Yılın Şarkısı dalında Akrebin Gözleri (E. Koray), Bişey Yapmalı (Moğollar), Boğazın Üstünde (H. Kurşun), Rüya (Ünlü), Sevenler Ağlarmış (H. Levent), Yak Bizi (Whisky) var. Dünyadan ise Yılın Grubu/ Sanatçısı dalında Amorphis, Neurotic Outsiders, Nick Cave; Yılın Albümü dalında Elegy (Amorphis), Murder Ballads (Nick Cave), Roots (Sepultura); Yılın Şarkısı dalında Henry Lee (Nick Cave& PJ Harvey), Roots Bloody Roots (Sepultura), Until It Sleeps (Metallica) var. Overdose'un seçiminde yardımcı olmak istiyorsanız 0 224 233 90 90 (3 hat) numaralı tefefonu arayabilir ya da PK. 603 Ulucami/Bursa adresine mektup gönderebilirsiniz. Oylamalar 28 Şubat'a kadar sürecek.

[dergi] ↓

25. Kare
Ocak-Mart 1997

Sinema dergisi yapmak, arasıra gecikmeler, aksilikler yaşansa da, en azından on sayıyı doğrultabilmek gerçekten takdire şayan bir durum. Hele ki çıkardığınız dergide "sinema sanatı"na sadece "popüler" açıdan bakmıyorsanız, "artistler"den ziyade kamera hareketleriyle, ışıklarla, görüntüyle, senaryoyla, hadi en basitinden, rejisörle de ilgiliyseniz, gerçekten zor bir iş başarıyorsunuz ve alkışı hak ediyorsunuz demektir. **25. Kare**, tam da bu dergi işte. Ocak-Mart sayısı yine yükünü tutmuş, artık patlama noktasına gelmişken "hadi" deyip bayilere süzülüvermiş. Bu sayının özel konuğu, kapak ("Wild At Heart"tan Isabella Rosselini), arka kapak, on adet de dergi sayfası kendisine ayrılan David Lynch. Sürrealizmden şiddete, Hitchcock'dan Fellini'ye "Lynch düşünceleri", derginin özel bölümünü oluşturuyor. Derginin konuklarından bazıları Wim Wenders ve Rolling Stones, Luis Bunuel, Ayhan Işık... Ayrıca "Eşkıya","Piano", "Rebecca", "Independence Day" gibi filmlerin usta işi çözümlemelerinin yapıldığı yazılar oldukça doyurucu. Zaten bir koşu alacaksınız ama, biz de bir hatırlatalım dedik.

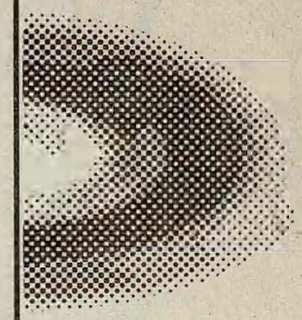

[kitap] ↓

Türk Halk Müziği ve Halk Kültürü
Ümit Kaynar
Ege Yayınları, 214 sayfa

OKUMA PARÇASI
Halk müziğinde "ağız"la yakından ilgili bir özellik de "tavır"dır. Ağız'a göre daha dar anlamlı çalma ve söyleme farklılıklarıdır. Ağız kısmen daha genişçe bir bölgedeki söyleyiş, icra ediş biçimi iken, tavır-tarz daha dar ve belli yörede, hatta belli sanatçılara özgü icra biçimi demektir. Saz-çalgıların çalınışındaki yerel özellikler de tavır, tarz olarak isimlendirilir. "Konya Mızrabı" yöreye özgü çalma anlamında, tavır karşılığı kullanılır. Bu yörenin kendine özgü söyleyiş biçimi de vardır. Yine "Yozgat Tarzı" diye ünlenen bir saz çalma biçimi de özgün bir tavır olarak icracı-araştırmacı-hoca Nida Tüfekçi ile birlikte ünlenmiştir...
Bir "halk çalgısı" olmasına karşın, tüm dünya enstrümanları içinde teknik ve müziksel özellikleriyle en kullanışlı olanlarından biri hiç kuşkusuz ki bağlamadır. (...) Bağlamada her düzenin kendine özgü armonik aralıkları vardır. Tellerin ikisine ya da üçüne birden basarak ve vurarak çalmakla oluşturulan armonik aralıklar çalmaya ayrı bir tad ve güzellik katmaktadır. Düzenlerin belli yörelere özgü olanları ya da yörelere göre değişik adlarla adlandırılanları olduğu gibi, yurdun her yerinde yaygın olanları da vardır. Ayrıca bir grup telin aynı seste olmadığı düzenler vardır ki, bir müzikçi bu düzenlere halkın yalın doğal bir çokseslilik içinde olduğunu ve birçoklarının yıllarca akademik eğitimden sonra öğrendikleri "armoni"yi düşündükçe halkın bu sınırsız estetik ve teknik yaratım gücüne hayran olmaksızın edemiyor.

Moe Joe Blues Band her cuma-cumartesi Harry's Jazz Bar'da her pazar Beyoğlu Hayal Kahvesi'nde Programlar saat 23'de başlıyor...

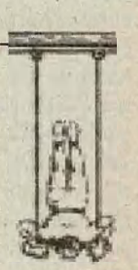

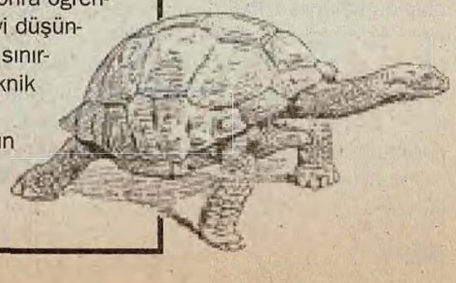

Caz kelimesinin anlamı yıllardan beri yapılan bütün çalışmalara rağmen bulunamamıştır. Bir teze göre bu kelime, "Jazzbo Brown" adlı bir zenci müzisyenin isminin kısaltılmış şeklidir.

Bauhaus ve Peter Murphy CD'lerini haliyle Atlas pasajında, Kod Müzik'te bulabilirsiniz

29.ocak.1996...İstiklal Caddesi Büyükparmakkapı Sokak'tan çıktım. Yerde bir yengeç ezilmiş. Yeni ezilmiş. Peki nereden gelmiş?

Telegram
BJÖRK
(PolyGram/Raks)

"İnsanlar hâlâ remiksi eski yemeğin ısıtılıp yeniden sofraya konması gibi görüyor. Ya da plak şirketinin bir takım ayrıksı şarkıları radyoya daha uygun hale getirmek için buldukları bir yöntem olarak düşünüyorlar." *(Björk, Roll, nüsha 3)* Bir iş çıkışı vaktinin eğlenceli ve geyik DJ'inin tutup da "Telegram" şarkılarından herhangi birini yayının en civcivli anında çalmayacağı kesin. Olsa olsa tedirgin bir yarıgece DJ'i, mutsuzluğuna kapılıp CD player'a rastgele birini atar. Yemek meselesine gelince, dün aynı yemekten yediğimiz doğru, ama kurufasulye değil, balık-rakı takılıyoruz iki gündür. Rakı aynı rakı ama, balığın hazırlanmasında ve mezelerde bariz oynamalar var. Üstelik, aşçı(lar) da değişmiş... "Telegram", "Post"un remiksi, bir şarkı eklenmiş, "Post"tan iki şarkı hariçte bırakılmış. Beher parça mutemet insanlara emanet edilmiş. Kim olduklarını sormayın, biz de tanımıyoruz. Yalnız, vaktiyle Elvis Costello'yla "The Juliet Letters"ı kotaran Brodsky Quartet "Hyperballad"da tam teşkilat çalıyor. Gerisi, bir takım şöhreti az, istidadı bol teknocular... Aşçılar filan değişti ya, bu albümü sevip sevmemeniz de Björk'le hukukunuza değil, damak zevkinizin gelişmişliğine bakar. Mesela, nerde o eski görkemli, kudretli, naif ve çocuk "Army Of Me", nerede bu karanlık, ağır, mesafeli şarkı?.. Hemen her parçada ince işçilikli ses denemeleri, dumanlı hıçkırıklar, çekici, çektiği anda boğucu ritmler... "Dance" tabii ama, daha Bristol temaslı, daha oturaklı, asık suratlı, hüzünlü ve acılı, ama "kaos potansiyeli"ni içinde her daim barındıran bir "iç-dance". Pek tabii, Björk'ün uzak, soğuk, naneli, haylaz "erkek kız" vokali... "Beat turu" atarken ikinci şarkıya düşünce şaşırmayın, Brodsky Quartet'in oda müziği nağmeleriyle karşılaşacaksınız. Ama onlar da son tahlilde rock'a da, Bristol'e de dahil, bütünlüğü bozmayı bırakın, rakı masamızın muhabbetini arttırıyorlar. "Telegram", netice itibariyle bir "ara albüm" tabii ama, asla ve kat'a "gereksiz" değil. Ne de olsa bu, Björk'ün "kendi evinde dinlemek isteyeceği türde bir müzik..." *(Bkz. Roll, nüsha 3)* **M.E.**

Sisters Of Avalon
CYNDI LAUPER
(Sony Türkiye)

Daha bacak kadar tıfılız, "Girls Just Want To Have Fun" diye ortalığın çınladığı zamanlar, sözü geçer bir abimiz 'eleman'larını toplar, anlatır da anlatırdı. Bir gün laf döndü dolaştı, Cindy'ye geldi: "Bakın çocuklar, Cindy ablanız kıyak hatundur, leopar gibi kadındır, bakmayın, sesi de fena değildir, ama 45'lik şarkıcısıdır, bir albümünü döndürmek tahammül hudutlarını aşar." Sonra takılamadık. Arada yadettik, "ya, bir de o vardı" diye, ama o kadar. 93 uzunçaları "Hat Full Of Stars" çıktı, şöyle bir göz attık... Vaki değildir ama, abimiz ufaktan yanılmıştı. Gidip para verip alacak kadar değilse de, bir şekilde elimize geçse, vallahi bir iki çevirirdik. Derken geçenlerde "Sisters Of Avalon" geldi. Evvelemirde, eski cıvıl cıvıl Cindy sesi hepten gitmiş, çın çın ötmüyor Füsun Önal gibi (o sesten şikayet ediyor değiliz), sanki biraz kartlaşmış, kaşarlanmış ve kırçıllanmış. "Albüme adını veren" ilk parça fena değil (esasen, sıkı rock yapmış). İkinci şarkıysa bir Lauper bombası, hatta ve hatta Cindy repertuarının tepe noktası. Ciddi ciddi rock, altta hip-hop, üstten bir yerlerden El Arabia döşemeleri. (Hikayesi de enteresan: Joe, sabah 9-akşam 5 çalışan bir gariban, akşam olunca eve koşturuyor, kılık-kıyafet-makyaj derken, afet-i devran bir hatun kişi olup çıkıyor. Doğru kulübe, dansa!) Eski uçucu hava yok şarkılarda artık, yerlerine, derin, işlenmiş, koyu bir müzik... Aralarda (şan dersi aldığı nasıl da belli) sesinin üst noktalarında gezinti halinde parlak back vokaller ki, insanı yolundan, işinden ediyor. B yüzüne düşünce "Something", "Mother", hele hele "Say A Prayer"! "Leopar kız", Bristol taraflarından geçerken çay molası vermiş, bir cigaralık kalmış, aklında kalanı yazmış, keşke bir karton içseymiş. Son şarkı "Brimstone And Fire" eski Lauper'ı özleyenler için... "Tez"le başladık, "tez"le bitirelim, Roll'un üçüncü nüshasından bir Camille Paglia yorumu: "1985'de Ms dergisi, cici bici şarkıcı Cyndi Lauper'ı yılın kadını seçti. Harika bir yargı: Ucuz numara Lauper hiçbir yere varmadı, oysa Madonna büyüdü, gelişti, metamorfoza uğradı ve muazzam boyutlara sahip bir uluslararası yıldız oldu..." Yanlış "tez"le başladık, "yanlış" tezle bitiriyoruz. Madonna ayrı dava, Cyndi'yi de o kadar büyütmeyelim ama, bu kadar da haksızlık etmeyelim! "Ucuz numara" ne kelime? **M.E.**

52→

Dylan Joan Baez'den bahsederken ne demişti: "Eski günler güzeldi! Seviştikten sonra onun vücudunu Amerikan bayrağıyla kurulardım hep..."

küçük İskender, Neyzen Tevfik için "öldüğünde ruhu katılaşıp iri bir penise dönüşmüş. oh olsun vagina suratlılara" diyor.

Şurda otur, suyu seyret, ben gül alıp geleceğim SİNA AKYOL

Diğer bir düşünceye göre ise, caz kelimesi Fransızcada "hızlandırmak, neşelendirmek" anlamına gelen "Jaser" kelimesinden türemiştir.

Don't Look Back
JOHN LEE HOOKER
(Pointblank / Kent)

Hooker, geriye dönmemeyi öğütlemesine rağmen kendi sözüne pek sadık değil. "Dimples", kaotik ve viski sarhoşu versiyonu ile çok iyi olmuş. Los Lobos'un güçlü eşlikçiliğini daha önce "Healer" albümünde de tecrübe etmiştik. "Frisco Blues" serin ve özlü. Hooker bu sefer basist Ruth Davies ve gitarist Danny Caron'u tercih etmiş. John Lee, sansasyonel konuklardan bıkmış olacak ki, eş dostla kaydetmiş son albümünü. Van Morrison ile evlenme ihtimali hayli yüksek, zira Van'in konukluk olayı gittikçe abarıyor. Morrison aslında "Healer"ın prodüksiyonunu üstlenme niyetindeymiş, fakat planını gerçekleştirmesi bu albüme nasip olmuş. Güvenilir İrlandalı, yıllar geçtikçe daha güzel blues söylüyor, daha güzel gitar çalıyor. Beraber terennüm ettikleri dört parça da birbirine benziyor. Bu da albümü dinlerken biraz sıkıcı oluyor.
Efes Pilsen Festivali'nin gediklisi bluessever Beyaz Türkleri çok memnun edecek bu parçalarda John Lee ve Van, sohbet etmişler. Konular bildik ve ortak: Kahve bağımlılığı, uyuşmak, insomnia vb. Benim favorilerim "Spellbound" ve Hendrix'in güzel blues'u "Red House". **S.K.**

Beavis and Butt-head Do America
Soundtrack
(BMG Türkiye)

Beavis ve Butt-head, ilk olarak 1992'de MTV'de "Liquid Television" programında görünmüşlerdi. Sonra MTV'de gündüzleri kendi programlarını yapmaya başladılar. Dünyada metrekareye düşen yangın miktarı onlarla birlikte fazlalaşınca, gece kuşağına şutlandılar. Bu arada popülariteleri de arttıkça arttı. 93'te toplama "Experience" albümünü çıkarmışlardı. Şimdi de uzun metrajlı bir sinema filmiyle gündemdeler. Film daha buralara gelmedi ama soundtrack'i şimdiden piyasaya çıktı. Önceleri başarısız aşk hayatları olan Beavis ve Butt-head'in bu sefer şeytanın bacağını kırmalarından olacak, seçtikleri müziklerde de rock'tan ziyade funk ağır basmış. "Southern Culture on the Skids"in tekdüze rock'n'roll ezgisisiyle "Rancid with Stubborn All-Stars"ın punk-funk şarkısı kulağa en hoş gelenler. Ozzy Osbourne'nun Moby destekli "Walk on Water"ı, "rapçi" LL Cool J'in "Ain't Nobody"si de şöyle böyle. No Doubt'un, Red Hot Chili Peppers'ın ve AC/DC'nin işlerini onlara yakıştıramadık. Kısaca, en iyisi bile hedefe –ancak– teğet geçen şarkılar; tümden ıskalayan bir albüm. **İ.A.**

Blackacidevil
DANZIG
(Polygram/ Raks)

Danzig adını ex-Misfits ve ex-Samhain vokali Gleen Danzig'ten alıyor. 88'te Danzig I albümü ve satanik göndermelerle dolu "Mother" videosu ile sıkı bir giriş yapmışlardı rock dünyasına. Danzig II ve III albümlerinde de devam ettirdikleri bildik rock'n'roll ve blues rifleriyle kaynaşmış heavy metal müzikleri ilgi çekiciydi. Korn, bilemedin Marilyn Manson özentisi "Blackacidevil" (Danzig V) zaten özgün olmayan (Gleen) Danzig müziğinde tamamen alıntı bir sayfa açıyor. Endüstiriyel rock'un veya modern heavy metal'in kirli ve sert tarafı albümde mevcut ama, saykodelik yüzü, ruhu çok çok uzaklarda. **İ.A.**

II
THE PRESIDENTS OF UNITED STATES OF AMERICA
(Sony Türkiye)

Amerika'nın "adı çıkmış" şehri Seattle, yıllarca tepesinde dolanan grunge kasavetini The Presidents Of United States Of America sayesinde dağıtmaya koyulmuştu geçen yıl. Üç tuhaf adam bu ikinci albümlerinde de neşenin punk'ını yapıyorlar. Formül sabit: Sivri uçlu, kesici ama kan akıtmayan gitar riffleri, yoksul ama tok bir bas, hallice bir davul, kısacası haldır huldur çalan bir trio... İçlerinde öfke yok, ağızlarında ciklet var. Ne çıkar? Eğlendiriyorlar. Zor zamanlarda işe yaramaz ama sıradan günlerde idman niyetine... **D.B.**

In A Bar, Under The Sea
dEUS
(PolyGram/Raks)

Deus, Belçika'nın Anvers kentinten çıkma bir grup. Avrupalılar bir garip; hem buruk, hem cesur. Rock'a biçimini ve ruhunu veren gelenekten, dilden yoksunlar, ama tam da bu yüzden, rock'ın her türünü köklerinden bağımsız bir şekilde dinleyip algıladıklarından dolayı, kendilerini bu müzik türü içinde belli bir türe angaje etmeden, rahatlıkla dolaşıp 'kafalarına göre takılacak' kadar rahat hissediyorlar.
Rock, ama Avrupa rock'ı. Ne Amerikan menşeli olanı kadar sert ve erkeksi, ne de İngiliz rock'ı kadar soğuk ve bulanık. Deus, bu albümde bir nevi Tom Waits–Frank Zappa gibi takılmış. Rahat olmasına rahat, ama aynı zamanda deneysel ve usturuplu bir şekilde çılgın bir albüm bu. Hemen hemen her şarkı kısa, akılda kalıcı melodiler ya da riff'ler üzerine kurulu. Parçanın hiç beklenmedik bir yerinde hava birden değişiyor, başka telden çalmaya başlıyorlar. Sonra bir başka tele sıçrıyorlar. Ama bütün bu sıçramalara rağmen, Deus parçaları aynı zamanda bütünlüklü birer şarkı olarak kalmayı da başarıyor. Dağılıp gitmiyorlar.
Deus'u dinlerken, erken Pink Floyd dönemi sound'unun da, Tricky sound'unun da izlerini görmek mümkün ama, dediğim gibi, bu türlerin arasında öylesine rahat, öylesine serserice dolaşıyorlar ki, sonunda ortaya bir Deus sound'u kalıyor. Günümüzün popüler tarzlarına benzemiyor, uyarmak gerek! Ama albüm dönmeye başladığında birden duymaya alıştığınız tüm tarzların dışında, taze bir sound'la karşılaşıyorsunuz. Bir anlamda kulağınızın pasını siliyor, müzik beğeninizi yeniliyor. Deus müziğinde her şey yerli yerinde ve tutumlu kullanılmış. Sample'lar bile genel havayı etkileyecek kadar önplana çıkmıyor.
İki ay gecikmiş bir kaset yazısı ancak böyle, dağınık olur işte. Ama sanırım meramımı anlatabilmişimdir. Deus kaçırılmaması gereken bir albüm. "Kıta Avrupası" çıkışlı grupların rock yapabileceklerine dair inancınız yoksa Deus'la tanışın, bu fikrinizden utanacaksınız. **O.G.**

Özdemir Erdoğan'ın Hilton'daki şovları son buluyor. Yerine Darvaş başlayacak. (Nisan, 1972)

İyimser bir duvarcıyım her gün bir tuğla düşürüyorum elimden.
Edip Cansever

Bugün ağam sudan soğuk bakıyor Halk türküsü

Başka bir düşünceye göre de, eskiden zenciler ilkel aletlerle müzik yaparken aralarında "Jazzuah" diye bağırdıkları için bu müzik türüne caz adı verilmiştir.

Broadway & 52nd

Us3

(EMI/Kent)

Geoff Wilkinson lokomotifindeki Us3 katarının dünyanın caz köşesinden yola koyulması 90 başlarına rastlıyor. "Şu acid-jazz da neyin nesi?" ya da "caz müzik nerelerde oynuyor?" sorularının cevabını merak ediyorsanız, Us3'nin "Broadway & 52nd" adlı 1996 tarihli albümleri biçilmiş kaftan. Albümün göze çarpan en büyük özelliği –ekibin "Hand on the Torch" adlı ilk albümlerini de göz önüne alırsak– tedirgin edici, gerilimli, koyu bir ortamın varlığını duyumsamamıza neden olarak, müziğin dans ekseninden çıkıp felsefik bir boyuta ulaşması. Sözlerin entellektüel bir protest söylem yüklenmesi rap müzik ('rap' teriminin artık bir tür vokal tarzı olduğunu kabul ederek 'rap müzik' demenin gerektiğini düşünüyorum) ile girdiği ilişkinin bir sonucu iken 'rap'in –yani vokalin– sözlerdeki karamsarlığını ve kızgınlığını yansıtmaması, aslında caz müzik içerisindeki insan sesinin (ilk etapta 'scat'daki anlamsız söz kurgularını akla getirebiliriz) enstrümental eşlik kabulünden orkestra ile bir bütün olarak kurgulanması, Us3'yi türü içerisinde sağlam bir şekilde konumlandırıyor. Müziğin ana temasını oluşturan kısa temalı melodiler (riff) ve hacimli, yer yer değişken ritmler nefesli enstrüman soloları ile desteklenerek rap için de paha biçilmez bir atmosfer oluşturuyor. Arka fondaki nefeslinin kurduğu melodinin üstüne başka bir nefeslinin doğaçlama girmesi, caz müziğinde hardbop, free-jazz döneminden beri taşınan bir üslup, ki Us3 böylelikle kendi hologramını yaratıyor. Wayne Shorter'ın "Indian Song" adlı parçasından bir sample içeren "Snakes" ve kuvvetli bir ritm kurgusuna sahip "Sheep" albümde öne çıkıyor denebilir ama, bu aslında albümün tümüne de haksızlık olur. İyi tahlil edilmiş ve kurgulanmış, ticari kaygılar gözardı edilerek kotarıldığı rahatlıkla söylenebilecek bir albüm ile karşı karşıyayız. Günümüz dünyasının caz köşesine hoş geldiniz. ***C.S.***

Gettin' X-Perimental Over U

ZIP

(Verve/Raks)

ZIP'in hikayesi esasen "Paris'te üç Amerikalı"nın hikayesi. Üçü de Fransız hatunlarla evli. Gitarcı Paul Breslin, basçı Marten Ingle ZIP'in iki demirbaşı. Ekibin başını 67 yaşındaki trombonçu ve bas-trompetçi Mike Zwerin çekiyor. Eli erdiğince cazın bütün istasyonlarına uğrayan, zamanında Miles Davis'e (hem de "Birth Of The Cool" zamanları), Lester Young'a yarenlik eden Ukrayna asıllı Zwerin, Kurt Weill eserlerinden punk'a kadar her naneyi yedi, gönlünce müzik yaptı yıllar boyunca. Ayrıca yazdı. Bir sürü dergi ve gazetenin sayfalarında kalemiyle müziğe hizmet verdi (Boris Vian'ın caz yazılarını İngilizce'ye çeviren de kendisi). Zwerin, 15 senelik ZIP tarihinin (86'da İstanbul'a da geldiler) bu yegane albümünde eski köye yeni adet getiriyor: Acid-swing. 30'ların, 40'ların dumanlı salonlarından 90'lara bir modem bağlantısı... Bol swingli şarkılara Erwan le Marc'hadour isimli Bröton keyboard'cunun ve kompütercinin yardımıyla iliştirilen modern dans davetiyeleri... Be-bop'tan rock'a, blues'dan funk'a kuvvetli zehirler ihtiva eden bir deney tübü "Gettin' X-Perimental Over U". Öyle bir albüm ki, caz yapanlardan ziyade caz dinleyenlerde rastlanan o yanına varılmaz havaları daha ilk dakikada yerle bir ediyor. Count Basie'nin, Lester Young'ın temaları üstüne (Şeyh Şamil'e Ceylan misali) yazılan zekice lirikler, havai rock gitarlar, dans temelli davullar, elektronik beat'ler ve koyu kıvamlı vokaller Zwerin'in deyişiyle "mutlu bir kaza"nın mühim göstergeleri. Swing alalım derken eldeki cazdan olmak da var, haber verelim. Bize göre hava hoş, hatta çok beğendik. ***D.B.***

Beneath The Surface

INCOGNITO

(Talkin'Loud/Raks)

Dj Gilles Peterson'ın müziğin farklı stillerini kaynaştırması kaygısıyla ortaya koyduğu "işbirliği" sonucu; yeni bir dans müziği felsefesi ve türü ortaya çıktı. Bunun somutlanması ise yine Peterson'ın isim babası olduğu Talkin'Loud. Incognito'nun "Beneath The Surface" adlı albümü de Talkin'Loud etiketiyle karşımızda. Grubun ön adamı ve prodüktörü Jean-Paul (Bluey) Maunick'in yanısıra, albümde ayrıca Us3 ekibinde de yer alan Ed Jones (saksofon) ve Alexander Pope Norris'e (trompet) rastlıyoruz. Incognito, aslında ortaya çıkışının üstünden on küsur yıl geçmiş bir grup ve ilk albümleri "Jazz Funk With BPM's". Grubun yeni albümünü dinleyince açık bir fark seziyorsunuz, 1990 tarihli "Glide" adlı parçanın üzerinden altı yıl geçmesine rağmen bu güçlü ekibin böyle bir albüme imza atmasını yadırgıyorsunuz. "Beneath The Surface"de popcaz etkileri görülmekle beraber, tamamen soul müziğe yaslanmış bir albüm. 1996 tarihli olduğuna bakmayın, geniş bir zaman dilimi içinde herhangi bir döneme oturtabilirsiniz. Talkin'Loud içindeki Ace of Clubs, Young Disciples, Steps Ahead, Jalal, Transphonic vb. grupları düşününce, Incognito'nun bu albümü ile onların yanına pek yakışmadığı söylenebilir. Soul müziğin yegane dayanağı baladlar, arkada zengin bir yaylı orkestrasyon (New York City Strings) ile desteklenerek sunulmuş. Lafı uzatmaya gerek yok, bir üçüncü iş olarak dinlenebilir. ***C.S.***

Rolling Stones uçmak isteyenler için, Doors çoktan uçmuşlar içindir. JIM MORRISON

Kısacası, dünyada milyonlara hitap eden caz müziğinin kelime anlamı, bütün çalışmalara rağmen bulunamamıştır.

Günlüğünde "perşembeleri sevmem" diye başlayan bir roman yazacağını söyleyen Oğuz Atay, "Tehlikeli Oyunlar"ın muhtelif yerlerinde üç kez "perşembeleri sevmem" diyor.

Jesus Christ Superstar
ANDREW LLOYD WEBBER
(PolyGram / Raks)

Madonna nelere kadir! Demek ki Webber'in "bütün eserleri"ni bandrollü dinleyebilmek için Evita rolüne bir "süperstar"ın soyunması lazımmış... Vaktiyle el altından çok alışverişi yapılan, "Tommy" ve "Hair"le beraber üç büyüklerden biri olan "Jesus Christ Supertar", nihayet –96 versiyonuyla– "plakçımız"da! Fena söylememişler. İsa daha iyi olabilirmiş, Judas gayet iyi. Çeşitli şarkılara serpiştirilen bir takım temaları tanıyacaksınız, birini yıllar evvel Füsun Önal "aranje" etmişti mesela. "Gerilim"i de iyi tutturmuşlar, hele İsa'yla Judas'ın ağız dalaşına girdikleri sahnelerde. Bizim favori bölümümüz, İsa'nın 39 kez kırbaçlandığı, 39'a yaklaştıkça müziğe abandıkları "39 Lashes" bölümü. Bu versiyonun asıl sürprizi: King Herod rolündeki Alice Cooper var! Western salon müziği (Red Kit'te birörnek kızların ellerini bellerine koyup sahnede bir sağ bacaklarını, bir sol bacaklarını kaldırıp indirdikleri, ak sakallı muzip ihtiyarların kemanlarıyla zıpladıkları o "dance" şarkıları), gotik rock ve Broadway usûlü caz karışımı tuhaf (ama "şık") bir şarkı döktürüyor... Kapaktaki şarkı sözlerine pek itimat etmeyin, zira tam metin değil, bir şarkıyı yarıda kesip üç şarkı sonrasından balıklama dalıveriyorlar, aradaki şarkılar güme gidiyor. Allah'tan bunu bandın bizzat kendisinde uygulamamışlar. Neticede, elbette "Evita"ya alternatif olarak salık verilebilir ama, kimi yerlerinde "Neşeli Günler"i anımsatan oldukça eskimiş bir rock'la karşılaşıyoruz. Eski, ama hâlâ bir takım güzellikleri var tabii. Arşivciyim, mecburum diyorsanız, âlâ... (Kapitalizmin ortasına düşmüş İsa için "toplumsal gerçekçi" gözlüklerinizi takmanız fevkalade faydalı olabilir.) ***M.E.***

High School High
Soundtrack
(WEA / Balet)

Filmin neye benzediği fragmanının paçalarından akıyordu: İyi niyetli öğretmen, "serseri", "düzendışı", "tehlikeli" öğrencilerin "toplama kampı"na, şehrin en "namlı" okuluna tayin edilir. Yılmaz yıkılmaz, gecesini gündüzünü onları "adam etmeye" verir. Bu minval üzre binbir film var ya, aslolanı Sidney Poitier'nin oynadığıydı elbet. Sonra "tema"nın suyu çıktı. "High School High"dan bir evvel, Michel Pfeiffer "hoca" rolüne soyunmuştu. Film kıytırıktı gerçi ama, soundtrack'ten öyle bir parçayla yüklendiler ki piyasaya, bütün pazarlama dertlerini unuttular. Coolio'nun "Gangsta's Paradise"ı filmi sırtladı götürdü. Hemen söyleyelim, "High School High"da "Gangsta's Paradise" bulamayacaksınız. Hiçbir şey bulamayacaksınız. Bir takım radyolarda saat başı çalınıp duran, bizi cin ifrit eden, The Braids imzalı o içler acısı "Bohemian Rhapsody" faciasını sevdiyseniz, o başka. Method Man, D'Angelo, De La Soul gibi isimlere aldanıp ucuz rap dinlemeyin... Ama şurası muhakkak ki, kolejli bir ergen, babasının cilalı arabasını yürütüp –"cıs tak"– Bağdat Caddesi–sahil turları yaparken, arabanın teybinden bu albümü birkaç hafta eksik etmeyecektir. ***M.E.***

Song Review - Greatest Hits Collection
STEVIE WONDER
(Motown / Raks)

Önce onu "küçük harika" olarak bildik. Sonra Emrah gibi büyüdü. 1965 "Uptight" albümünden 1995 "Natural Wonder"a dek Motown çıkışlı tüm albümlerinin en çok iş yapan parçaları bu albümde bir arada. "Superstition", "Living For The City" gibi önemli ve lezzetli parçaların haricinde Rıza Silahlıpoda repertuarının demirbaşı, org çalabilen yurdum insanının 80'lerdeki birinci tercihi "Acesko tusey alavyu" ile dönemin lise gruplarının Milliyet yarışmasında sıkça icra ettiği "Part Time Lover" gibi samandan sentetikler de var. Wonder, güneşli armonikasını fırsat buldukça çalmış. Beatles, Ray Charles ve Jamiroquai arasındaki bağlantıları keşfetmek, anılarınızı tazelemek için ideal. Gün güneşliyse walkman'de de iyi gidiyor. ***S.K.***

Best of Volume 1
VAN HALEN
(WEA/ Balet)

94'deki "Balance" albümü özellikle ABD'de çuvalla satınca, Van Halen da 11 albümlük diskografyasının sonuna "Best Of"unu ekleyiverdi. Bir nevi intro vazifesi de gören Eddie Van Halen solosu "Eruption"la açılıyor albüm. Ardından "Ain't Talkin' 'Bout you", "Jump", "Right Now", iyi kötü Van halen hitleri sıralanıyor. Kapanış parçalarında Sammy Hagar yerini baba adam David Lee Roth'a bırakmış. "Can't Get This Stuff No More" filan Roth'la kotarılmış. Kurulduğu 78'den beri ilk günkü müziğini yapan bir grup Van Halen. Alan memnun satan memnun. LA sound'un parlak vokalini, yüzeysel melodilerini ve tiz lead gitarlarını seviyorsanız, bu albüm mükemmele yakın bir seçim. Ama bize sorarsanız, "Tanrı onları korusun, bizden de uzak tutsun". ***İ.A.***

Hits & Misses
JONI MITCHELL
(WEA/Balet)

Senelerin Joni Mitchell'ı geçen senenin sonlarında yeni bir albüm değil ama, en az yeni bir albüm kadar kıymetli iki güzel özet armağan etti müzik alemine. 29 senelik emeğin ürünü 29 şarkı. Önce bu işin alfabesini yeniden yazdı, ilerleyen yıllarda kendi bulduğu harflerle iyice derinlere daldı Joni Mitchell... Nick Drake, Tim Buckley, John Martyn gibi folktan caza doğru yollar katetti. Ortaya çıktığı 60'ların sonlarından itibaren bütün kadın şarkı yazarlarına ilham kaynağı olan Mitchell, bugünlerde ne yazık ki gırtlağından amansız bir hastalığa tutulmuş durumda... Sıhhatine kadeh kaldırarak uzun geceler boyu dinlenecek iki albüm "Hits" ve "Misses". İlkinde genellikle ilk yıllarının ürünleri, çiçek çocuklarının baştacı olmuş şarkılar yer alıyor. Mesela Woodstock için yazdığı ve Crosby'lere verdiği "adak" şarkısını okuyor. Unutulmaz "Ladies Of The Canyon" albümünden, "Woodstock" dışında, "Big Yellow Taxi", "The Circle Game" gibi hitler de mevcut. 71 tarihli "Blue" ve 74 tarihli "Court and Spark"dan "Hits"e üçer şarkı intikal etmiş. "Hits"teki en yeni şarkı 91'e ait "Come In From The Cold". Ama asıl yeni, daha doğrusu tek yeni şarkı bugüne kadar hiç yayınlanmayan bir 67'li: "Urge For Going"... İkinci albüm "Misses"da ise daha ziyade Mitchell'ın caz dünyasıyla irtibata geçtiği dönemlerin şarkıları mevcut. Jaco Pastorius ve Wayne Shorter'ın büyük desteklerinin yer aldığı 76'daki "Hejira" ve 79'daki Charles Mingus'un anısına ithaf ettiği "Mingus" albümleri birer örnekle "Misses"a dahil olmuş. "Misses", sık rastlanan "B Sides" usulü bir toplama değil. Az satan, hiçbir zaman popüler olmayan, zaten popülerlik amacı güdülmeden ortaya konan albümlerden yapılan bir seçki. Bir tür "Another Side Of Joni Mitchell". Suzanne Vega'nın, Fionna Apple'ın, özellikle de Tori Amos'un kökleri var "Hits" ve "Misses"da... ***D.B.***

birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzon

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Spice Girls** Spice
2. **Evita** Soundtrack
3. **The Beautiful South** Blue Is The Colour
4. **Celine Dion** Falling Into You
5. **The Lighthouse Family** Ocean Drive
6. **Jamiroqai** Travelling Without Moving
7. **Manic Street Preachers** Travelling Without Moving
8. **Simply Red** Greatest Hits
9. **George Michael** Older
10. **Toni Braxton** Secrets

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Skunk Anansie** Stoosh
2. **Oasis** (What's The Story) Morning Glory?
3. **Suede** Coming Up
4. **Space** Spiders
5. **Backstreet Boys** Backstreet boys
6. **Oasis** Definitely Maybe
7. **Baby Bird** Ugly Beautiful
8. **Underworld** Second Toughest In The Infants
9. **Sleeper** The It Girl
10. **Ash** 1977

AMERİKA ALBÜMLER

1. **No Doubt** Tragic Kingdoom
2. **Romeo And Juliet** Soundtrack
3. **Celine Dion** Falling Into You
4. **LeAnn Rimes** Blue
5. **Toni Braxton** Secrets
6. **The Preacher's Wife** Soundtrack
7. **Evita** Soundtrack
8. **Space Jam** Soundtrack
9. **Bush** Razorblade Suitcase
10. **Alanis Morisette** Jagged Little Pill

MEMLEKETTE ENÇOK SATANLAR

YABANCI

1. **Evita** "Soundtrack" (WEA/Balet)
2. **No Doubt** Tragic King (BMG Türkiye)
3. **Loreena McKennit** Mask And Mirror (WEA/Balet)
4. **Toni Braxton** Secrets (Sony Türkiye)
5. **Julio Iglesias** Tango (Sony Türkiye)
6. **Celine Dion** Falling In Love (Sony Türkiye)
7. **Secret Garden** Songs From Secret Garden (Polygram/Raks)
8. **Fugees** The Score (Sony Türkiye)
9. **Kenny G** The Moment (WEA/Balet)
10. **Alanis Morissette** Jagged Little Pill (WEA/Balet)
11. **Loreena McKennitt** The Visit (WEA/Balet)
12. **Khaled** Sahra (Polygram/Raks)
13. **Pet Shop Boys** Bilingual (EMI/Kent)
14. **Space Jam** Soundtrack (WEA/Balet)
15. **R.E.M.** New Adventures In Hi-Fi (WEA/Balet)
16. **Power Hits 1996** (BMG)
17. **Jamiroquai** Travelling Without Moving (Sony Türkiye)
18. **Simply Red** Greatest Hits (WEA/Balet)
19. **Pearl Jam** No Code (Sony Türkiye)
20. **George Michael** Older (Sony Türkiye)

YERLİ

1. **Eşkıya** Soundtrack (BMG)
2. **Ayna** Gittiğin Yağmurla Gel (Erol Köse)
3. **Muazzez Ersoy** Nostalji 2 (Neşe/Raks)
4. **Şebnem Ferah** Kadın (Karma/Raks)
5. **Ebru Gündeş** Kurtlar Sofrası (Marş/Raks)
6. **Ahmet Kaya** Yakamoz ve Yıldızlar (S/Raks)
7. **Yaşar** Divane (Lirik)
8. **Sibel Alaş** Fem (Sony)
9. **Yeni Türkü** Her Dem... (BMG)
10. **Grup Yorum** Marşlarımız (Kalan)

Raksotek, Megavizyon, Mephisto'dan derlenmiştir

ROLL DİSKO

Aksak Nafile
Ayna Gittiğin Yağmurla Gel
Baba Zula Tabutta Rövaşata
Bauhaus In The Flat Field
Chuck D Autobiography of Mistachuck
David Bowie Man Who Sold The World
Erkan Oğur Bir Ömürlük Misafir
Fugees The Score
Jack Pioneer Soundtracks
Khaled Sahra
Nico Camera Obscura
Noir Désir 666 667 Club
Page & Plant No Quarter
Peter Murphy Deep
Prince Emancipation
Radio Tarifa Rumba Argelina
Rusted Root Remember
Sex Pistols Filthy Lucre Live
Teoman Teoman
Tricky Pre-Millenium Tension

ZİHNİ / AKMAR

1. **Urban Speices** Listen
2. **Soundscape** Life Force
3. **Morcheeba** Who Can't You Trust
4. **Bush** Razorblade Suitcase
5. **Kula Shaker** K

ÇALINTI & KARGA

1. **Marilyn Manson** Anti-christ Superstar
2. **Prodigy** Breathe
3. **Nusret Fateh Ali Khan** Shahbaaz
4. **Birth Control** No Drugs
5. **Mountain** Twin Peaks

DETONE (DENİZ) / ATLAS

1. **Garbage** Milk "Remixes"
2. **I Shot Andy Warhol** Soundtrack
3. **Rebirth Of Cool Vol. 6**
4. **Martin Denny** Exotic Sounds
5. **Fun Lovin' Criminals** F.L.C.

KOD MÜZİK / ATLAS

1. **Tricky** Pre-Millenium Tension
2. **Prodigy** Breathe
3. **Wipe Out 2097** Soundtrack
4. **Transglobal Underground** International Times
5. **Bush** Razorblade Suitcase

IMAGINE / BEYOĞLU SİNEMASI

1. **Jaco Pastorius** Live In New York
2. **Iggy Pop** Naughty Little Doggie
3. **Alice In Chains** Unplugged
4. **Trainspotting** Soundtrack
5. **Jamiroquai** Travelling Without Moving

Topkapı tezgahı

Siirtli Rıza Gültekin altı yıldır Topkapı'da seyyar tezgahta satıcılık yapıyor. Günde 30'la 100 arası kaset satıyormuş. Son bir ayda en çok sattığı albümler, İbrahim Tatlıses, Mahsun Kırmızıgül, Küçük İbo, İbrahim Erkal, Arif Sağ-Belkıs Akkale'nin son albümleri... Rıza Gültekin bu albümlerin çok sattığını söylüyor ama kendisi başkalarına takılıyor. Onun gönlünde Orhan Abi var ama son albümünü "tırışka" buluyor. "Abi Ferdi'nin son kaseti çok güzel. Ben Orhan Abi'yi çok seviyorum ama son kaseti kötü, aynı pop şarkıcıları gibi. Müslüm hep aynı, hiç değişmiyor, ben çok seviyorum. Bir de Seyfi Doğanay güzel abi. Azer Bülbül'ün son kaseti iyi değil. Ama "Ben Babayım" çok güzeldi, hala daha dinliyorum..."

Topkapı'da Kaleçi'nde beş yıldır kaset satan Malatyalı İsmail Çağlar popçulara fena gıcık. Popçuların kasetlerini satıyor ama "ekmek parası" diye sineye çekiyor. Roll için müzik mevzuunda yorumlarına ihtiyacımız olduğunu söyleyince İsmail Abi diyor ki, "Kardeşim bizim buralarda sizin bildiğiniz sanatçılar satmaz. Kimin satacağı bellidir. Her gün televizyona çıkanlara buralarda pek pirim verilmez. Sevmeyiz yani. Mesela Küçük İbo satıyor ama arabesk okuduğu için satıyor. Hıyar sanki elli yaşında da ayrılık acısı çekiyormuş. Bir de Arif Sağ'a bir soruverin deyin ki kasetçiler arasında bir laf dolaşıyormuş. Aşık Mahsuni Şerif "Zevzek" türküsünü onun için yapmış. Acaba doğru mu? 'Belinde silah kimi kurtardın' diye ona laf atıyormuş. Bizim kulağımıza öyle geldi." Son bir ay içinde İsmail Abi'nin tezgahında en çok satan albümler şunlar: Mahsun Kırmızıgül, Muazzez Ersoy, İbrahim Erkal, Seyfi Doğanay, İbrahim Tatlıses, Küçük İbo... İsmail Abi'nin beğeniyle dinlediği albümler de şunlar: Ferhat Tunç - Kanı Susturun, Yavuz Bingöl - Sen, Türkülerini Söyle, Azer Bülbül - Ben Babayım, Mahsuni Şerif - Çağrı, Arif Sağ - Umut.

Erdal Kızılçay'ı çoğu kişi "Bowie'nin basçısı" olarak tanıyordu. Orkestraların revaçta olduğu zamanlara yetişmiş daha eskiler için İstanbul Gelişim'in altın çocuğuydu, hatta İlhan İrem'in birçok 45'liğinde aranjör olarak onun parmağı vardı. Ama ne olursa olsun Mazhar Fuat Özkan "Mazeretim Var Asabiyim Ben" albümünü yayınlayana kadar bir "muamma"ydı Kızılçay. MVAB'nin düzenlemelerini yaparak MFÖ'yü rock'a tekrar kazandırırken kendini de "görünür" kıldı. Sonunda sıra geldi kendi albümüne. Kendi ifadesiyle "kimseye benzemesin, kimsenin etkisi altında kalmasın diye beklettiği" "Fahrünisa"ya... Erdal Kızılçay "çeyrek asır" süren bir "Avrupa turnesi"nin ardından artık İstanbul'da. Epeydir yolu düşmüyor da olsa doğup büyüdüğü Kasımpaşa yakınlarında bir yerlerde... Erdal Kızılçay'a her şeyi sorduk... Jaco'yu, David'i, kısacası dostlarını, Kasımpaşa'dan İsviçre'ye uzun müzik yolculuğunu ve albümü "Fahrünisa"yı "ayrı ayrı" anlattı...

Erdal Kızılçay

Elinde valizi...

Kasımpaşa'da büyüdüm. Yedi yaşımda yetim yurduna gittim, Yakacık Yetiştirme Yurdu'na... İlkokulu orda bitirdim. Çünkü babam vefat etmişti. Annem de ağır bir hastalığa yakalandı. Fakirdik. Sekiz yaşımda keman çalmaya başladım. Müzik hocamız kabiliyetimi farketmişti. Kulağım çok iyidir. Benden beş yaş büyük ağabeyim İstanbul Belediye Konservatuarı'na girmişti talebe olarak. O da bana yavaş yavaş solfej öğretmeye başladı. Ben ilkokulu bitirdiğim vakit okumaya devam etmek istemiyordum, çalışıp anneme yardım etmek istiyordum. Ama ağabeyimin zoruyla konservatuara girdim. 1962 senesinde, 12 yaşındayken... Keman, trombon, piyano, derken Beatles'la birlikte gitar öğrendim. Şarkı söylemeye, beste yapmaya da başladım. 14 yaşında profesyonel oldum. Yeniköy'de Orhan Günşiray'ın Batı Restaurant diye bir yeri vardı. Orada bir orkestrada piyano çalıyordum. Hepsi benden yaşlı insanlardı, ama ben onlara aranjman filan yapıyordum. Turhan Eteki vardı orkestrada. O yıllardan hatırladığım mekanlar arasında Şişli'de Gold Finger var mesela. Kent sinemasının altında bir lokaldi. Orada çalardık. Yazın da Fenerbahçe'de filan yazlık lokallere taşınırdık. Tam Durul Gence'nin, İsmet Sıral'ın zamanlarında 67-68'de Damlalar diye bir grubumuz vardı. Artık müzik mesleğim olmuştu. Ahım şahım bir para kazanmıyordum. Ama konservatuarı tam bitiremedim, aslında bitirdim gibi oldu, zaten sınıf atlayarak ilerliyordum. 69'da yurtdışına gittik orkestrayla beraber. Hâlâ İsveç'te yaşayan Turhan Eteki'nin orkestrasıydı. Beni ve Atilla Şereftuğ'u seçmişti. Atilla'yla kardeş gibi büyüdük beraber. O orkestrayla çeşitli lokallerde aylık programlar yapıyorduk. O yıllarda listelerde ne varsa onları çalıyorduk, hit-parade müziği. Almanya, İsviçre, Norveç.. Böyle çeşitli memleketlerde döndük durduk.

Yine hep klişe müzik

O yıllarda akşamları çalıştığımız için pek konserlere gidemiyorduk ama bütün çıkan grupları çok iyi takip ediyordum. Crosby Stills & Nash, Emerson Lake & Palmer, Chicago plakları, bu arada Sergio Mendes, Antonio Carlos Jobim... Bunun dışında Coltrane'lerden Ralph Towner'lara kadar bayağı bir caz da dinliyordum. Bu iş 72'ye kadar sürdü. 72'de Atilla'yla beraber Türkiye'ye döndüm. İstanbul Gelişim Orkestrası vardı o zamanlar. O orkestradan Neco, Uğur Başar ve Garo Mafyan askere gittiler. Denk geldi, Atilla Garo'nun yerini aldı, rahmetli Onno Tunç Uğur'un yerine basçı girdi, ben de Neco'nun yerine şarkıcı olarak, hem de tromboncu, kemancı ve flütçü olarak orkestraya dahil oldum. Birkaç sene birlikte çok iyi müzik yaptık. Ama gene hep klişe müzik. Maalesef. Fakat en iyisini yapardık. İlk olarak İstanbul Gelişim'le Maçka Oteli'nde çalıştığımızı hatırlıyorum. Fenerbahçe'de Altın Raket diye bir yazlık kulüp, sonra Pangaltı'da Gala Kulüp... 75'te askere gittim, dönüşte de 77 senesinde Avrupa'ya gittim. Tamamen kaldım artık, 20 sene boyunca.

Anadolu'da yapılan müzikleri, aşıkları, Veysel'i de hiç dinlemezdim. O "American" müzik tarzıyla bayağı tutulmuştuk. Klişe müzik yapıyorsunuz diye bizi tenkit eden arkadaşlara "Kolaysa sen de yap" filan derdik.

Bu tür orkestralarda olduğum yıllar, doğrusunu söylemek gerekirse, Anadolu pop gibi akımlarla hiç alakam olmadı. Anadolu'da yapılan müzikleri, aşıkları, Veysel'i de hiç dinlemezdim. O "American" müzik tarzıyla bayağı tutulmuştuk. Anadolu pop veya rock sound'unu yapanlar da pek doğru yapıyor muydu bilmiyorum. Biz daha çok müzikal olarak bakıyorduk olaya, öyle eleştiriyorduk. Sanki en iyileri biziz de onlar kötüsünü, yanlışını yapıyorlarmış gibi. Belki o tarzlar da daha iyi yapılıyor olsaydı bakışımız değişirdi. Biz de kendimizi koruyorduk esasında. Klişe müzik yapıyorsunuz diye bizi tenkit eden arkadaşlar da olmuştu tabii. "Kolaysa sen de yap" filan derdik. Sonradan farkına vardım bazı şeylerin. Yaşın ve tecrübenin verdiği bir şey. O gün o orkestrada çalışan ve bugün aranjör olarak isim yapmış insanlar var. O zaman küfrettikleri şeyleri şimdi kendileri yapıyor.

77'de orkestrasız, tek başıma gittim yurtdışına. Kendimi ispat etmem lazımdı. İsviçre'nin Neuchatel kentinde yerleşmiştik. Bir orkestraya girdim, ama 80 senesinde artık çok sıkıldım, bıraktım. Artık yapmayacağım bu işi dedim. Kendime elektronikle ilgili bir dükkan açtım. Dükkan çalışırsa, hiç olmazsa istediğim müziği yapabilirim diye düşündüm. İyi bir karar vermişim. O sırada o dükkan beni biraz rahatlattı. Gerçekten de caz-rock yapan gruplar kurdum. Üç tane grubum oldu. Nice Weather'dı ilk grubumun adı. Daha çok Jaco Pastorius'un basçı olarak üzerimde çok etkisi oldu. Jaco arkadaşımdı. Çok büyük basçıydı, rahmetli oldu ama kimse onu geçemezdi ve geçemez...

→57

Jaco'yu öldürürcesine dövdüler

1978'de Weather Report konserine gitmiştim. Konser bitti, hemen müzisyenler odasına gittim, zar zor girdim içeri. Direkt Jaco'nun yanına gittim. Yaptığı şeylerin harika olduğunu söyledim, tanıştık, karşılıklı adreslerimizi aldık. Telefonlaşmaya başladık, bazı parçalarımı ona gönderdim. Tekrar İsviçre'ye geldiğinde bende kaldı. Berlin'de, Frankfurt'ta bazı konserlerine gittim, bana yakın nerelerde konser veriyorlarsa gidip seyrediyordum. En son İsviçre'ye geldiğinde Jaco artık bayağı sapıtmıştı. Alkolikti ve çok drug kullanıyordu. Çok mutsuz bir insan olmaya başlamıştı. Beni Bern'e, kaldıkları otele çağırdı. Benim de o akşam bir stüdyoda işim vardı, ertesi gün gelebileceğimi söyledim. Gittiğimde birkaç tane polis kapıdaydı. Jaco meğerse kapıları kırmış, cam çerçeve her şeyi altüst etmiş, çekmiş gitmiş... Polisler onu arıyorlar. Bana sorular sormaya başladılar "neredesin" diye...

En son, David'le New Jersey'de prova yaptığımız bir sırada arkadaşlar parkta Jaco'yu görmüşler. Ben göremedim maalesef. Parkta yaşıyormuş artık. Provalara gelmek istediğini söylemiş. Çocuklar "pek gelmesin" dediler, "normal değil" dediler, "gelirse provayı bozar, David çok sinirli..." Ben de onların fikrine kapılarak gelmesini istememiştim. Şimdi çok üzülüyorum öyle bir karar verdiğime. Ondan sonra da bir daha göremedim. 87'de vefat etti.

Kendini bayağı dağıtmış. "Öleceğim" diyormuş herkese. Devamlı kulüplere gidip zorla sahneye çıkıyor, müzisyenleri itip enstrümanları çalmaya başlıyormuş. Gitarcıya gidip o öyle çalınmaz, böyle çalınır diyormuş, davulcuya, basçıya aynı şeyleri yapıyormuş. Mikrofonu alıp şarkı söylemeye başlıyormuş. Tabii istenmiyordu hiçbir yerde. Bir akşam Miami'de gene böyle olay çıkarttığı, milleti rahatsız ettiği bir bara tekrar girmeye çalışıyor. Kapıdaki bodyguard girmemesini söylüyor, itişiyorlar, küfürleşmeler başlıyor. Jaco'yu öldürürcesine dövüyorlar orada. İki gün koma halinde hastanede kalıyor. Hatta ben hastaneye telefon ettim. Telefona vermediler ailesinden biri değilim diye... Gözleri filan da darbelerle kör olmuştu. Öyle öldü. Tıp raporunda da öyle zaten; "öldürme biçiminde dövme; dövüldü ve kafası yere vuruldu" diye yazılmış rapor... Çok aptalca bir ölüm, 36 yaşındaydı daha... Ben çok dahi insanları bağdaştırıyorum birbirine, Gershwin, Mozart hep o yaşlarda öldüler... Benim için katiyyen bitmeyecek o arkadaşlık, o saygı. Bir sürü insan onun sayesinde yükseldi. Joni Mitchell gibi bir şarkıcı bile onun sayesinde tekrar kendini buldu. Ben tanımıyordum Joni Mitchell'ı, Jaco sayesinde tanıdım. Ian Hunter'ı, Pat Metheny'yi de onun sayesinde tanıdım. Weather Report bile Jaco girdikten sonra bambaşka yerlere gitti...

Ben de onun gibi bas çalmaya çalıştım hep. Çaldım veya çalamadım, o ayrı. Notas diye çok sevilen bir caz-rock grubuna girmiştim Lozan'da. Birdenbire grubun yapısı değişti. O zamanlar şalvar giyiyordum, başıma bantlar takıyordum. Pastorius gibi saçlarım uzundu, at kuyruğu falan... Artık İsviçre'de basçı olarak bayağı isim yapmaya başlamıştım. Sonunda David Bowie'ye kadar geldi olay.

Mesela Nâzım Hikmet'i çok iyi tanıyor David Bowie. Ben Chicago'da Nâzım Hikmet'in şiir kitabını aldım, David'e hediye etmek için. Teşekkür etti, "bende var" dedi.

Madem ünlü, istediğim parayı versin

David Bowie direkt benim ismimi duymamış aslında. Montreux'de "Let's Dance" şarkısının demosunu kaydetmek üzere gelmişler. Lokal müzisyenler toplamak istemişler. Basçı olarak beni tavsiye etmişler. Beni kayıt için çağırdılar. Ama çok komik şekilde parası çok azdı. Önce reddettim. Kim olduğunu söylemediler ama çok ünlü birisi olduğunu söylediler. "Madem o kadar ünlü, istediğim parayı versin, ben bu işten geçiniyorum" diye haber gönderdim. Neyse, parayı verdiler gittim, orada David Bowie olduğunu öğrendim...

O sıralarda David Bowie bir dünya turnesine çıktı. Hatta beni çağıracaklarını söylemişlerdi, çağrılmayınca alındım. Ama birkaç ay sonra bir telefon geldi eve. David Lozan'da oturuyor, ben Neuchatel'de. Arabayla 45 dakika. O gece yemeğe çağırdı beni, "hanımını al, gel" dedi. Gittik. David'in çok yakın arkadaşı Iggy Pop oradaydı. Iggy Pop'ın "Blah Blah Blah" albümünün orkestra aranjmanlarını yapmamı istedi benden David. Onore oldum. Arkasından David bayağı sevdi olayı, "benim albüme başlıyoruz, onu da sen yap" dedi. Sık sık bize gelmeye başladı, haftada iki kere gelirdi, yemek yerdik. Stüdyoya girip çalışıyorduk. Birçok parçayı o dönemde orada yaptık. Derken David benim sadece enstrümancı değil, aranjman yapabilecek bir insan olduğumu da gördü. "Never Let Me Down" albümü böyle çıktı ortaya. Sonra dünya turnesine de beraber çıktık. Sonra "The Buddha Of Suburbia"yı da benim yapmamı istedi. En sonunda da "Outside" albümünü yaptık beraber. David, basına verdiği demeçlerde "Her enstrümanı solo seviyesinde çalabilen tanıdığım tek insan" diyordu benim için.

"Geç bile olsa anladım..."

Albümdeki şarkılar yıllardan beri yaptığınız bestelerin bir toplamı mı, yoksa yeni ürünler mi?

Albüm yapmak bundan on sene evvel verdiğim bir karar. Fakat o zamana kadar yaptığım parçaların kendime değil, başkalarına benzediğini farkettim. Kendime has bir tarz bulabilmek için beklemeye karar verdim. Beklememin mükafatını aldım gibime geliyor. Çok geniş bir spektrumu olan bir albüm bu. Yine de en yeni parçanın iki-üç senesi vardır.

"Başkalarına benziyordu" derken mesela kimlerden etkilendiğinizi hissediyordunuz?

Ben Beatles çocuğuyum. 12 yaşımdayken aşık olmuştum ve hâlâ seviyorum. Chicago'yu da çok severim. Bazı parçalarımın Paul Mc Cartney'e veya Chicago'ya benzediğini gördüm. Ben şarkı söylediğim zaman aynı Peter Cetera gibi veya Blood Sweat and Tears'ın şarkıcısı David Barclay Thomas gibi söylerdim. Bunun yanlış olduğunu geç bile olsa anladım. Zamanında orkestralarda çalıştığımız için mecburen o tarz şarkılar söylüyorduk. "Acayip güzel Chicago söylüyorsun" diyen arkadaşlar vardı, ben de bununla gurur duyuyordum. Halbuki klişeden başka bir şey değil. Orijinali var zaten, niye tekrarını yapasın ki?

Hiç mi etkilenme yok bu albümde? Bazı şarkılar Erkin Koray'ın tarzına çok yakın sanki...

Pek kabul edemeyeceğim. Erkin Koray'ın yaptığı iş daha ticaridir, kültürel açıdan, sound açısından bir şey getiremeyen şarkılardır. Ben hayatımda Erkin Koray albümü dinlediğimi zannetmiyorum. Kendisine hürmetim vardır, ayrı. Ama şarkılarını belki radyoda duymuşumdur, o kadar. Erkin Koray'a benzetebileceğiniz bir tek parça var, o da "Yallah". Ben Kasımpaşa'da doğup büyüdüğüm için, benim çocukluğumun parçası zaten o. Ben sokaktayken bunlar çalınırdı. Bu şarkıyı on sene evvel David Bowie'ye yapmıştım.

Yumuşak parçalarda soul etkileri hissediliyor...

Soul deyince Otis Redding, Aretha Franklin, Wilson Pickett, Sam&Dave filan geliyor aklıma. Benim şarkılarda soul göremiyorum. Keşke olsa. Daha çok balad havası var. Anadolu etkileri daha geride o parçalarda. Mesela "Bugün"ün başında çok güzel bir saksofon solosu var. Caz, rock karışımı bir şey. Biraz Jan Garbarek tarzı. Garbarek bana çok melodik gelen bir insan. Ne kadar kurtulmak istesem de gene bir yere gitmişim demek ki.

Albümdeki enstrümanlardan, genel müzikal yapıdan biraz bahsedebilir misiniz?

Basit bir şeyler yapmaya çalıştım. Komplike hiçbir şey yok. İster istemez programasyon oldu, bilgisayarlara iş düştü. Kaçınılmaz duruma geldi bugün maalesef. Bir de benim çalıştığım stüdyo çok ufaktı. Kapıyı yanlış yapmışlar, içeri davul bile sokamıyorsunuz, ciddi söylüyorum. Benim çaldıklarım, bas gitar, keman, akustik gitar, elektrikli gitar, saksofon ve synthesizer'lardı. Vokaller de bana ait. Koro olduğu vakit Fuat Güner bana yardım etti.

Neden bütün enstrümanları kendiniz çalmayı tercih ettiniz?

Arabistan'da psychedelic-funk

Brian çok enteresan bir insan. Yalnız müzikal açıdan değil, psikolojik açıdan da artistle oynamasını biliyor. "Outside" albümünde olanları anlatayım. Mesela stüdyoya geliyor, spot ışıklarını kapattırıyor, mumlar koyuyor, duvarlara renkli kumaşlar, perdeler asıyor. Her sabah geldiğinde herkese mektuplar yazıyordu. Manyak mektuplar. Mesela bana "Sen 2050 senesindesin, Arabistan'da bilmem ne diskosunda psychedelic-funk-arabic bas çalıyorsun, karşında da müstakbel kayınpederin oturuyor. Onu etkilemek için acayip sololar çalmalısın..." Böyle böyle derken beni yönlendirdi ister istemez. Biliyorsunuz, David Bowie'nin son albümü "Outside"ı katiyyen demo olmadan jam session olarak yaptık. O anda çalındı her şey stüdyoda. Brian bizlere bakarak "iyi devam et" diyordu. Orkestra şefi gibiydi. Jam halinde olduğumuz için bestelere birlikte imza atıldı. Yapılmış birkaç beste vardı, o kadar. Gerisini A'dan Z'ye emprovize yaparak çıkardık. Her parçayı 45 dakika-1 saat kadar çaldık. Yalan söylemiyorum. 1.5 saat durmadan çaldığımız şarkı bile vardı. 22 saatlik bant doldurduk. Hiç durdurmadık. Yanlışları, doğruları, neyse o. David ve Brian o uzun parçaların en güzel ve en önemli yerlerini 5-6 dakika olarak çıkardılar ve albüm hazırlandı. David onlara ondan sonra melodiler uydurdu ve söz yazmaya başladı. İlkten ne melodi vardı ne bir şey. Biz o parçaları çalarken David orda tablo yapıyordu. Biz çalıyoruz, kulaklıkla bizi dinliyor, şarkı filan söylemeden resim çiziyordu. Piyanisti çizdi, beni çizdi. Sonra onları galiba Londra'da sergiledi.

Ben David'i 82 senesinde tanıdığım vakit...

David Bowie'nin "Space Oddity", "Aladdin Sane" zamanlarını çok sevmiştim. Fakat sonra pek takip etmedim. Çok "commercial" gelmeye başlamıştı bana. Kendisi de pek sevmiyordu o işleri aslında. Fakat bence "Outside" albümünde tekrar kendini buldu. Iggy Pop'ı, Lou Reed'i filan, isimlerini iyi biliyordum ama müziklerini hiç takip etmezdim. Beatles'la başlayan olay, caz-rock işin içine girince, bayağı kopmuştu bende. Tamamen uzaklaşmıştım. Hep daha ciddi bir şey yapmak istiyordum çünkü. O müzikler sanki ciddi değilmiş gibi geliyordu bana. Fakat David'den sonra onun tadı bana geldi. Çok saygı duymaya başladım. Caz müzisyeni olarak o kadar komplike düşünebiliyorsunuz ki! David bana demişti ki, "Erdal, senin çok büyük bir valizin var, içinde çoraptan kravata, pantolondan gömleğe kadar her şey var. Bana bakacaksın, bana hangisi uyuyorsa onu çıkart. Bütün valizi önüme boşaltırsan yanlış olur" dedi. Haklıydı. Çok güzel bir ders oldu bu benim için.

Ben David'i 82 senesinde tanıdığım vakit artık o çılgınlıklar dönemi bimişti. Daha çok bir "Mr. English" olmuştu. Kravatlar filan takıyordu artık. Kaşları alınmış, saçları havuç renkli David Bowie'nin kendisi için de bir esprisi kalmamıştı. Ben onu daha çok bir İngiliz "gentelman" olarak tanıdım ve hakikaten de öyle zaten. Brian Eno da öyle. Brian'ı Roxy Music'deki acayip elbiseleriyle hatırlayanlar şimdi onu bir görseler... Aynen bir üniversite profesörü gibi. Kısa saçlı, çok efendi, mırıl mırıl konuşan... Ve hakikaten dünyanın pek çok önemli üniversitesinde kalkıp dekan gibi sanat hakkında konuşabilen bir adam.

Bu açıdan David de çok önemli bir insan. Çok entellektüel biri. Evinde çok önemli orijinal tablolar var, çok önemli arkadaşları var. Edebiyatla da arası çok iyi. Mesela Nâzım Hikmet'i çok iyi tanıyor David Bowie. Ben Chicago'da Nâzım Hikmet'in şiir kitabını aldım, David'e hediye etmek için. Teşekkür etti, "bende var" dedi. Çok şaşırdım.

Edebiyat olaylarına aslında ben pek girmedim. Ama Nâzım bana hep bir kıvılcım olmuştur. Orhan Veli, Attilâ İlhan'ı da severim ama, nasıl müzikte Jaco'ya takıldıysam, Nâzım'a takıldım hep. Sonra da çok bahsettim ona Nâzım Hikmet'ten. Hatta "Jokond ile Sİ-YA-U" diye bir kitabı vardır Nazım'ın, Louvre müzesinde geçen bir olayı anlatır. David bu sözleri bir parçada müzikal açıdan değerlendirmek istedi. "Memleketimden İnsan Manzaraları"ndaki bazı sahneleri, ölü Alman askeriyle ilgili bölümleri oturur konuşurduk David'le. Analiz ederdi, "o senelerde nasıl böyle bir şey yazdı, korkunç bir şey" derdi.

David müziğin dışında da arkadaşımdı. Karımla ayrıldığım dönemde bazı üzüntülerim oldu. Yeni Zelanda'dan, turneden dönüyorduk, orada konuştuk, durumumu biliyordu, "Erdal dönünce ne yapacaksın" dedi. "Karımdan ayrılacağım, ama çok kişiyi mutsuz edeceğim" dedim. "Çok yanlış düşünüyorsun" dedi, "sen mecbur değilsin herkesi mutlu etmeye, herkes kendi kendine mutlu olmayı öğrenmeli, senin herkesi omzunda taşımana imkan yok..." Onu da bazen otobüslerde uyku tutmazdı, yanıma gelirdi, konuşurduk. O zamanlar, yani İman'dan önce, dansçı Melissa Hurry'le nişanlıydı, pek iyi gitmiyordu. Epey dertleşirdik.

David'i 14 senedir tanıyorum. Benim tanıdığım David, homoseksü-

Benim tarzım o. Dışarıdaki çalışmalarımda da öyle. Benim kendi fikirlerim var. Bunları bir başkasına izah edene kadar en azından vakit kaybı oluyor.

Şarkı sözleriniz klasik aşk şarkıları değil. Mesela "Köprüaltı"?

"Köprüaltı"nda yaşlı bir insanı hayal ettim. İnsanlar birdenbire fakirliğe düşebiliyorlar. Biz bu insanları unuttuk, değer vermiyoruz. Biraz hassasiyet uyandırmak istiyorum bazı kişilerde. Özellikle zenginlerde. Ben ilerde vakıf gibi bir şey kurup fakirlerin karnını doyuracak restoranlar açmak istiyorum. Fransa'da Coluche'ün yaptığı böyle bir girişim var: "Resto du Coeur" (Gönül Lokantası) Aynı şey niye burda olmasın? Herkes Allah razı olsun der.

Gelir dağılımının düzelmesi vs. gibi daha kökten, daha politik çözümler talep etmeye kadar uzanıyor mu bu fikirleriniz?

Politik aktivitem yok ve sevmiyorum. En iyi politika, ihtiyacı olan insanlara yardım etmektir. Gelir dağılımı, vergi düzenlemeleri bir hayal. Sistem çalışmıyor burda. Dışarda polis, öğretmen gibi önemli mevkilerdeki insanların maaşları çok iyidir. Dolayısıyla rüşvet filan veremezsiniz. Burda her şey almış yürümüş. Herkesin bahsettiği şey şu: "Yok abi ya, bir iki milyon verirsin, hallederler". Birilerini tanıyan işi götürüyor. Politikaya girmeye gerek kalmıyor, zaten çürümüş bir sistem. O zaman ben de politikayı filan bırakıp kişisel olarak "ben böyle bir şey yapmak istiyorum" derim. Yapmak isteyen varsa buyursun. Bu kadar basit.

Bir de Almanya'daki Türk işçinin hikayesi var. "Çok Zor" isimli şarkınız...

Bizim insanlarımız varını yoğunu satıp, hatta ağaya borçlanıp İstanbul'u bile görmeden Avrupa şehirlerine çalışmaya gittiler. O şarkı da bir işçinin hikayesi: Kapı çalıyor. Kapıda bir Alman polisi var. Merhaba, diyor, sizin ne çalışma iznıniz, ne de girme izniniz var, şu anda kaçak durumdasınız, şimdi bizimle gelmeniz lazım, yarın sizi Türkiye'ye gönderiyoruz, bundan sonra da katiyyen Almanya'ya gelmeyin... O insanların gayesi normal bir insan gibi yaşayabilmekti. Oldukları yerde böyle bir şeye imkan yoktu. Ben bile burada bir müzisyen gibi yaşayamadığım için gittim. Ne bir enstrüman, ne bir partisyon, ne bir plak, ne de bir mecmua bulabilirdik buralarda.

Aranjörlük yönünüzden bahsedebilir miyiz biraz? Mesela Mazhar Fuat Özkan'ın albümü "MVAB"den?

Üçü de "şu ana kadar keyboard'larla albümler yaptık, biraz da bıktık bundan" diye düşünüyorlardı. Yeni rock değil ama, biraz da 70'lerin, 80'lerin rock sound'unu istiyorlardı benden. Hatta "Mazeretim Var Asabiyim Ben" şarkısını ilk başta yapmak istemiyorlardı. Akustik gitarla bana çaldılar, ben tek başıma biraz üstünde uğraşıp gitarlar ekledim. Sonra da arkası geldi. Yaptığım her şeye çocuklar evet dediler. Onları ezip geçmeden şarkıya yaptığım her müdahaleye hemen uyandılar. Bu direksiyon hoşlarına gitti... Kendi bilgileri de çok fazla tabii. Gitar, onların müziğinde çok önemli bir kapı açtı.

Diyelim ki yeni rock ya da bambaşka bir şey istediler. Hemen onların isteklerini uygulayacak mıydınız? Yani bir aranjörün görevi sanatçının isteğini aynen uygulamak mıdır? Yoksa gönlünüze göre mi davranırsınız?

İkisi de mümkün... Ben aranjör olduğum için artiste saygılı olmaya mecburum. David Bowie'yle çalışırken "David-dışı" bir şey yapmama imkan yok. Onun çerçevesinin içinde kalarak o tabloyu yapmam lazım. 82 tarihinde "Let's Dance" albümünün hazırlıklarını yapıyoruz. İlk başta acayip baslar çaldım, beğensinler diye. Arkadaşım rahmetli Jaco Pastorius gibi çaldım. Nile Rodgers gülmeye başladı, bana dedi ki, "Erdal, güzel ama sakın bunları çalma, sen tuttun şarkıyı bas solosu yaptın, biz burada şarkıcı David Bo-

el ya da biseksüel David değil. Homoseksüel ya da biseksüel olması ya da olmaması hiç farketmez bence. Berlin yıllarında faşist olduğu söylenirdi. Ama yanlış anlaşıldı bence. Tam tersineydi oysa. David çok oynuyor basınla. Çok uyanık, çok hazırcevap bir insan. Ama katiyyen hayatının bir döneminde bile faşist olduğunu zannetmiyorum. Parçalarından birinin adı "Yaşasın"dı. İşte tam Berlin yıllarına ait bir şarkıdır o. Kreuzberg'de, yani "kleine İstanbul"da otururmuş ve çok Türk arkadaşı varmış. Daha çok Avrupa'nın dışında, egzotik olan şeyleri çok seviyor. Mesela Madagaskar'a hayran. Madagaskar kralının arkadaşı. Sağ bacağının arkasında, dizinin altında bir dövmesi var. Tam olarak bilmiyorum ama Buda, Kama Sutra konularında bir şey... Çok entellektüel, çok efendi bir insan. Katiyyen burnu büyük değil. Ama tanımadığı insanlardan kendini sakınmasını, onları idare etmesini biliyor. Dikkatli olması lazım. John Lennon'ın başına geldiği gibi bir şey gelebilir başına. Korunuyor tabii.

Türkleri çok sevdiği için benimle sık sık konuşur, Almanya'daki yabancı düşmanlığı hikayelerinden de çok sık bahsederiz. Kimsenin haberi yok, Türkiye'ye de gidip geliyor David. Ama daha çok tekneyle geliyorlar ve Bodrum'a iniyorlar. Bütün kıyıları dolaşmışlar, bazen karaya çıkmışlar. Bunun bilinmesini pek istemiyor, tekneden de pek çıkmıyor bu yüzden. Bana hep filmlerini gösterdi... Türkiye'nin iç politikasıyla da ilgileniyor. Bir dünya turnesi sırasında Türkiye'ye gelmeyi çok istedi ama, 500 bin dolar istedi, bu parayı buradan çıkaramadılar. Hatta "The Buddha Of Suburbia" albümünü yaparken David İman'la beraber Çırağan Oteli'nde oda rezerve ettirmişti. Geliyorlardı resmen. Son anda İman yeni bir filme başlayacağı için Los Angeles'a gitmek zorunda kaldılar, rezervasyonu iptal ettik. Onun asıl niyeti konser vermek için buralara gelmek. Bence önümüzdeki dünya turnesinden faydalanmak lazım.

Iggy demezdik, Jimmy derdik

Ben tanıdığımda Iggy Pop uzun saçlı değildi. "Blah Blah Blah" zamanında kısaydı saçları. Onda hep bir acayiplik hissettim ben. Konuşuş tarzı, bakış tarzı tuhaftı. Biz kayıtları yaparken Iggy Pop orada laptop bilgisayarda sözleri yazıyordu. Onun esas ismi Jimmy'dir, James Osterburg... Iggy demezdik, Jimmy derdik. Bir taraftan kayıtları dinliyor sanıyoruz. "Jimmy bu sefer nasıl olmuş" diyorum, "bu çok iyi" diyor... Halbuki aynı başlar, "bir şey yapmadım ki deminden beri" diyorum. Bayağı dalga geçer, gülerdik o hallerine. Çok neşeli olmasına şaşırmıştım. Bana hep manyağın teki gibi gelirdi. Uzun saçlı, belden yukarsı çıplak, her an kendini kesecek gibi bir adam. İmajı öyleydi. Kısa saçlı, güzel giyinen, kuzu gibi birini görünce şaşırmıştım. David'in en yakın arkadaşı oydu. Sahnede mahsus yaptığı birçok şey vardı. Underground tarzı rock müziğinin babası o. "Paparock" diyorlar şimdi ona. Ama David kadar eski o da. Basına enteresan gelsin diye kendisini jiletle ya da şişe kırıp kesiyordu, sahnede milletin üstüne tükürüyordu, hatta işiyordu. Seyircinin üstüne çıkıp kafalarının üstünde yürürdü. "Blah Blah Blah"nın prodüktörü David'di. Ben de Iggy Pop'dan ziyade David'le kontakt kuruyordum. Sonunda Iggy'nin tarzında olmayan bir albüm çıktı ortaya. Ama çok beğenildi. Iggy Pop da Billboard'a benim için "tanıdığım en iyi basçı" demiş...

Çocukluğumun Kasımpaşa'sı resmen gettoydu. Her çocuğun yaptığı şeyleri istisnasız ben de yaptım. Ayakkabı boyadım, mısır sattım, fındık-fıstık sattım. Sıfırdan başlayıp bir yere geldim...

Hacıhüsrev duruyor mu hâlâ?

Babam Şirvanlıydı. Ama küçük yaşta İstanbul'a gelmişler. Annem Sivaslı, annemin babası Gümüşhaneli. İster istemez bir karışıklık oluyor, bu da güzel. "Pure" bir şey olmasına imkan yok zaten. Doğduğum yerleri, Kasımpaşa'daki o yılları hatırlıyorum ama epeydir gitmedim. Her şey değişti İstanbul'da. O zaman tarla olan yerlerde şimdi siteler var. Doldu her yer. Hacıhüsrev duruyor mu hâlâ, yoksa üstünden asfalt mı geçti bilmiyorum. Benim çocukluğumun Kasımpaşa'sı resmen gettoydu. Harlem filan diyebilirim yani. Çok şey öğrendim orda. Yoklukta büyüdüm. Geldiğim yeri iyi biliyorum. Her çocuğun yaptığı şeyleri istisnasız ben de yaptım. Ayakkabı boyadım, mısır sattım, fındık-fıstık sattım. Çok müzikal bir aktivite vardı orda. Romanlar ya da çingeneler, Harlem'deki zenciler gibi. Bu insanlar itilmiş ve fakir oldukları için mi bilmiyorum müziğe çok yakındılar. Evlerden devamlı zurna sesleri, gırnata sesleri gelirdi. Sokaktaki macuncunun yanında bile bir gırnatacı vardı. Oraların bana çok tesiri oldu. Ezilmenin nasıl bir şey olduğunu gördüm. Başarmanın zevkini de sonra öğrendim. Sıfırdan başlayıp bir yere geldim...

wie'nin albümünü yapıyoruz". O kadar okul okumuşum, caz okullarını bitirmişim, orkestralarda çalışmışım, ama artiste saygı duymayı orada öğrendim ben. Aranjör çok iyi bir parçayı alır, kendi egosuyla mahvedebilir. Veyahut da tam tersi; "bundan bir şey çıkmaz" denilen parçayı tam iyi bir terzi gibi ona uyacak şekilde öyle bir hazırlar. Bazı insanlar ıslık çalarak beste yapıyor, gerisini aranjör hallediyor, çok da güzel şeyler çıkabiliyor ortaya.

Çok öne çıkan aranjörler var. Mesela Brian Eno, bir dönem U2'nun elemanı muamelesi görüyordu...

Brian Eno'nun, diyelim ki David Bowie ile çalıştığı vakit onu değiştirmesine imkan yok. Ona ancak katkıda bulunabilir. Bence ne yaparsa yapsın, Brian Eno Bono'yu geçemez. Buna niyeti de olamaz. Onlara bir şey katmak önemli olan.

Teklif hep sanatçıdan aranjöre mi gelir? Mesela bir aranjörün bir müzisyene gidip çalışma teklif etmesine rastlanmıyor mu?

Pek olmuyor ama olabilir. Dışarda aranjör ve producer farklı anlamlarda. Burada bu ayrım pek yok. Producer bazen sadece mühendis olabilir, hiçbir şey çalmayıp sadece fikrini veren insan olabilir, ya da müzisyen olabilir. "Gel sana bir albüm yapacağım" deme konumundaki insan daha çok producer'dır. Sıfırdan başlayan, yeni birilerine direksiyon vermek istiyorum artık. Aranjör çağrılan insandır. Producer ise çağırır. Ben iki tarafa da oynayabilirim.

Dışarıda yaşadığınız için müzikteki gelişmeleri daha yakından takip ediyorsunuzdur. World music patlaması hakkında neler söylersiniz?

Aslında epeyden beri plak almıyorum. Etkilenmemek için on seneden beri plak dinlemiyorum. Tek takip etme imkanım MTV'deki müzik programları... Şu anda Avrupa'daki plak firmaları bir "durma" olduğunun farkına vardılar. Malzeme sanki kalmadı gibi. Mesela cover version'lara gittiler. Bir de dışarı açılmak zorunda kaldılar, etnik müzikler yayıldı. Bunların da başını çekenler Peter Gabriel, Sting, Paul Simon... Ama bunlar daha çok sömürü gibi oldu. Onların işine geldi, onlar para kazandı. Arka planda kalan o değerli etnik artistlerin ismi bilinmiyor. Goran Bregoviç'in yaptıkları da Peter Gabriel'inkinden farklı değil gibi geliyor bana. Biraz fazla faydalanıyor o yörenin çingenelerinden. Yugoslavya'da onu tanıyan arkadaşlarım var, "Hiçbir şey yapmıyor" diyorlar, "onları çağırıyor, onlar da tıkır tıkır çalıyorlar". Ben de şimdi istesem Kasımpaşalı arkadaşları çağırıp çaldırırım, iki günde bitiririm plağı. Ama mevzu onu işlemek. Çünkü o zaten var, mühim olan onun üstünden bir sentez kurmak. Mesela Johnny Clegg var. Onunla da beraber çaldık. Bir David Bowie konserini o açmıştı. Bu olayı o çok güzel değerlendiriyor. Afrika kültürünü ön plana çıkarıyor, kendini değil. O kültürü yükselttikçe, tabii kendi de yükseliyor. Fakat Peter Gabriel'in, Sting'in yaptığı bu değil. Onlar "ben önde olayım, onlar arkada çalsın, biraz dansetsinler, bu arada ben de biraz değişmiş olayım" diye düşünüyorlar. Pek tasvip etmiyorum. Ben istiyorum ki, buradan bir şey çıkaralım artık. Anadolu'da korkunç malzeme var. David Bowie Fan Club üyeleriyle Internet'te kontakt halindeyim. Acil şekilde bu albümü bekliyorlar. Bu kadar sene David'le çalışan Erdal Kızılçay ne yapacak diye merak ediyor David'in fan'ları. Belki artık biz de dünya müziğine girebiliriz. Bizden çaktırmadan çok kişi faydalanıyor esasında. Jan Garbarek, Keith Jarret gibi önemli insanlar her sene Konya'ya gelirler. Kimsenin haberi yok, bunların ikisi de mevlevidir. Hatta Keith Jarret'in "Yallah" diye bir parçası var. Jan Garbarek'in de çalış tarzı gittikçe bize benzemeye başlıyor. Malzememiz bol ama takılmışız gidiyoruz aptal bir şekilde Türk popundaki şu müziklere...

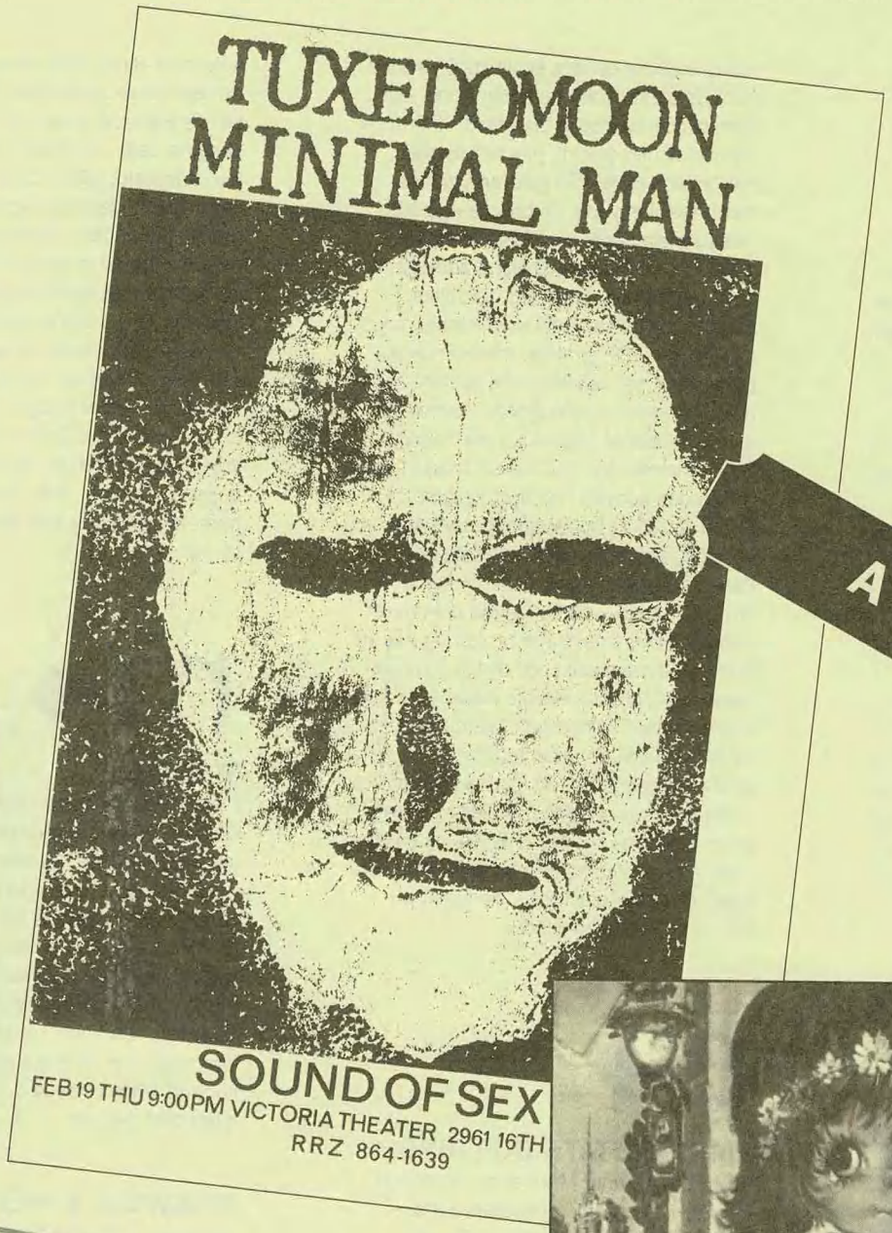

Afiş

Kartvizit

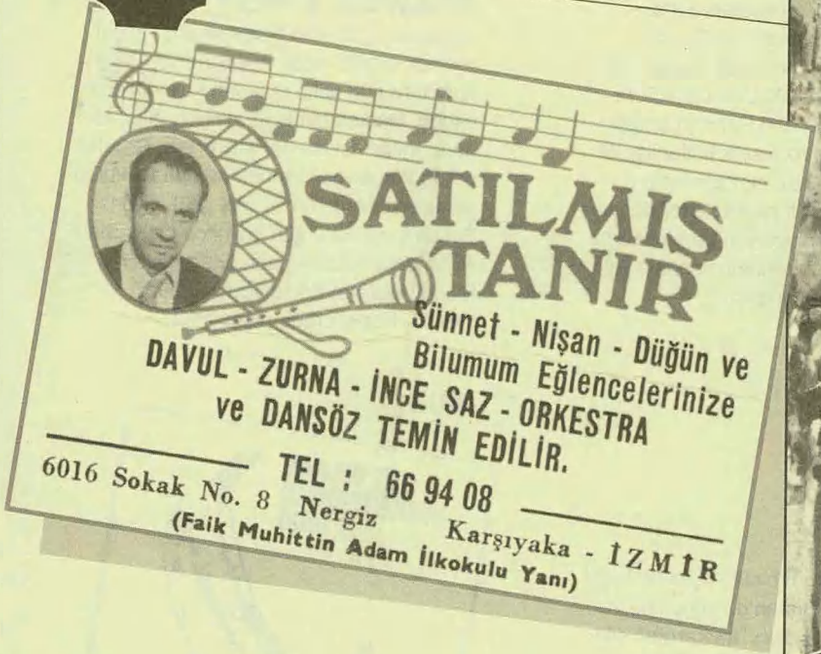

Kartpostal

b→

BAUHAUS

1919'da Almanya'da kurulan Bauhaus okulu, modernizmin temel kurallarını hayata geçiren bir sanat merkeziydi. Mimarlıktan resme, endüstri tasarımından arşiv tasarımına kadar uzanan etkinlik alanı, işlevselliğin önplana çıkıp, her tür süslemeden arınmış tasarımları, 20. yüzyılın temel karakteristiğini temsil eder duruma geldi. Bauhaus'un politik ve estetik kaygıları sosyalizmden beslendiği için 1933'de Hitler, iktidara gelir gelmez okulu kapattı. Hocalar ve öğrencilerin bir kısmı ülkeyi terketti ve çoğu A.B.D.'ye giderek teorilerini burada hayata geçirdiler. Bauhaus'un teorik ve pratik iddiası zanaatkar ile sanatçı arasında temelde bir fark olmadığı, sanatçının zanaatkar gibi çalışması, zanaatkarın ise sanatçı gibi düşünmesi gerektiğiydi. Üretim ortamı da bu mantıkla düzenlenmiş bir atölye olmalıydı. Böyle bakınca kahve fincanı gibi en küçük gündelik nesneden yaşadığımız binalara kadar her şey Bauhaus'un alanına girebiliyordu.

c→

COLUCHE

-Polis silahsızlandırılacak
-Ulaşım beleş olacak
-Toplumdaki mangır bölüşümü yeniden gözden geçirilecek...
1981'de Fransa cumhurbaşkanlığına adaylığını koyduğunda vaadleri arasında bunlar da vardı. Büyük bir komedyen, felaket zeki bir küfürbazdı. Asıl adı Michel Colucci. Babası duvarcı ustası, anası çiçekçi. Okumadı. Eczanede çıraklık yaptı, telgraf dağıttı, zerzevat sattı. 22 yaşında sırtına bir gitar alıp sokaklarda, kahve teraslarında şarkılar söylemeye başladı. Sonra arkadaşıyla 250 sandalyeli küçük bir tiyatro kurup piyesler oynadı. Bu küçücük sahne hem Coluche ismini herkesin diline yaydı, hem birçok oyuncuya okul oldu. Ününü pekiştiren filmler çevirdi, plaklar yayınladı, milyonlarca dinleyiciyi galeyana getiren radyo skeçleri yaptı. Eli bol para gördü. "Yeni zengin değil, eski fakirim" derdi. 1981'de cumhurbaşkanlığına adaylığını koydu. Miskinler, alkolikler, asalaklar, Araplar, travestiler, eski komünistler, uzun saçlılar, zenciler, çıraklar, mahkumlar, kaçıklar, kısacası politikacıların hesaba katmadığı herkese sesleniyordu, "azınlıkları ekleyin birbirine, çoğunluk eder" diyordu. Yetkili mercilerden 500 zaruri imzayı toplayamayınca adaylığı resmiyet kazanmadı. Küstü. 1985'in Bob Geldof'lu Live Aid konserlerinden feyz alıp harekete geçti. Paris'in dört bir yanında fakirler için aşevleri açtı, açtırdı... "Arkadaşıma dokunma" kampanyalarının sırtlayıcısı oldu. Birkaç yıl öncesinde şaka yollu göz diktiği cumhurbaşkanlığı sarayına davetli olarak girip çıkmaya başladı, Mitterand'ın karşısında esrar tüttürdü. Motorunun tepesinde 41 yaşında ölüme gitti. 1986 haziranında otoyolda köklemiş giderken virajda karşıdan gelen kamyona bindirdi. Frenk rock'çu Renaud, "bari öbür tarafta bir bisiklet al kendine" diyordu Coluche'a, "Koduğumun Kamyonu" adlı şarkısında.

e→

EMPIRE STATE BUILDING

New York'un ünlü Manhattan semtinde, Beşinci Cadde'deki gökdelen. Empire State Building'in inşaatı 1930 yılının Mart ayında başladı ve aşağı yukarı tam bir yıl sonra, Nisan 1931'de bitirildi. Binayı, Shreve, Lamb and Harmon emlak bürosu yaptırdı. Büro olarak kullanılan bu bina, 102 katı ve 381 metreye varan yüksekliğiyle, 1970'li yıllara kadar dünyanın en yüksek gökdeleniydi. Empire State Building'in tepesi zeplinlerin yanaşıp yolcu alması için tasarlanmıştı.

k→

KANTARMA

Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Kürt-Alevi köyü. Elbistan'da küçük bir vadiye kurulu. Kürtçe olan "kantarma" sözcüğü, Türkçe "tonoz" anlamına geliyor. Köyün girişinde bulunan tonozlu türbe yüzünden bu köye Kantarma denilmiş. Köyde, Atmalılardan sonra ikinci büyük Alevi kolu olan Sinemilliler hem ocak hem de oymak olarak yaşıyorlar. K.Maraş'ın Elbistan ve Pazarcık köylerinin %80'i Sinemilli ocağına bağlı. Kantarma dedeleri öteden beri namuslu, bilgin kişiler olarak görülmüş. Engin kişilikleri, konularına egemenlikleri ve çalıp söylemeleriyle tanınmış. Şu anda hayatta olmayan Tacim Dede ve Mehmet Mustafa Dede'den, Arif Sağ'dan Yavuz Top'a kadar birçok müzisyen derlemeler yaptı. Köyde dedelik görevini Tacim Dede'nin kardeşi Ali Göl Dede ve oğlu Ali Ekber yapıyor. Ama köyde 20-30 ev bulunuyor. Geçim derdi yüzünden köyün çoğu göçmüş. Gençlerin hemen hepsi Avrupa'da. Ama Kantarma hâlâ herkesin gidip görmek istediği, el aldığı bir yer.

m→

MARAKA

Pavyon müzisyenleri "yumurta" derler. Öküz müzisyen arkadaşlar elinizden alır, birbirine vururlar. Bu davranışları kavgaya neden olur. İçinde tohum, bilye falan vardır; sallayınca ses çıkar. Primal Scream, Happy Mondays sayesinde 90'ların başında solistlerin favori enstrümanı olmuştur. Rolling Stones'un ilk albümlerinde çokça rastlanır. Tünel'den envai çeşidini anlamsız paralara edinmek mümkündür. Evde onlarca çeşidini üretmek işten bile değildir.

MAXWELL STREET

Güneyden göç edip blues ve gospel çalmaktan başka hiçbir şey bilmeyen siyahların tüm gün çalıp iş fırsatı kolladıkları cadde. Herkes birbiri ile çalıyor, işler, ekmek, mısır viskisi, her şey ortak. Gruplar orada kuruluyor. Yetenek avcıları ve kulüp sahipleri "sen, sen ve sen gel!" diyorlar. Sokak çalgıcıları, gün boyunca ortalama iki üç dolar kazanıyorlar. Little Walter, Muddy Waters, Eddie Taylor, Junior Wells... Hepsi orada pişmişler.

MUZ

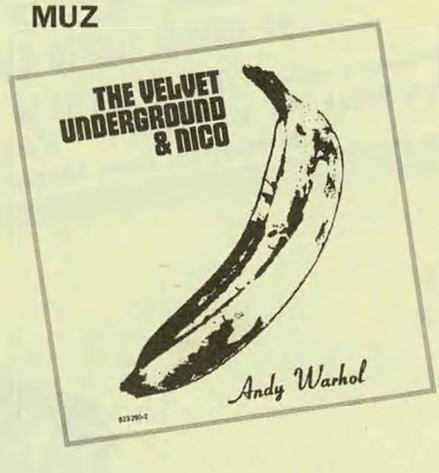

P→

PASTORIUS, JACO

PIERCE, JEFFREY LEE

Blues'u ve Blondie punk ekolünü birleştiren bir "ruh kardeşimiz". 79 senesinde kurduğu garaj bandı The Gun Club'la birlikte, rockabilly'den delta blues'a, country'e uzanan tekinsiz şarkılar söyledi. Tom Waits'in bir parçasını hip-hop yaptı. Alkolikti, uyuşturucu bağımlısıydı. Geçen martın son günü kalp krizinden öbür tarafa gitti.

S→

SAMANYOLU

Bir şarkısın sen, ömür boyu sürecek
Dudaklarımdan yıllarca düşmeyecek

Son yıllarda Pop-Sav törenlerinde, Süleyman ve Nazmiye Demirel'in de katıldığı korodan dinlediğimiz, en enternasyonal yerli şarkımız "Samanyolu", yazarını kaybetti. Metin Bükey, toprağı bol olsun, 30 Ocak 1997 günü ölümsüzlüğe intikal etti. Kendisini tanımazdık, sadece "Samanyolu'nun yazarı" diye bilirdik. Ama, haberi duyunca çok yakın bir dostu kaybetmiş gibi olduk. Sonra öğrendik ki, meğer Roll'un sözel yazarı Ahmet Eken'in ahbabıymış. "Nasıl bir insandı?" diye sorduğumuzda –kaydedebildiğimiz kadarıyla– şu cevabı aldık: "Onunla ilk karşılaşmamız, Beyoğlu'nda, tedavülden kalkışını üzüntüyle içerek protesto ettiğimiz Yuvarlak Masa meyhanesinde olmuştu. Kaybolmuş film müziklerinden, artık seyredilmeyen filmlerde kalmış şarkılarından söz etmişti. Sonra zaman zaman malum mekanlarda karşılaştık. Bizi her defasında hatırladı ve her defasında centilmenlik gösterdi. Düğmelerini çözmediği siyah palto ve siyah takım elbiseyle, bazen de kordeladan fiyonguyla masa başına kurulurdu. İstikrarlı bir akşamcıydı. Makul makul içerdi. Mezeye düşkündü, hatta bu konuda oldukça müşkülpesentti. Sık sık 'mezenin kralını Rumlar yapardı...' diyerek, eski tadları yadederdi. Maşada dirsek dayayacağı yeri peçeteyle silerdi. Kadehini ışığa tutup temizliğini kontrol eder de içerdi. Beyaz peynirin tuzunu yıkamayı da hiç ihmal etmezdi. Garsonlara karşı çok nazikti. Sohbetlerde sesini yükseltmez, yıpratıcı tartışmalardan kaçınırdı. En azından biz öyle gördük. Yanılıyorsak kadim kadehdaşları bizi yalanlasın. Sonra Hayri Baba'nın Yuvarlak Masa'sı kapandı. Neden diye sorduğumuzda Hayri Baba, 'yoruldum' karşılığını vermişti.

Samanyolu şarkısıyla ölümsüzler arasına katılan Metin Bükey çok alçakgönüllüydü ama, her fırsatta Fransız Besteciler Birliği üyesi olduğunu söylemekten imtina etmezdi. Olacak o kadar tabii! Şu memlekette, bir şarkıyla, üstelik Fransa'dan, tekaüt maaşından hallice bir telif hangi besteci alabildi?.."

SWING

Örnek cümle: "It don't mean a thing, if it ain't got that swing". Duke Ellington'ın bu meşhur kelamı tercüme edilmeyi reddediyor; dolayısıyla mealine doğru bir hamle yapalım: "Beş para etmez o parça, eğer 'swing'i yoksa..." Ellington'ın bu tarifine göre, Bach sınıfı geçiyor ama, Beethoven, Brahms ve Chopin'de "iş" yok.

İyi de nedir bu swing?

Rivayet bu ya, ünlü swing'cilerden Fats Waller ve Louis Armstrong bu soruyla karşılaştıklarında şu cevabı verirlermiş: "Eğer swing'in ne olduğunu bilmiyorsanız, hiç lafını etmeyin..." Bir başka rivayete göre de, swing'ciler arasında şu "klişe" rağbetteymiş: "Swing'in ne olduğunu sorarsanız, hiçbir zaman öğrenemezsiniz"...

Kelimenin "teknik" tarifi şöyle: Bir metronomun veya bir saatin "tik-tak"ları gibi düzenli "vuruşlar". Gelgelelim, swing'in "duygu"su başka, bu "tik-tak"lar başka.

Peki, nedir bu swing?

"Tik-tak"ların düzenliliği ile "vuruş"ların kompleks varyasyonunun kombinasyonu "swing"i oluşturuyor. Hepsi bu kadar değil. Bu kombinasyonun iki "unsur"u (yani "tik-tak"lar ve "vuruş"ların kompleks varyasyonu") arasındaki gerilime (ve/veya çatışmaya) dinleyici katılabiliyorsa, işte o zaman "swing" oluyor.

Ansiklopedik kaynağımızın yalancısıyız, Beethoven, Brahms ve Chopin'in "swing"siz olmalarının sebebi "mono-ritmik" oluşları imiş.

Tamam da, nedir bu swing?

Daha kestirme bir tarif verelim: Louis Armstrong "swing", Lester Young "swing", Fletcher Henderson "swing", Duke Ellington "swing", Fats Waller "swing", Billie Holiday "swing"... Rock'ta swing yok, Roll'da çok. Ve tabii ki, derginiz Roll da swing. Çünkü, Roll da saatin "tik-tak"ları gibi düzenli ve "vuruş"ların kompleks varyasyonlardan oluşan bir içeriğe haiz. Ayrıca, Roll'un "tik-tak"larıyla "vuruş"ların kompleks varyasyonu arasındaki gerilime, Roll okurları iştirak ediyor.

İyi güzel de, nedir bu swing?

Hâlâ swing'in ne olduğu anlaşılmadıysa, swing'cilerin "klişe"sini salık veririz.

Ş→

ŞEYH ŞAMİL

Ruslar'ın Kafkasya'yı fethini 25 yıl geciktiren Dağıstanlı halk kahramanı ve dini önder (Gimri, Dağıstan 1797/98 - Medine 1871). Avar asıllı, toprak sahibi bir ailenin oğluydu. 1830'da Müridizm tarikatına girdi. Molla Gazi Muhammed'in yönetimindeki tarikat, Dağıstan'ı 1813'te İran'dan resmen alan Ruslara karşı cihat açmıştı. 1830'da Hunzak kentinin Avarlardan alınması için çarpıştı. Yapılan savaşlarda Gazi Muhammed'in 1932'de, onun yerine geçen Hamza Bey'in 1934'te öldürülmesiyle Dağıstan'ın üçüncü imamı seçildi. Ruslarla hemen her yıl savaştı ve antlaşmalar imzaladı. Rus birliklerini önemli ölçüde yıprattıktan sonra adamlarıyla dağlara çekilmek zorunda kaldı. 1853'te Kırım Savaşı sırasında Gürcistan'a girdi. Savaştan sonra tekrar Ruslarla çarpıştı ve bu kez Gunib Dağı'na çekildi. 6 Eylül 1859'da dağı kuşatan Rus kuvvetlerine teslim oldu. Petersburg ve Kaluga'da sürgün olarak kaldıktan sonra Rus Çarı'nın izniyle 1870'te sevgi gösteriyle karşılandığı İstanbul'dan geçerek Mekke'ye hacca gitti. Medine'ye yerleşti ve orada öldü.

Şüphe

Şüphemin dalgaları her dini boğdu, aştı,
Gönlümün yolları gittikçe karanlıklaştı.

Bir tesellî veremez bilgi denen şu kötürüm,
Hele im'ân ise, o köhne yular, mahz-ı cürüm.

Sû-i kasd eylemeyen aklına, imân edemez,
Takılıp bir masalın ardına mantık gidemez.

İşte şu nâmütenâhî denilen varlıklar,
Sevdiğim fâhişenin bir piçi dersem ne çıkar?

Kâinatı doğuran kahbe bilir iç yüzünü,
Önü zulmet, sonu zulmet, nideyim gündüzünü?

Sen takıl da peşine bir sürü ehl-i tarabın,
Korkmadan gir kanına hikmetin, aşkın, şarabın!

Neyzen Tevfik
Beyoğlu 1938

mahz: katkısız; tam. **sû:** taraf, yön. **zulmet:** karanlık. **tarab:** çalgı. **nâmütenâhî:** sonsuz, sonu gelmez.